

**T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI**

**KAMU POLİTİKALARININ
OLUŞTURULMASINDA
KATILIMCILIK VE
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ**

Uzmanlık Tezi

Hakan YERLİKAYA

BİLGİ TOPLUMU DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Şubat 2015

T.C.
KALKINMA BAKANLIğI
BİLGİ TOPLUMU DAİRESİ

**KAMU POLİTİKALARININ
OLUŞTURULMASINDA KATILIMCILIK VE
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ**

Planlama Uzmanlığı Tezi

Hakan YERLİKAYA

Şubat 2015
Ankara

TEŞEKKÜR

Çalışmanın yürütülmesi konusunda teşvikleri ve müşfik baskıları, tez konusunda eline ulaşan kaynakları yönlendirmesi ve tezin yazım aşamasında gösterdiği müsamaha nedeniyle Bilgi Toplumu Dairesi Başkanı Sn. Emin Sadık AYDIN'a;

Danışmanım olma nezaketini gösteren, çalışma boyunca danışma sürecini zorlaştıran çalışma tarzım, üslubum ve özensizliğime rağmen nezaketinden taviz göstermeyen ve tez önerisinin şekillendirilmesinden başlayarak görüşleri ve düzeltmeleriyle teze önemli katkılar sağlayan Planlama Uzmanı Sn. Nevzat Murat İNCE'ye;

Tez önerisinin oluşmasında verdiği katkıların yanı sıra, tez taslağını okuyarak değerli görüşlerini ve düzeltmelerini paylaşan Daire Başkanı Sn. Recep ÇAKAL'a;

Tezi sürekli gündemimde tutan, ayrıca tez önerisinden başlayarak kıymetli görüşlerini paylaşan, tez taslağını okuyarak düzeltme ve önerilerini ileten Planlama Uzmanı Sn. Furkan CİVELEK'e;

Tez önerisine verdiği katkılar, tez taslağını okuyarak yaptığı düzeltme ve öneriler ve ulaştığı kaynakları yönlendirmesi nedeniyle Planlama Uzmanı Sn. Özhan YILMAZ'a;

Tez önerisine verdiği katkılar ve tez taslağını okuyarak ilettiği öneri ve düzeltmeler nedeniyle Planlama Uzmanı Sn. Mehmet Emin ÖZSAN'a;

Tez taslağından bölümler okuyan, kıymetli görüş ve katkılarını ileten ve ayrıca kaynaklarını paylaşan Planlama Uzman Yardımcısı Sn. Duygu DEMİR'e;

Tez taslağından bölümler okuyarak değerli katkılarını ileten Planlama Uzmanı Sn. Rıza Fikret YIKMAZ'a;

Konuya ilişkin özlü yorumları ile katkılarını esirgemeyen Planlama Uzman Yardımcısı Sn. Murat GÜNGÖR'e;

Çeşitli konulardaki sorularımı yanıtlayan Kalkınma Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanı Sn. Hakan DEMİRTEL'e;

Kaynaklarını paylaşma inceliği gösteren ve görüşlerini ayrıca paylaşan, "Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz" kampanyası gönüllüsü Sn. Suat ÖZÇELEBİ'ye;

Tez önerisinin şekillenmesinde verdiği katkılarla Sn. Dr. Abdulhamit YAĞMURCUYA;

Sohbeti ile zihnimi ve gönlümü diri tutan Planlama Uzman Yardımcısı Sn. Abdullah YÜREKTÜRK'e teşekkür ediyorum.

ÖZET

Planlama Uzmanlığı Tezi

KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASINDA KATILIMCILIK VE BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ

Hakan YERLİKAYA

Kamu politikaları bireysel, ekonomik ve sosyal yaşamı bütün boyutlarıyla etkilemektedir. Bu nedenle, politika sürecinde karar alıcı konumundaki kamu yönetimleri, politika belirleme etkinliğinin artırılmasına yönelik çok sayıda reform hareketine konu olmaktadır. Bu çerçevedeki önemli yaklaşımlardan birisi de politika oluşturma sürecinde katılımcılığın sağlanmasıdır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, 1990'lı yıllardan itibaren günlük yaşamda giderek artan oranda kullanılmaya başlanması, birey hayatını, ekonomik ve sosyal yaşam düzenini ve kamu yönetimlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Daha doğru bir ifadeyle, bilgi ve iletişim teknolojileri çağa damga vurmuştur. Kamu yönetimleri de bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu fırsatları e-devlet kavramı etrafındaki çalışmalarla değerlendirmektedir. e-Devlet, kamu yönetimlerini örgütlenmeden insan kaynakları yönetimine, hizmet sunumundan yönetim anlayışlarına kadar uzanan bir alanda bütün boyutlarıyla etkilemektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri ve e-devlet, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık açısından hem mevcut düzeyiyle daha önce sahip olunmayan imkânlar sunmakta, hem de gelişim seyriyle çok daha ötesini vaat etmektedir. Bu durum uluslarüstü örgütleri ve ülkeleri bu imkânlardan en üst düzeyde istifade etmeye çalışma yapmaya, politika tercihlerinde bulunmaya ve bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı katılımcılık uygulamaları geliştirmeye sevk etmektedir.

Türkiye, kamu politikalarının belirlenmesinde katılımcılığa imkân tanıyan bir anayasal rejime ve mevzuat altyapısına sahiptir. Bu çerçevede, Türk kamu yönetiminde, kurumsal yapıların teşkilinde, mevzuat hazırlıklarında ve uygulamalarda katılımcılığın işletildiği önemli sayıda örneğe rastlanmaktadır. Öte yandan, bu yaklaşım ve girişimler belirli bir politika çerçevesinden ve ilkeler setinden yoksun olup genel olarak kamu yönetiminin katılımcı işleyişi yerine kurumsal ve bireysel tercihlere dayanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı katılımcılık uygulamaları ise yeni yeni gündeme gelmektedir.

Bu çalışmada, Türk kamu yönetiminde katılımcı yönetim yaklaşımını temel ilkelerden biri haline getirmek üzere, kapsamlı bir program başlatılması yönünde politika tercihinde bulunulması ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu çalışmalarda odağa alınması önerileri getirilmekte; ayrıca, uygulama düzeyinde bazı önerilerde bulunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Politika Süreci, Politika Aktörleri, Katılımcılık, e-Katılım, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Ağ 2.0, e-Devlet, Devlet 2.0, Şeffaflık, Hesap Verebilirlik.

ABSTRACT

Planning Expertise Thesis

PARTICIPATORY PUBLIC POLICY MAKING AND INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Hakan YERLİKAYA

Public policies affect all aspects of individual, economic and social life. In this respect, public agencies which decide on policies are subject matter of lots of reforms aiming at policy making process more effective. One of the important approaches to that effect is participatory policy making.

Being used increasingly in daily life from 1990s, Information and Communication Technologies (ICT) significantly influenced lives of individuals, economic and social order and public agencies. In other words, ICT has deeply characterised the era. Public administrations are realizing opportunities offered by ICT under efforts framed by e-government concept. e-Government shapes public administrations with all aspects through a wide-ranging area from organizing to human resources management, service provision and management paradigm. State of the art ICT and e-government provide unprecedented opportunities for participatory policy making and developments in both areas promise more than those. This leads countries and international agencies to work on this issue, to develop policies and to build ICT based applications in order to get maximum benefit from this occasion.

Turkey's constitutional regime and legislation has an appropriate framework in terms of participatory public policy making. Accordingly, there are numerous examples of participation in formation of some boards, in law-making process and in functioning of public agencies. On the other hand, these approaches and efforts lack a comprehensive policy framework and pre-defined set of principles. They are institutional and individual choices of public agencies rather than depending on a general concept of participatory public administration. ICT-based participatory applications, on the other hand, are just emerging.

This thesis suggests that Turkish public administration should decide on a policy and start a comprehensive policy program in order to make participatory policy making one of the basic principles of Turkish public administration and further proposes that focus of these efforts should be placed on ICT. Thesis also proposes a number of ICT-based applications for public agencies.

Keywords: Public Policy, Policy Process, Policy Actors, Participation, e-Participation, Information and Communication Technologies, Web 2.0, e-Government, Government 2.0, Transparency, Accountability.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar.....	vii
ŞEKİLLER.....	viii
GRAFİKLER.....	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASINDA KATILIMCILIK ..	6
1.1. Kamu Politikası ve Politika Süreci.....	6
1.2. Politika Aktörleri.....	7
1.3. Politika Sürecinde Katılımcılık	11
1.3.1.Katılımcılığın tanımı ve düzeyi	11
1.3.2.Katılımcılığın dayanakları.....	13
1.3.3.Katılımcılığın politika oluşturma sürecine muhtemel etkileri.....	16
1.3.3.1.Katılımcılığın politika oluşturma sürecine olumlu etkileri	17
1.3.3.2.Katılımcılığın politika oluşturma sürecine olumsuz etkileri	22
1.4. Katılımcılık Yöntemleri.....	24
1.5. Bölüm Değerlendirmesi.....	25
2. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN POLİTİKA SÜRECİNE VE KATILIMCILIĞA ETKİLERİ.....	27
2.1. Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Ağ 2.0 ve sonrası.....	27
2.1.1. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Katılımcılığa Olumlu Etkileri	34
2.1.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Katılımcılığa Olumsuz Etkileri.....	37
2.2. Kamu Yönetiminde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı: e-Devlet ve Sonrası.....	39
2.2.1. e-Devletin katılımcılığa etkileri.....	43
2.3. Bölüm Değerlendirmesi.....	45
3. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KATILIMCI POLİTİKA SÜRECİNE KATKILARI: ULUSLARARASI ÖRNEKLER	47
3.1. Uluslararası/Uluslararası Organizasyonlar ve Girişimler	47
3.1.1. Birleşmiş Milletler	47
3.1.2. Avrupa Birliği.....	50
3.1.3. İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı.....	54
3.1.4. Açık Yönetim Ortaklığı.....	56
3.2. Ülke Örnekleri.....	57
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri	58
3.2.2. Birleşik Krallık	63
3.2.3. Güney Kore	64
3.2.4. Hindistan	66
3.2.5. Malezya	67
3.2.6. Mısır	69
3.2.7. Portekiz	71

3.3. Bölüm Değerlendirmesi	72
4. TÜRKİYE'DE KATILIMCILIK	74
4.1. Anayasal ve Yönetmelik Açısından Katılımcılık	74
4.2. Ulusal Politika Metinlerinde Katılımcılık (2007-2013)	77
4.2.1. Dokuzuncu Kalkınma Planı	77
4.2.2. Orta Vadeli Programlar	79
4.2.3. Yıllık Programlar	80
4.2.4. Hükümet Programları	82
4.2.5. e-Dönüşüm Türkiye Projesi strateji ve eylem planları	82
4.3. Türk Kamu Yönetiminde Katılımcı Uygulamalar	84
4.3.1. Stratejik planlama ve katılımcılık	84
4.3.2. Mevzuat hazırlama usul ve esasları	89
4.3.3. Düzenleyici etki analizi	91
4.3.4. Etik davranış ilkeleri	93
4.3.5. Dilekçe hakkı	94
4.3.6. Çevresel etki değerlendirmesinde halkın katılımı	96
4.3.7. Genel İdari Usul Kanunu Tasarısı Taslağı	99
4.4. Katılımcı Örgütsel Yapılar	100
4.4.1. Ekonomik ve Sosyal Konsey	100
4.4.2. e-Dönüşüm Türkiye Projesi Danışma ve İcra Kurulları	102
4.4.3. İnternet Kurulu	104
4.4.4. Kalkınma Ajansları Yönetim ve Danışma Kurulları	105
4.4.5. Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları	106
4.4.6. Asgari Ücret Tespit Komisyonu	109
4.5. Mevzuatta Sivil Toplum Kuruluşlarının Katılımına İlişkin Atıflar	110
4.6. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Tabanlı Katılımcı Kamu Yönetimi Uygulamaları	111
4.6.1. Bilgi edinme hakkı	112
4.6.2. Başbakanlık İletişim Merkezi uygulaması	114
4.6.3. Kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı görüş alma uygulamaları	116
4.6.3.1. Bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması konusunda başvuru sayfası	117
4.6.3.2. Bilgi Toplumu Ajansı Kanun Tasarısı Taslağı görüş bildirme sayfası	117
4.6.3.3. Bir fikrim var uygulaması	117
4.6.3.4. Cumhurbaşkanına sorun uygulaması	118
4.6.3.5. Türkiye Büyük Millet Meclisi internet sitesi ve yeni anayasa çalışmalarında internet üzerinden görüş alma uygulaması	119
4.6.3.6. Kalkınma Bakanlığı forum uygulaması	121
4.6.4. Kamu kurumlarının sosyal medya kullanımı	122
4.6.5. Her Zaman ve Her Yerden Katılım Platformu Projesi	125
4.6.6. İnternet tabanlı sivil bir katılım örneği: "Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz" kampanyası	126
4.7. Bölüm Değerlendirmesi	126
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	128

EKLER.....	136
EK 1- AB Yirmi Temel Kamu Hizmeti ve Türkiye’de Sunum Durumu	137
EK 2- Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK Raporlarında Önerilen Temel Amaç ve Politikaların Planda Karşılanma Düzeyi	139
EK 3- İnternet tabanlı sivil bir katılım örneği: “Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz” kampanyası	161
EK 4- Türkiye’nin Ortak Akli: Kalkınma Bakanlığı İçin e-Katılımcılık Modeli Kavramsal Çerçeve Önerisi	169
KAYNAKLAR.....	178
DİZİN	191

TABLULAR

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1-1. Politika Döngüsü Aşamaları ve Döngüdeki Karşılıkları.....	8
Tablo 1-2. Politika Aktörleri	10
Tablo 3-1. BM e-Katılımcılık Endeksi, Lider Ülkeler ve Türkiye	49
Tablo 4-1. TBMM’ye Gelen Dilekçe Sayısı	95
Tablo 4-2. Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK Önerilerinin Plana Yansıma Düzeyi	108
Tablo 4-3. Bilgi Edinme Başvuru Sayıları	114
Tablo 4-4. Başbakanlık İletişim Merkezine Yapılan Başvuruların Genel Dağılımı.....	116
Tablo 4-5. Kamu Kurumlarının Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri	124
Tablo EK 3-1. En Ucuz ve En Pahalı Pasaport Veren Ülkeler	162
Tablo EK 3-2. Pasaport Fiyatlarının Kişi Başı Gayrisafi Milli Hasılaya Oranı En Yüksek Ülkeler	162
Tablo EK 3-3. Türkiye Pasaport Harç ve Defter Bedelleri.....	163
Tablo EK 4-1. Türkiye’nin Ortak Akli – Onuncu Kalkınma Planı Ağ Sayfası Site Haritası	177

ŞEKİLLER

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1-1. Arnstein'in Katılım Merdiveni	12
Şekil 4-1. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Ağ Sayfası Ekran Görüntüsü.....	118
Şekil 4-2. Kalkınma Bakanlığı Forum Uygulaması Ağ Sayfası Ekran Görüntüsü	122
Şekil 5-1. Bireylerin Kamu Politikalarına Katılım Yolları	135
Şekil EK 4-1. Türkiye'nin Ortak Akı Platformu Ana Bileşenleri.....	169
Şekil EK 4-2. Türkiye'nin Ortak Akı Platformu Bilgi Paylaşımı Bileşeni Detayları.....	171
Şekil EK 4-3. Türkiye'nin Ortak Akı Platformu Müzakere Bileşeni Detayları.....	173
Şekil EK 4-4. Türkiye'nin Ortak Akı Platformu Viki, Oylama ve Anket Bileşeni Detayları	174
Şekil EK 4-5. Türkiye'nin Ortak Akı Platformu Sosyal Medya Platformu Bileşeni Detayları	175

GRAFİKLER

	<u>Sayfa No</u>
Grafik 2-1. BİT Kullanımında Küresel Eğilimler	28
Grafik 2-2. AB-27+ Ülkelerinde Elektronik Ortamda Hizmet Sunumu Olgunluk Düzeyi.....	42
Grafik 3-1. BM e-Katılımcılık Endeksinde Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Aldığı Endeks Puanları	50
Grafik 3-2. Mevzuat Hazırlığında Danışma Endeksi, OECD	56
Grafik 4-1. Türkiye'de BİT Kullanımı Eğilimi	111

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği (European Union)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri (United States of America)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Courts of Human Rights)
AP	: Avrupa Parlamentosu (European Parliament)
BEDK	: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu
BİMER	: Başbakanlık İletişim Merkezi – Doğrudan Başbakanlık Uygulaması
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BK	: Birleşik Krallık (United Kingdom)
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nations)
BT	: Bilgi Teknolojileri
BTS	: Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010)
CIP	: Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (Competitiveness and Innovation Programme)
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
DEA	: Düzenleyici Etki Analizi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
e-Devlet	: Elektronik Devlet
e-TEN	: Trans-Avrupa Ağları Elektronik Programı (Trans European Networks)
GZFT	: Güçlü ve Zayıf Yönler Analizi (Güçlü ve Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler)
ICT PSP	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politika Destek Programı (Information and Communication Technologies Policy Support Programme)
ITU	: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KKO	: Kamu Katılımı Ofisi (Office of Public Engagement)
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
OVP	: Orta Vadeli Program
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları

SYVKO	: Sosyal Yenilik ve ve Vatandaş Katılımı Ofisi (Office of Social Innovation and Civic Participation)
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UbiPOL	: Her Zaman ve Her Yerde Katılım Platformu Projesi (Ubiquitous Participation Platform)
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

GİRİŞ

Kamu politikaları bireysel, sosyal ve ekonomik yaşamı bütün boyutlarıyla etkilemektedir. Kamu yönetimlerinin, bu tercihlerin belirlenmesi sürecindeki merkezi konumu, bu yapıların kurgusunun ve işleyişinin etkinleştirilmesine dönük teorik ve pratik çalışmaları sürekli olarak gündemde tutmaktadır. Kamu yönetimi disiplininde idari reform, kamu reformu, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması, vb. çeşitli adlandırmalarla tanımlanmaya çalışılan sürekli iyileştirme çabaları, kamu yönetimlerinin iç işleyişinin yanı sıra siyasal, ekonomik ve sosyal yaşam dinamikleri ile teknolojik gelişmelere ve bu unsurlar arasındaki etkileşime dayanmaktadır. Etkileşim içerisindeki unsurların yaşadıkları dönüşümler, unsurlar arasındaki ilişkilerin devamlılığı ve bağımlılık düzeyi, değişimin süreğenliğini de beraberinde getirmektedir.

Bu sürekli reform hareketleri içerisinde, politika oluşturma sürecinde doğru ve etkili karar alabilmek için, karar alma biçimleri ve mekanizmalarının etkinleştirilmesine yönelik arayışlar önemli bir yer işgal etmektedir. Bu arayışı, son çeyrek yüzyıllık dönemde, bir yere kadar içsel, ama daha çok dışsal olarak destekleyen en önemli öğelerden birisi, katılımcılık yaklaşımı olmuştur. Katılımcılık, politika oluşturma sürecine ilişkin teorik çalışmalarda ve farklı düzeylerdeki uygulamalarda giderek artan biçimde yer bulmaktadır.

Aynı dönem içerisinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (BİT) gelişmeler, nesnel bilgi olan eylemleri ve bu eylemlerin özneleri arasındaki ilişkileri derinden etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir. Bu etki, statik olmayıp, bir taraftan mevcut teknolojilerin sunduğu imkânların özümsemesiyle, bir taraftan da BİT alanında meydana gelen yeni gelişmelerle, farklı boyutlara taşınmaktadır. Nitekim, 2000'li yılların başından itibaren, BİT'te ağ 2.0¹ olarak tanımlanan gelişme seyri ile kullanıcı içeriği ve etkileşimine olanak tanıyan uygulamalar hayata geçirilmiş ve bu tarz uygulamalar kullanıcı tarafında yoğun ilgi görmüştür. Bu ilgi, kullanıcıların bilgi paylaşımında buldukları ve etkileşim içinde oldukları ağ platformlarında ortak bilgi ve değer üretimini mümkün kılacak şekilde tezahür etmektedir.

¹ Ağ 2.0 ibaresi bu çalışmada web 2.0'ın karşılığı olarak kullanılmaktadır.

BİT'in sağladığı imkânlar, kamu yönetimlerinde teorik ve pratik çerçevede; kamu hizmeti anlayışından hizmet sunum biçimleri ve araçlarına, siyasal kurgudan siyasi ve idari karar alma mekanizmalarına, örgütlenmeden personel yönetimine uzanan geniş bir yelpazede hissedilmektedir. Kamu örgütleri bu etkiyi, elektronik devlet (e-devlet) şemsiye kavramı etrafında tanımlanan bir süreç içerisinde içselleştirme ve yönlendirme gayreti içerisinde. Basit, tek yönlü çevrimiçi bilgi sağlama uygulamaları ile başlayıp kişiselleştirilmiş, entegre çevrimiçi hizmet sunumu aşamasına gelen e-devlet, nihayet, ağ 2.0 uygulamalarının etkisi ile "devlet 2.0" kavramsallaştırması altında katılımcı hizmet sunumuna yönelmektedir. Bu durum, kamu hizmetinin dayanağı olan kamu politikalarına da aynı şekilde yansımakta ve politika oluşturma sürecinde e-katılım pratikleri gün geçtikçe daha görünür hale gelmektedir.

Bu yönelim, ülkelerde ve uluslararası örgütlerde, genel olarak katılımcı yönetimi ve özel olarak BİT'e dayalı katılımcılığı gün geçtikçe artan oranda ön plana çıkarmaktadır. Uluslararası örgütler, ülkelerin gelişimini kıyaslayarak aralarındaki farklar konusunda farkındalık uyandırmak ve geriden gelen ülkeleri desteklemek için kapsamlı çalışmalar ve projeler üretmektedir. Ülkeler ise katılımcı yönetimi, ulusal politika tercihinde dönüştürmekte ve BİT'e dayalı katılım uygulamalarını hayata geçirmektedir.

Önümüzdeki dönemde kısa ve orta vadede eğilim; dinamik ekonomik ve sosyal çevreden beslenerek sürekli bir faaliyet niteliğine bürünen kamu reformlarında ve kamu yönetiminin işleyişinde, bireysel ve örgütsel katılım taleplerinin daha fazla hissedileceği ve bu taleplerin karşılık bulacağı yönündedir. Bu eğilimin şekillenmesinde ve güçlenmesinde en etkili araçlardan biri, mevcut düzeyi ve gelişim seyriyle BİT olacaktır.

Yukarıda zikredilen; kamu yönetiminin ekonomik ve sosyal sistem içerisindeki merkezi konumu, kamu reformunda süreklilik, katılımcı yönetim yönelimi, e-devlet çalışmaları ve BİT'in ekonomik ve sosyal yaşama nüfuzu gibi gelişmeler, diğer ülkeler kadar Türkiye için de geçerlidir. Türk kamu yönetimi, 1950'li yılların başından itibaren sürekli olarak, kapsamlı kamu reformu çabalarına konu olmuştur. Bu çabalar, katılımcı yönetimi nadiren konu almış; daha ziyade,

hazırladıkları dönemin koşullarına uygun şekilde, kamu yönetiminin örgütlenmesinde ve işleyişinde rol dağılımını, etkinliği, verimliliği ve bir yere kadar zihniyet değişimini hedeflemiştir. Bununla birlikte; son dönemde toplumun ve örgütlü kesimlerin kamu politikalarının oluşturulmasında hak talepleri, 2000’li yıllarda BİT’in bireysel, ekonomik ve sosyal yaşama yoğun biçimde nüfuzu, e-devlet alanında kaydedilen gelişmeler ve stratejik yönetim girişimleri, yönetimde katılımcılığın tedricen ve pratik yansımalarıyla Türkiye’nin gündeminde yer bulmasının yolunu açmıştır.

Bu çalışma; literatür taraması ve araştırma, ülke deneyimlerinin irdelenmesi, Türkiye’de mevzuat ve uygulamaların araştırılması, internet sitelerinin incelenmesi ve ilgililerle mülakat suretiyle yürütülmüştür.

Çalışma, merkezi kamu yönetimi örgütü ve politika oluşturma süreçleri odağında; politika oluşturmada katılımcılığı, BİT’in katılımcılığa etkisini, uluslararası arenada BİT tabanlı katılımcılık pratiklerini ve Türk kamu yönetiminde katılımcı yaklaşım ve uygulamaları ele alarak, Türkiye için politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın merkezi düzeyde politika belirleme süreçleri ile kısıtlanması; kamu politikalarında merkezîyetçiliğin ön plana çıkarıldığı şeklinde yorumlanmaya müsaittir. Ancak, merkezi kamu örgütlerinin ve politika süreçlerinin odağa alınması, katılımcı yönetim çalışmalarında merkezi kamu kurumlarının bugüne kadar nispeten gözlerden uzak kalmasından ve bu kurumların tutucu ve vatandaş taleplerine duysarsız olduğu yönündeki yaygın algı nedeniyle katılımcılık analizinde bu kurumlar üzerinde daha fazla durulması gereğinden kaynaklanmıştır.

Çalışma dört bölüm ile sonuç ve öneriler kısmından oluşmaktadır. Birinci bölümde; politika süreci, aşamaları ile birlikte ortaya konacak, bu aşamalarda yer alan aktörler, süreçteki rolleri ile birlikte belirlenecektir. Bilahare, politika sürecinde katılımcılığın dayanakları ortaya konarak, katılımcılığın politika sürecine muhtemel olumlu ve olumsuz etkileri araştırılacaktır. Bölümün sonunda, kısaca, katılımcılık yöntemlerine değinilecektir.

İkinci bölüm, BİT'in katılımcılığa etkisinin irdelenmesine ayrılmıştır. Bu bağlamda; BİT'in genel olarak sunduğu olanaklar ile gelişim seyri, katılımcılık açısından sunduğu fırsatlar ile taşıdığı riskler incelenecek; bilahare, e-devletin katılımcılık açısından oluşturduğu altyapıya ve sağladığı fırsatlar ile teşkil ettiği risklere değinilecektir.

Üçüncü bölümde, uluslarüstü örgütlerin BİT tabanlı katılımcılığı araştırmaya ve ülkelerde katılımcılığı desteklemeye yönelik yaklaşımlarına yer verilecek; daha sonra da e-katılım uygulamaları açısından öne çıkan ülkelere Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık (BK) ve Güney Kore'nin yanı sıra Türkiye'ye benzer kamu yönetimi reformu çabaları içerisinde olup, e-katılım uygulamaları açısından atılım gösteren Portekiz ile farklı yönetim yapılarındaki e-katılımcılık uygulamalarına örnek teşkil eden Hindistan, Malezya ve Mısır'ın e-katılımcılık yaklaşım ve uygulamalarından örnekler incelenecektir.

Dördüncü bölümde, Türkiye'de katılımcılık ele alınacaktır. Bu bölüm, çalışmada öne çıkarılan birey katılımı ve BİT ile katılımın nispeten dışına çıkılarak; anayasal kurgu, genel olarak katılımcı uygulamalar ve katılımcı örgütsel yapılar gibi daha genel çerçeveye hitap eden alanları da kapsayacaktır. Bu durum, birey katılımı ve BİT ile katılım uygulamalarının varlığının ve başarısının, zorunlu olarak, kamu yönetimi sisteminde katılımcılığa yönelik mevcut altyapıya dayanması nedeniyle, Türkiye için öneri getirecek bir çalışmada bu alanların göz ardı edilmesinin mümkün olmamasından kaynaklanmıştır. Buna göre, bu bölümde, Türkiye'nin anayasal rejiminin katılımcılık açısından uygunluğu araştırılmaya çalışılacak; ulusal politika metinlerinde ortaya konan katılımcı yönetim tercihleri süzülecek; kamu yönetiminde mevzuatta tanımlanan ve pratikte görülen katılımcı uygulamalar ortaya konacak; katılımcı bir yaklaşımla örgütlenen kurullar incelenecek; kamu kurumlarının BİT tabanlı katılım uygulamalarından örnekler yer verilecek ve nihayet BİT tabanlı sivil bir katılım örneği zikredilerek, bu örnek üzerinden katılımın sağladığı olanaklar çıkarılacaktır.

Çalışmanın sonunda ise, çalışmada ön plana çıkan tespitler doğrultusunda, Türkiye'de katılımcılığın geliştirilmesine yönelik genel politika önerileri ile uygulamaya ilişkin öneriler ortaya konacaktır.

Katılımcılık konusu, sadece ana konuları itibarıyla, siyaset biliminden kamu yönetimine, örgüt çalışmalarından idare hukukuna çok sayıda disiplini ilgilendirmektedir. Etraflı bir katılımcılık çalışması; bireyin karakter oluşumundan, eğitim sistemine; aile yaşantısından, sosyal normlara; toplumların kültüründen, dinlerine, tarihlerine ve etnik yapılarına; siyasal alanın tasarımıyla, siyasi ve bürokratik geleneklere; yönetimin merkeziyetçi ya da ademi merkeziyetçi örgütlenmesinden, yerel yönetimlerin gücüne; kamu yönetiminin ve diğer örgütlü kesimlerin iç işleyişlerindeki katılımcılıktan, örgütlü katılıma; katılımın etkinliğini sağlayacak ilkelerden, katılım araçları ve yöntemlerine ve bu araç ve yöntemlerin etkin katılımı mümkün kılacak şekilde kurgulanması ve işletilmesine; iletişim araçlarının sahipliğinden, düzenleme ve işletim kurallarına; katılımın faydalarının nitel ve nicel ölçütlerle ortaya çıkarılmasından, kamu hizmeti üretimine doğrudan ya da dolaylı özel kesim, üçüncü kesim ve birey katılımına kadar pek çok alanda derinlikli gözlemlere, araştırmalara ve analizlere ihtiyaç duymaktadır.

Bütün bu unsurları içeren bir gayret, herhangi bir tez çalışmasının yoğunlaşabileceği alanın çok ötesinde olup, ancak kapsamlı bir projenin ya da programın konusu olabilir. Nitekim bu çalışmada, sadece, katılımcılığın çerçevesinin çizilmesi, BİT'in sunduğu olanakların ortaya konması, uluslararası arenada BİT tabanlı uygulamalardan bir kesit çıkarılması ve Türkiye'de katılımcılık için uygun çerçevenin varlığının araştırılması mümkün olabilmektedir.

1. KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASINDA KATILIMCILIK

Kamu politikalarının oluşturulması, fikrin ortaya çıkışından uygulamanın değerlendirilmesine kadar geniş bir yelpazeye uzanan ve karar alıcılar ile uygulamadan etkilenenler dâhil çok sayıda aktörün etkileşimini içeren, uzun soluklu ve tekrar eden bir sürece dayanmaktadır. Çok aktörlü ve çok katmanlı bu süreç, mevcut karar alma süreçlerindeki eksikliklerin giderilmesi ve “*halkın halk tarafından halk için yönetimi*”² gibi yönetimin temel öncüllerinin gözetilmesi amacıyla farklı mahiyette yeniden yapılandırma ve reform çabalarını gündeme getirmektedir. “Katılımcı yönetim”, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, bu çerçevede ortaya çıkan yaklaşımlardan biridir. Kamu yönetimlerinin kronik hale gelen sorunlarına dönük çözüm arayışları, akademi ve bilim dünyasının çalışmaları, teknolojinin daha önce söz konusu olmayan imkânları gündeme getirmesi ve artan kamuoyu talepleri nedeniyle; kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık tercihi ve uygulamaları, ülkelerin öncelikleri arasında yer bulmaktadır.

Katılımcılık, mevcut yaklaşım ve uygulamalar açısından değerlendirildiğinde, hâlihazırdaki yönetim kurgularını ikame eden alternatif bir yaklaşım değildir. Bunun yerine, kamu politikalarının oluşturulması sürecine eklenmekte ve sürecin bir parçası haline gelmektedir. Bu haliyle, kamu politikalarına olumlu yansımaları olduğu gibi, ileride değinilecek olan olumsuz etkileri de ihtiva etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, politika sürecinin aşamaları ve politika aktörleri analiz edilecek, politika sürecinde katılımcılığın dayanakları, olumlu ve olumsuz etkileri ile bazı katılım yöntemleri ortaya konacaktır.

1.1. Kamu Politikası ve Politika Süreci

Kamu politikası; bir problemle ilgili olarak bir aktör ya da aktörlerce izlenen ve yapma ya da yapmama şeklinde tezahür eden, amaçlı eylemler paketi olarak tanımlanmaktadır³. Bu çerçevede, kamu politikasının kapsamı, toplumsal sorunların tanımlanması ve çözümüne ilişkin olarak kanun yapma, idari düzenlemeleri gerçekleştirme, alternatif çözüm önerileri arasında tercih yapma ve sorunları çözecek

² Abraham Lincoln

³ Anderson (1994:4-8) ve Dye (2002:1)’dan aktaran Çevik ve Demirci, 2008:23

en uygun yöntemleri belirleyerek uygulama şeklinde belirlenebilir⁴. Kamu politikası, farklı toplum kesimlerine hitap eden yapısıyla, bir bakış açısına göre ortak iyinin şekillendirildiği, başka bir bakış açısına göre de aktörlerin kendi çıkarlarını öne çıkarmaya çalıştıkları bir arenadır. Bu doğrultuda, kamu politikası zaman zaman bazı çıkarların öne geçtiği, zaman zaman da çıkarlar arasında uzlaşma sağlanan ve ortak yarar arayışına konu olan bir etkileşim alanıdır.

Kamu politikası, anlık bir karar ve/veya eylemden ibaret olmayıp bir süreci ifade etmektedir. Politika süreci, en geniş şekilde; gündem oluşturma, sorunun kabulü, araştırma, politika tasarımı, danışma, karar alma, uygulama, çıktı alma, etki etme, sonuç alma, değerlendirme, geliştirme ve sonlandırma aşamalarını içermektedir⁵. Bu unsurların bazılarını gruplandıran daha dar bir yaklaşıma göre ise, politika sürecini; gündem oluşturma, politika hazırlığı, karar alma, uygulama ve değerlendirme aşamaları ile tanımlamak mümkündür⁶. Bu tanımlar, geri beslemeden sonra yeniden politika üretimini de içerdiğinden, politika sürecini aynı zamanda “politika döngüsü” olarak adlandırmak mümkündür.

Politika süreci aşamaları, genel olarak bir sıra izlese de mutlak anlamda dizgisel olmayıp, çoğu politika döngüsünde içiçe geçmektedir. Karar alma aşaması, sürecin odağında olup, diğer aşamalar karara hazırlık ve kararın sonuçlarının alınması başlıkları altında gruplandırılmaya müsaittir (Tablo 1-1).

1.2. Politika Aktörleri

Son yüzyılda, kamu yönetimi, bilhassa ulus devletlerin oluşumu sonrası daha fazla hizmet alanının kamu hizmeti sınıfında değerlendirilerek devletler tarafından üretilmesi ve/veya finansmanı ile bütün bir ekonomik ve sosyal düzeni ve bireysel yaşamı kapsayıcı hale gelmiştir. Bunun yanı sıra, kamu hizmetlerinin haricinde kalan ekonomik ve sosyal yaşam düzeni de, büyük oranda siyasal egemenlik tarafından tanımlanan mevzuat çerçevesi ve buna eklenen kamu politikaları ile şekillendirilmekte, muhafaza edilmekte ve işletilmektedir⁷.

⁴ Eryılmaz, 2009:9

⁵ InfFAB <http://www.inffab.ch/ex/policy_cycle/policy_cycle_inffab.pdf> (19.1.2012)

⁶ Van Dijk, 2010:32

⁷ Eroğul, 1991:6

Tablo 1-1. Politika Döngüsü Aşamaları ve Döngüdeki Karşılıkları

Döngü aşaması	Döngüdeki karşılığı
Gündem oluşturma	<i>konuya ilişkin kamuoyu ilgisini yaratma</i>
Sorunun kabulü	<i>konunun yönetim düzeni içinde ele alınması gereken bir mesele olarak görülür hale gelmesi</i>
Araştırma	<i>konunun bilimsel değerlendirmeye tabi tutularak sonuçlarının analizi ve raporlanması</i>
Politika tasarımı	<i>konunun çözümünün siyasal sistemin gereklerine uygun olarak şekillendirilmesi</i>
Danışma	<i>farklı menfaat gruplarının şekillenen tasarıma tepkilerinin alınması ve kabul edilebilirliğinin test edilmesi</i>
Karar alma	<i>politika tasarımının tanımlı yetkili kurum ve/veya kişiler tarafından sonuca bağlanması</i>
Uygulama	<i>kaynakların seferber edilmesiyle alınan kararların hayata geçirilmesi</i>
Çıktı alma	<i>politika amacına hizmet eden ürün, hizmet, vb. maddi ve gayrimaddi sonuçlar</i>
Etki etme	<i>politikanın topluma, tasarlanan etkinin dışındaki özel etkisi</i>
Sonuç alma	<i>politikanın sorunu hangi ölçüde çözdüğü</i>
Değerlendirme	<i>politikanın değişik aşamalardaki etki ve sonuçlarının, bir başka ifadeyle doğruluğunun araştırılması ve analizi</i>
Geliştirme	<i>değerlendirme sonuçlarına göre politikanın geliştirilerek devamı</i>
Sonlandırma	<i>etkileri olumsuz olan ya da artık ihtiyaç duyulmayan politikalara son verilmesi</i>

Bu durum her türlü bireysel, sosyal ve kurumsal aktörü, kamu politikalarının birer parçası haline getirmektedir. Başka bir ifadeyle, mevcut durumda, hiçbir aktör kamu politikalarının dışında kalma şansına sahip değildir. Daha başka bir ifadeyle, her aktör çeşitli aşamaları itibarıyla politika sürecinin vazgeçilmez bir öznesidir. Bu çerçevede, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde, herhangi bir aşamada, resmi ya da gayriresmi olarak rol alan herkes politika aktörü olarak ifade edilmektedir.

Politika aktörleri; katılımcılık açısından, ortak amaçları ve grup davranışlarını açığa çıkarmak ve bu grupların politika sürecindeki rollerini ve sorumluluklarını

belirlemek üzere genel olarak tasnif edilebileceği gibi, detay düzeydeki ihtiyaçları ve motivasyon unsurlarını anlamak ve aktörler arasındaki geçişkenlikleri açığa çıkarmak üzere mümkün olduğunca detaya girilerek de tanımlanabilir⁸. Buna göre, politika aktörlerini, gruplar halinde; siyaset dünyası, kamu kurumları, yasama organı, yargı ve denetim organları, akademi ve bilim dünyası, iş dünyası, üçüncü kesim, medya, bireyler ve dış kesim olarak tasnif etmek mümkündür. Bu aktörler, burada sayılanlarla sınırlı olmamak üzere, Tablo 1-2'deki şekilde detaya inilerek de tanımlanabilir⁹.

Politika oluşturma sürecinde bu kadar çok sayıda aktörün ve aşamanın varlığı; bu aktörlerin kendi içinde, aidiyet bağı olan grup içinde, gruplar arasında, bir gruba ait aktörün diğer gruplarla ve diğer gruplardaki aktörlerle arasında bazı durumlarda tanımlı ve meşru kabul edilen, bazı durumlarda da tanımsız meşru ya da gayrimeşru çok sayıda ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Politika aktörleri içinde, yukarıda odak süreç olarak tespit edilen karar alma aşamasında, bazı durumlarda değişebiliyor olmakla birlikte ve siyasal sistemlerin yasal kurgusuna göre görünür pratikte, siyaset dünyası, kamu kurumları ve yasama organı yer almaktadır. Bu çalışmada, bu üç aktör, yasama ve yürütme arasındaki ayırım ile kendi aralarındaki rol paylaşımı ve ilişkiler göz ardı edilerek, “kamu yönetimi” kavramı altında bir arada değerlendirilmektedir¹⁰. Bu çerçevede, kamu yönetimine politika sürecinin yapıcı aktörü, diğer sayılanlara ise katılımcı aktörleri denebilir.

Bireyler; politika oluşturma sürecinde hem tek başlarına hem de kurumsal aktörlerin bir unsuru olarak yer alabilmektedir. Örneğin; bir kamu çalışanı, bir taraftan birey olarak tek başına bir aktör iken, diğer taraftan yönetici ya da çalışan olarak kamu kurumlarının, kamu hizmetlerinin faydalanıcısı olarak yine kamu kurumlarının, oydaş olarak siyaset dünyasının ve yasama organının, hissedar ya da

⁸ Aktörlerin mümkün olduğunca detay düzeyde tanımlanması, BİT'in getirdiği imkânlarla birlikte değerlendirilmelidir.

⁹ Liste, Çevik ve Demirci'nin (2008:43-55) tasnifinden hareketle oluşturulmuştur.

¹⁰ Yargı da kamu yönetiminin bir parçası olarak yapıcı aktörler arasında değerlendirilebilir. Kanlıgöz, batı ve Anglo-Amerikan sistemindeki jüri sistemini ve yargıçların seçimle işbaşına getirildiği ülke örneklerini zikrederek yargının da halk katılımına açık bir idare fonksiyonu olduğunu ifade etmektedir. Kanlıgöz, 1996:175-176

müşteri olarak iş dünyasının, gönüllü ya da yönetici olarak üçüncü kesimin, müşteri olarak medyanın doğrudan ya da dolaylı bir parçası olabilmektedir. Bu bakış açısıyla, benzer çok sayıda örnek çıkarmak mümkündür.

Tablo 1-2. Politika Aktörleri

Aktör Grubu	Aktörler
Siyaset dünyası	<i>cumhurbaşkanı/devlet başkanı, başbakan, bakanlar kurulu, bakanlar, siyasi danışmanlar, kurumsal bir bütün olarak siyasi partiler, siyasi parti yöneticileri, siyasi parti yönetim organları, siyasi parti delegeleri, siyasi parti üyeleri, siyasi parti oydaşları, vb.</i>
Kamu kurumları	<i>bir bütün olarak kamu kurumları (merkezi kurumlar, taşra ve bölge birimleri, yerel yönetimler), kurum birimleri, kurullar, üst ve orta kademe yöneticiler, bir bütün olarak kamu çalışanları, unvan, sınıf ve uzmanlığına göre kamu çalışanları¹¹, tedarikçiler, iş ortakları, hizmet alan kesimler, vb.</i>
Yasama organı	<i>bir bütün olarak meclis, meclis yönetimi, komisyonlar, parti grupları, parti grup yöneticileri, milletvekilleri, meclis çalışanları (uzmanlar ve diğer çalışanlar), vb.</i>
Yargı ve denetim organları	<i>mahkemeler, temyiz kurumları, yargıçlar, savcılar, diğer yargı çalışanları, vb.</i>
Akademi ve bilim dünyası	<i>akademi kurumları, yarı-akademik kuruluşlar (enstitü vb.), akademisyenler, bilim adamları, araştırmacılar, vb.</i>
İş dünyası¹²	<i>kurum olarak şirketler, şirket sahipleri ve hissedarları, şirket yöneticileri, şirket çalışanları, tedarikçiler, müşteriler, bireysel girişimciler, esnaf, tüccar, vb.</i>
Üçüncü kesim	<i>STK'lar, dernekler, vakıflar, meslek odaları, gönüllü kuruluşlar, cemaatler, bunların yöneticileri, üyeleri, gönüllüleri, vb.</i>
Medya	<i>bir bütün olarak medya kuruluşları, sahipleri, hissedarları, çalışanları, tedarikçileri, müşterileri, vb.</i>
Bireyler¹³	<i>erkek, kadın, çocuk, genç, ihtiyar, çalışan, işsiz, emekli, eğitilmiş, eğitimsiz, öğrenci, engelli, hasta, karı, koca, evli, bekar, dul, anne, baba, vb.</i>
Dış kesim	<i>ilgisine göre diğer ülkeler, diğer ülkelerdeki muadil aktörler, uluslararası örgütler, vb.</i>

¹¹ Örneğin; teknik hizmetler, genel idare hizmetleri, yardımcı hizmetler, vb. veya uzman, akademisyen, öğretmen, doktor, mühendis, polis, vb.

¹² Sektör, işkolu, vb. bazında gittikçe detaya inilebilir. Örneğin; tarım, sanayi, hizmetler; üretim, danışmanlık, eğitim, sağlık, ulaşım, enerji, vb.

¹³ İnsan üzerine yapılan bu tür tasniflerin maksadını aşmaması, bireyin insan olarak bizzat değerli olduğu gerçeğine halel getirmemesi, bireylere insanlık durumlarından kaynaklanan farklılıklar dolayısıyla daha iyi hizmet sunmanın bir aracı olarak kullanılması gerekir. Bu durum, katılımcılık için de geçerlidir.

Yukarıda ifade edilen çerçevede kamu politikaları, çok sayıda aktörü ve aşamayı içeren uzun soluklu ve tekrar eden/devamlı bir süreç içinde şekillendirilmektedir.

1.3. Politika Sürecinde Katılımcılık

1.3.1. Katılımcılığın tanımı ve düzeyi

Katılımcılık, en genel anlamda, talep yanlı süreçleri ve güç paylaşımını içerecek şekilde¹⁴, politika sürecinin herhangi bir aşamasında kurumsal süreçlere dâhil olarak kararların alınmasında etkili olma şeklinde tanımlanmaktadır¹⁵. Diğer bir ifadeyle katılım, “toplumun dinamiklerinin, insanların tercihlerinin ve tercihlerindeki değişmelerin kesintisiz bir biçimde siyasal karar verme sürecini etkileyebilmesi”dir¹⁶. Bu çerçevede katılımcılık, esas hedefi kararı etkilemek ve hatta belirlemek olmak üzere, politika sürecinin karar almaya hazırlık, karar alma ve karar sonuçlarının değerlendirilmesi aşamalarının tamamı için geçerlidir. Bu nedenle, politika aktörleri arasında politika sürecine girdi oluşturma amacıyla gerçekleştirilen her türlü ilişki katılım kapsamına dâhildir.

Arnstein tarafından ortaya konan katılım merdiveni, sekiz katılım aşamasını üç gruba ayırarak sınıflandırmaktadır (Şekil 1-1)¹⁷. Buna göre; manipülasyon ve terapi aşamaları *katılımsızlık* durumuna; bilgi verme, danışma ve yer verme aşamaları *göstermelik katılım* durumuna; ortaklık, güç dağılımı ve vatandaş kontrolü ise *vatandaş gücü* durumuna işaret etmektedir. Arnstein’in katılım merdiveni çok sayıda uyarlamaya konu olmuştur. Bunlardan Burns at al., benzer şekilde on iki ayrı katılım basamağını üç grup altında toplamaktadır¹⁸. Bunlar, (1) *katılımsızlık* durumunu ifade eden tanıtım¹⁹, sinik danışma, zayıf bilgi ve müşteri ilgisi, (2) *vatandaş katılımını* ifade eden kaliteli bilgi, gerçek danışma, etkin danışma kurulları, ortaklık ve kontrol

¹⁴ Yılmaz, 1999:4

¹⁵ Van Dijk, 2010:32

¹⁶ Şaylan (1998:84)’dan aktaran Akbulut, 2009:214

¹⁷ Arnstein, 1969:217

¹⁸ Burns at al. (1994)’dan aktaran CAG Consultants, Tarihsiz:3

¹⁹ “Civic hype”, kamu politikalarının sonuçlarını vatandaşlara tanıtmaya (iyi göstermeye) dönük eylemleri ifade ettiği için bu şekilde tercüme edilmiştir. Değer yüksüz bir tanımlama olup, politikaların mahiyeti itibarıyla gerçekten iyi olup olmadığını ifade etmez.

devri ve (3) vatandaş kontrolünü ifade eden tevdi kontrol ve bağımsız kontrol aşamalarıdır.

Şekil 1-1. Arnstein'in Katılım Merdiveni, 1969

Bu tasnifler, en alt seviyede rızayı sağlamaya yönelik olup gerçek anlamda katılımı gözetmeyen ve aslında katılımsızlık olarak nitelenmesi gereken bir katılım görüngüsüne dikkat çekmekte²⁰; en tepede ise kamu otoritelerinin mevcut yetki ve sorumluluklarını ikame edecek bir alternatifi içermeyen, ancak, vatandaşların gerçek anlamda politikaları belirleyebildikleri bir yönetim çerçevesinin bulunduğu aşamayı işaret etmektedir.

Burada zikredilen katılım basamakları ile bireyler, on üç farklı politika süreci aşamasına hem doğrudan, hem de kurumsal aktörler üzerinden dolaylı olarak katılabilmektedir. Bu nedenle, birey katılımının sağlanması, politika oluşturma sürecini doğrudan ve kurumsal aktörlerin güçlendirilmesi suretiyle dolaylı yoldan etkilemektedir.

Bu çerçeve içerisinde, mevcut yönetim rejimleri açısından katılımcılığın etkinliği, karar alma sürecine bireylerin etki edebilme imkânları ölçüsünde artmakta ya da azalmaktadır.

²⁰ İşaret edilen bu alan, Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramsallaştırması ile büyük ölçüde örtüşmektedir.

1.3.2. Katılımcılığın dayanakları

Kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık, temelde siyaset bilimi ve kamu yönetimi olmak üzere iki çalışma alanından beslenmektedir. Siyaset bilimi, demokrasi teorileri ile; kamu yönetimi disiplini ise örgüt kuramındaki gelişmeler ve kamu yönetiminde etkinlik, verimlilik, vatandaş odaklılık gibi ilkelerin pratik yansımaları açısından katılımcılık yaklaşımlarını ve çalışmalarını beslemektedir. 1970'li yıllar öncesinde nispeten daha belirgin hatlarla birbirinden ayrılan bu iki alanın, zikredilen dönem sonrası yakınlaşması katılımcı yönetim çalışmalarının daha güçlü bir şekilde gelişmesini ve karşılık bulmasını sağlamıştır.

Özellikle 1970 sonrasında, siyaset bilimi kuramlarında klasik çoğulcu paradigmadan müzakereci ve radikal çoğulculuğa yöneliş, aynı dönemde kamu yönetimi kuramlarında; (1) yönetim sorunlarının, kamu kurumlarının sınırlarının ötesiyle ilişkilendirilmesini, (2) politika aktörleri arasındaki hiyerarşinin ortadan kaldırılmasına yönelik bir eğilimi, (3) kamusal alanın, teknokratik akıl ikinci plana itilecek şekilde özneler arası iletişime dayalı çözüm arayışı bağlamında yeniden inşasına yönelimi, (4) katılımın kendi başına bir değer olarak tanınmasını ve bu çerçevede gerekli katılım ortamının ve özgürlüğünün oluşturulmasına yönelik arayışları ön plana çıkarmıştır^{21, 22, 23}.

Politika oluşturma sürecinde katılımcılığı destekleyen ve zorlayan iki ana unsur bulunduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, politika aktörlerinin varlıkları ve eylemleri arasındaki maddi ve gayrimaddi kaynak bağımlılığıdır. İkinci unsur ise, politika sürecinde meşruiyetin sağlanması ihtiyacıdır. Temsilde adaletin sağlanması ve kamu aksaklıklarının²⁴ giderilmesi konuları, bu iki unsurdan içkin olmakla birlikte, ayrıca zikretmeye değer dayanaklardır. Politika aktörleri arasında kaynak bağımlılığı ve meşruiyet ihtiyacı ve arayışı arttıkça katılım ihtiyacı da artmaktadır.

²¹ Habermas'ın kamusal alan tanımı, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklar çerçevesinde ön planda tartışılmaktadır.

²² Bu dönem sonrasında, yeni kamu yönetimi, demokratik yönetim, radikal kamu yönetimi, söylem kuramı, karşı yönetim, çoğulcu kamu yönetimi, postmodernizm, yönetişim, ağbağ, siyasa ağları, kamusal alan, iletişimsel rasyonellik, e-devlet, vb. kuram, yaklaşım, olgu ve kavramsallaştırmalar katılımcılığın kamu yönetimi disiplini içinde ön plana çıkmasına katkı sağlamıştır.

²³ Şener, 2005:17-18

²⁴ Burada kamu aksaklığı tabiri, kamu yönetiminin etkin işlememesinin sonucu olarak ortaya çıkan başarısızlık durumunu ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

Temsile dayalı siyasal sistemlerde, temsilcilerle temsil olunanlar arasında seçimler dışında tanımlı ilişki biçimleri kapsayıcı olmamakta, bu ilişki(ler) daha ziyade siyasi parti örgütleri bünyesinde kendi doğası içerisinde şekillenmektedir. Bu kurgu, sınırlı kesimler için kendi içinde tanımlı katılımcı bir yapıyı ortaya koymakla birlikte, geniş toplum kesimleri için siyasal ve kamusal taleplerin seçim dışında ifade imkânlarını kısıtlamaktadır. Devletler ve örgütler açısından olmasa bile insanlar açısından uzun sayılacak dönemlerde tekrar eden ve tek bir oya dayanan temsil mekanizması yaşamın alabildiğine karmaşıklaştığı çağdaş dönemde bireyin, hatta homojen sosyal kesimlerin düşünce ve beklentilerini bütünüyle karşılama imkânından yoksundur. Nitekim, bireysel, ekonomik ve sosyal talepler politika sürecine çeşitli ilişki biçimleri dâhilinde, özellikle iş dünyası örgütleri, işçi örgütleri, meslek örgütleri, STK gibi örgütlü yapılarla yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Politika aktörleri arasındaki ayırmda, her iki tarafa nispet edilen anlamlar mutlak olmamakla birlikte, kamu yönetiminin kamu yararını, diğer unsurların ise bireysel çıkarı ya da grup çıkarını gözettiği varsayılmaktadır. Bununla birlikte, siyasal pratik, siyaset kurumunun yarışmacı özelliği nedeniyle, derecesi ülkelere göre değişmekle birlikte, ayrımcı ve çatışmacı örnekler ortaya koymakta, temsil mekanizmasını daha ziyade dayandığı tabana yönelik olarak işletmektedir. Dolayısıyla, kamu yönetiminde katılımcı politika oluşturma mekanizmaları, politika etkinliğini sağlamanın bir aracı olmanın ötesinde temsili demokratik sistemlerde birey taleplerini, siyasetin yarışmacı ve/veya çatışmacı alanının dışına çıkarak yönetime taşımının önemli bir aracı olarak değerlendirilmelidir.

Diğer yandan, Akbulut tarafından, yönetim kurgusunun toplumsal yurttaşlığın içeriğini müşteri kavramı ile boşalttığı, siyasal alandaki temsil mekanizmasının yerini özel sektörü siyasal alana taşıyan sivil topluma dayalı katılım mekanizmasının aldığı, bu suretle, siyasal alanın ve dolayısıyla bireyin temsil alanının daraldığı tespiti yapılmaktadır²⁵. Bu tespit, her ne kadar bireyler, yukarıda yapılan politika aktörleri tasnifinde pek çok aktör grubunun birer unsuru olarak dolaylı temsil ve katılım imkânlarına sahip olsalar ve özel sektör ile sivil toplum katılımı aynı zamanda bireyin siyasal alandaki temsiline katkı yapıyor olsa da,

²⁵ Akbulut, 2009:133, 268

politika oluşturma sürecinde kurumsal bağımlılıklardan soyutlanmış birey katılımı olanaklarının sağlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Kamu rgtleri; fonksiyonları, süreklilikleri, yaygınlıkları ve boyutları göz önüne alındığında politika döngüsünün bileşenleri itibarıyla yoğun birikimin oluştuğu yapılarıdır. Bununla beraber, kamu yönetimi, her ne kadar idarenin bütünlüğü gibi ilkeler tanımlansa da, (1) bölünmüş kurumsal yetki ve işleyişten kaynaklanan nedenlerle bütünlüklü bir politika ve strateji çerçevesi oluşturamama, (2) kurumsal süreçler, hiyerarşik işleyiş ve/veya sorumluluk açığı nedeniyle her zaman ortaya çık(a)mama, (3) birikimin ve rutinin bakış açışını ve tasavvur ufkunu daraltarak yeni ve gerçekçi yönelimlerin önüne geçebilmesi, (4) kişisel, mesleki ve kurumsal taassup nedeniyle doğru ve gerçekçi olanın hilafına hareket edebilme, (5) kapalı ve kendi içinde sorumlu örgüt yapısı nedeniyle dış taleplere kısmen ya da tamamen kapanabilme eksikliklerini barındırmaktadır. Görev tanımları, politika sürecinde bütünlüklü bir katkıya müsait yataylıktaki kamu örgütleri de burada zikredilen zaafardan bütünüyle uzak değildir. Politika sürecine katılım, kamu yönetiminin birikiminin açığa çıkmasını engelleyen tıkanıklıkların aşılmasında ve yenilikçi yaklaşım ve uygulamaların kamu yönetimince benimsenmesinde teşvik ve tahrik edici bir unsur olarak belirlemektedir.

Kamu yönetiminin, idealize edildiği gibi, tüm toplum kesimlerinden bağımsız ve genel çıkarın müdafisi bir konumda bulunmadığı; aksine, belli ekonomik ve toplumsal kesimlerin egemenliğinin ve taleplerinin siyasal alana taşınmasının aracısı olduğu yönündeki savlar da²⁶, kamu politikalarının oluşturulması sürecine dış etkilerin/katkıların Şeffaf bir yapıya kavuşturulmasını ve sürecin bütün aşamalarıyla tüm aktörlere açılmasını gerektirmektedir.

Kamu politikalarının, politika alanlarının karmaşıklaşması ve i içe geçmesi nedeniyle çok yönlü ve disiplinler arası bakış açısıyla oluşturulması ihtiyaı, kamu örgütleri arası koordinasyonun yanı sıra bu politikalardan etkilenen ilgili kesimlerin birikimlerinin ve beklentilerinin de dikkate alınmasını gerektirmektedir.

²⁶ Akbulut, 2009:265

Buraya kadar ortaya konan dayanaklar itibarıyla katılımcılık, mevcut olanı ikame eden bir yönetim paradigması olmayıp, Dahl ve Habermas tarafından zorunlu görülen, *önceden herkes tarafından benimsenmiş bir karar alma sürecine*²⁷ eklemlenen ve onu kuvvetlendiren ilave bir yaklaşımdır.

Bu çerçevede, politika belirlemenin çoğu durumda kamu yönetiminin münhasır yetkisine bırakılması, politika sürecinde son sözü söyleme ve sorumluluğu üstlenme adına pratik bir zorunluluğa dayanmaktadır. Ancak bu durum, politika oluşturma süreçlerinin hiçbirinde katılımcılığın dışlanmasını zorunlu olarak icap ettirmemekte; aksine, politika etkinliğini ve meşruiyeti artırmak için azami katılım yaklaşımının benimsenmesini gerektirmektedir.

1.3.3. Katılımcılığın politika oluşturma sürecine muhtemel etkileri

Yukarıda, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde bir zorunluluk olarak tespit edilen katılımcılık, politika sürecine olumlu katkılar yapma potansiyelini taşıdığı gibi olumsuz bir takım etkileri de bünyesinde barındırmaktadır. Ancak, katılımcılık, bütün politika belirleme örneklerinde mutlaka ortaya çıkacak bir katkı listesini içermemektedir. Aynı şekilde, katılımcılığın politika sürecine yansıtması muhtemel olumsuzluklar da, katılımcılığın benimsendiği her politika oluşturma sürecinde mutlak anlamda ortaya çıkmayabilir. Katılımcılığın etkisinin olumlu ya da olumsuz yönde ortaya çıkması o derece ihtimal dairesindedir ki, neredeyse her potansiyel olumlu etkiye karşılık olarak simetrik bir risk tanımlamak; ya da her riske karşılık gelecek potansiyel bir katkıdan bahsetmek mümkündür. Siyasal sistem, toplumsal yapı ve kültür, bireylerin karakterleri ve donanımları gibi çok sayıda unsur, katılımcılığı etkilediği gibi katılımcılığın olumlu ya da olumsuz yönlerinin tezahürünü de belirler. Aynı şekilde, katılımcılığın tasarımı ve uygulanan yöntemler de katılımcılığın olumlu ya da olumsuz potansiyelinin açığa çıkmasında belirleyici olabilir.

Bu çerçevede, her vakanın kendi içinde çözümlenmesi gerektiği yönündeki hukuk kuralından ilham alarak, katılımcılığın her bir politikanın oluşturulmasında ve her bir süreçte farklı etkileri olabileceği, potansiyel olumlu ve olumsuz etkilerin her

²⁷ Şener, 2005:9-10

bir politika örneğinde ve aşamasında tezahür edebileceği ifade edilebilir. Bu nedenle, olumlu etkilere fırsat, olumsuz etkilere de risk gözüyle bakmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

1.3.3.1. Katılımcılığın politika oluşturma sürecine olumlu etkileri

Politika sürecinde katılımcılığın temel iddiası, süreçte yer alması gereken bütün aktörlerin birikim ve taleplerinin hesaba katılması nedeniyle, maddi temelleri ve meşruiyet zemini sağlam²⁸, mutabakat çerçevesi daha geniş, doğru ve uygulanabilir politikaların üretiliyor olmasına diğer mekanizmalardan daha çok imkân vermesidir. Katılımcılık, bu suretle; verimlilik, hakkaniyet, kapasite inşası ve sürdürülebilirlik gibi genel kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine hizmet eder²⁹. Bu çerçevede, katılımcılıktan beklenen katkılar, siyasal temsil imkânlarını artırma, politika etkinliğini artırarak kamu aksaklıklarını giderme ve ekonomik ve sosyal yaşam kalitesini artırma olmak üzere üç grupta toplanabilir.

Siyasal Temsil İmkânını Artırma

(1) Katılım kanallarının tüm bireylere açık tutulması ile, toplumda ekonomik, sosyal, politik, coğrafi ve/veya fiziksel açıdan dezavantajlı kesimlerin mevcut kurguda siyasal alana taşınamayan ihtiyaç ve taleplerinin açığa çıkması, bu suretle toplumda hakkaniyetin artırılması sağlanır³⁰. Farklı toplum kesimlerinin siyasal ve ekonomik alandaki güç dağılımından ve ortaya çıkan faydadan pay almaları mümkün olur. Bu suretle, gücün ve faydanın daha adil bir şekilde dağıtılması umulur.

(2) Katılım ile bireye, temsili demokratik sistemlerin vatandaş taleplerini uzun zaman aralığında, tek oya dayalı seçim darboğazına hapseden doğasına karşı bütün bir politika sürecinde ve ayrıştırılabilir politika tartışmalarında kendini ifade imkânı tanınır. Bireyin temsil potansiyeli, genişlik ve derinlik boyutuyla artar.

(3) Katılım, temsili demokrasi formlarını doğrudan demokrasi formlarına yaklaştırarak temsil mekanizmasının ve kurumlarının meşruiyetini artırır. Bu suretle vatandaş memnuniyeti de artar.

²⁸ OECD, 2005:5

²⁹ Yılmaz, 1999:52

³⁰ Fung, 2006:70-72

(4) Katılımcılık, (gençlerin siyaset kurumlarında belirli bir yaş öncesinde yer alamamaları örneğinde olduğu gibi) siyasal alanda katılım hakları bir şekilde resmen kısıtlanmış kesimlere temsil olanağı sağlar.

Politika Etkinliğini Artırma ve Kamu Aksaklıklarını Giderme

(1) Katılım kanallarının açık hale getirilmesi; siyasal alanı etkileme süreçlerinin kurumsallaşmamasının sebep olduğu, sosyo ekonomik gücün kötüye kullanımı, rant kollama, rüşvet ve yolsuzlukların sistematik bir biçim alması ve hükümeti etkileme süreçlerinin kapalı kapılar ardında gizli yapılması³¹ gibi aksaklıkların doğal yoldan çözümüne imkân sağlar.

(2) Katılımcılık ile toplumun ve bireylerin gerçek ihtiyaçlarının, temsil dolayımında soyutlanmaksızın, daha doğru bir zamanlamayla tanımlanması mümkün olur. Hem siyasal alanda hem de kamu yönetiminde birey taleplerine duyarlılığın artması, toplumun gerçek taleplerine kayıtsızlıktan kaynaklanan çatışmacı çözüm arayışlarının³² azalmasını sağlar.

(3) Katılım sayesinde kamu yönetimi, politika oluşturma sürecine daha fazla ve daha doğru bilgiyi dâhil eder³³. Katılım ile işlenmiş bilginin yanı sıra örtülü bilgi de elde edilir. Daha doğru ve daha fazla bilgiye dayalı karar alma süreçleri sayesinde, kamu politikalarının kalitesinde, uygulanma imkânında ve etkisinde artış olur.

(4) Katılım, toplum tarafından benimsenecek politikaların şekillendirilmesine imkân tanıdığı için³⁴ politikaların uygulanma imkânını artırır.

(5) Katılım uygulamaları, özellikle belirli bir altyapı sağlandıktan sonra kamuoyunun katılımının sağlandığı örneklerde, kamu kurumlarının henüz katılım aşamasına geçilmeden politika çerçevesini daha kaliteli ve gerekçeli olarak hazırlamalarını gerektirir. Bir başka ifadeyle kamu yönetimi, politikalar üzerinde daha fazla düşünmeye ve politikaların maddi temellerini vatandaşların kabul edeceği esaslara dayandırmaya zorlanır.

³¹ Erdoğan Tosun, 2001:372-73; Eroğul, 1991:119

³² Oktay, 1997:61

³³ OECD, 2001a:20; OECD, 2005:5

³⁴ OECD, 2005:5

(6) Katılım ile bir politika aracının yanlış varsayımlar ya da yetersiz bilgi gibi nedenlerle değiştirilmesi ve/veya geri çekilmesi olasılığı azaltılır. Daha politika tasarımının başlangıcında bu tür eksikliklerin farkına varılır³⁵.

(7) Katılımcılık, uzun vadede uygulanan ve sonuç alınması beklenen politikalarda, uygulama dönemi itibarıyla açığa çıkacak etkilerin ve yönelimlerin belirlenmesine ve dikkate alınmasına olanak sağlar. Bu sayede, politika esnekliği sağlanmış olur.

(8) Katılım ile toplum, kamu yönetimi üzerinde sosyal denetim imkânına kavuşur. Bu durum, kamu kurumlarında hesap verebilirliği artırır ve birey taleplerinin karşılanmasını kurumlar arası rekabetin bir parçası haline getirir³⁶. Bu suretle, kurumlar daha kaliteli politika üretiminde ve hizmet sunumunda yarışır hale gelir.

(9) Katılım kanallarının açık tutulması, bireylerin kamu politikaları üzerinde düşüncelerini teşvik ettiğinden ve farklı görüşlerin karşılıklı müzakeresi yeni fikirleri açığa çıkardığından, hem kamu politikalarında ve uygulamalarında yenilikçi yaklaşımların gelişmesi hem de bireylerin yenilik kapasitelerinin artması beklenir. Öte yandan, katılım ortamı serbest düşünmeyi teşvik eder ve ödüllendirir. Bu gerçekliğin bireylerde algı olarak da yerleşmesi toplumda serbest düşünme kültürünün olgunlaşmasına katkı sağlar. Hem kamu kurumlarının hem de bireylerin yenilik kapasitelerindeki bu artış ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarına da etki eder.

(10) Katılım olanaklarının değerlendirilmesiyle, bireylerin yanlışlanabilir politika görüşleri hem diğer bireylerin görüşleri ile hem de kamu yönetimlerinin değerlendirmeleriyle müzakere sürecine girer. Bu durum, bireylerin kendi aralarında ve bireylerle kamu yönetimi arasında karşılıklı öğrenmeye olanak tanır³⁷. Öte yandan, bireyler eksik olduğunu düşündükleri politika konularının varlığı konusunda bilgi sahibi olurlar. Bu suretle, kamu yönetimi daha doğru politikalar geliştirme

³⁵ Karaosmanoğlu, 2006:30

³⁶ OECD, 2011a:226-227

³⁷ McLean (1986:143)'den aktaran Timisi, 2003:186; Tekeli, 2009:19

imkânına kavuşurken, toplumdaki eksik ve/veya yanlış bilgiye dayalı kanaatler azalır ve toplumsal kaynaşmanın artması beklenir.

(11) Kamu politikalarına karşı bireylerde ve toplumda oluşan tepkinin önemli nedenlerinden biri de, karar oluşturma sürecinin kapalılığı nedeniyle kamuoyuna sadece oluşturulan kararın yansımaları, arka plandaki çalışma, tartışma ve değerlendirmelerin sadece kısıtlı bir kesim tarafından bilinmesidir. Politika sürecinde katılımcılık, politikaların anlık bir karar ve sonuç olmayıp maddi temelleri olan, konunun detaylarının ele alındığı kapsamlı çalışmaların ürünü olduğunu topluma gösterir ve bireylerin tepkilerinde ılımlaşmayı sağlar.

(12) Katılımcılık ile politika oluşturma süreçlerinin zorluğu bireyler tarafından daha anlaşılır hale gelir. Bu sayede, toplumun, politika sürecinin odağındaki aktörlere karşı anlayışı artar. Uzun vadede, toplumun ve bireylerin politika aktörlerinden beklentileri ılımlaşır.

(13) Katılımcılık ile sosyal alanı düzenleyen kamu politikaları, dışarıdan üretilen bilgi yerine kültürel ve sosyal tabandan türeyen bilgiye dayalı olarak şekillendirilir³⁸. Bu durum, kamu politikalarındaki sosyal sorumluluğu artırır.

(14) Kamu politikalarında katılımcılığın yaygınlaştırılması bireylerde sahiplenme duygusunu artırarak, kamu mallarının tasarruflu ve daha az zarar vererek kullanımını sağlar³⁹. Bu sayede, kamu harcamalarında tasarruf sağlanır.

(15) Kamu politikalarında katılımcılık, birey yaşamı ile kamu politikaları arasındaki pratik bağlantıların daha iyi anlaşılmasına ve bireylerde, örneğin trafik kurallarına daha fazla uyma, sağlığa zararlı alışkanlıkları terk etme, vb. olumlu yönde davranış değişikliklerine vesile olur⁴⁰. Bu durum, kamu harcamalarında azalma, bireysel ve sosyal yaşam kalitesinin artması, vb. dolaylı faydalar üretir.

(16) Katılımcılık ile daha iyi politika arayışlarına açık olduğunun ortaya konması, bireylerde daha iyinin arayışına ilişkin motivasyonu canlı tutar. Karar verme süreçlerine, bu süreçlerde kritik konumda yer alan kurum ve makamların ele

³⁸ Tekeli, 2009:33

³⁹ Warburton at al., 2011:29

⁴⁰ Warburton at al., 2011:29

geçirilmesi çabalarından ziyade, daha iyi ve doğru politika üretimi ve etkin katılım ile dâhil olma eğilimi ortaya çıkar.

(17) Katılım olanaklarının değerlendirilmesinin, bireylerin kamu politikalarına duyarlılıklarını artırması ve politika oluşturma sürecinin asıl unsuru olan, kamu yönetimi temsilcilerinin toplumda daha yaygın ve daha kaliteli bir kesim içinden seçilmesine dolaylı olarak katkı sağlaması umulur.

Ekonomik ve Sosyal Yaşam Kalitesini Artırma

Temsilde adalet ve kamu politikalarında etkinliğin sağlanması, ekonomik ve sosyal yaşam kalitesini doğrudan artırır. Katılımcılık ile bu genel faydanın dışında, aşağıdaki olumlu gelişmeler de ortaya çıkabilir.

(1) Katılımcılık yaklaşımı ile sağlanan serbest düşünce ortamı benzer düşüncedeki insanlar arasındaki bağı kuvvetlendirir. Müzakere sürecinde ağırlık kazanan görüşler ve düşünceler etrafında kümelenmeler ve ağlar oluşur. Ortak işbirliğini mümkün kılan normlar ve ağlar şeklinde tanımlanan⁴¹ sosyal sermayeyi artırır⁴². Bu nedenle katılımcılık, toplumun kendi ürettiği erdemler ve değerler etrafında bütünleşmesinde ve bunları siyasal alana taşımasında kolaylaştırıcı rol oynar. Katılımcılık, yaygın kanının aksine, aktörlerinin bağımsızlığını artırmak yerine, birbirlerine bağımlılıklarının artmasına⁴³ ve bunun farkına varmalarına yol açar. Bu yönüyle de toplumda bütünleşmenin sağlanması için bir fırsattır.

(2) Kamu politikalarında katılımcılık yaklaşımının benimsenmesi, bireylerin ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarındaki katılımlarını olumlu etkiler⁴⁴. Bu suretle bireyler, ekonomik ve sosyal değer üretimine daha fazla katkı yapar.

(3) Katılımcılık, bireyleri kamu politikalarının yönelimi hakkında önceden haberdar eder. Kamu politikalarının öngörülebilirliğini artıran bu sonuç, bireylere, gelecekteki muhtemel politikalardan etkilenme ihtimallerini değerlendirerek, daha tutarlı bireysel tercihler yapma olanağı sunar.

⁴¹ Tüysüz, 2011:3

⁴² Involve, 2011:16

⁴³ Van der Helm, 2007:7

⁴⁴ Warburton at al., 2011:28

1.3.3.2.Katılımcılığın politika oluşturma sürecine olumsuz etkileri

Kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcı mekanizmalara getirilen başlıca eleştiriler; nispeten sınırlı sayıda aktörün dâhil olduğu mevcut politika sürecindeki yavaş işleyişin daha da ağırlaşacağı ve zaman ve insan kaynakları başta olmak üzere kaynakların verimsiz kullanımına neden olunacağıdır⁴⁵. Bunların dışında, katılımcılık, katkı potansiyelinde olduğu gibi, birbirleri arasında geçişler mümkün ve bazı durumlarda kaçınılmaz olmakla birlikte; siyasal temsil imkânlarını bozma, politika etkinliğini azaltma ve kamu aksaklıklarını derinleştirme ve ekonomik ve sosyal yaşam kalitesini azaltma olmak üzere 3 grupta toplanabilecek riskler barındırmaktadır.

Siyasal Temsil İmkânlarını Bozma

(1) Toplumda okur-yazarlık, eğitim, refah, sosyal statü, coğrafi konum, vb. açılardan mevcut olan eşitsizliklerin, bu unsurlar ile katılım imkânları arasında büyük oranda paralellik olması nedeniyle daha da artma olasılığı bulunmaktadır⁴⁶. “Katılıma katılımsızlık” olarak ifade edilebilecek bu olasılık nedeniyle, kamu hizmetlerinin sunumunda ilave dengesizlikler ortaya çıkabilir. Benzer durum, kitlesel taleplerin daha sınırlı sayıda destek bulan talepleri baskılaması açısından da geçerlidir.

(2) Katılım uygulamaları, kamu politikalarının belirlenmesindeki aksaklıkların açığa çıkmasına neden olarak kamu yönetimlerine duyulan güvende azalmaya neden olabilir⁴⁷.

Politika Etkinliğini Azaltma ve Kamu Aksaklıklarını Derinleştirme

(1) Kamu politikalarının etkinliğini sağlayan en önemli unsurlardan birisi, özellikle uygulanması ve etkilerinin açığa çıkması uzun vadeye yayılan politikalarda kararlılık gösterilmesidir. Katılımcılık, bu tür politikaların varlığının sürekli tartışılmasına ve uygulama motivasyonunun olumsuz etkilenmesine, bu nedenle de politika kararlılığının önüne geçilmesine neden olabilir.

⁴⁵ Arnstein, 1969:224

⁴⁶ OECD, 2005:7; OECD, 2011b:27, 82, 104, 124, 146

⁴⁷ Karakaya Polat, 2005:441

(2) Katılımcılık yaklaşımı, özellikle katılımcı politika aktörleri için sorumluluk tanımlamanın güçlükleri nedeniyle yetki-sorumluluk çatışmasına neden olabilir.

(3) Katılımcı politika sürecinin işletilmesi sonucunda, karar verme süreçlerinde diğer aktörlerin ağırlıklarının artması ve uzmanlığa, araştırmaya ve analize dayalı karar alma yöntemlerinin geri plana itildiği algısının oluşması⁴⁸, yerleşik kamu politikası aktörlerinin liyakat ve sorumluluk anlayışlarında aşınmaya neden olabilir⁴⁹.

(4) Kamu politikalarının oluşturulmasında asıl katkı diğer aktörlerden beklenebileceğinden, yapıcı politika aktörlerinin politikaların şekillendirilmesinde daha gevşek davranma riski ortaya çıkabilir. Bu durum düşünce tembelliğine neden olabilir. Aynı şekilde, vatandaş katılımı nedeniyle, gerçekte daha da artmasına rağmen, sorumluluğun azaldığı algısı oluşabilir.

(5) Katılıma atfedilen önem ve süreçte tanımlanan rol, bireyler ile kurumsal ve sosyal aktörleri, karar süreçlerini etkileme amacıyla, katılım sürecinin işlemini engellemeye yönelerek çatışmacı bir ortama sebep olabilir⁵⁰.

(6) Belirli yönde bilginin karar alma sürecine dâhil edilmesinin muhtemel sonuçları önceden tahmin edilebileceğinden, kararları farklı yönde etkilemek isteyen kesimler sistematik biçimde dezenformasyona başvurabilir. Bu durum, karar alıcılar tarafından öngörülemediği takdirde politikaların doğruluğunu zaafa uğratabilir.

(7) Katılım, politika tercihlerinde, ekonomik ve sosyal yaşamda yeni atılımları engelleyecek tarzda, statükoyu muhafazaya yönelik direniş şeklinde de tezahür edebilir.

Ekonomik ve Sosyal Yaşam Kalitesini Azaltma

(1) Bireylerin ve bireylerin dâhil olduğu çıkar gruplarının menfaatlerinin her zaman uyuşmaması ve kamusal tercihlerin kısmen ya da toptan bazı menfaatlerin

⁴⁸ Tekeli, 2009:174

⁴⁹ Arnstein, 1969:224; Gartner, 2007:1

⁵⁰ Nitekim, Türkiye’de, Çevresel Etki Değerlendirmesi kararlarının alınmasının zorunlu bir süreci olan halkın katılımı toplantılarının yapılmasını engellemek suretiyle karar sürecinin aksatılmasını amaçlayan örnekler bulunmaktadır.

önüne geçmesi nedeniyle, katılımcı politika oluşturma süreçleri, ılımlaştırıcı ve mutabakat sağlayıcı etkilerinin aksine çatışmacı yansımaları ihtiva edebilecektir. Bu durum, özellikle etnik ve dinsel farklılıkların bulunduğu ve siyasal mobilizasyonun kolay olduğu toplumlarda, bu farklılıkların saf ideolojik terminolojiyle keskinleşmesi ihtimaline bağlı olarak⁵¹ daha fazla geçerlidir.

(2) Katılım kanallarının açılmasına rağmen, birey taleplerinin politika sürecine yansımaması ya da sınırlı düzeyde yansımaları, katılım motivasyonunu olumsuz etkileyecek, bu da bireylerin yenilikçi düşünceler konusundaki şevkini kıracaktır.

(3) Katılım, insan doğasındaki sahiplenme ve güdümlü düşünme özelliği nedeniyle, bireylerin mevcut yanlış kanaatlerinin azalması yerine pekişmesine⁵² ve böylece bireyler ve toplum kesimleri arasındaki farklılıkların ve ayrımın derinleşmesine neden olabilir.

(4) Katılımcılık, kamu politikalarının yönelimi konusunda vatandaşları uyardığından, bireyler kamu politikalarının sonucunu bekleme davranışı göstererek kişisel yaşamlarındaki tercihlerini erteleyebilir. Bu durum, özellikle, ekonomik ve sosyal yaşamda aksamalara ve atalete yol açabilir.

(5) Kamu politikalarının tek bir sonuca bağlanacağı politika oluşturma süreçlerinde, katılımcı taleplerinin çeşitliliği ve farklılığı nedeniyle anlaşmazlıkların ortaya çıkması doğaldır. Katılım sonucunda politikalara yansımaya talepler, katılım pratiğinin etkisi ile güçlenerek radikalleşme eğilimi gösterebilir⁵³. Bu da toplumda ayrışmalara neden olabilir.

1.4. Katılımcılık Yöntemleri

Katılımcılığın bir zorunluluk olarak gündeme gelmesi, politika sürecinin değişik aşamalarına hitap eden farklı ve çok sayıda yöntemi ortaya çıkarmıştır. Katılım yöntemleri, katılıma konu olan kamu politikasının niteliğine ve bütçesine,

⁵¹ Erdoğan Tosun, 2001:145, 149

⁵² Demir, 16.07.2010 <<http://www.haber7.com/haber/20100716/Demokrasiye-surpriz-tehdit-beynimiz.php>> (17.07.2010); Nyhan at al., 2010:323

⁵³ Breindl and Francq, 2008:28

katılım ile gözetilen amaca, katılımcı sayısına, katılımcıların rollerine ve katılım sürecinin uzunluğuna bağlı olarak değişmektedir.⁵⁴

Smith, katılımcılık yöntemlerini, (1) seçim, (2) danışma, (3) müzakere, (4) birlikte yönetim, (5) doğrudan demokrasi ve (6) e-demokrasi başlıkları altında gruplandırmıştır.⁵⁵

Buna göre, posta ile oy kullanma, elektronik seçim, vb. oy kullanmaya dayalı yöntemler *seçim* grubu altında ele alınmıştır.

Yapıcı politika aktörlerini vatandaşların politikalara ilişkin görüşleri konusunda bilgilendirmeyi amaçlayan *danışma* grubunda ise kamuoyu araştırmaları, halk toplantıları, odak grup toplantıları, dilekçe, vb. örneklere yer verilmektedir.

Bireylerin, politika konularını birbirleriyle ve yapıcı politika aktörleri ile tartışarak görüş beyan ettikleri *müzakereye* dayalı yöntemler arasında, vatandaş jürileri, oydaşma konferansları, görüş anketleri, politika çemberleri, forumlar, vb. yöntemlere yer verilmektedir.

Politika sürecinde vatandaşlara diğer aktörlerle eş yetki verilmesine dayalı *birlikte yönetim* yaklaşımına uygun yöntemler arasında konsey, komite ve ortaklık kurulları gibi yapılar zikredilmektedir.

Referandum, çoktan seçmeli oylamalar, el çektirme, vb. uygulamalar, politikalara ilişkin nihai kararın vatandaşlar tarafından verilmesini ifade eden *doğrudan demokrasi* yöntemleri arasında sayılmaktadır.

Son olarak, *e-demokrasi*, yukarıda zikredilen çok sayıda yöntemin BİT kullanılarak gerçekleştirilmesini ve vatandaşların bu yolla karar alma süreçlerine dâhil edilmesini ifade etmektedir. e-Seçim, e-danışma, e-dilekçe, e-referandum, vb. yöntemler bu grup altında listelenmektedir.

1.5. Bölüm Değerlendirmesi

Kamu politikaları, tüm toplum kesimlerini etkileyen yapısıyla çok aktörlü ve çok katmanlı sürekli bir eylemdir. Bireyler, temsili siyasal sistemlerin doğası gereği,

⁵⁴ Involve, 2011:52-53

⁵⁵ Smith, 2005:7-10

politika sürecinin yapıcı aktörü olan kamu yönetimine meşruiyet kazandıran rızaları ile, bu aktörler içerisinde yer alarak, katılımcı aktörler olarak tanımlanan kurumsal ve sosyal aktörlerin bir parçası olarak ve nihayet tek başlarına politika sürecinin aktörüdür. Bu nedenle, kamu politikalarına birey katılımı, kamu politikalarının vazgeçilmez bir unsurudur. Bu durum, kaçınılmaz olarak çok sayıda katılım yönteminin geliştirilmesine yol açmıştır.

Katılımcılık, hâlihazırdaki algılanışı ile, kamu yönetiminin kronikleşmiş sorunlarına bütünlüklü bir çözüm önerisi getiren yeni bir yönetim paradigması olmayıp, kamu yönetimi kurgusuna eklenen yaklaşım ve uygulamaları içermektedir. Bu yapısıyla, kamu politikalarına önemli ölçüde katkı sağlayabilecek potansiyeli barındırdığı gibi, kamu politikalarının daha kötüye gitmesine neden olabilecek riskleri de taşımaktadır. Bu potansiyel ve riskler, her bir katılımcılık uygulamasında ortaya çıkabilecek mahiyettedir.

Katılımcılık, her ne kadar kamu yönetimi reformlarının bir parçası olarak kurgulanagelse de, olumlu ve olumsuz etkilerinden bağımsız biçimde, yeniden biçimlendirilen siyasal alanda, kendi başına bir değer olarak kamu politikasının parçası haline gelmiştir. Bu nedenle, katılımcılık; kamu politikalarına potansiyel katkısı azami düzeye çıkarılacak, barındırdığı riskler de asgariye indirilecek şekilde ele alınması gereken, başlı başına bir politika alanıdır.

2. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN POLİTİKA SÜRECİNE VE KATILIMCILIĞA ETKİLERİ

BİT, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, ekonomik ve sosyal yaşamı ve iş yapma biçimlerini yoğun biçimde etkilemiştir. 21. yüzyılın ilk yıllarından itibaren BİT'in ekonomik ve sosyal yaşama yansımalarını artık "etkileme" olarak ifade etmek yeterli olmamaktadır. BİT'in sürekli gelişim göstermesi ve bireylerin, ekonomik ve sosyal aktörlerin, bu teknolojilerin sunduğu imkânları büyük ölçüde değerlendirmesi ve vazgeçilemez şekilde özümsemesi, bu teknolojilerin çağda damga vurduğu tespitini yapmayı gerektirmektedir. Diğer yandan, kamu yönetimleri de bu imkânları e-devlet şemsiye kavramı etrafında süreçlerine ve uygulamalarına yansıtmaya devam etmektedir.

Bu teknolojilerin yukarıda zikredilen tüm aktörlerce benimsenmiş olması, diğer pek çok yerleşik yaşam tarzını ve alışkanlığı değiştirdiği gibi, demokratik temsil ve katılımcı yönetime dair yerleşik kabulleri ve pratikleri de değiştirmekte; yasal ve kurumsal çerçevenin bu değişime uyum sağlaması yönünde baskı oluşturmaktadır.

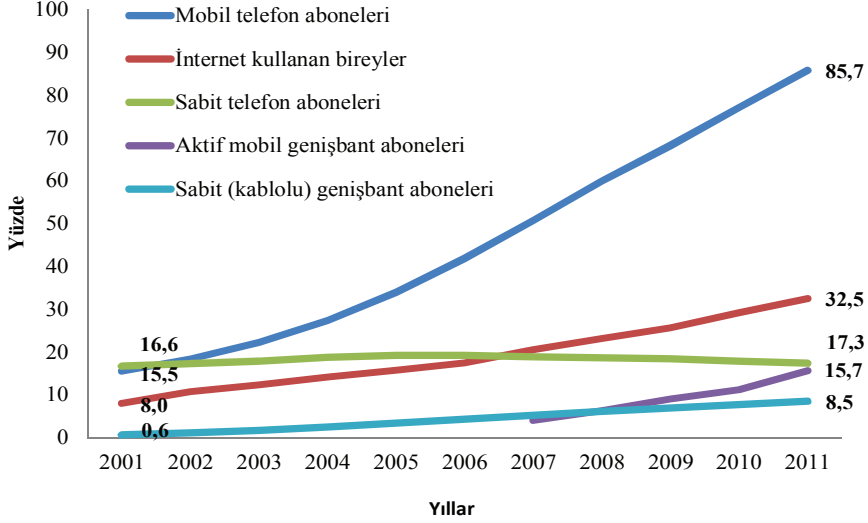
Bu bölümde, BİT'in mevcut seviyesi ve gelişim seyri ile katılımcılık açısından sunduğu fırsatlar değerlendirilecek ve e-devlet uygulamalarının katılımcı yönetime etkisi ele alınacaktır.

2.1. Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Ağ 2.0 ve sonrası

BİT, mevcut yapısıyla bilgi sunma, iletişim sağlama, çoklu ortam nesnelere paylaşma, işlem yapma, hizmet sunma ve alma gibi çok sayıda uygulamaya konu olurken, yeni imkânları ortaya koyacak şekilde gelişmeye devam etmektedir. BİT 2000'li yılların başında, daha ziyade *kullanıcı içeriğinin internete taşınmasını* ifade eden *ağ 2.0 ve kullanıcılar arasında anlık etkileşime* imkân veren *sosyal ağ uygulamalarının* ortaya çıkması ile, bireysel kullanıcılar arasında, geçmişteki BİT ürün ve uygulamalarına nazaran çok daha yoğun ilgi görmüştür (Grafik 2-1)⁵⁶.

⁵⁶ Bu göstergelerin Türkiye'de gelişim seyri için 4.1 no'lu grafiğe bakınız.

Grafik 2-1. BİT Kullanımında Küresel Eğilimler (2001-2011)

Kaynak: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)

Henüz kavramlar oturmamış olmakla ve tartışılmakla birlikte bu uygulamaları genel olarak *sosyal medya* başlığı altında zikretme eğilimi ağır basmaktadır. Buna göre *sosyal medya*, kullanıcı içeriği ile üretilen ya da kullanıcı geri beslemesine olanak tanıyan ve içerik sahibi ile içerik yayımcısı dışındaki kişilerin de dâhil olduğu bir etkileşim platformu özelliği taşıyan internet tabanlı uygulamaların tamamını içerecek bir adlandırmadır. İlk dönemlerde ağırlıklı olarak sosyal ağları ifade eden bu uygulamalar, zamanla kullanıcıların ihtiyaçları ve yaratıcılıkları doğrultusunda oldukça çeşitlenmiştir. Buna göre, metin, grafik, ses ve canlandırma öğelerinin paylaşımına olanak tanıyan söz konusu uygulamaları, (burada sayılanlarla sınırlı olmamak üzere) genel olarak, (1) bloglar ve mikro bloglar, (2) sosyal imleme araçları, (3) forumlar (4) viki ve (5) sosyal ağlar şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu araçlar aşağıda kısmen tanımlanmaktadır:

(1) Bloglar ve mikro bloglar: Bloglar, genellikle kişisel ilgi alanları etrafında ağ sayfası sahiplerinin çeşitli konular hakkında fikirlerini, gözlemlerini yazdıkları, internet kullanıcılarının da bu bilgilere ilişkin yorumlarını ekleyebildikleri ağ

sayfalarını ifade etmektedir. Bloglar “vatandaş haberciliği” tabir edilen habercilik tarzı bloglar sayesinde önemli ölçüde yaygınlaşmaktadır⁵⁷. Mikro bloglar ise kısa cümleler, tekil görüntüler ve video bağlantıları gibi küçük çapta içerik paylaşımına olanak tanıyan, blog tarzında yayın aracıdır⁵⁸.

(2) Sosyal imleme araçları: İnternet kullanıcılarının, çevrimiçi kaynakların imlerini düzenleme, depolama, yönetme ve arama için kullandıkları bir yöntemdir. Bu sayede, kullanıcılar, dosya paylaşımına girmeksizin internet kaynaklarına referans vererek paylaşım gerçekleştirebilmekte; ayrıca, kendi tanımladıkları anahtar kelimelerle yeni bir ortak sınıflandırma sistemi oluşturabilmektedir⁵⁹.

(3) Forumlar: Belli bir konuda ya da çok sayıda konuda tartışma içerebilen, üyelik sistemi esaslı ile işletilen, sıkı düzeyde moderasyon ve denetleme uygulanan tartışma platformu ve paylaşım siteleridir⁶⁰.

(4) Viki: İçeriği kolayca oluşturulabilen ve düzenlenebilen çok sayıda birbirine bağlı ağ sayfasından oluşan internet sitelerini ifade etmektedir. Aynı zamanda içerik yönetim sistemi olarak da kullanılan vikiler sayesinde, çok sayıda insanın girdilerinden oluşan bilgi öbekleri, viki yazılımları ve altyapısı üzerinden yine çok sayıda insan tarafından denetlenebilmekte ve düzenlenebilmektedir⁶¹.

(5) Sosyal ağlar: Kullanıcıların kendileri ile ilgili bilgileri paylaşabildiği, arkadaş edinerek etkileşimli bir şekilde iletişim kurabildiği, multimedya uygulamaları paylaşabildiği, çeşitli etkinlikler düzenleyebildiği internet siteleridir⁶².

Sosyal medya uygulamalarının sağladığı iletişim ortamı ve kullanıcıların bu uygulamalara yoğun ilgisi, ekonomik ve sosyal yaşamı derinden etkilemiştir. Bu nedenle, bireylerin yanı sıra sosyal ve ekonomik kesimler ve nihayet kamu yönetimi bu uygulamaların mahiyetini anlama ve bu uygulamaları kullanma ihtiyacı duymaktadır. *Ağ 2.0* kavramının mucidi O'Reilly, bu uygulamaları, kültür

⁵⁷ Eldeniz, 2010:23-24

⁵⁸ Wikipedia, <<http://en.wikipedia.org/wiki/Microblogging>> (30.12.2011)

⁵⁹ Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Social_bookmarking> (30.12.2011)

⁶⁰ Eldeniz, 2010:25-26

⁶¹ Breindl and Francq, 2008:20; Eldeniz, 2010:21-22

⁶² Eldeniz, 2010:26-27

değişimine yol açacak bilgisayar uygulama ve hizmetleri olarak nitelendirmektedir⁶³. Bunlar, ağ üzerinden hizmet sunumuna imkân tanıyan basit uygulamalar olmayıp, ağı platform haline getiren, ağ etkisini⁶⁴ açığa çıkaran ve kullanıcıların ortak değer üretimine dayanan uygulamalardır. Bu yapısıyla ağ 2.0; teknolojileri, uygulamaları ve kullanım pratiklerini (değerleri) içeren kavramsal bir çerçevedir⁶⁵.

BİT, yakın ve orta vadede, nesnelerin interneti ve anlamsal ağ (ağ 3.0, ağ³) alanındaki çalışmaların pratik sonuçlarını ortaya çıkaracak şekilde gelişmeye devam etmektedir. *Nesnelerin interneti*, eşyalara entegre tanımlayıcılar vasıtasıyla, bunların internet ortamı ile otomatik olarak iletişim halinde olmasını ve bunlara ilişkin verilerin otomatik olarak işlenmesini ifade ederken⁶⁶, anlamsal ağ, BT'nin bilgiyi insanların anladığı şekliyle ilişkilendirebileceği ve işleyebileceği aşamaya karşılık gelmektedir^{67, 68}. Bunlar, 2020 yılına kadar ekonomik ve sosyal yaşama nüfuz edecek teknolojiler olarak gösterilmektedir⁶⁹.

BİT'e dayanan ya da bunlar tarafından desteklenen her türlü demokrasi, politika süreci ve hizmet sunumu formu, e-katılım tabiriyle ifade edilmektedir⁷⁰. BİT'in katılımcılık üzerine etkileri hâlihazırda, daha ziyade zaten mevcut olan katılım uygulamalarının elektronik versiyonunun üretilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. e-Dilekçe, çevrimiçi referandum, çevrimiçi çalışma alanları, çevrimiçi sohbet odaları, çevrimiçi tartışma platformları, karar alma oyunları, sanal topluluklar, çevrimiçi araştırmalar, çevrimiçi anketler, çevrimiçi danışma araçları, ağ konferansları, telekonferans, toplantıların ağda yayını, e-seçim gibi uygulamalar bunlara örnek olarak verilebilir⁷¹. Öte yandan, bu meyandaki çoğu pratik, karar alma süreçlerine halkın doğrudan katılımı yerine, özellikle siyasi alandaki e-katılım örneklerinde, varolanı

⁶³ O'Reilly and Battelle, 2009:1

⁶⁴ Ağa, ilgili evrendeki herkesin dâhil olmasıyla açığa çıkan fayda.

⁶⁵ Traummüller and Wimmer, 2009:128

⁶⁶ Ashton, 2009 <<http://www.rfidjournal.com/article/view/4986>> (30.12.2011)

⁶⁷ Aksu ve ark., 2011:133

⁶⁸ Bu haliyle anlamsal ağ, internette farklı kaynaklarda bulunan verilerin bilgi teknolojileri tarafından otomatik olarak ilişkilendirilmesini ifade eden büyük veri ve/veya bağlı veri gibi yeni yönelimleri açığa çıkarmıştır.

⁶⁹ Spivak ve ark., 2007 <<http://bblfish.net/work/presentations/2007/BOF-6747.pdf>> (22.04.2011)

⁷⁰ Rose at al., tarihsiz:3

⁷¹ Fraser at al., 2006:28-37

destekleme⁷² ya da varolana tepki gösterme şeklinde yansımaktadır. Benzer şekilde, BİT tabanlı katılım uygulamalarının, bu haliyle, daha ziyade, geleneksel katılım pratiklerine eğilimli olan insanların ilgisini çektiği; yeni katılımları tetikleme konusunda henüz bir ivme yaratamadığı yönünde bulgular da mevcuttur.⁷³

Yukarıda zikredilen BİT tabanlı katılım uygulamaları, bilgi paylaşımı ve politika konularının müzakeresi, vatandaş tercihlerinin belirlenmesi, herhangi bir alanda ağırlıklı görüşün elde edilmesi, kamuoyu görüşünün sınırlandırılmaksızın ortaya çıkarılması gibi imkânları barındırmaktadır. Bu uygulamalar, (1) daha geniş kesimlere ulaşma, (2) daha geniş kesimlerin katkısını alma, (3) bilgiye erişim, (4) katkıların daha çabuk ve sistematik biçimde analizi, (5) vatandaşlara geri bildirimde bulunma, (6) süreçlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi⁷⁴ ve (7) zaman ve mekân esnekliği tanıma açılarından politika sürecine geleneksel katılım yöntemlerine nazaran genişlik kazandırmakta, bazı durumlarda daha önce mümkün olmayan imkânları gündeme getirmektedir.

BİT'in, katılım açısından sağladığı bu imkânlar bile tek başına devrim niteliğindedir. Ancak, BİT hem hâlihazırda sunduğu imkânların zamanla yeni yaklaşımları ve kullanım pratiklerini ortaya çıkaracak şekilde özümsemesi hem de yukarıda zikredilen gelişim seyriyle çok daha ötesini vaat etmektedir⁷⁵. BİT'in sağladığı bu imkânlar; “açık kaynak, kitle kaynak, kolektif akıl, akıllı kalabalıklar, kitlelerin irfanı” gibi ortak bilgi ve değer üretimini ifade eden çok sayıda kavramın türemesine yol açmıştır. Bu kavramların tamamı, açık bir platforma isteyen herkesin, müzakereye dayalı bir işleyişle arındırılmış katkı sağlayabildiği, ortak bilgi, ürün ve değer üretimini ifade eden bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçeveyi açığa çıkaran teknik imkân ise BİT'tir.

Çok uzak olmayan bir vadede, katılım uygulamalarında biriken kütle halindeki bilgiden ve hatta internet ortamındaki açık iletişim ortamlarından, farklı politika aktörlerine göre kişiselleştirilmiş politika önerileri çıkarılması sürpriz olmayacaktır. Elektronik ortamda kimlik tanımlama ve yetkilendirme teknolojileri,

⁷² Kes Erkul ve Erkul, 2009:14

⁷³ Karakaya Polat, 2005:439; Breindl and Francq, 2008:23

⁷⁴ OECD, 2003:77

⁷⁵ Gil at al., 2009:139

kamu kurumlarının hizmet üretmek üzere oluşturdukları veri tabanları, BİT kullanıcılarının çok büyük bir kesimine hitap eden sosyal medya araçları ve anlamsal ağ teknolojileri birlikte değerlendirildiğinde bu tür bir çözüm üretilmesi imkân dâhilinde gözükmektedir. Nitekim kısmen burada ifade edilenleri de içeren projeler üzerinde çalışılmakta ve bu projelere önemli derecede mali kaynaklar ayrılmaktadır⁷⁶.

Gartner'a göre; teknolojik yenilikler ve araçlar ortaya çıktığında taşıdığı potansiyel, mevcut işleyişleri bütünüyle dönüştürecekmiş, hayatın içine bütünüyle kendi karakteristiğiyle yansıyacakmış algısı ve beklentisi yayılmaktadır⁷⁷. Ancak, zamanla, teknolojinin mevcut işleyişle bir arada geliştiği ve kendi karakteristiğinin saf halinden farklı biçimlerde uygulamaya yansıdığı görülmektedir. Bu çerçevede, beklentiler aşağıya çekildikten sonra, teknolojinin vaat ettiği çözümler, tedricen açığa çıkmakta ve verimlilik evresine girilmektedir. Benzer sonuca ulaşan bir çözümleme, Schumpeter'in ekonomik gelişmede teknoloji etkisini; buluş, yenilik ve nüfuz şeklinde tasnifinde görülmektedir⁷⁸. Buna göre; kurumsal yapılar, teknolojik gelişmeyi öncelikle otomasyon amaçlı kullanmakta, daha sonra verimlilik sağlayacak potansiyelini yenilik ile açığa çıkarmakta ve nihayet bu teknolojiler sayesinde kurumsal dönüşümlerini gerçekleştirmektedir.

e-Katılımcılığa ilişkin teknolojik araçların içselleştirilmesi de, bu iki çözümleme çerçevesinde yorumlanmaya uygun bir gelişim seyri göstermektedir. Gartner'in çözümlemesine göre; başta internet olmak üzere BİT'in, siyasi alanın örgütlenmesini ve işleyişini bütünüyle ikame edecek farklı bir biçimi ortaya koyacağı yönündeki aşırı iyimser yaklaşım, zaman içinde törpülenmiş, birden ve toptan ikame yerine tedrici gelişme kaydedileceği fikri oturmuştur, denebilir. Schumpeter'in analizine göre ise, e-katılım araçlarının ilk başta mevcut katılım yöntemlerinin çevrimiçi versiyonları olarak kullanımının uygun görüldüğü, bilahare, özellikle ağ 2.0 ile birlikte bu teknolojilerin sağladığı yeniliğe odaklanılarak, yeni katılım

⁷⁶ AB'nin 7. Çerçeve Programı ile desteklenen "Politika Tasarımında Akıllı Araçlar Projesi", internet ortamında açıkça erişilebilen kullanıcı yorumlarının ve içeriğinin otomatik olarak toplanmasını, analiz edilmesini ve yorumlanması amaçlayan bir Ar-Ge çalışmasıdır.

Alexander, 17.11.2011 <<http://www.epractice.eu/en/cases/fupol>> (21.12.2011)

⁷⁷ Gartner, 2004:7; Gartner, 2007:2

⁷⁸ Coleman, 2004:14

imkânlarının araştırıldığını söylemek imkân dâhilindedir. Schumpeter'in analizi takip edilecek olursa, bir sonraki aşamada mevcut kurumsal yapıların, BİT tabanlı katılım araçlarını, dönüşümü içerecek şekilde içselleştirmesi beklenmelidir. Bu açıdan; daha da ileriki dönemlerde, örneğin, parlamentoların, bugünkü anlamıyla tam temsil organı olmaktan çıkarak, bireylerin ve toplumların tartışmalarını yasa taslaklarına çevirmek üzere seçilen, yarı temsili uzmanlık kurumlarına dönüşmesini ve bu uzmanlar tarafından hazırlanan taslakların her defasında asıl seçmenler tarafından elektronik ortamda oylanmasını beklemek hiç de yadırgatıcı olmaz.

Literatürde, BİT'in katılımcılığa etkisi açısından en sık gündeme getirilen konulardan biri, Habermas'ın kamusal alan kavramsallaştırmasıdır. BİT, bir iletişim aracı olmaktan çıkarak bireysel ve sosyal eylemlerin üzerinde seyrettiği bir platform haline gelmiştir. Bu açıdan, BİT'in, daha özeldir internetin, Habermas'ın kamusal alan tarifine uygun düştüğü çokça ifade edilmektedir. Buna göre, kamusal alan; (1) herkesin girebildiği, (2) siyasal alanın ve özel kesimin müdahalesinden uzak olup kişilerin rütbe ve mevkisine bakılmayan ve (3) her türlü konunun tartışıldığı alanı ifade etmektedir⁷⁹. İnternetin, taşıdığı teknik potansiyel ile bu şartları büyük oranda barındırdığını söylemek mümkündür⁸⁰. Öte yandan, erişim kısıtları, söylemin parçalanması ve kar amaçlı girişimlerin internette ağırlığını hissettirmesi, vb. gerekçeler ile internetin kamusal alanı ifade edemeyeceği de savunulmaktadır⁸¹. Nitekim, Habermas'ın kendisi de, internetin etkisini kabul etmekle birlikte, internetin kamusal alanı bölerek parçaladığını, eleştirel işlevini ve entelektüel söylemi zayıflattığını, bu nedenle kendisinin tanımladığı kamusal alanı karşılamaktan uzak olduğunu ifade etmektedir⁸².

Bu genel çerçeve ortaya konulduktan sonra, BİT'in katılımcılığa olumlu ve olumsuz etkilerinin listelenmesi mümkündür.

⁷⁹ Şener, 2005:11; Karakaya Polat, 2005:449

⁸⁰ Erdoğan Tosun, 2004:417

⁸¹ Karakaya Polat, 2005:449-450

⁸² Habermas, 10.03.2006 <<http://derstandard.at/2372764>> (14.04.2011); Habermas (1997:280)'den aktaran Timisi, 2003:65

2.1.1. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Katılımcılığa Olumlu Etkileri

(1) Matbaanın icadıyla toplumsal iletişim sürecinde kurumsal bir yapıya bürünen içeriğin oluşturulması ve dolaşıma sokulması, modern iletişim teknolojileri ile önce ölçek olarak genişlemiş; bilahare, bu teknolojilerin doğasına uygun olarak bireysel içerik üretimi ve yayımı kurumsal olana eklenmiştir⁸³. BİT, bilgiye erişim, bireyin ifade hürriyeti, şeffaflık, medya sahipliğinin çeşitlenmesi ve kamusal alan oluşturma imkânları ile ya geleneksel iletişim araçlarının imkânlarını inanılmaz ölçüde genişletmiş ya da daha önce söz konusu olmayan yepyeni imkânları gündeme getirmiştir⁸⁴. Bu durum, kamusal tartışmanın kurumsal araçlardan bağımsız hale gelmesinin yolunu açmıştır. Bu açıdan, BİT'in kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığa yapısal düzeyde etki etme potansiyeli taşıdığını söylemek mümkündür.

(2) BİT, zaman ve mekân sınırlarını esnetmesi ve coğrafi uzaklığı bir sorun olmaktan çıkarması ile kamu yönetimine bu kısıtlar nedeniyle ulaşamayan toplum kesimlerine taleplerini dile getirme olanağı sağlamaktadır. Bu açıdan BİT, bireyi mevcut zaman ve mekân kısıtlarından kısmen özgürleştirici bir yapıya sahiptir. Bu yapısı ile BİT, kurumsal ve psikolojik sınırları ortadan kaldırmakta; bilgisayar okuryazarı ve internet erişimine sahip her bireye kendini ifade ve talebini dile getirme olanağı sunmakta ve bireyi güçlendirmektedir.

(3) Katılımcılığı destekleyen diğer unsurlar bir yana, politika oluşturulmasına dayanak teşkil eden ya da edecek bilgilere sahip olan birey ya da örgütlerin politikalara ilişkin akıl yürütmeye daha yatkın olacakları ve kendi bakış açılarıyla katkı sağlamaya daha istekli olacakları açıktır. Bu açıdan BİT, kamu kurumlarının gerek internet sitelerinde bilgi, belge ve dokümanlarını yayımlamaları; gerek talep üzerine bireye bilgi ulaştırmaları ve gerekse pek çok ülkede yeni ortaya çıkan açık veri politikalarının sonucunda ortaya çıktığı gibi, ham verilerini olduğu gibi yasal olan her türlü kullanıma uygun olarak bireylerin hizmetine sunmalarında çok geniş olanaklar sağlamaktadır. Kamu kurumlarının bu imkânı azami düzeyde kullanmaları, vatandaşların yanlış bilgiye dayalı kanaatlerinin izalesi için bir fırsat teşkil etmektedir. Öte yandan, özellikle son sırada zikredilen açık veri politikaları, kamu

⁸³ Timisi, 2003:9

⁸⁴ United Nations, 2003:91-92

politikalarına katılımın çok ötesinde vatandaşların kamu hizmeti sunumuna katılmaları için de fırsat oluşturmaktadır.

(4) BİT'in bireylere sunduğu katılım pratiği parçalanmış/bireysel bir katılımdır. Bu yanıyla, birey talebini toplumsal ve örgütsel bağlarından kopararak özgürleştirebilen ögeler içermektedir. Bu özelliği nedeniyle, BİT'in, Giddens'in ifadesiyle "demokrasinin demokratikleşmesi"⁸⁵ ve Rhodes'un tabiriyle "merkezsizleştirme" (kurumlardan eylemlerin anlamlarına doğru dönme)⁸⁶ yönünde vaatkâr olduğu söylenebilir.

(5) BİT, sağladığı etkileşim ile bireyleri edilgenlikten kurtarmakta, her bireyi bilginin muhatabı olmanın ötesinde bilginin kaynağı kılmakta ve söylem sahibi yapmaktadır⁸⁷. Bilgi kaynağı ve söylem sahibi olmak, politika aktörü olmanın zorunlu şartıdır. Bu anlamda BİT, bireye gerçek anlamda politika aktörü olma imkânı sağlayan bir araçtır⁸⁸. Dolayısıyla BİT, bireyleri zaten güçlendirmiştir. Bu açıdan, kamu politikalarında katılım kanallarının açılarak bireylerin güçlendirilmesi yönündeki kamu söylemi, bir tercihi ifade etmek yerine; kamu yönetiminin, BİT'in sağladığı gerçekliğe uyum zorunluluğunu dile getirmektedir.

(6) BİT'in bireye sağladığı, bilginin kaynağı olma imkânı, sosyal medya benzeri yaşam platformları ile birlikte değerlendirildiğinde, kamu yönetimlerini sadece bu imkânın varlığı nedeniyle bile, cevap verebilirlik ve hesap verebilirlik yönünde baskı altına almaktadır. BİT sayesinde, sıradan bir vatandaşın muhatap olduğu herhangi bir kamu eylemi, çok kısa sürelerde toplumun ilgisini ve tepkisini çekebilecek şekilde dolaşıma sokulabilmekte, konuyla ilgisi olan ya da konuya ilgi duyan diğer bireylerin katılımlarıyla bireysel sorun kitlesel talebe dönüşebilmektedir. Daha öz bir ifadeyle, katılım için sunduğu potansiyel ile, BİT'in varlığı bile, kamu yönetiminin vatandaş talebine duyarlılığını artırmaya yetmektedir.

(7) BİT, kamu yönetimi tarafından kurgulanan katılım pratiklerinden daha çok bireyler tarafından kendi doğası içerisinde şekillenen aşağıdan yukarıya katılım pratiklerine güç kazandırmaktadır. Bunun önemli bir nedeni, aşağıdan yukarıya

⁸⁵ Sarıbay, 2000:12

⁸⁶ Üstüner, 2008:70-71

⁸⁷ United Nations, 2010:84

⁸⁸ Jackson and Lilleker (2009:232)'den aktaran Kes Erkul ve Erkul, 2009:5

pratiklerin, bireylerin gerçek ihtiyaçlarına, samimi girişimlerine ve kararlı takiplerine dayanmasıdır. Ülkelerde, kamu yönetimlerini, katılımcılık araçları geliştirmeye yönelten etkenlerin başında, bu aşğıdan yukarıya doğru katılım pratiklerinin gücü ve etkisi gelmektedir.

(8) Kamu politikalarındaki sorunlar, ilginç bir şekilde, büyük oranda, başta konu hakkında derin birikime sahip kamu yönetimi olmak üzere, ilgili aktörler tarafından bilinmekte ya da fark edilmektedir. Ancak, bu sorunlar kamu yönetiminin ağır işleyişinin normal karşlanır hale gelmesi ile birlikte zamanla kanıksanmakta ve çözümsüzlüğe terk edilmektedir. Bu sorunların farklı bir araçla anlık olarak gündeme getirilmesi ve birey önerilerinin de ayrıca ortaya konabilmesi, kanıksanma durumunun çözümü için önemli bir imkândır. Nitekim bu çerçevede, her türlü sorunun, çözüm odaklı bir şekilde kamu yönetiminin gündemine girmesi zorlanabilmektedir. Bu açıdan, BİT'in katılımcılık açısından getirdiğı önemli katkılardan biri, özellikle mobil teknolojilerdeki gelişimle birlikte anlık iletişim imkânı olmuştur. Herhangi bir kamu hizmetinde ya da politikasında karşılaşılan aksaklığın ya da gündeme gelen bir düşüncenin, anında uygun platformlara taşınması mümkün olduğundan, insanların düşünceleri ve hissiyatı, en saf haliyle katılım kanallarına taşınabilmektedir. Bu bilginin anlık olarak kamu yönetimine ulaşması, kamu yönetimine, (a) yanlış bilgi, düşünce ya da kanaatlere dayalı tepkiler konusunda hızla düzeltme yapma ve yatıştırma, (b) ortaya çıkan sorunları anında öğrenerek gereğini hızla yerine getirme (c) sorunları bilgi sistemlerinde işleyerek, orta ve uzun vadede kamu politikalarının yeniden şekillendirilmesine ilişkin analiz ve dayanak oluşturma imkânlarını kazandırmaktadır.

(9) Klasik katılım usulleri ile politika sürecine yansıtılan katkılar büyük oranda iletişim içindeki taraflar arasında kalmakta, çoğu zaman (tutanak gibi sınırlı kayıt araçlarının dışında) ilgili kamu görevlileri ya da yöneticilerinin bilgisi dışına çıkmamaktadır. Üstelik bu talepler, büyük oranda bireysel talepler olmanın ötesine gidememektedir. Oysa, özellikle şeffaflıkla desteklenen BİT tabanlı katılımcılık uygulamaları, katılım sürecini tarafların dışında, dışarıdan takipte bulunmak isteyenlere de açmak için imkân tanımakta; bireysel taleplerin kitlesel taleplere

dönüşmesini kolaylaştırmakta; ayrıca, talep ve görüşlerin, her zaman erişilebilecek ve üzerinde işlem yapılabilir şekilde kaydedilmesini mümkün kılmaktadır.

(10) BİT, bilgiye erişim olanaklarını sınırların ötesine taşımıştır. Bu yönüyle, bireyler, kamu kurumlarının paylaştıkları bilginin yanı sıra, farklı ülkelerdeki kaynaklara ve yönetim yaklaşımlarına da kolaylıkla erişebilmekte ve karşılaştırma yapabilmektedir⁸⁹. Bu durum, bireylerin kamu yönetiminden beklentilerini uluslararası standartlara taşımaktadır.

(11) BİT, birey katılımını yalnızca örgütsel ve toplumsal bağlardan çıkararak değil, aynı zamanda, kimlik tanımına dayalı olmayan katılım uygulamalarında, (hatta anonimleştirme yaklaşımı benimsendiğinde bu durumlarda da) mesajı bireyin sosyal statü, meslek, vb. aidiyetlerinden soyutlayarak tek başına mesajı anlamlı kılan yapısıyla da özgürleştirmekte ve güçlendirmektedir.

(12) Katılımcı politika oluşturma pratiklerinde BİT'in sağladığı önemli katkılardan biri de, katılımın mahiyetine ilişkindir. BİT; daha ziyade bilgi sunmaya, fikir beyan etmeye, düşünce geliştirmeye ve ikna etmeye zorlayan içerikli yapısı nedeniyle; katılımcıyı aktifliğe, bilgi edinmeye, düşünce geliştirmeye, ikna metotları araştırmaya sevk eden nitelikli bir katılım ortamı oluşturmaktadır.

(13) BİT, sanallaştırıcı özelliği nedeniyle, özellikle devletin kutsandığı kültürlerde, bireylerin kamu görevlilerine ulaşımının önündeki psikolojik sınırları kaldırmada önemli rol oynayabilmektedir.

2.1.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Katılımcılığa Olumsuz Etkileri

BİT, katılımcılık açısından oluşturduğu fırsatların yanı sıra, taşıdığı imkânlarla birlikte gelen sorunlara da neden olabilmekte ve katılımcılık açısından riskler barındırabilmektedir. Bu riskler, aşağıdaki şekilde listelenebilir:

(1) BİT tabanlı katılımcılık uygulamalarının getirdiği herkese ulaşma ve herkesin katkısını alma imkânı, zamanla gerekli ya da gereksiz çok sayıda bilginin dolaşıma girmesine, ayrıca, doğru ve yanlış bilginin karışması ile bilgi kirliliğine

⁸⁹ Tatal (2005:39)'dan aktaran Karaçor, 2009:121-122

neden olmakta; sonuç olarak, bu kadar çok ilişkiyi ve bilgiyi taşıyamama sorununu açığa çıkarmaktadır⁹⁰.

(2) BİT'in, yapısı gereği sınırlı sayıda insanın algı, bilgi ve yetenek sınırı içinde kalması, bütün iletişim ve katılım pratiği de bu araç üzerinde taşındığı için, BİT üzerinden gerçekleştirilen katılım uygulamalarının manipüle edilebileceği ve sıradan insanların bunu anlama ve önleme imkânlarından yoksun olacağı düşüncesini beraberinde getirmiştir. Nitekim katılımcılardaki güvenlik kaygısı ile güvenilirlik açığı ve manipülasyon algısı⁹¹, e-oylama ve e-seçim çözümlerinin tutunamamasının en önemli nedenlerinden biridir⁹². Bu konu, yani BİT'in tarafsız ve manipülasyon risklerinden arındırılmış bir araç hüviyetine kavuşturulması katılımcılık yaklaşımları açısından başlı başına bir çalışma alanıdır.

Ancak bu sorunlar, mutlak ve çözümsüz değildir. Zira, geliştirilen daha yeni teknolojiler ve farklı çalışma yöntemleri, bu sorunların aşılabileceğini göstermektedir. Açık kaynak kodlu yazılımlara dayalı e-katılım araçları ve ileri düzeyde kimlik tanımlama ve yetkilendirme araçları güvenlik ve güvenilirlik açısından belli aşamaya kadar çözüm fırsatı sunarken; anlamsal ağ teknolojileri ile akıllı işleme ve analiz teknikleri, kütle halindeki ve hatta yapısal olmayan bilginin otomatik olarak işlenmesine olanak sağlayacak şekilde gelişmektedir.

(3) BİT'in bireylere sunduğu katılım pratiğinin parçalanmışlığı, yukarıda zikredilen özgürleştirici etkisinin yanı sıra talebi (içerik kalitesinden ve temsil potansiyelinden bağımsız olarak) ilk anda toplumsal ve örgütsel destekten yoksun bırakıp zayıflatma ihtimali taşımaktadır.

(4) Birey katılımının, kişisel tanımlamalardan soyutlanarak sanallaştırılması yukarıda zikredilen faydalarının yanında olumsuz etkilere de sahiptir. Birey katılımının bir yere kadar bireyin şahsından ve adından soyutlanarak sırf mesaj olarak tanımlanması bireyi katılıma güdüleyen sahiplik, prestij, söylemle yücelme, vb. etkileri azaltarak katılımı olumsuz da etkileyebilmektedir.

⁹⁰ Macintosh (2006)'tan aktaran Kes Erkul ve Erkul, 2009:7

⁹¹ Philips, 2009:81; Breindl and Francq, 2008:25

⁹² Rose at al., tarihsiz:2

(5) Her ne kadar internet ve BT kullanımı, toplumlarda önemli aşama kaydetse de sayısal uçurum hala ülkelerin üzerinde çalıştıkları önemli bir sorun alanıdır. Bu çerçevede, BİT tabanlı katılımcılık uygulamalarının, BİT'e erişim imkânı ve bu teknolojileri kullanım yeteneği olan kesimlerin taleplerinin politika sürecine daha fazla yansması nedeniyle temsil adaletsizliğini artırma riski bulunmaktadır. Öte yandan, bu teknolojilerin nispeten gençler arasında yaygın olması, ekonomik ve sosyal yaşamın BİT tabanlı olarak yeniden şekillenmesi sonrası dışlanma riski ile karşılaşan yaşlı kesimleri daha da zor durumda bırakma ihtimalini artırmaktadır.

(6) BİT'in oluşturduğu imkânlar, sadece belirli kesimlerin yalnız taleplerini içermemekte, çoğu durumda karşıt menfaat sahiplerinin de aynı platformlarda harekete geçmesine neden olabilmektedir. Bu durum karşılıklı nefretin körüklenmesine, sosyal uyumun bozulmasına, hatta çatışma aşamasına gelmesine kolayca neden olabilmektedir⁹³.

(7) BİT tabanlı katılımcılık çoğu kez geleneksel yöntemlerle desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır⁹⁴. Bu durumun dikkate alınmaması ve BİT'e dayalı katılımcılıkla yetinilmesi, insanlarda sahte bir katılım duygusu yaratarak sonuç almaya dönük gerçek eylemin göz ardı edilmesine neden olabilir.

(8) BİT tabanlı platformlar, geleneksel hukuk düzeninden azade değildir. Bu açıdan, insanların internet ortamında olmanın rahatlığıyla dile getirdiği katkıların, hukuki sonuç doğurma ihtimali⁹⁵ (bu konunun başlı başına sorun olmasının ötesinde) katılımcılık açısından ileriki dönemlerde caydırıcı etki yapabilir.

2.2. Kamu Yönetiminde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı: e-Devlet ve Sonrası

En genel anlamda; kamu yönetiminde, “daha iyi yönetim için, başta internet olmak üzere BİT kullanımı” olarak tanımlanan e-devlet⁹⁶, kamu kurumlarının;

⁹³ Çomu, 2010

⁹⁴ OECD, 2005:42; Simões and Araújo, 2009:159

⁹⁵ Kuzuloğlu, <<http://www.faikuyanik.com/2010/01/sosyal-medya-ve-siz-serdar-kuzuloglu.html>> (30.04.2011)

⁹⁶ OECD, 2003:165

hizmet sunumundan karar alma süreçlerine, personel politikalarından örgütlenme ve iş yapma biçimlerine, iç işleyişten dış dünya ile iletişimlerine kadar bütün yönetim anlayışlarında köklü bir değişim sürecine girmelerine vesile olmuştur. Bunun nedeni, bütün bu sayılanların bilgi yoğun unsurlar olması ve BİT'in, insanlığın bilgiyle irtibat olanaklarını, yani bilgiye erişim, bilgiyi tasnif, kullanım, işleme, saklama, üretim ve iletim imkânlarını daha önce söz konusu olmayan boyutlara taşımasıdır.

Bu çerçevede, e-devlet kamu yönetimine bilgiye anlık ve otomatik ulaşım, bilginin otomatik tasnifi ve işlenmesi, güncel, doğru ve devasa boyutlarda veri tabanları oluşturabilme, veri ve bilgi setleri arasında ilişkiler tanımlama ve bilgi sistemlerini birlikte çalıştırabilme olanaklarını sağlamaktadır.

1990'lı yılların sonunda basit bilgi aktarımı ve kurumsal etkileşimli hizmetler seviyesindeki e-devlet hizmetleri, 2000'li yılların başından itibaren kurumsal sanal işlemlere dönüşmüş, bilahare bütüncül ve kesintisiz hizmet sunumuna ulaşmıştır. Bu çerçevede, zaman zaman değişik unsurlara atıf yapılmakla birlikte, üzerinde büyük oranda anlaşılmış bir çerçevede e-devlet; (1) çevrimiçi bilgi sunma, (2) çevrimiçi etkileşimli hizmet sunma, (3) çevrimiçi işlem yapma, (4) kesintisiz ve entegre hizmet sunma ve nihayet (5) kişiselleştirilmiş hizmet sunma aşamalarını içerecek şekilde tarif edilmektedir⁹⁷.

e-Devlet, burada zikredilen aşamaları itibarıyla, uzunca bir süredir ülkelerin politika gündemlerinde ve kamu yönetimi reformlarında yer bulmuştur. Bu durum, ülkelerde e-devlet gelişmişlik düzeyinin üst seviyelere çıkmasını ve ülkelerin üst düzeyde birbirlerine yakınsamalarını sağlamıştır. Avrupa Birliği (AB)'nin, üye ve aday ülkelerin e-devlet gelişmişlik seviyesini ölçmeyi ve kıyaslamayı amaçlayan çalışması bu tespiti doğrulamaktadır (Grafik 2.2).

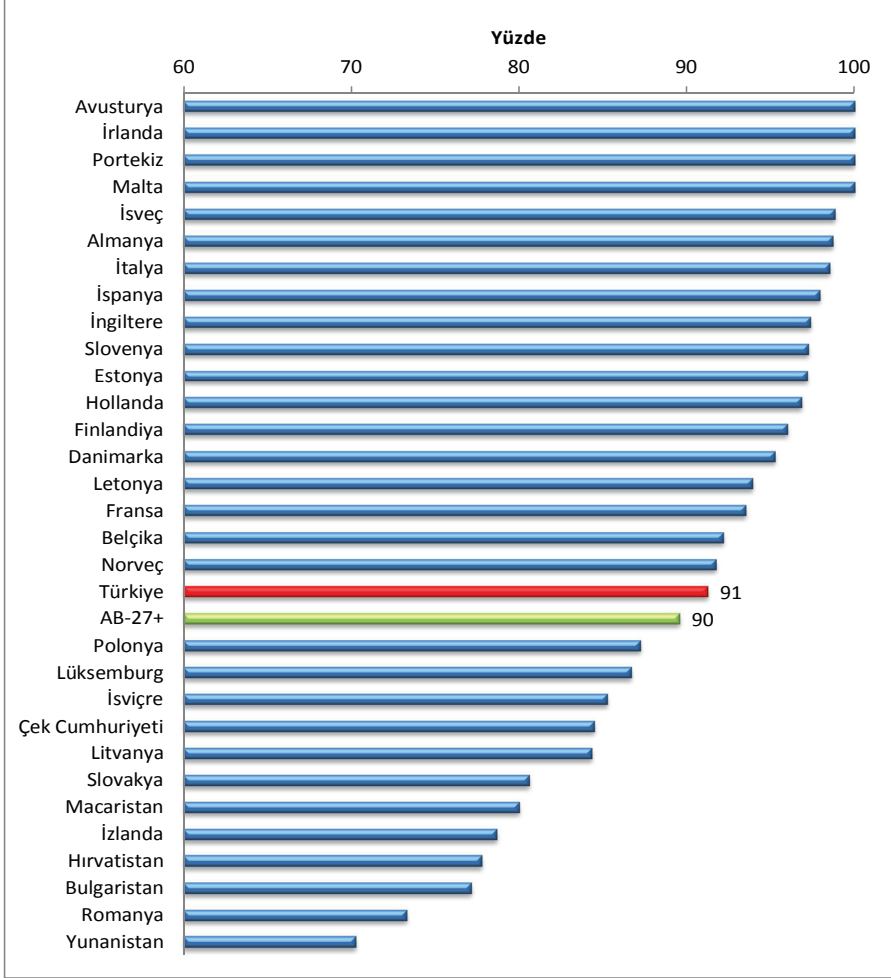
Buna göre, ülkeler çok sayıda e-devlet hizmetini en üst aşamada sunacak seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca, ülkeler arasındaki farklar da giderek azalmakta olup, kıyaslamada en gerilerde kalan ülkeler dahi yüzde 70'ler seviyesinde olgunluk düzeyine ulaşmıştır.

⁹⁷ Capgemini at al., 2010:244; United Nations, 2010:110; OECD, 2003:74

e-Devlet uygulamalarının hayata geçirilmesinde ulaşılan bu doygunluk, dönemsel olarak ağ 2.0 uygulamalarının ağrılık kazanmasıyla birleşince, ülkeler; özellikle e-devlet uygulamalarının en önemli problemlerinden birini teşkil eden, hizmetlerin beklendiği kadar kullanılmaması sorununun aşılması için fırsat teşkil eden devlet 2.0 kavramına ve bu kavramın ihata ettiği çalışmalara yönelmiştir. Devlet 2.0, siyaset ve kamu yönetimi dışındaki bireysel, ekonomik ve sosyal aktörlerin kamu politikalarının oluşturulmasına ve kamu hizmetlerinin sunumuna BİT aracılığıyla yaptıkları her türlü katkıyı ifade edecek kapsayıcı bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

İnsanlar özellikle ağ 2.0 uygulamalarını daha fazla kullandıkça ve kamu politikaları ve hizmetleri ile ilgili görüşlerini bu ortamlarda paylaştığıca kamu politikalarını etkileme potansiyelleri artmakta ve devlet karşısında zayıf bir yurttaş olmanın ötesine geçerek g odağı olabilmektedir. Bu gelişmeler karşısında kamu kurumları/yönetimler de insanlara ulaşmak, politikaları, hizmetleri hakkında bilgi vermek amacıyla sosyal paylaşım platormlarında yerlerini almaktadır.

Grafik 2-2. AB-27+ Ülkelerinde Elektronik Ortamda Hizmet Sunumu Olgunluk Düzeyi (2010)

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı Bilgi Toplumu İstatistikleri, 2011. AB için hazırlanan 9. e-Devlet Kıyaslama çalışmasından uyarlanmıştır. AB27+; AB üyesi yirmi yedi ülkenin yanı sıra çalışmaya dâhil olan Hırvatistan, İsviçre, İzlanda, Norveç ve Türkiye'yi ifade etmektedir. Bu ölçümde, AB tarafından 2001 yılında belirlenen yirmi temel kamu hizmetinin elektronik ortama taşınması değerlendirilmektedir. Bu hizmetlerin listesi ve Türkiye'deki uygulama durumu EK 1'de verilmektedir.

Kamu kurumları, giderek artan oranda ağ 2.0 ve sosyal medya uygulamalarını kullanmakta; bu da e-katılımı artırmaktadır. Anlık takibi ve dikkati gerektiren sosyal medya, vatandaşların kamu kurumları ile irtibat arayüzleri açısından en hızlı büyüyen iletişim aracı haline gelmiştir. Önümüzdeki dönemde, kamu kurumlarının sosyal medya kullanımının daha da artması; kurumların vatandaş odaklı yenilik, iş yapma biçimlerinin ve sosyal medya platformlarının dönüşümü ve kişiselleştirmenin bir aracı olarak ağ 3.0'a doğru yönelmesi beklenmektedir⁹⁸.

2.2.1. e-Devletin katılımcılığa etkileri

e-Devlet doğası gereği, vatandaş katılımını teşvik eden bir yapıya sahiptir. e-Devlet, kullanıcı taleplerini BİT sayesinde otomatik olarak algılama ve buna uygun analizler sunma imkânı verdiği gibi, kullanıcıların anlık iletişimine olanak sağlayarak ayrıca vatandaş taleplerinin alınmasını sağlamaktadır. Bu suretle, e-devlet, vatandaş katılımı ile kamu yönetimine güveni artıracak bir araç olarak ortaya çıkmaktadır⁹⁹. e-Devletin sağladığı katılımcılık olanakları basit anlamda bilgi verme, danışma ve geri bildirimde bulunma, daha ileri aşamada ise politika sürecine aktif katılım sağlama olarak belirmektedir¹⁰⁰.

e-Devlet hizmet sunumu aşamasında vatandaşlarla kamu yönetimi arasında etkileşimli bir bağ oluşmasını sağlamış ve sayısal iletişim kültürünü yerleştirmiştir. Bu durum hem bizzat bu şekliyle e-katılımcılığa yol açmakta hem de tasarlanacak e-katılımcılık uygulamalarının benimsenmesine olanak sağlayacak bir sayısal iletişim kültürü oluşturmaktadır.

e-Devlet ile elektronik ortamda kimlik tanımlama ve yetkilendirme teknoloji, uygulama ve altyapıları ileri düzeye ulaşmıştır. Bu kapsamda, e-devlet altyapısının bireylerin e-katılımcılık platformlarında kendi tanımlayıcı kimlikleri ile var olabilmelerinin altyapısı oluşturulmuştur. Bu anlamda, bireylerde, katkılarının kendileri ile ilişkilendirilmesine olanak sağladığı için teşvik yönünde etki edebileceği değerlendirilebilir.

⁹⁸ Waseda University, 2011:8-9

⁹⁹ OECD, 2003:29

¹⁰⁰ OECD, 2003:45

e-Devlet, özellikle ağ 2.0 uygulamaları ile vatandaş taleplerinin, kaynağında, oluştuğu ortamda ve zamanda ve oluştuğu şekliyle sayısal olarak kayıt altına alınmasına imkân vermektedir. Bu kayıtlar otomatik olarak işlenerek analize tabi tutulabilmektedir. e-Devlet altyapısı bu taleplerin karşılığının anında araştırılmasına olanak verecek bir bilgi altyapısı ve iletişim ortamı sağlamaktadır. Bu çerçevede, aynı konudaki benzer taleplerin gruplandırılması, farklılaşan taleplerin süzülmesi, aykırı yöndeki taleplerin belirlenmesi ve diğer grupla karşılaştırılması; birbiriyle ilişkili konulardaki benzer ve aykırı taleplerle ilişki kurulması ve bunların otomatik olarak analizi BİT'in sağladığı olanaklar arasındadır. Bu suretle, tek tek birey taleplerinden yola çıkarak, politikalara kaynak teşkil edecek sistematik bilgi üretimi kolaylaşmaktadır. Bu olanakların, anlamsal ağ teknolojilerindeki gelişmelerle daha görünür hale gelmesi öngörülmektedir.

e-Devlet, kamu hizmetleri ve kamu politikaları konusunda önemli oranda bilgiyi kamuoyuna açık hale getirerek ve vatandaşlarla kamu yönetimi arasında iletişim kanallarını açarak, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık taleplerinin artmasında önemli rol oynamıştır.

e-Devlette internet sitesi, elektronik posta, kısa mesaj servisi ve basit çevrimiçi görüşme teknolojileri ön planda olup, tek taraflı bilgi ve hizmet sunumu ile hizmetin gerektirdiği düzeyde etkileşim söz konusudur. Bu yapısıyla e-devlet, yeni kamu yönetimi anlayışının etkinlik, verimlilik, vatandaş odaklılık, temel kamu hizmetlerini üstlenen çevik devlet ilkeleri ile büyük oranda örtüşmektedir. Öte yandan, devlet 2.0 kamu yönetiminin iç işleyişindeki etkinliğin ötesine geçerek kamu hizmetlerinin ve kamu politikalarının tasarımında daha ziyade vatandaş katılımını ve bireylerin değer üretimini ifade eden bir yaklaşımdır. Bu yönüyle, yeni kamu yönetimi yaklaşımından ziyade, katılımcılığı destekleyen yönetişim zihniyetine yaklaşmaktadır.

Diğer taraftan, e-devlet uygulamaları, katılımcı yönetim açısından önemli altyapı oluşturmuş olmakla birlikte, sınırlı sayıda da olsa, katılımcılığı olumsuz etkileyebilecek riskler barındırmaktadır. Bu açıdan, e-devletin sağladığı ileri kimlik tanımlama imkânları ile kayıt tutma ve izleme olanakları, sağladığı kolaylıkların yanında, istenmeyen izlenme riskini de beraberinde getirmektedir. Bu durum, her ne

kadar katılım, doğası gereği alenileşmeyi içeren bir eylem olsa da, bireylerde izlenme ve fişlenme algısı ile birleştiğinde katılımcılığı olumsuz biçimde etkileyebilecektir.

2.3. Bölüm Değerlendirmesi

BİT, insanlığın bilgiyle irtibatını oldukça farklı boyutlara taşımış; bu durum, bireysel, ekonomik ve sosyal yaşama damga vuran gelişmelerin önünü açmıştır. BİT'te ağ 2.0 olarak tanımlanan yeni kullanım pratiği, kullanıcı içeriği ve etkileşimi açısından sağladığı olanaklarla BİT'i bir araç olmaktan çıkarıp platform haline getirmiştir. Bu platform, ortak bilgi ve değer üretimine olanak tanıyan yapısıyla, bireylerin yoğun ilgisini çekmiştir. Öte yandan, BİT gelişim seyrini devam ettirmektedir. Bu çerçevede, nesnelerin interneti ve anlamsal ağ gibi teknolojiler önümüzdeki dönemde BİT'in, otomatik bilgi işleme imkânlarını daha da artıracaktır. Bu teknolojiler, diğer pek çok alanda olduğu gibi katılımcılık uygulamaları açısından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu teknolojilerin hâlihazırda e-katılım açısından kullanımı büyük oranda mevcut yönetim kurgularının elektronik versiyonunun işletilmesi şeklindedir. Öte yandan, teknolojilerin gelişmeye devam etmesi ve bunların özümsemesi ile BİT'in mevcut yönetim yaklaşımlarının ötesinde katılımcı uygulamaları gündeme getirmesi beklenmektedir.

BİT sayesinde, toplumdaki her öznenin açık bilgi kaynaklarına anında ulaşabildiği ve üretilen bilginin açık erişime sunulabildiği bir ortama doğru seyredildiği; çift yönlü ve çoklu katılımlı açık iletişim olanaklarının geleneksel iletişim araçları ve biçimlerinin tek yönlü, sınırlı, yaygın kitle iletişimine dayalı medya biçimselliğini baskı altına aldığı ve kimi durumlar için ikame sürecine girdiği yoğun bir dönüşüm yaşanırken; kurgusu yerel, ulusal, bölgesel ya da küresel hiçbir siyasal yapı ve kamusal örgütlenmenin bu işleyişin dışında kalması düşünülemez. Mevcut kalıplar, yapılar ve düşünce sistematığı açısından konjonktürel olarak olanaksız ve kabul edilemez görülen pek çok unsur, bireysel, sosyal ve ekonomik aktörler tabanında karşılık bulmakta ve kendisini dayatacak boyutlara ulaşmaktadır. Bu gelişmeleri takip etmekte zorlanan ya da bilakis kasıtlı bu gelişmelerin aksine hareket eden üst yapılanmalar, kendisine dayatılan yeni yapıları ve yaklaşımları kabule yanaşmadığı ölçüde dayandığı tabanla zıtlaşmakta ve çatışmaktadır.

e-Devlet alışmaları, BİT'in katılımcılığa etkilerinin kamu yönetimlerinde zmsenmesinin önünü büyük ölçüde açmıştır. Öte yandan, e-devlet uygulamaları, ülkelerde belirli bir olgunluğa eriştikten sonra, ağ 2.0 uygulamalarının etkisiyle daha katılımcı bir yaklaşıma doğru evrilmiştir. Bu yönelim, devlet 2.0 kavramı ile ifade edilmektedir.

Bu erevede, BİT, katılımcılık yaklaşımlarının pratiğe aktarılmasında önemli bir araç teşkil etmekte, ileriki dönemler için mevcut yönetim yaklaşımlarını değiştirebilecek bir potansiyel taşımaktadır.

3. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KATILIMCI POLİTİKA SÜRECİNE KATKILARI: ULUSLARARASI ÖRNEKLER

BİT'in ekonomik ve sosyal alanlarda sunduğu imkânlar ulusal politikaları bütün olarak etkilediği gibi kamu yönetimi yaklaşımlarını da yeniden şekillendirmektedir. Çok taraflı uluslarüstü örgütler de bu teknolojilerin sunmuş olduğu olanakları daha üst seviyede takip ederek gelişmeleri yönlendirmekte ve üye ülkelere bu olanaklardan yararlanma konusunda katkı sağlamaktadır. Bu örgütler, ülkelerin gelişimini kıyaslayarak farkındalığı artırmak ve geriden gelen ülkeleri teşvik ve tahrik etmek için kapsamlı çalışmalar ve projeler üretmektedir. BİT'in, salt katılımcılık açısından sağladığı olağanüstü imkânlar da, bu doğrultuda, hem tek tek ülkelerin hem de uluslarüstü örgütlerin politikalarında, çalışmalarında ve uygulamalarında gün geçtikçe artan oranda yer bulmaktadır.

Bu bölümün birinci kısmında; AB, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslarüstü yapıların e-katılımcılığa dönük çalışmaları incelenecektir. İkinci kısımda ise belirli sayıda ülkede BİT tabanlı katılımcı politika oluşturma yaklaşımları ve uygulama örnekleri araştırılacaktır.

3.1. Uluslararası/Uluslarüstü Organizasyonlar ve Girişimler

3.1.1. Birleşmiş Milletler

BM, 2002 yılında “e-Devlet Kıyaslaması için Küresel Bir Perspektif” dokümanını oluşturmuş, takip eden yıllarda bu yayında ortaya konan çerçevede e-devlet ölçümü ve kıyaslaması çalışmaları yürütmüştür. 2002 raporunun temasının “vatandaş katılımının e-devlet yoluyla artırılması için bilgiye erişim”¹⁰¹ olarak belirlenmesi, takip eden yıllarda yapılan kıyaslama çalışmalarında katılımcılığın ayrı bir alan olarak belirginleşmesinin yolunu açmıştır. Rapor, e-devleti, vatandaşın kamu ile olan iletişimini güçlendirme ve vatandaşın kamu hizmetlerinde aktif katılımı söz sahibi yapma potansiyeli barındıran bir araç olarak konumlandırmıştır¹⁰². e-Devlet oluşumu, bu potansiyel değerlendirildiği ölçüde, kullanıcı odaklı hizmet sunumunun yolunu açmakta ve vatandaş, STK, kamu kurumu, siyasetçi gibi farklı unsurlar

¹⁰¹ United Nations, 2001:2

¹⁰² United Nations, 2001:6

arasındaki etkileşimi ifade eden e-yönetişime baz teşkil etmektedir. Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, BM, e-devletin ilk dönemlerinin yaşandığı ve daha ziyade hizmet sunumunda teknik imkânların genişlemesi olarak algılandığı 2000’li yılların henüz başında, ileri bir görüşle, vatandaş katılımının teşvik edilmesini ülkeler için aşılması gereken bir zorluk olarak tespit etmiştir¹⁰³.

BM, 2003 yılında e-katılımcılık endeksini oluşturmuş ve takip eden yıllarda düzenli olarak ölçüm yapmıştır. e-Katılımcılık endeksi niteliksel bir ölçüm olup (1) *bilgi verme*, (2) *danışma* ve (3) *karar alma sürecine katılım* olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlık altında, e-katılımcılık politikaları ve hizmetlere ilişkin geri bildirim mekanizmalarının çevrimiçi yayımlanması, çevrimiçi tartışma forumlarının takviminin yayımlanması ve vatandaşların tartışma forumlarının varlığından elektronik uygulamalarla haberdar edilmesi incelenmektedir. İkinci başlık altında, vatandaşların hizmetler ve politikalara ilişkin görüşlerini iletebilecekleri ve geri bildirimde bulunabilecekleri çevrimiçi anket, oylama, sohbet odası, anında mesajlaşma, blog, haber grupları, vb. uygulamaların varlığı araştırılmaktadır. Üçüncü başlık altında ise çevrimiçi tartışma forumları, dilekçe, oylama, vb. uygulamalar yoluyla vatandaşların görüş ve beklentilerinin karar alma sürecine yansıtılmasına yönelik inceleme yapılmaktadır.

e-Katılımcılık değerlendirmesinde, genel kategoride Güney Kore ve Hollanda’nın 2003 yılından itibaren istikrarlı bir ilerleme kaydederek, 2012 yılında ilk sırayı aldıkları görülmektedir (Tablo 3.1)¹⁰⁴.

Öte yandan, yine aynı çalışmada, ülkelerdeki kamu kurumlarının internet siteleri e-katılımcılık kalitesi açısından değerlendirildiğinde yalnızca yedi ülkenin yüzde 60’ın üzerinde değer elde edebildiği görülmektedir. Bu değerlendirmede otuz üç ülke yüzde 0 (sıfır) düzeyinde kalırken, ülkelerin büyük çoğunluğu (yüz yirmi üç

¹⁰³ United Nations, 2001:55

¹⁰⁴ Endeks değeri üç alt kırımdan elde edilen değerlerin aritmetik ortalamasının alınması sonrasında ülke değerlerinin birbiriyle kıyaslanması suretiyle (A ülkesi endeks değeri = A ülkesinin ortalama puanı – En düşük ülke puanı / En yüksek ülke puanı – En düşük ülke puanı) normalleştirilerek hesaplanmaktadır.

ülke) yüzde 30'un altında yer almakta ve otuz ülke yüzde 30-60 aralığında puan almaktadır¹⁰⁵.

Tablo 3-1. BM e-Katılımcılık Endeksi, Lider Ülkeler ve Türkiye (2003-2012)

Ülke	e-Katılımcılık Endeksi Değeri (2012)	2012 Sırası	2003 Sırası
Hollanda	1.0000	1	7
Güney Kore	1.0000	1	12
Kazakistan	0.9474	2	31
Singapur	0.9474	2	13
Birleşik Krallık	0.9211	3	1
Amerika Birleşik Devletleri	0.9211	3	2
İsrail	0.8947	4	16
Avustralya	0.7632	5	8
Estonya	0.7632	5	4
Almanya	0.7632	5	11
Kolombiya	0.7368	6	28
Finlandiya	0.7368	6	14
Japonya	0.7368	6	15
Birleşik Arap Emirlikleri	0.7368	6	27
Mısır	0.6842	7	36
Kanada	0.6842	7	3
Norveç	0.6842	7	18
İsveç	0.6842	7	10
Şili	0.6579	8	3
Rusya Federasyonu	0.6579	8	34
Bahreyn	0.6579	8	34
.....
Türkiye	0.0526	30	25

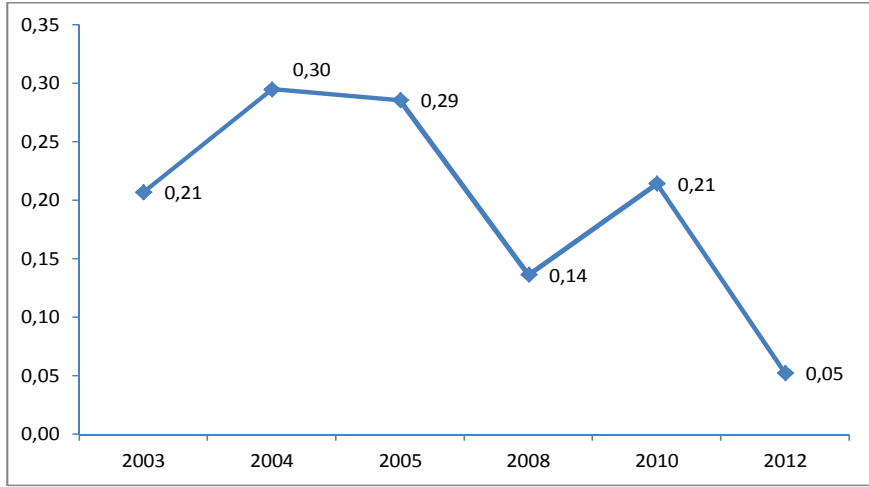
Kaynak: BM e-Devlet Araştırmaları¹⁰⁶.

¹⁰⁵ United Nations, 2012:45

¹⁰⁶ United Nations, 2003; United Nations, 2012. Metindeki değerlendirmeler ayrıca, United Nations, 2004; United Nations, 2005; United Nations, 2008 ve United Nations 2010 raporlarına dayanmaktadır. Birleşmiş Milletler, raporlarında aynı puanı alan ülkeleri aynı sıralamada listelediğinden ve takip eden ülkeleri de sıra atlamaksızın numaraladığından, bu tabloda BM sıralamalarının orijinali muhafaza edilmiştir.

BM araştırmalarında Türkiye'nin sıralamadaki yeri yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde (Grafik 3-1), ülkelerin e-katılımcılık açısından yeni yeni tercihte buldukları ve uygulamaya geçtikleri ilk dönemlerde, Türkiye'nin nispeten üst sıralarda yer bulmasına rağmen, sonraki yıllarda dünyadaki gelişim seyrine ayak uyduramayarak sıralamada gerilere kaydığı tespitini yapmak mümkündür.

Grafik 3-1. BM e-Katılımcılık Endeksinde Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Aldığı Endeks Puanları (2003-2012)

Kaynak: BM e-Devlet Araştırmaları.

3.1.2. Avrupa Birliği

AB, bilgi toplumuna dönüşüm ve e-devlet konularını 2000'li yılların başından itibaren Lizbon Stratejisi, e-Avrupa Girişimi ve eylem planlarıyla gündemine almış, ancak, erken dönem politika metinleri olarak ifade edebileceğimiz bu programların hiçbirinde katılımcılık yaklaşımına dönük politika tercihinde bulunmamıştır. AB, bilgi toplumu politikaları çerçevesinde katılımcılığa, e-devlet eylem planlarını güncellediği 2005 yılından itibaren yer vermiştir.

AB, daha iyi karar alma süreçlerinin işletilmesini ve vatandaşların bu süreçlerin tümüne, hem ye ülkelerde hem de AB düzeyinde, daha fazla katılımını Avrupa toplumunun bütünlüğü ve uyumu açısından zorunlu görmekte ve BİT'in bu zorunluluğun yerine getirilmesi için önemli fırsatlar ortaya koyduğunu

değerlendirmektedir. Bu çerçevede; AB’de “BİT yardımıyla sıradan insanları siyaset ve politika belirleme sürecine dâhil etme ve karar verme mekanizmalarını daha anlaşılır ve takip edilebilir kılma çabaları” olarak tanımlanan e-katılımcılığa, ilk kez 2005 yılında hazırlanan 2006-2010 e-Devlet Eylem Planında vurgu yapılmış ve e-katılımcılık, Eylem Planının beş öncelik alanından birisi olarak belirlenmiştir¹⁰⁷. Eylem Planı ile Avrupa’da yönetimi desteklemek için, özellikle çevrimiçi oylama, danışma ve kamuoyu araştırmaları gibi yeni ve farklı araçların kullanımına olanak tanıyan yeni teknolojilerden istifade ederek; demokratik kurumlar, kamu kurumları ve vatandaşlar arasındaki iletişim kanallarının güçlendirilmesi suretiyle vatandaş katılımının ve demokratik karar alma süreçlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Buna göre, Eylem Planı ile Avrupa Komisyonu (Komisyon) tarafından ilgili taraflarla işbirliği içerisinde;

(1) 2006-2010 döneminde, vatandaşların demokratik karar alma süreçlerine katılımını ve şeffaflığı destekleyen BİT tabanlı araçların test edilmesi ve deneyimlerin paylaşılması,

(2) 2006 yılında, yasama işlemlerindeki karar alma süreçleri için BİT tabanlı araçların kullanımına ilişkin bir hazırlık çalışması başlatılması ve

(3) 2007-2013 döneminde, ileri e-demokrasi formlarına yönelik araştırmaların 7. Çerçeve Programı altındaki Bilgi Toplumu Teknolojileri Araştırma Programının öncelikleri arasına alınarak desteklenmesi konularında faaliyette bulunulması öngörülmüştür.

Komisyon tarafından, Avrupa Parlamentosunun (AP) talebiyle, Eylem Planında belirlenen bu öncelikler doğrultusunda 2006-2008 döneminde, on üye ülkenin parlamentosu, toplam AP üyelerinin yaklaşık yüzde 10’una tekabül eden

¹⁰⁷ European Commission, 2006:4

AB örneğinde, araştırma projeleri e-katılımcılığın politika önceliği olarak belirlenmesine imkân tanımış; politika önceliği de yeni araştırmaların ve desteklerin önünü açmıştır. Nitekim, e-katılımcılık e-Devlet Eylem Planında bir öncelik olarak tespit edilmeden önce, 1998-2006 yıllarında uygulanan ve Ar-Ge projelerine mali destek sağlamayı amaçlayan 5. ve 6. Çerçeve Programlarında BİT’in katılımcılığa etkisinin araştırılmasına yönelik olarak yirmi civarında proje desteklenmiştir. <http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/policy/eparticipation/index_en.htm> (14.1.2012)

yetmiş Parlamenter ve çok sayıda yerel ve bölgesel yönetimin katılımı ile e-Katılımcılık Hazırlık Programı uygulanmıştır¹⁰⁸.

Bu programdan elde edilen olumlu sonuçlar doğrultusunda¹⁰⁹, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politika Destek Programının (ICT PSP)¹¹⁰ 2009 yılı uygulamasında sadece e-katılımcılık konusundaki projelere destek vermek üzere bir ek çağrıya çıkılmıştır¹¹¹. Desteklenecek projeler ile (1) vatandaşların karar alma süreçlerine doğrudan katılımının BİT kullanımı yoluyla artırılması, (2) şeffaflığın ve mevzuatın anlaşılabilirliğinin artırılması ve (3) veri toplama, kolektif bilginin paylaşımı ve ağ 2.0 teknolojileri olanakları kullanılarak sosyal ağ imkânlarının genişletilmesi, yeni ilişki modellerinin kullanılması ve işbirliğine dayalı girdilerin yaratılması amaçlanmıştır. AB, bir yandan e-katılımcılığa yönelik projelere önemli mali destek sağlarken, bir yandan da bu projelerde ortaya çıkan birikimi ortak bir çerçeve içerisinde faydaya dönüştürecek ve farklı projelerde çalışan kesimlerin bilgi ve çıktı paylaşımını mümkün kılacak ayrı bir projeyi de desteklemektedir¹¹².

AB, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) alanında çerçeve programlarla desteklediği projeleri; yapılan araştırmalar, üretilen teknolojiler ve kapasite gelişiminin uygulama projeleri için sağladığı doğrudan ve dolaylı katkıların ötesinde, ICT PSP gibi uygulama projelerine destek veren programlara yönlendirerek yenilikçiliğin önünü açmaktadır¹¹³. Bu yaklaşım e-katılımcılık için de söz konusu olup, 5., 6. ve 7. Çerçeve Programları ile Trans-Avrupa Ağları Elektronik Programı

¹⁰⁸ Hazırlık Programı, belirli bir alanda gerçek bir programın uygulanmasına geçmeden önce programın gerekliliğini ortaya koyacak çalışmalar ile teknik olanakların elverişliliğinin araştırılmasını içeren ve azami üç yıl sürdürüldükten sonra, çalışmaların sonlandırılması ya da gerçek bir programa dönüştürülmesi yönünde karar alınan bir mekanizmadır. Rambøll Management A/S, 2008:40

¹⁰⁹ Rambøll Management A/S, 2008:20-22

¹¹⁰ ICT PSP, AB'nin 2007-2013 bütçe döneminde, bilgi toplumu politikalarının uygulanmasına yönelik mali desteklerini tek bir çerçeve altında topladığı, yaklaşık 730 milyon Avro bütçeli mali destek programıdır. ICT PSP, daha üst düzeydeki Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programının (CIP) bir parçasıdır.

¹¹¹ European Commission, 2009:24-25

¹¹² Avrupa Çapında e-Katılımcılık Ağı (PEP-NET) <<http://pep-net.eu>> (18.1.2012)

¹¹³ Rambøll Management, 2008:22-29; European Commission, 2010:8-9

(eTEN)¹¹⁴ ve ICT PSP arasındaki uyum gözetilerek projelerden azami fayda elde edilmesi cihetine gidilmiştir.

Komisyon tarafından e-Devlet Eylem Planındaki (2006-2010) gelişmelerin değerlendirilmesi için 2009 yılında yaptırılan çalışmada, bu alanda ulusal politika belirleyen ülke sayısında, uygulamaya konulan girişimlerde ve araştırma ve işbirliği etkinliklerindeki artışa bakıldığında, e-katılımcılık, Eylem Planındaki beş öncelik arasında en fazla ön plana çıkan alan olarak tespit edilmiştir¹¹⁵. Bunun en önemli nedeni, e-katılımcılığın yeni bir konu olarak üzerinde daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulması ve gelişmeye son derece açık olmasıdır. Değerlendirme çalışmasının sonuçlarına göre¹¹⁶,

(1) Eylem Planında ortaya konan hedeflere büyük oranda ulaşılmıştır.

(2) 2005 yılında, AB’de ulusal e-katılımcılık politikası mevcut olan ülke sayısı on iken, 2009 yılında yirmi beşe yükselmiştir¹¹⁷.

(3) Ağ 2.0 uygulamaları ile müzakereye dayalı katılımcılık uygulamaları giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. Ancak, katılımcılık yerelden ulusal düzeye taşındıkça, daha geniş coğrafya ve daha fazla nüfus, müzakereye dayalı katılımı güçleştirmektedir.

(4) e-Katılımcılık önümüzdeki dönemde, aşağıdan yukarıya katılım uygulamaları ön planda olacak şekilde ve kapsamı “vatandaşların güçlendirilmesi” kavramına doğru evrilerek gündemde daha fazla yer almaya devam edecektir.

Komisyon, 2006-2010 dönemindeki uygulama sonuçlarını da dikkate alarak, 2011-2015 dönemini kapsayan e-Devlet Eylem Planında e-katılımcılık konusuna “Vatandaşların Güçlendirilmesi ve Katılımı” başlığı altında yer vermiştir¹¹⁸. Eylem Planı ile ülkelerin, vatandaşlar ve iş dünyasının politika oluşturma süreçlerine BİT yoluyla daha etkin katılımları yönündeki daha önceki politika tercihleri tahkim

¹¹⁴ eTEN Programı, AB’nin bilgi toplumuna yönelik mali desteklerini ICT PSP çerçevesinde tek bir çatı altında toplamadan önceki dönemde, 2003-2006 yıllarında uyguladığı mali destek programlarından biridir.

¹¹⁵ Millard at al., 2009:86

¹¹⁶ Millard at al., 2009:86-98

¹¹⁷ Bu ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır.

¹¹⁸ European Commission, 2010:8-9

edilmektedir. Eylem Planı, ülkeleri, özellikle 7. Çerçeve Programı ile desteklenen politika modelleme ve yönetişim alanlarına dönük araştırma projelerini takip etme ve buradan elde edilen yeni çıktıları ve araçları uygulamaya yansıtılmaları konusunda yönlendirmektedir. Buna göre; (1) 2011 yılında, vatandaşlar tarafından geliştirilen katılımcılık girişimlerinin desteklenmesi için Komisyonun üye ülkelerle işbirliğine gitmesi, (2) 2011 yılında, 7. Çerçeve Programı kapsamında “Yönetişim ve Politika Modelleme için BİT” önceliği altında desteklenen Ar-Ge projelerinin değerlendirilmesi, yeni projelere destek verilmesinin önünün açılması ve elde edilen bilgiler ile iyi örneklerin daha fazla paylaşılmasının temini ve (3) 2011-2015 döneminde, üye ülkelerin, Komisyonun ve diğer temsil kurumlarının kamusal tartışmalara ve karar alma mekanizmalarına paydaşların katılımını sağlayacak pilot çalışmaları ve uygulamaları geliştirmesi konularında faaliyette bulunulması öngörülmüştür.

3.1.3. İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

Temel misyonu, ülkelerin ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikalar geliştirmek olan OECD, katılımcılık konusunda araştırmalar yapmakta, ülkelerin politika tercihlerini ve uygulamaları gözlemlemekte ve politika önerilerinde bulunmaktadır. OECD'nin bu kapsamdaki çalışmaları; yönetişim, kurumsal yönetim, e-demokrasi, sivil toplum katılımı, vatandaş katılımı gibi kısmen farklılık arz eden alanlara dağılmakla birlikte, vatandaş katılımına ilişkin çalışmalar “kamu katılımı” kavramı etrafında toplanmaktadır¹¹⁹.

OECD, vatandaş katılımını, “politika sürecinin ve politikaların tasarımı, vatandaşların aktif dâhli ile vatandaşlar ile kamu yönetimi arasında gerçekleşen ortaklığa dayalı ilişki”¹²⁰ olarak tanımlamaktadır. Nihai sorumluluk kamu yönetiminin uhdesinde kalmak üzere, gündemin belirlenmesi, politika alternatiflerinin önerilmesi ve politika diyalogunun şekillendirilmesi bu tanımın kapsamına dâhildir.

¹¹⁹ <<http://www.oecd.org/gov/publicengagement>> (18.1.2012)

¹²⁰ OECD, 2001b:2

Bu çalışmalar son yıllarda şeffaflık, erişilebilirlik ve cevap verebilirlik (responsiveness) olmak üzere üç unsura dayandırılan “açık yönetim” kavramı ile tarif edilen yeni bir yönetim anlayışı etrafında bütünleştirilmiştir. Katılımcılık, yönetimin vatandaşların taleplerine ve görüşlerine karşı duyarlılığını ifade eden “cevap verebilirlik” kavramının bir ögesi olarak değerlendirilmektedir¹²¹. Her ne kadar OECD, katılımcılığın kendisini açık yönetimin üç ana ögesi arasında ismen zikretmese de, bu tasnif ve kavramsallaştırma, vatandaşların katılımcı mekanizmalarla kamu kurumlarına taşıdıkları bilgi, talep ve görüşlerin dikkate alınması ve kendilerine geri bildirimde bulunulması yönündeki yaklaşımı doğal ve zorunlu olarak içerdiğinden, daha üst bir katılımcılık çerçevesini tarif etmektedir. Cevap verebilirlik ilkesi, vatandaşların kamu hizmetlerine ilişkin şikâyet ve taleplerine yanıt vermenin ötesinde vatandaşları kamu politikalarının ve hizmetlerinin tasarlanmasında ve sorunlara çözüm üretilmesinde birer paydaş olarak görmeyi gerektirmektedir.

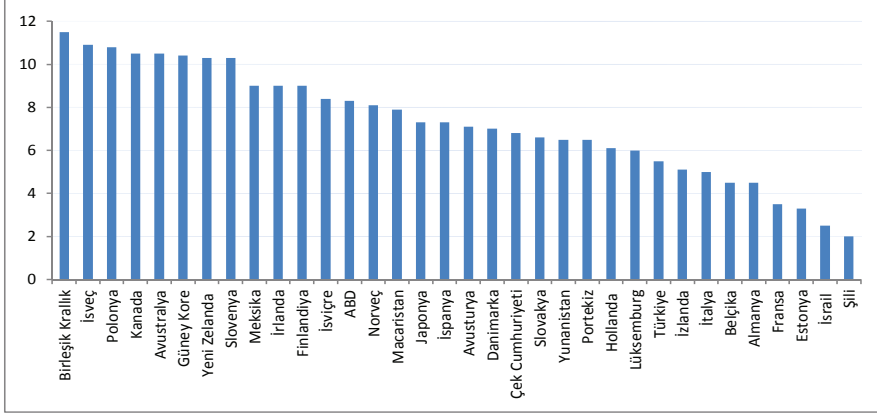
OECD, on bir politika alanındaki istatistikleri kullanmak suretiyle ülkelerdeki yaşam kalitesini kıyaslamak üzere, “Daha İyi Yaşam Girişimi” adıyla bir uygulama geliştirmiştir¹²². Bu uygulamaya dâhil edilen alanlardan yönetim başlığı altında “mevzuat hazırlıklarında danışma”ya ilişkin bir alt endeks oluşturulmuştur¹²³. Bu endeks ile ülkelerin mevzuat hazırlıklarında kamuoyuna danışma süreçlerine ilişkin tanımlanmış mekanizmalar bulunup bulunmadığı ölçülmekte ve ülkeler kıyaslanmaktadır. Buna göre, 2008 yılı itibarıyla, BK 12,25 üzerinden 11,5 endeks değeri ile diğer ülkelerin önünde yer almaktadır. Türkiye, 5,5 endeks puanı ile nispeten diğer ülkelerin arkasında kalmaktadır (Grafik 3.2).

¹²¹ OECD, 2005:2-7

¹²² <<http://oecdbetterlifeindex.org>> (15.1.2012). Bu endeks; konut, gelir, istihdam, sosyal yaşam desteği, eğitim, çevre, yönetim, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik ve çalışma saatlerine ilişkin istatistikleri içermektedir. Endeks, toplumların zenginliğinin maddi refahın ötesinde kriterler dikkate alınarak değerlendirilmesi arayışının ön hazırlığı olarak görülmektedir. Endeks değeri, on bir alanın her birinde bir ila üç adet alt gösterge belirlendikten sonra her alanda alt göstergelerin ağırlıklı ortalamalarının alınması suretiyle hesaplanmaktadır. Farklı ölçü birimlerine dayanan göstergeler 0-1 aralığında bir değer alacak şekilde normalize edilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. <<http://www.oecdbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative>>

¹²³ Bu alt endeks, ülkelerin mevzuat yapımındaki açıklık ve şeffaflığını ölçen bileşik bir endeks olup, OECD tarafından 2008 yılında yürütülen Düzenleyici Kalite ve Performans için OECD İlkeleri başlıklı araştırmada elde edilen bilgiler üzerine kurgulanmıştır. 12,25 tam puan üzerinden hesaplanan endeks değerinin 28 adet alt kırılımını gösteren liste için OECD, 2011b:210'a bakınız.

Grafik 3-2. Mevzuat Hazırlığında Danışma Endeksi, OECD (2008)

Kaynak: OECD Daha İyi Yaşam Endeksi

3.1.4. Açık Yönetim Ortaklığı

2011 yılı Eylül ayında, ABD ve Brezilya'nın öncülüğünde sekiz ülkenin katılımı ile; kamu yönetiminde şeffaflığın artırılması, vatandaşların güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele, yönetişimin güçlendirilmesi ve bunların gerçekleştirilmesi için yeni teknolojilerin kullanılması amacıyla Açık Yönetim Ortaklığı girişimi başlatılmıştır¹²⁴. Bu girişim kurumsal yapıları güçlü uluslararası örgütlerin haricinde, sadece açık yönetim teması etrafında ülkeleri biraraya getirmesi açısından anlamlıdır. Ortaklık kapsamında hükümetlerden ve STK'lardan müteşekkil bir izleme komitesi oluşturulmuştur. Girişimin başlatılmasından itibaren, Eylül 2012 itibarıyla, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu kırk yedi ülke girişime taraf olarak eylem planlarını hazırlamıştır¹²⁵.

Ortaklığa taraf ülkelerden yedi konudaki beklentileri karşılama istenmektedir. Bunlar; (1) Asgari şartların¹²⁶ karşılanması ve Açık Yönetim İlkeler Bildirgesinin ikrarı, (2) Ortaklığa katılmaya ilişkin niyet beyanını içeren resmi bir

¹²⁴ Kurucu ülkeler: ABD, BK, Brezilya, Endonezya, Filipinler, Güney Afrika Cumhuriyeti, Meksika ve Norveç'tir. <<http://www.opengovpartnership.org>> (18.12.2011)

¹²⁵ Türkiye de Ortaklık Girişimine katılma yönünde 20 Eylül 2011 tarihinde niyet beyanı belirtmiş, Mayıs 2012 itibarıyla da Eylem Planını hazırlamıştır. <<http://www.opengovpartnership.org/countries/turkey>> (25.09.2012)

¹²⁶ Mali şeffaflık, bilgiye erişim, yöneticilerin mal beyanında bulunması ve vatandaş katılımı.

mektup yazılması ve bunun Ortaklığın internet sitesinden yayımlanması, (3) Yönetimin, açık yönetim taahhütlerini duyurmak için geniş kapsamlı danışma uygulamaları gerçekleştirilmesi ve uygulama aşamasında sürekli kamu danışma mekanizmasını işletmek üzere çok-paydaşlı bir forum oluşturulması, (4) Ülkeyi mevcut durumundan ileriye taşıyacak bir eylem planının vaat edilmesi, (5) Açık Yönetim İlkeler Bildirgesinin kamuoyuna ilanı ve ülke eylem planının Ortaklığın internet sitesinde yayımlanması, (6) Ülke eylem planının Ortaklık ve İzleme Komitesi ile işbirliği içinde gözden geçirilmesi ve (7) Ülkedeki ilerleme durumuna ilişkin öz değerlendirme ve bağımsız raporlama yapılmasıdır.

Ortaklık, açık yönetimi; kamu bilgisinin paylaşımı, vatandaş katılımı, şeffaflık ve hesap verebilirlik ve yeni teknolojilere erişimin artırılması üzerine bina etmektedir. İlkeler Bildirgesinde vatandaş katılımı ve yeni teknolojilerin kullanımı ile ilgili taahhütler yer almaktadır¹²⁷. Buna göre; (1) Bütün vatandaşların, eşit biçimde ve ayrımcılığa uğramaksızın karar alma ve politika oluşturmaya katılımlarına önem verilmekte, (2) Vatandaş katılımının yönetimin etkinliğini artırdığı kabul edilmekte, (3) Katılımın, yönetimin şeffaflığının artırılmasında araç olarak kullanılacağı ifade edilmekte, (4) Yeni teknolojilerin vatandaş katılımı için sunduğu fırsatlar kabul edilerek; vatandaşların bu teknolojilere eşit düzeyde erişimi ve bunları kullanımının artırılması ile kamu hizmeti sunumunda ve vatandaşların güçlendirilmesinde yönetimlerin bu teknolojileri kullanması, Ortaklığa taraf olan ülkeler tarafından taahhüt edilmektedir.

3.2. Ülke Örnekleri

Bu bölümde e-katılımcılık açısından uluslararası kıyaslamalarda genel olarak üst sıralarda yer alan ülkelerin yanı sıra farklı yönetim yapılarına sahip olmakla birlikte e-katılımcılık açısından çarpıcı örnekler ortaya koyan ülkeler ele alınmakta; ayrıca hem Türkiye ile benzer kamu yönetimi programları yürüten, hem de e-katılımcılık konusunda hamle içerisinde olan bir örnek ülke incelenmiştir.

¹²⁷ <<http://www.opengovpartnership.org/open-government-declaration>> (18.12.2011)

3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri

Katılımcı yönetim, ABD’de, şeffaflık, katılımcılık ve işbirliği olmak üzere üç ilke üzerine bina edilen açık yönetim yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır¹²⁸. Bu yaklaşım, çok sayıda ülkeye sirayet etmekle birlikte, ABD’nin açık yönetim anlayışı, bizzat ABD Başkanı tarafından tarif, ilan ve takip edilen bir program dâhilinde, kararlılıkla yürütüldüğünden diğer ülkelerden daha geniş şekilde değerlendirmeyi hak etmektedir.

ABD’de açık yönetim girişiminin çerçevesi, Başkanlık Genelgesi ile belirlenmiş ve Yönetim ve Bütçe Ofisi tarafından bu çerçevede kamu kurumlarının atmaları gereken adımları detaylandıran bir Direktif yayımlanmıştır¹²⁹. Direktif doğrultusunda kurumlar, 2010 yılında bu yaklaşımı kendi yapılarına uyarlayarak, Açık Yönetim Eylem Planlarını hazırlamıştır. Kurumların belirlenen ana politika doğrultusunda kendi yaklaşımlarını ve eylem planlarını geliştirmek zorunda bırakılmaları, Başkanın liderlik ettiği girişimin, dayanakları ile birlikte kurumlara sirayet etmesini kolaylaştırmış; bu da uygulama başarısını olumlu etkilemiştir. Başkanlık Ofisi tarafından yapılan ve kurumların eylem planlarının açık yönetim girişiminin unsurlarını taşıyıp taşımadığını değerlendiren ölçüm çalışmasına göre, 29 merkezi kurumun tamamı internet sitelerinde vatandaşların geri bildirimde bulunabilecekleri uygulamaları barındırmaktadır¹³⁰. 2011 yılı itibarıyla, biri dışında bütün kurumlar katılımcılık yaklaşımının gereklerini karşılar hale gelmiştir. Uygulama sonuçları doğrultusunda 2011 yılı Eylül ayında yeni bir federal eylem planı ilan edilmiştir¹³¹. Bu politika dokümanlarının tamamında yeni teknolojilerin sunduğu imkânların kullanımına özel atıflar yapılmıştır.

Başkanlık Ofisi tarafından yürütülen açık yönetim girişimi kapsamında, Kamu Katılımı Ofisi (KKO) ile Sosyal Yenilik ve Vatandaş Katılımı Ofisi (SYVKO)

¹²⁸ Açık yönetim hem uluslararası örgütler hem de çok sayıda ülke tarafından yeni bir yönetim yaklaşımı olarak belirmektedir. Bu yaklaşımlar büyük oranda benzerlik taşımakla birlikte ülkeler açık yönetim tanımlamalarında kendi bakış açılarına göre farklı unsurları ön plana taşıyabilmektedir.

¹²⁹ USA Executive Office of the President, 2009 <http://www.whitehouse.gov/the_press_office/TransparencyandOpenGovernment> (17.01.2012); USA Executive Office of the President, 08.12.2009, <<http://www.whitehouse.gov/open/documents/open-government-directive>> (17.01.2012)

¹³⁰ <<http://www.whitehouse.gov/open/around>> (17.01.2012)

¹³¹ USA Executive Office of the President, 20.09.2011, <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/us_national_action_plan_final_2.pdf> (17.01.2012)

oluşturulmuştur¹³². Bu durum, katılımcı yönetim yaklaşımına gösterilen önemi ortaya koymaktadır.

KKO, Başkanlık Ofisindeki birimlerin ve federal düzeydeki bütün kurumların vatandaş katılımına yönelik çalışmalarını koordine etmektedir. Ofisin görevleri arasında katılımın önündeki engelleri kaldırmak ve kamu kurumlarının çalışmaları konusunda farkındalığı artırmak da bulunmaktadır.

KKO tarafından geliştirilen *Değişimin Şampiyonları* uygulaması ile vatandaşlar, gönüllü faaliyetleriyle ekonomik ve sosyal yaşamdaki zorlukların giderilmesine yönelik faydalı çalışmalarda bulunan kişileri, internet sitesi üzerinden kısa gerekçeleri ile birlikte şampiyon adayları olarak önerebilmektedir¹³³. KKO tarafından değerlendirilen bu başvurular, bilahare belirli konular etrafında birleştirilmekte ve belli bir konuda gönüllü çalışmaları ile toplum hayatına katkısı olduğu değerlendirilen kişiler, çalışmalarını ve görüşlerini Başkanlık Ofisinde kamuoyuyla paylaşmaktadır. Bu kişileri taltif edici bilgiler ile görüşleri internet sitesinden ayrıca yayımlanmaktadır.

KKO'nun bir diğer uygulaması olan *Yuvarlak Masa* ile klasik katılım mekanizmaları ile internet uygulamaları mecz edilmektedir. Bu uygulama ile Başkan tarafından belirli bir konunun kamuoyunda tartışılması ve yönetime tavsiyede bulunulması yönünde çağrı yapılmaktadır¹³⁴. Uygulama üç aşamayı içermektedir. Birinci aşamada, Ofis tarafından çağrı konusunun önemini ve kamuoyunun nasıl bir organizasyonla yuvarlak masa toplantılarını gerçekleştirebileceğini açıklayan ve istenildiği takdirde Ofise gönderilebilecek görüş formlarının formatını içeren bir çağrı dokümanı yayımlanmaktadır. İkinci aşamada, vatandaşlar organize ettikleri toplantıların gündemine ilişkin olarak, Ofisi internet üzerinden bilgilendirebilmekte ve toplantılara resmi katılım sağlanmasını istiyorlarsa bunu belirtebilmektedir. İmkânlar elverdiği ölçüde toplantılara kamu görevlileri tarafından katılım sağlanmakta ve katılım durumu belirli bir süre önce ilgililere bildirilmektedir. Üçüncü aşamada ise kamu kurumları tarafından katılım sağlanmayan toplantılarda

¹³²< <http://www.whitehouse.gov/administration/eop>> (17.01.2012)

¹³³<<http://www.whitehouse.gov/champions>> (17.01.2012)

¹³⁴<<http://www.whitehouse.gov/issues/immigration/roundtables>> (17.01.2012)

ortaya çıkan görüşler ve katılımcı listeleri, çağrı dokümanındaki formatta, internet üzerinden Ofise iletebilmektedir. Vatandaşlar tarafından iletilen görüş formları Ofis tarafından değerlendirilmekte ve özet raporlara dönüştürülerek Başkanlık Ofisine taşınmaktadır. KKO, vatandaşlar tarafından iletilen formlar vasıtasıyla haberdar olduğu ve listelediği ilgilileri, konu hakkında bilahare gerçekleştirilen etkinliklere davet etmekte; bu suretle katılımcılığı sürece yayararak devam ettirmektedir.

KKO tarafından işletilen “*Biz, Halk*” uygulaması ise, vatandaşların belirli bir soruna işaret eden, bir politikayı destekleyen ya da eleştiren ve politika önerisi içeren dilekçelerini tek bir platformdan Başkanlık Ofisine iletmelerini sağlayan bir internet aracıdır¹³⁵. Uygulama, belli katılım şartlarına bağlı olarak moderasyon ile gerçekleştirilmektedir. İnternet sitesine gönderilen dilekçeler kamuya açık biçimde yayımlanmakta ve diğer vatandaşlar tarafından imzalanarak desteklenebilmektedir. Ancak, dilekçenin sitenin açık adresinden yayımlanması ve kamuya açık arama uygulamasına dâhil edilmesi için en az yüz elli imza ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu durum, dilekçe sahibini, alternatif kanallarla dilekçesine destek aramaya yönlendirerek katılımcı kültürün oluşmasını/pekişmesini zorlamaktadır. Aynı yaklaşım, insanların, taleplerine gelebilecek imzaları bölmek için benzer talepleri araştırmalarına ve toplumda genel olarak dile getirilen taleplere aşına olmalarına olanak tanımaktadır. Bu suretle, siteye ulaşan çok sayıda dilekçeden yeterli kamu desteği sağlayanlar süzülmekte ve Ofis tarafından değerlendirmeye alınmaktadır. Hâlihazırda, otuz gün içinde yirmi beş bin imza toplayabilen dilekçeler dikkate alınmaktadır. Sistem, vatandaşların dilekçelerine destek arayışını kolaylaştırmak için Facebook ve Twitter ile entegre çalışacak şekilde kurgulanmıştır. Değerlendirmeye alınan dilekçelerle ilgili yapılan işlemler ya da verilen cevaplar kamuoyuna açık olarak internet sitesinden yayımlanmakta; ayrıca, dilekçeyi imzalayan bütün vatandaşlara e-posta yoluyla iletilmektedir.

Öte yandan, Başkanlık Ofisi tarafından, kamuoyuna açık olmayan ve ilgili kişi ile Başkanlık Ofisi arasında kapalı olarak gerçekleşen başka bir çevrimiçi talep ve görüş iletme ve soru sorma uygulaması işletilmektedir¹³⁶.

¹³⁵ “We the People” <<https://www.whitehouse.gov/petitions>> (17.01.2012)

¹³⁶ <<http://www.whitehouse.gov/contact>> (17.01.2012)

SYVKO ise katılımın, daha sistematik bir tarzda ele alınarak, kamu kurumlarının görev alanları ile ilgili yaşadıkları sorunların halli ve yenilikçi çözümlerin geliştirilmesinde araç olarak kullanılmasına imkân tanıyacak uygulamalar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kamu kurumları, daha önce özel bir girişim olarak tasarlanan bir uygulamadan birebir esinlenerek, bu girişimle işbirliği içerisinde kamuya uyarlanan ve Genel Hizmetler İdaresi tarafından işletilen bir portal uygulaması üzerinden, çözüm bekleyen sorunları tartışmaya açmakta ve sorunun çözümü için sorunun mahiyetine bağlı olarak değişen boyutlarda para ödülü ortaya koymaktadır¹³⁷. Bir hususun sorun olarak kabulü, o hususun ihale, hibe, vb. kamu harcamasına konu olmaması ve Başkan, Başkanın eşi, Başkan Yardımcısı, Başkan Yardımcısının eşi ya da federal yönetim kurumlarından birinin en üst düzey yöneticisinin o hususu sorun olarak ifade etmesi şartına bağlanmıştır. Vatandaşlar ve ilgili kesimler tarafından önerilen çözüm önerileri kamuya açık olarak yayımlanmakta; kamu kurumları tarafından değerlendirilmekte ve diğer vatandaşlar tarafından tartışılarak oylanabilmektedir.

Başkanlık Ofisi tarafından 2010 yılında yayımlanan bir genelge ile kamu kurumlarının, mevcut politika ve mevzuat çerçevesinde ve uygulama imkânı bulunan hallerde, idari düzenlemelerin¹³⁸ hazırlıklarında e-Düzenleme Program Yönetim Ofisi tarafından 2003 yılında işletilmeye başlanan bir portal üzerindeki elektronik uygulamaları kullanmaları ve elektronik danışma süreçlerini işletmeleri talimatlandırılmıştır^{139, 140}. Bu uygulama öncesinde vatandaşlar, herhangi bir düzenlemeye ilişkin görüşlerini, ilgili kurumu bulma ve kuruma ulaşma, danışma sürecini ilgili kurumdan bizzat takip etme, okuma odası tabir edilen bir mekânda düzenlemeyi gözden geçirme ve kurumdan kuruma farklılık arz eden bir prosedürü takip etme sürecinden geçerek iletebilmekteydi. Yeni uygulama ile, kurumlar hazırladıkları düzenlemelere bir kimlik numarası tahsis etmekte, bu kimlik numarası

¹³⁷ <<http://www.challenge.gov>> (17.01.2012)

¹³⁸ Yasaların uygulanmasını sağlamak üzere idareler tarafından hazırlanan her türlü ikincil mevzuatı ifade etmektedir. <<http://www.regulations.gov/#!glossary>> (17.01.2012)

¹³⁹ USA Executive Office of the President, 28.05.2010, <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/assets/inforeg/edocket_final_5-28-2010.pdf> (17.01.2012)

¹⁴⁰ <<http://www.regulations.gov>> (17.01.2012)

sayesinde söz konusu düzenleme ile ilgili mevzuat ve dokümanlar arasında bağ kurulmakta ve düzenlemenin bütün bir yaşam akışı takip edilebilmektedir. Ocak 2012 itibarıyla üç yüz civarında kamu kurumu sisteme dâhil olmuştur. Söz konusu portal, vatandaşlara (1) kelime ya da düzenlemeye ait kimlik numarasını girerek arama yapma, (2) düzenlemelere ilişkin görüşlerini iletme, (3) diğer vatandaşlar tarafından iletilen görüşleri okuma ve bunlar üzerine ilave yorum yapma, (4) takip etmek istedikleri düzenlemelere ilişkin güncellemelerden haberdar olabilecekleri bir e-posta grubuna üye olma, kurum ya da düzenleme bazında haber akışına abone olma ve (5) son halı verilen mevzuata ulaşma imkânı tanımaktadır. Öte yandan, kurumlar bu portal haricinde başka mekanizmalar aracılığı ile elde ettikleri kamuoyu görüşlerini uygun bir zaman dilimi içinde bu platforma taşımakla yükümlü tutulmaktadır. Vatandaşlar, taslak mevzuatın yanı sıra, yürürlükteki mevzuat hakkında görüş iletme olanağına da sahiptir. Portal, kullanıcı dostu bir yaklaşımla, en fazla takip edilen ve görüş bildirilen mevzuatı/taslakları, görüş bildirme süresi bitmeye yaklaşan taslakları ve yeni eklenen taslakları görünür kılacak bir arayüze sahiptir. Sistem, üç yüzün üzerinde sosyal ağ uygulamasına sosyal imleme araçları vasıtasıyla kolay bağlantı imkânı vererek vatandaşların düzenlemelere ilişkin değerlendirmelerini çevreleri ile paylaşmalarına olanak sağlamaktadır.

Başkanlık Ofisi ve diğer kamu kurumlarının, kendileri tarafından yönlendirilen katılımçılık mekanizmalarının haricinde, vatandaşlara ulaşmayı kolaylaştırmak ve katılımçılık uygulamalarını bu platformlarla entegre çalıştırmak için pek çok sosyal medya ortamında üyelikleri ve sayfaları bulunmaktadır.

Öte yandan, ABD, yakın dönemde en iyi katılımçılık uygulamalarını belirleyerek kurumlar arasında sinerji oluşturulmasını ve katılımçılık alanındaki gelişmenin sayısal olarak analizine imkân verecek bir ölçüm çalışması yapmayı öngörmektedir¹⁴¹. Yakın vadede, belirli alanlarda uzmanlık sahibi vatandaşların yönlendirileceği bir ağ uygulamasının hayata geçirilmesi de öngörülmektedir. ABD'nin bu tercihi, bugüne kadarki uygulamalarda, katılımçılığın kamu politikalarının şekillenmesine sistematik katkısının beklenen düzeyin altında kaldığı;

¹⁴¹ USA Executive Office of the President, 20.09.2011:3 <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/us_national_action_plan_final_2.pdf> (17.01.2012)

bu nedenle, daha önceki mekanizmalara halel getirmeksizin, daha özel bir kesimin, daha dar kapsamda katılımının sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu şeklinde yorumlanmaya müsaittir.

3.2.2. Birleşik Krallık

BK, katılımcılığı açık yönetim teması ile ilişkilendiren ülkeler arasında olup açık yönetim politikalarını; şeffaflık, tercih hakkı, danışma ve hesap verebilirlik olmak üzere dört kavram üzerine bina etmektedir¹⁴². Katılımcılık bu unsurlar arasında danışma kavramı ile ifade ediliyor olmakla birlikte, diğer üç unsura da yoğun bir katılımcılık ruhu işlediği görülmektedir.

BK, kamu bilgisinin, kamu kesimi dışında kullanımı yoluyla yenilikçiliğin teşvik edilmesi amacıyla açık platformlardan paylaşılması yönündeki yaklaşımı ilk benimseyen ülkelerdendir¹⁴³. Bu kapsamda, kamu kurumlarının elinde bulunan bilgilerin tek bir kaynaktan yönlendirme yoluyla paylaşıldığı bir portal uygulaması hayata geçirilmiştir¹⁴⁴. Kamu bilgisi portalı ile kamu kurumlarının elindeki veri ve bilgiler yeniden işlenebilir formatta yayımlanmakta; vatandaşlar bu verileri kullanarak ticari amaçlı ya da ücretsiz yeni uygulamalar ve hizmetler geliştirebilmektedir. Portalda vatandaşlarca geliştirilen bu uygulamalar da ayrıca tanıtılmaktadır. Portal katılımcı bir yaklaşımla, hem portalın kendisi hem de açık bilgi ile ilgili tartışmaların yapıldığı bir foruma ev sahipliği yapmaktadır. Öte yandan, vatandaşlar uygulama ile ilgili önerilerini portal üzerinden iletebilmekte, hangi bilgilerin paylaşılmasını istediklerini yetkililere iletebilmektedir.

BK'da, kamu kurumlarının çevrimiçi danışma araçları ve uygulamaları, vatandaşlara karar alma süreçlerine katılım sağlama, görüşlerini bildirme ve kararları etkileme imkânı sunmaktadır. Kamu kurumları ilk kez 2000 yılında yayımlanan “Danışma Usul ve Esasları”nda belirlenen usullere göre uygulamalarında ve mevzuat düzenlemelerinde çevrimiçi olarak kamuoyunun görüşlerini almaktadır¹⁴⁵. Uygulanması zorunlu olmayan, ancak kurumlara yol gösteren Esaslar ile, (1)

¹⁴² OECD, 2011a:297

¹⁴³ Bu yaklaşım, bilahare ülkeler arasında politika transferi yoluyla hızla yayılmış ve kamu bilgisini tek kapıdan vatandaşlara ulaştırmayı amaçlayan portallar hayata geçirilmiştir.

¹⁴⁴ <<http://www.data.gov.uk>> (17.01.2012)

¹⁴⁵ HM Government, 2008

danışma sürecinin ne zaman işletileceği, (2) danışma uygulamalarının süre limitleri, (3) danışmanın kapsam ve etkisi konusunda açıklayıcı olma, (4) danışma uygulamalarının erişilebilir olması, (5) danışma sürecinde katılımcıların yüklerinin azaltılması, (6) görüş ve önerilere karşı duyarlı olma ve (7) danışma süreci için kapasite geliştirme konularında yönlendirmede bulunmaktadır. Ocak 2012 itibarıyla 40 adet kamu kurumu, gerekli altyapıyı kurmuş olup, politika ve mevzuat hazırlıklarında internet üzerinden kamuoyuna danışma işlemlerini gerçekleştirmektedir¹⁴⁶. Vatandaşlar, elektronik hizmet sunumunda tek kapı rolü oynayan e-Devlet Kapısı üzerinden kamuya açık olan bütün danışmaları görebilmekte, kurum ve tarih bazında, danışmanın süre itibarıyla kapanmış ya da açık olmasına göre ve kelime araması ile kurumların açtıkları danışmaları sorgulayabilmektedir.

Öte yandan, tek merkezden yönetilen e-dilekçe uygulaması ile vatandaşlara dilekçelerini basit bir uygulama üzerinden kamu kurumlarına iletme imkânı sağlanmaktadır¹⁴⁷. Dilekçeler kamuya açık olup, isteyen vatandaşlar tarafından görülebilmekte ve imzalanarak desteklenebilmektedir. İnternet portalı üzerinden kamu kurumlarının dilekçelere ilişkin işlemleri, yanıtları, dilekçe dikkate alınmamışsa bunun gerekçesi yayımlanmaktadır.

BK, açık yönetim anlayışını, deneme yanılmaya dayalı bir gelişme tarzına uygun, “müşteri”ye güvenin esas olduğu, kullanıcıların odakta oldukları, politika oluşturma sürecine vatandaş katılımını öngören yeni bir demokratik model olarak görmektedir.

3.2.3. Güney Kore

Güney Kore, karar alma süreçlerine vatandaş katılımını OECD’nin tanımladığı çerçeveye uygun olarak, açık yönetim yaklaşımı etrafında ele almakta ve BİT tabanlı katılımcılık uygulamalarıyla idari basitleştirme, yönetimde etkinliği artırma, kamu hizmetlerinin kalitesini artırma ve vatandaşların beklentilerini karşılayarak yönetime güveni tesis etme amaçlarını gütmektedir.

¹⁴⁶ <http://www.direct.gov.uk/en/Governmentcitizensandrights/UKgovernment/PublicConsultations/DG_170463> (16.01.2012)

¹⁴⁷ <<http://epetitions.direct.gov.uk>> (16.01.2012)

Güney Kore, vatandaşlarla bir internet portalı üzerinden tek noktadan bilgi paylaşmaktadır¹⁴⁸. Bin dört yüz civarında kamu kurumuyla bağlantısı bulunan portal üzerinden 650 milyon veri seti arasında arama yapılabilmekte, kamu kurumları tarafından yayımlanan bilgi ve belgelere ulaşılabilmekte, ayrıca erişilemeyen bilgi ve belgelere ilişkin talepte bulunulabilmektedir.

Merkezi düzeyde geliştirilen ve kamu kurumları tarafından kullanılan iş süreçleri yönetim ve yeniden yapılandırma sistemi ile iş süreçleri ve bilgi/belge paylaşımı iyileştirilmiş ve şeffaf bir yapıya kavuşturulmuştur¹⁴⁹. Bu altyapı üzerinden işletilen Kamu Bilgi Yönetim Merkezi, bilgi ve belge paylaşımına dayalı yeni bir yönetim anlayışının yerleşmesini, kamu çalışanları arasında standart bir bilgi yönetimi mekanizmasının oluşmasını ve tanımlı yetkiler doğrultusunda çalışanların dokümanları paylaşabilmelerini sağlamıştır. Sistemin paylaşımına ve iletişime açık yapısı, kamu çalışanlarının kolektif aklının ortaya çıkmasına imkân tanımaktadır¹⁵⁰.

Güney Kore’de kamu kurumlarının işleyişi ve vatandaş taleplerine duyarlılıkları, esas olarak İdari Usul Kanununda düzenlenmektedir. Güney Kore, vatandaşların her türlü şikâyetlerini, yolsuzluk ihbarlarını, dilekçelerini, taleplerini ve politika önerilerini, yerel dillerin haricinde diller de dâhil olmak üzere on farklı dilde yayın yapan ve tek kapı özelliği taşıyan bir internet portalı üzerinden almaktadır¹⁵¹. Merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra Güney Kore’nin uluslararası misyon temsilcilikleri de bu sisteme dâhildir. Sistem, 2008-2010 döneminde 93 milyonun üzerinde ziyaretçi çekmiştir. Aynı dönemde vatandaşlar tarafından girilen taleplerin sayısı 2,3 milyon civarında gerçekleşmiştir. İletilen şikâyet, öneri, vb. girdiler diğer vatandaşların görebileceği şekilde yayımlanmaktadır. Vatandaşlar, sistem üzerinden politika önerilerinde bulunarak diğer vatandaşlarla tartışabildikleri gibi, kamu kurumları tarafından açılan politika tartışmalarına da katılabilmektedir. Sisteme kaydedilen girdiler bireysel taleplerin karşılanmasının ötesinde sistematik biçimde

¹⁴⁸ <<http://www.open.go.kr>> (16.12.2011)

¹⁴⁹ On-nara Business Process System, <<http://www.korea.go.kr/html/files/intro/005.pdf>> (16.12.2011)

¹⁵⁰ Korea Ministry of Public Administration and Security, 2011:7

¹⁵¹ <<http://www.epeople.go.kr>> (16.12.2011)

analiz edilmekte ve gerekli durumlarda politika kararlarına dönüştürülmekte ve mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmektedir¹⁵².

3.2.4. Hindistan

Ekonomisini federal düzeyde planlı kalkınma yaklaşımı ile yöneten Hindistan 1951 yılından bu yana onbir adet beş yıllık kalkınma planı hazırlamıştır. Son kalkınma planının uygulama dönemi 2012 yılında sona erecek olup onikinci beş yıllık kalkınma planının hazırlıkları Planlama Komisyonu öncülüğünde yürütülmektedir.

Planlama Komisyonu yeni planın hazırlıklarında daha katılımcı bir yaklaşım izlemeyi benimsemiştir. Bu kapsamda, geleneksel katılım imkânlarının yanı sıra e-katılım olanaklarından faydalanılmış ve bir ağ sayfası oluşturularak vatandaşların ve ilgili kesimlerin plan hazırlıkları ile ilgili gelişmelerden haberdar edilmeleri sağlanmıştır¹⁵³. Komisyon, bu sayfa aracılığıyla vatandaşları ve ilgili kesimleri plan hazırlıklarında söz sahibi olmaya davet etmiştir.

Komisyon, plan hazırlıklarında kritik bir aşama olan ve temel amaçlar ile başlıca politika alanlarını ortaya koyan Yaklaşım Dokümanının hazırlanmasında da katılımcı bir yaklaşım takip etmiştir. Buna göre, söz konusu dokümanın hazırlanmasında dokuz yüz ellinin üzerinde STK'dan katkı alınmış, küçük işletmeler dâhil iş dünyası örgütlerine danışılmış, elektronik ortam ve sosyal medya araçları ile vatandaş önerilerinden yararlanılmıştır. Öte yandan beş ayrı bölgesel etkinlik aracılığı ile eyalet yönetimleri, yerel yönetimler ve sendikalar da dokümanın hazırlanmasına katkı sunmuştur¹⁵⁴.

Yukarıda zikredilen çalışmalar ve ön hazırlıklar çerçevesinde, hem vatandaşlardan daha odaklı katkılar alınabilmesini temin etmek hem de Komisyonun gelen katkı ve önerileri çalışmalarına daha sistematik bir biçimde yansıtabilmesini sağlamak için on iki adet sorun alanı belirlenmiş ve vatandaşlardan bu alanlara ilişkin katkı ve önerilerini sunmaları kolaylaştırılmıştır. Bu alanlar (1) büyüme kapasitesinin artırılması, (2) beceri geliştirme ve daha hızlı istihdam yaratma, (3)

¹⁵² Korea Anti Corruption and Civil Rights Commission, 2011:3-11

¹⁵³ <<http://www.12thplan.gov.in>> (12.09.2012)

¹⁵⁴ Government of India Planning Commission, 2011:1

çevre yönetimi, (4) piyasa verimliliği ve içirme, (5) karar alma süreçlerinde katılımcılık için ademi merkeziyet, güçlendirme ve bilgi, (6) teknoloji ve yenilik, (7) gelecekte enerji güvenliği, (8) ulaşım altyapısının daha hızlı geliştirilmesi, (9) kırsal dönüşüm ve tarımın sürdürülebilir büyümesi, (10) kentleşmenin yönetimi, (11) kaliteli eğitime erişim ve (12) önleyici ve tedavi edici daha iyi sağlık hizmetleri olarak belirlenmiştir. Vatandaşlar, bir forum aracılığıyla bu alanlarda başlıklar açabilmekte, varolan başlıklarda görüşlerini paylaşabilmekte ve diğer vatandaşlarla müzakerede bulunabilmektedir. Komisyon, plan hazırlıkları kapsamında çalışmalar yürüten çalışma ve izleme gruplarının sunduğu raporları ağ sayfasından paylaştığı gibi değişik paydaşlarla yürüttüğü danışma sürecinde elde ettiği bilgi ve görüşleri de ağ sayfasında yayımlayarak vatandaşları diğer kesimlerin görüş ve beklentileri konusunda bilgilendirmekte ve çalışmalarında şeffaflığı gözetmektedir.

Diğer yandan, ağ sayfası üzerinden zaman zaman yapılan oylamalar vasıtasıyla vatandaşların belli konularda hangi yönde görüş sahibi olduğu süzülmeye çalışılmaktadır. Vatandaşların kamu internet sitelerine nazaran daha yoğun ilgi gösterdiği sosyal medya uygulamaları da plan hazırlığında dikkate alınmış ve ana ağ sayfasının bazı sosyal medya uygulamaları ile bağı kurulmuştur. Gerçekten de ağ sayfası üzerindeki tartışma ve oylamalara katılan kişi sayısı ile sosyal medya ortamı üzerinden çalışmaları takip eden kişi sayısı arasında önemli oranda fark olduğu dikkate çekmektedir¹⁵⁵.

3.2.5. Malezya

Ülkelerde e-katılım kanalları e-devlet çalışmalarının doğal bir uzantısı olarak gelişme göstermiştir. Ancak, Malezya'nın, 1996 yılında ilan edilen ve ülkenin 2020 yılı hedef alınarak e-devlet çalışmalarını da içine alacak şekilde bilgi toplumu vizyonunu ortaya koyan Multimedya Süper Koridoru projesinde, e-katılımcılık konusu gündeme alınmamış ve bu alanda çalışma yapılması öngörülmemiştir. Malezya hükümeti kamu politikalarının oluşturulmasında katılımın önemini kabul

¹⁵⁵ <<http://www.facebook.com/TwelfthPlan>> (12.09.2012)

ediyor olmakla birlikte bu konuda takip edilecek bir politika ve strateji belirlememiştir¹⁵⁶.

Buna rağmen, e-devlet çalışmalarının vatandaş odaklı hizmet üretme aşamasına evrilmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak bu alanda gelişmeler kaydedilmiştir. Malezya'nın e-Devlet Kapısında, portalın en görünür kısmında kamuoyu görüşü başlıklı özel bir bölüm oluşturulmuştur¹⁵⁷. Bu bölümde yer verilen altı değişik yöntemle vatandaşların kamu politikalarına ve kamu hizmetlerine ilişkin görüşleri alınmaktadır.

Kamuoyu araştırması başlığı üzerinden zaman zaman belirli konularda anketler yayımlanmakta ve vatandaşların belirli bir konu hakkındaki görüşleri elektronik ortamda alınarak işlenmekte ve değerlendirilmektedir. Bu mekanizmanın çalışması, öncelikle kamu tarafından bir araştırma yapılmasına karar verilmesine bağlıdır. Dolayısıyla sürekli ve her politika/hizmet alanına ilişkin bir mekanizma teşkil etmemektedir.

e-Devlet Kapısına ilişkin geri bildirimlerin çevrimiçi olarak bildirilmesine olanak tanıyan geri besleme mekanizması katılım açısından bir diğer aracı oluşturmaktadır. e-Devlet Kapısı hizmet sunumunun merkezi bir aracı olarak faaliyet gösterdiğinden bu portala ilişkin geri bildirimler aynı zamanda kamu hizmetlerinin sunumunda, kimi durumlarda doğrudan kimi durumlarda da dolaylı olarak vatandaş katılımını ifade etmektedir.

e-Devlet Kapısı üzerinde, vatandaş katılımını destekleyen en önemli araçlardan biri vatandaşların kamu hizmetleri ve politikalarına ilişkin olarak şikâyetlerini iletebildikleri çevrimiçi şikâyet aracıdır. Bu araç üzerinden, vatandaşlar her türlü şikâyetlerini, merkezi bir platform üzerinden Kamu Şikâyetleri Merkezine iletebilmekte ve şikâyetlerinin detaylarına ilişkin bilgi ve belgeleri sisteme yükleyebilmektedir. Vatandaşlar şikâyetlerinin takip ettiği süreci ve sonucunu yine aynı araç üzerinden çevrimiçi olarak takip edebilmektedir.

¹⁵⁶ Bin Salamat at al., 2011:3

¹⁵⁷ <<http://www.malaysia.gov.my>> (21.08.2012)

Vatandaşların belli bir konudaki görüşlerden hangisine eğilim duyduklarını ölçmeye yönelik oylama aracı bir diğer katılım mekanizmasını oluşturmaktadır. Bu araç da kamuoyu araştırmasında olduğu gibi kamu tarafından oylamaya karar verilmesine bağlı olup her zaman işletilen bir mekanizma değildir.

Malezya, kamu tarafından yürütülen soruşturma raporlarını kamuya karşı şeffaflığı sağlayan ve kamuoyu görüşünü oluşturan bir araç olarak e-Devlet Kapısından yayımlamaktadır.

Diğer yandan, 2010 yılında faaliyete geçirilen Benim Fikrim Portalı kamu politikaları ve hizmetleri de dâhil olmak üzere her türlü konuda yeni fikirlerin ortaya atılmasını, paylaşılmasını ve tartışılmasını sağlayan bir platform olarak faaliyet göstermektedir¹⁵⁸. Portala kamu kurumlarının ana ağ sayfalarından bağlantılar verilerek vatandaşlara yönlendirmede bulunmaktadır.

Malezya deneyimi kamu politikalarının oluşturulmasına vatandaş katılımının ülkeler tarafından dolaylı yollarla desteklenebileceğini göstermesi açısından farklı bir örnek teşkil etmektedir.

3.2.6. Mısır

Mısır'da e-katılım olanakları, Malezya örneğinde olduğu gibi, katılımcılığın yönetim sisteminin doğal ve kaçınılmaz bir unsuru olarak konumlandırılmasından ziyade, özellikle e-devlet çalışmalarının doğal bir uzantısı haline gelen vatandaş odaklı kamu hizmeti sunumu yaklaşımından beslenerek gelişmiştir.

Pek çok ülkede olduğu gibi Mısır'da da bu yaklaşım, kamu hizmetlerinin entegre biçimde tek noktadan sunulmasını hedefleyen e-Devlet Kapısı sayesinde rahatlıkla benimsenmiştir¹⁵⁹. Vatandaşlar, hem e-Devlet Kapısı üzerinden hem de ayrı bir şikâyet portalı üzerinden her türlü şikâyetlerini çevrimiçi olarak iletebilmekte ve şikâyetleri ile ilgili gelişmeleri yine bu portallar üzerinden takip edebilmektedir¹⁶⁰. Mısır'da kamu kurumlarının sosyal medya araçlarını yoğun biçimde kullandıkları ve kurumların internet sayfalarında bu araçlara yönlendirme yaptıkları dikkat

¹⁵⁸ <www.myideas.my> (21.08.2012)

¹⁵⁹ <www.egypt.gov.eg> (22.08.2012)

¹⁶⁰ <www.complain.idsc.gov.eg> (22.08.2012)

çekmektedir. Bu sayede vatandaşların kamu politikalarına ve hizmetlerine ilişkin geri bildirimleri doğrudan alınabilmekte ve hem kurum düzeyinde hem de merkezi bir yaklaşımla takip edilebilmektedir.

Mısır'da, kamuoyunda “Arap Baharı” tabir edilen siyasi/sosyal olaylar sonrasında 2011 yılı içinde yönetimin değişimini takiben yeni bir anayasa oluşturulmasına yönelik girişim başlatılmıştır. Mısır, anayasanın hazırlanması sürecinde e-katılım olanaklarını değerlendirmek amacıyla bir internet sitesi oluşturmuştur¹⁶¹. Bu sitede, anayasa taslağını hazırlamakla görevlendirilen Kurucu Meclise ve yürüttüğü faaliyetlere ilişkin bilgilerin yanı sıra süreç hakkında bilgilere yer verilmekte; Meclis toplantılarının tutanaklarına ulaşılabilmektedir. Meclis tarafından yürütülen çalışmalar sonucu oluşturulan elli bir maddelik anayasa taslağı internet sitesi aracılığı ile kamuoyuyla paylaşılmış ve görüşe açılmıştır. Vatandaşlar, anayasaya ilişkin genel görüşlerini ve önerilerini bu site aracılığıyla Meclise iletebildiği gibi tek tek maddeler üzerindeki görüşlerini paylaşabilmekte ve ilgili kesimlerle müzakere edebilmektedir. Vatandaşlar ayrıca diğer vatandaşların görüşleri üzerine de yorum yapabilmekte ve taslak maddeyi oylayabilmektedir. Ayrıca, internet sitesinin bazı sosyal medya araçları ile bağlantısının kurulması sayesinde daha geniş bir kitlenin konuya ilgisinin çekilmesi ve daha serbest bir müzakere ortamı oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Öte yandan, sosyal medya uygulamaları aracılığıyla konuya ilişkin yorum ve oylamada bulunarak en aktif katılımı sağlayan vatandaşlar ilan edilerek taltif edilmektedir. Benzer şekilde en fazla tartışılan ve en fazla oylanmış madde taslakları da sitede ön planda sunulmakta ve vatandaşların bu alanlara ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır.

Mısır örneği, ülkenin siyasal/idari kurgusu katılımcılığa elverişli bir çerçeveden yoksun olsa da teknolojinin katılımcılığı destekleme potansiyelinin nasıl gün ışığına çıktığını göstermesi açısından manidardır. Aynı şekilde, hizmet sunumunda geri bildirim araçlarının uygulamaya konmasının zamanla anayasanın hazırlanması gibi en temel politika alanlarında katılımcılığın işletilmesine varan bir süreci tetiklediğini ortaya koyması da dikkat çekicidir.

¹⁶¹ <<http://www.dostour.eg>> (22.08.2012)

3.2.7. Portekiz

Portekiz de katılımıcılığı, açık yönetim üst çerçevesi içinde ele almaktadır. Entegre bir e-devlet sistemi ile elektronik kimlik tanımlamaya ilişkin altyapı, açık yönetime ilişkin girişimlerin inşası için ön gereklilik olarak görüldüğünden, birlikte işler bir e-devlet altyapısı oluşturulmuş ve kimlik tanımlamada ve yetkilendirmede elektronik imza sertifikalarını da içeren akıllı kart kullanımına geçilmiştir¹⁶².

Portekiz’de katılımıcılığa yönelik olarak yürütölen çalışmalar, 2006 yılında uygulamaya konan İdari ve Yasal Basitleştirme Programına dayandırılmaktadır¹⁶³. Bu program kapsamında her yıl belli bir dönem için kamuoyuna danışma süreci işletilmektedir. Bu çerçevede, 2006-2010 döneminde, sadece vatandaşlardan gelen görüşler doğrultusunda altmış dokuz yeni idari basitleştirme girişimi başlatılmıştır. 2010 yılında programa alınan yüz seksen dokuz girişimin yüzde 20’den fazlası vatandaşlar, iş dünyası ve üçüncü kesimden gelen önerilerden oluşmuştur. Program kapsamında, 2010 yılında, kamu çalışanları tarafından getirilen önerilere vatandaşların oy vermesi ve fikirleri revaç bulan kamu çalışanlarının ödüllendirilmesini içeren İdari Basitleştirme Fikir Yarışması uygulaması geliştirilmiş; bu kapsamda altı yüz kadar öneri değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Öte yandan, aynı program kapsamında vatandaşların idari basitleştirme önerilerini daimi olarak iletebilmelerine olanak tanıyan bir internet sitesi bulunmaktadır. Resmi kurumlar tarafından işletilen bu platformların haricinde, sosyal medya ve blog gibi uygulamalar ile vatandaşların görüşlerinin açığa çıkarılması teşvik edilmektedir.

Portekiz, dünyadaki yönelime paralel olarak, kamu bilgisinin tek kapıdan paylaşımına yönelik bir portal uygulamasını da hayata geçirmiştir¹⁶⁴.

İdari Modernizasyon Ajansı tarafından, kitle kaynak yaklaşımı ile vatandaşların kamu politikaları ve uygulamaları konusundaki fikirlerini tek kapı üzerinden iletebilmelerine olanak tanıyan bir portal işletilmekte ve buradan elde edilen girdiler değerlendirmeye tabi tutulmaktadır¹⁶⁵.

¹⁶² Lobo, 2011:5-12

¹⁶³ OECD, 2011a:214-216

¹⁶⁴ <<http://www.dados.gov.pt>> (18.12.2011)

¹⁶⁵ <<http://www.participacao.gov.pt>> (18.12.2011)

Öte yandan, Ortak Bilgi Ağı adıyla hizmet sunan başka bir portal üzerinden kamu kurumlarının idari basitleştirme, yenilikçilik vb. alanlarda iyi uygulamaları bir araya getirilmekte, bu uygulamalar ön plana çıkarılarak bilgi ve deneyim paylaşımı amaçlanmaktadır¹⁶⁶. Portal üzerinden, 2011 yılı sonu itibarıyla, altmış kuruma ait üç yüzden fazla iyi uygulama tanıtılmakta ve beş yüzün üzerinde kamu çalışanı ortak fikirler üzerinde tartışmalar gerçekleştirilmektedir.

3.3. Bölüm Değerlendirmesi

Katılımcılık konusu, özellikle açık yönetim kavramı ile tarif edilen yeni bir yönetim anlayışının önemli unsurlarından biri olarak, gerek uluslararası/uluslararası örgütlerde gerekse çeşitli ülkelerde geliştirilen politikalarda giderek daha fazla ön plana çıkmakta, bu çerçevede çok sayıda uygulama geliştirilerek kullanıma sunulmaktadır. Genel olarak katılımcılık, tek başına bir alan ve değer olarak görülmemekte; şeffaflık, erişilebilirlik, hesap verebilirlik gibi ilkelerin birbirlerini desteklediği bir yönetim anlayışının vazgeçilmez bir unsuru olarak konumlandırılmaktadır.

Katılımcılığa ilişkin politika ve uygulamalar, büyük oranda BİT'in sağladığı imkânlar sayesinde varolma şansı bulmaktadır. Katılımcılık uygulamaları, BİT'in sürekli gelişen doğasına da uygun olarak, yeni imkânlarla evrilerek gelişmeye devam etmektedir. Ülkeler, gerek doğal bir yönelimle gerekse uluslararası örgütlerin çalışmalarının etkisi ile yoğun bir politika ve uygulama transferi akımına kapılmış görünmektedir. Ülkelerin katılımcılık yaklaşımına verdikleri önemi ve uygulamadaki başarılarını, temel olarak iki unsur belirlemektedir. Bu unsurlardan birincisi, BİT'in potansiyel olarak ortaya çıkması öncesinde katılımcı yönetim yaklaşımı ve kültürünün zaten mevcut olmasıdır. ABD ve BK buna örnek teşkil etmektedir. Diğer unsur ise, BİT'in sağladığı olanakların yönetimde katılımcı uygulamaları zorlamasıdır ki Güney Kore, Malezya, Mısır ve Portekiz buna örnek olarak verilebilir.

¹⁶⁶ <<http://www.rcc.gov.pt>> (18.12.2011)

Katılımcı yönetim yaklaşımları; vatandaşların, kamu kurumlarına paralel olarak kamu hizmeti üretme haklarının tanınması gerektiği yönündeki düşünceleri de ülkelerin politika gündemlerine sokmaya başlamıştır.

Öte yandan, değerlendirmeye esas teşkil edecek katılımcılık uygulamalarının yaygınlaşması sonrasında, uluslararası/uluslararası örgütler ve ülkeler katılımcılığın sayısal analizine ve etkilerinin ölçümüne imkân verecek yeni çalışmaları gündemlerine almaya başlamıştır.

4. TÜRKİYE’DE KATILIMCILIK

Bir ülkede, anayasal ve yönetsel kurgu ile mer’i mevzuat, politika oluşturma sürecini tarif eden ve politika aktörlerinin bu süreçteki rollerini tanımlayan temel yapıtaşlarını oluşturmaktadır. Bu araçlarda tanımlanan çerçeve ise, kurumsal yapılar ve insanlar tarafından, kapasiteleri ve kültürel birikimleri ölçüsünde pratiğe aktarılmaktadır.

Bu bölümde, Türkiye’nin anayasal ve yönetsel rejimi ile mer’i mevzuatının ve temel politika metinlerinin, politika oluşturma sürecinde katılımcılığa bakışı irdelenecek; burada tarif edilen kapsama göre tasarlanmış kurumsal yapılar araştırılacak ve uygulama örnekleri ile yakın dönemde gündeme gelmesi beklenen uygulamalar incelenecektir.

4.1. Anayasal ve Yönetsel Rejim Açısından Katılımcılık

Türkiye’nin anayasal rejimi, egemenliği kayıtsız şartsız millete özgülemekte; milletin, egemenliğini yasama, yürütme ve yargı olarak bölünen fonksiyonlar üzerinden, Anayasada tanımlı yetkili organlar aracılığıyla kullanması esasına dayanmaktadır. Anayasada yasama yetkisinin *devredilemezliği* ve yargı yetkisinin *bağımsız* mahkemelerce yerine getirileceği ifade edilirken; yürütme yetkisinin kullanımında sınırlandırıcı bir hüküm tesis edilmemiş, yürütme yetkisinin tevdi edildiği Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna Anayasa ve kanunlar çerçevesinde bir genişlik tanınmıştır. Öte yandan, 1982 Anayasasının 2 nci maddesinin gerekçesinde demokrasi, millet egemenliğine dayalı siyasi rejim olarak tanımlanmıştır¹⁶⁷. Anayasanın 5 inci maddesinde ise “kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin önündeki siyasal, ekonomik ve sosyal engellerin kaldırılması”, devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu nedenle, aşağıda zikredilen gerekçeler doğrultusunda Anayasanın sözü ve ruhu çerçevesinde millet egemenliğinin, demokrasinin öğretilerinde kabul edilen bütün unsurları ile tesis edildiği değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, millet egemenliğinin kullanım sınırlarını belirleyen anayasal ve yasal sınırlara halel getirmeyen her türlü temsili, çoğulcu,

¹⁶⁷ Özer, 1984:36

katılımcı, müzakereci ve oydaşmacı demokrasi biçimi kamu otoriteleri tarafından serbestçe kullanılabilir.

Egemenlik kayıtsız şartsız millete ait olmakla ve belirli organlar eliyle kullanılmakla birlikte, egemenliği millet adına kullanan organların bu yetkileri sonsuz olmayıp, anayasal ve yasal çerçevede egemenliğin kullanımını iki şekilde sınırlandırmaktadır. Bunlardan birincisi, egemenliği kullanan organların kuruluş, yetki ve sorumluluklarının mevzuat ile tanımlanması ve hukuk devleti ilkesi doğrultusunda işletilmesidir. İkinci unsur ise kişi hak ve hürriyetlerinin en üst düzey normda tanımlanması ve hukuk devleti ilkesi çerçevesinde korumaya alınmasıdır.

Pozitif hukukta tanımlı kişi hak ve hürriyetlerini ifade eden kamu hürriyetleri; negatif statü hakları, pozitif statü hakları ve aktif statü hakları olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Negatif statü hakları (koruyucu haklar); vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, kişi güvenliği, konut dokunulmazlığı gibi kişinin siyasi otorite tarafından dokunulamayacak ve engellenemeyecek özel alanına has hürriyetlerdir. Bunlar karşısında devletin karışmama ve gölge etmeme şeklinde negatif bir yükümlülüğü vardır. Pozitif statü hakları (isteme hakları), sağlık, öğrenim, çalışma, sosyal güvenlik hakkı gibi vatandaşa devletten olumlu bir edim, bir hizmet ve yardım isteme imkânı tanıyan haklardır. Devlet bu hakların sağlanması için ekonomik ve sosyal alanda belirli ödevler ve fonksiyonlar, bir başka ifade ile pozitif yükümlülükler üstlenir. Aktif statü hakları (katılma hakları) ise, siyasal görüş ve tutumlarını açıklama, örgütlenme, oy kullanma, referandum, seçme ve seçilme yollarıyla vatandaşa toplum yönetiminde söz sahibi olma ve kararlara katılma yetkisini veren siyasal haklardır. Katılma hakları, kamu hürriyetlerinin devlet lütfu olmaktan çıkarılması, korunması ve sağlanması açısından zorunludur. Aynı şekilde, katılma haklarının kullanılabilmesi de düşüncenin açıklanması, haberleşme, basın, toplanma, vs. gibi kamuoyunu oluşturan hürriyetlerin varlığına bağlıdır¹⁶⁸. Kamu hürriyetlerinin bütüncül yapısı itibarıyla, yönetimde katılımcılığın geliştirilmesine dönük her adım aynı zamanda kamu hürriyetlerine dönük keyfi yaklaşım ve uygulamaların önüne geçilmesi için önemli bir ilave araç teşkil edecektir.

¹⁶⁸ Kapani, 1993:6-7

1982 Anayasasında, kişi hak ve hürriyetleri Temel Haklar ve Ödevler başlıklı ikinci kısımda tanımlanmaktadır. İkinci kısmın birinci bölümünde temel hak ve ödevlere ilişkin genel hükümler, ikinci bölümünde kişinin hakları ve ödevleri, üçüncü bölümünde sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler ve dördüncü bölümünde de katılma haklarının da tanımlandığı siyasi haklar ve ödevlere ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre; seçme, seçilme, bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma, halkoylamasına katılma, kamu hizmetlerine girme, vatan hizmeti ve dilekçe hakkı vatandaşların Anayasada tanımlanmış katılma haklarıdır. İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması da, (dava ehliyetinin sınırlarına ilişkin değerlendirmeler mahfuz tutularak) bu kapsamda değerlendirilebilir. Eroğul, 1982 Anayasasının, siyasal katılmayı, bunun en düşük biçimi olan seçme ve seçilme haklarına indirgediği görüşündedir¹⁶⁹. Bu görüşün, Anayasanın katılma haklarını da içeren çok sayıda değişikliğe uğramadan önceki kurgusu ve metni kadar (ve onlardan ziyade), 1961 Anayasası ile karşılaştırmalı bir değerlendirmeye ve uygulamadaki yaklaşımlara ilişkin tespitlere dayandığı düşünülmektedir. Zira, temel hak ve hürriyetlerin niteliğini belirleyen Anayasanın 12 nci maddesinde ifade edildiği ve madde gerekçesinde de açıkça değinildiği üzere, bu hak ve hürriyetler bir devlet lütfu olmayıp, bilakis, kişiliğin dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez bir unsurunu oluşturmaktadır¹⁷⁰. Bu bakış açısıyla, Anayasada yer verilen kamu hürriyetleri, kişiliğin dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez bir unsurdur. Bununla birlikte, vatandaşlara tanınan bütün haklar, Anayasada sayılanlardan ibaret değildir. Anayasada tanımlananlar dışında yasa yoluyla, Anayasaya aykırılık teşkil etmeyen uygulamalar hayata geçirilebileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşlarının tabi oldukları mer'î mevzuat çerçevesinde yeni tanımlamalara ve düzenlemelere ihtiyaç olmaksızın katılımcı uygulamalar da işletilebilir¹⁷¹. Nitekim, Anayasada 2010 yılında gerçekleştirilen değişiklikle ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla, 1995 yılından itibaren varlığını sürdüren Ekonomik ve Sosyal Konsey'e anayasal hüviyet kazandırılması ve bu değişikliğin Anayasanın kurgusunda

¹⁶⁹ Eroğul, 1991:29

¹⁷⁰ Özer, 1984:66

¹⁷¹ Doğan, 1998:141

olağanüstü bir değişiklik getirmemesi, Anayasal rejimin mevcut haliyle katılımcı yönetim anlayışına dönük girişimlere müsait olduğunu göstermektedir. Öte yandan, anayasa koyucunun mantığıyla, temel hak ve hürriyetler aynı zamanda kişinin topluma karşı vazifelerini de içerdiğine göre, katılım da bireyin hakkı olmanın yanında, topluma karşı bir vazifesini teşkil etmektedir. Ancak, bu vazifenin yerine getirilmesinin gözetilmesi imkânları sınırlıdır. Seçimlere katılmayan vatandaşlara para cezası uygulanması bu mekanizmalardan biridir.

Yukarıda yer verilen anayasal rejim çerçevesinde, Türk kamu yönetiminin işleyişinde çok sayıda katılımcı politika tercihi, kurumsal yapı ve uygulama göze çarpmaktadır. Aşağıda bunlara yer verilmektedir.

4.2. Ulusal Politika Metinlerinde Katılımcılık (2007-2013)

Bu bölüm altında, katılımcılığın, 2007-2013 döneminde uygulanması öngörülen ve uygulanmakta olan ulusal politika metinlerine nasıl yansdığı irdelenecektir. Bu kapsamda; Dokuzuncu Kalkınma Planı, Orta Vadeli Programlar, Yıllık Programlar, 60. ve 61. Hükümet Programları ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi çerçevesinde hazırlanan eylem planları ve 2006-2010 döneminde uygulanan Bilgi Toplumu Stratejisi (BTS) incelenecektir.

4.2.1. Dokuzuncu Kalkınma Planı

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulu'nun 28/6/2006 tarihli 121 inci Birleşiminde karara bağlanan Dokuzuncu Kalkınma Planında katılımcılığa yönelik en önemli vurgu, Planın hazırlık döneminde işletildiği belirtilen mekanizmadır¹⁷². Buna göre; “Dokuzuncu Kalkınma Planı, Bakanlar Kurulunca benimsenen strateji esas alınarak DPT'nin koordinasyonunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanmıştır. Planın hazırlanmasında katılımcılığa özen gösterilmiştir. Bu amaçla 5 Temmuz 2005 tarihli Başbakanlık Genelgesi kapsamında, çok geniş bir alan yelpazesine sahip 57 adet Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK)

¹⁷² Dokuzuncu Kalkınma Planında katılımcılığa ilişkin olarak belirlenen amaçlar ile yapılan atıflar, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte belirlenen Uzun Vadeli Stratejide (2001-2023) zikredilen katılımcı demokrasinin geliştirilmesi temel amacının devamı olarak değerlendirilmelidir. DPT, 2000:21

oluşturulmuş, söz konusu komisyonlara kamu kesimi, özel ve üniversite kesiminden 2.252 kişi katılmıştır. Plan stratejisi ve metninin oluşturulmasında kurumsal birikimin yanı sıra ÖİK raporları ile kendi alanlarında temayüz etmiş uzman kişiler ve kamunun üst düzey yöneticileri ile yapılan istişare toplantılarının sonuçlarından da yararlanılmıştır.”¹⁷³

Planın hazırlanmasında işletildiği ifade edilen katılımcı mekanizmanın, bir bütün olarak Planın ruhuna, öngörülerine, takip eden politika ve strateji dokümanları ile uygulama programlarına yansımaları beklenir. Nitekim, Plan metninin girişinde, Plan vizyonunun gerçekleştirilmesinde takip edilmek üzere belirlenen on adet ilkedan üçü, doğrudan katılımcılığı vurgulamaktadır¹⁷⁴. Buna göre;

(1) Toplumsal diyalog ve katılımcılık güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.

(2) Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum, gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecektir.

(3) Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.

Planın gelişme eksenlerinde ise; AB üyelik süreci, eğitimin iş gücü talebine duyarlı hale getirilmesi, kadınların karar alma süreçlerinde temsili ve gençlerin karar alma süreçlerine katılımı, bölgesel gelişme ve yerel kalkınma politika ve uygulamaları, kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması, KİT’lerde yönetim sistemi oluşturulması, trafik güvenliği, kentiçi ulaşım planlaması, iklim değişikliği, kamu politikalarının oluşturulmasında demokratik katılımın sağlanması ve karar alma süreçlerine STK katkılarının yansıtılması, kamu yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması, kamu idarelerinde stratejik planlamaya geçiş, e-devlet uygulamalarının geliştirilmesi ve yerel yönetimlerde halkın yönetime katılımı gibi alanlarda katılımcılığın tercih, teşvik ve tesis edileceğine ilişkin atıflar bulunmaktadır¹⁷⁵.

¹⁷³ DPT, 2006a:10

¹⁷⁴ DPT, 2006a:11

¹⁷⁵ DPT, 2006a: 20, 46, 50, 53, 56, 72, 79, 81, 97, 98, 100, 101, 102, 103

Öte yandan, Planda BİT'in, katılımın bir aracı olarak zikredildiği tek örnek yerel yönetimlerde halkın yönetime etkin katılımına ilişkindir¹⁷⁶. Planda katılımın nasıl sağlanacağına ilişkin herhangi bir araç öneren tek örneğin yerel yönetimleri muhatap alması manidardır. Zira BİT, geleneksel zaman ve mekân sınırlarını farklı boyutlara taşıyan bir araç olarak, katılımcılığın layık görüldüğü yerelin ötesinde, bütün yönetim kademelerine aynı imkânları sağlamaktadır. Hatta, BİT'in bu yönüyle merkezi yönetimde katılımcılığı sağlamaya daha ziyade olanak sağladığı söylenebilir. Bu durum, BİT'in karakteristiğinin, katılımcılık olgusu özelinde henüz yeterince çözümlenemediğini ortaya koymaktadır.

Planda katılımcılık farklı ve çok sayıda politika alanında ayrı ayrı zikredilmektedir. Planda, belirli bazı politika alanlarının yanı sıra, kamu yönetimi sisteminin iyi yönetim yaklaşımı çerçevesinde yeniden yapılandırılacağı¹⁷⁷ ve kamu hizmetlerinin arzında yararlanıcı taleplerine duyarlılığın artırılması ve katılımcılık hedeflerini de içeren stratejik planlamanın tüm kamu idarelerinde hayata geçirileceği yönündeki politika tercihlerine de yer verilmesi; genel olarak kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında katılımcılığa yönelik çerçeve bir yaklaşım geliştirildiği yönünde değerlendirilmeye müsaittir.

4.2.2. Orta Vadeli Programlar

Orta Vadeli Program (OVP), 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile ihdas edilmiş ve ilk kez 2005 yılında 2006-2008 dönemi için hazırlanmıştır. Planın uygulama döneminde altı adet OVP hazırlanmıştır.

OVP'lerde bütün politika alanlarını ve kurumları içerecek şekilde, genel anlamda katılımcılığa dört çerçevede atıf yapılmaktadır: (1) kamu yönetiminin katılımcı bir yapıya ve işleyişe kavuşturulması, (2) e-devlet uygulamaları ile katılımcı bir kamu yönetimi sistemi oluşturulması, (3) kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığın ve STK'ların karar alma süreçlerine katılımının sağlanması ve (4) stratejik planların hazırlanmasında katılımcılık mekanizmalarının güçlendirilmesi. Bunlardan 1 ve 2 numaralı yaklaşımların bütün OVP'lerde, 3

¹⁷⁶ DPT, 2006a:97

¹⁷⁷ DPT, 2006a:101

numaralı yaklaşımın yalnızca 2008-2010 dönemi OVP'sinde, 4 numaralı yaklaşımın ise 2012-2014 dönemi OVP'sinde yer bulduğu görülmektedir.

Bu genel yaklaşımların ötesinde; kamu-özel işbirliği bağlamında nispeten farklı bir katılımı işaret etmekle birlikte kamu altyapı yatırımlarında ve yerel kalkınma girişimlerinde özel kesim katılımı, nitelikli iş gücü yetiştirmeye yönelik faaliyetlerin finansmanına özel sektörün katılımı, sosyal hizmetlerin sunumuna vatandaşların katılımı, gençlerin karar alma süreçlerine katılımı, KİT'lerde yeni bir yönetim modeli oluşturulması için yasal düzenleme yapılması, özel sektör ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine katılımı gibi hususlar OVP'lerde ifade edilen temel amaç ve öncelikler arasında yer almıştır¹⁷⁸.

4.2.3. Yıllık Programlar

Dokuzuncu Kalkınma Planının uygulama döneminde, 2007-2012 yılları itibarıyla altı adet Yıllık Program hazırlanmıştır.

Aynı dönemde hazırlanan OVP'lerde olduğu gibi Yıllık Programlarda da bütün politika alanlarını ve kurumları içerecek şekilde, genel anlamda katılımcılık; (1) kamu yönetiminin katılımcı bir yapıya ve işleyişe kavuşturulması, (2) e-devlet uygulamaları ile katılımcı bir kamu yönetimi sistemi oluşturulması, (3) kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığın ve STK'ların karar alma süreçlerine katılımının sağlanması, (4) stratejik planların hazırlanmasında katılımcılık mekanizmalarının güçlendirilmesi, (5) kamu görevlilerinin yönetsel karar alma süreçlerine katılım düzeylerinin artırılması ve (6) bölgesel kalkınmada yönetişimin geliştirilmesi doğrultusunda katılımcı karar alma süreçleri ve uygulamaların desteklenmesi çerçevesinde yer bulmuştur¹⁷⁹.

Diğer yandan, demokratik katılımın, eğitimin temel kademelerinde öğrencilere kazandırılması gereken özellikler arasında zikredilmesi¹⁸⁰, karar alma süreçlerine katılma bakımından yaşanan yoksunlukların, yoksulluğun parasal

¹⁷⁸ 2007-2009, 2008-2010, 2009-2011, 2010-2012, 2011-2013, 2012-2014 dönemleri için hazırlanan Orta Vadeli Programlar

¹⁷⁹ 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 Yılı Programları

¹⁸⁰ DPT, 2010:202

olmayan boyutlarından biri olarak değerlendirilmesi¹⁸¹, bireylerin katılımcı hale gelmesinin tarım sektörünün sorunlarının çözümünde önem arz eden unsurlar arasında sayılması¹⁸², kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi ve eşit fırsatlardan yararlanmaları için karar alma süreçlerine daha fazla katılımlarının sağlanmasına ilişkin çalışmalar yürütüldüğünün ifadesi¹⁸³ ve çocuklara yönelik hizmet ve politikaların diğer unsurlar yanında çocukların katılım haklarını tam olarak kullanmalarını sağlamaya yönelik bir perspektifle yürütülmesi gereğinden bahsedilmesi¹⁸⁴, Yıllık Programlarda katılımcılığın ekonomik ve sosyal değer üretimine esaslı katkı yapan bir öge olarak görüldüğünü işaret etmektedir.

Bu genel yaklaşımların ötesinde; mevzuat, strateji ve eylem planı hazırlıklarında ilgili tarafların geniş katılımının temini¹⁸⁵, üniversite yönetimine öğrencilerin katılımı, kültür politikalarının hayata geçirilmesinde STK katılımı, sosyal hizmetlerin sunumuna vatandaşların katılımı, kadınların ve gençlerin karar alma süreçlerine katılımı, KİT’lerde yeni bir yönetim modeli oluşturulması için yasal düzenleme yapılması, özel sektör ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine katılımı, afet risklerinin azaltılmasında vatandaş katılımı, uluslararası teknik işbirliği faaliyetlerine gönüllü kuruluşların ve özel sektörün katılımının teşviki gibi hususlar, Yıllık Programlarda ifade edilen amaç, öncelik ve tedbirler arasında yer almıştır.

Yıllık Programlar, Kalkınma Planında belirlenen politikalar ve OVP’de tanımlanan amaç ve önceliklere ilişkin gelişmelerin ve gerçekleştirilecek faaliyetlerin detaylandırıldığı politika dokümanı olmasına rağmen; Kalkınma Planının uygulandığı dönemde hazırlanan Yıllık Programlarda, üstte zikredilen politika metinlerinde katılımcılık açısından belirlenen politika, amaç ve öncelikler çoğu kez

¹⁸¹ DPT, 2010:218; DPT, 2011:224

¹⁸² DPT, 2007:223

¹⁸³ DPT, 2010:220

¹⁸⁴ DPT, 2011:229

¹⁸⁵ Katılımcı bir yöntemle / ilgili kesimlerin katılımıyla / geniş katılımı hazırlanacağı ifade edilen mevzuat, strateji, eylem planı, vb. çalışmalar: Su Kanunu, Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu, Milli Eğitim Teşkilat Kanunu, Alışveriş Merkezleri, Büyük Mağazalar ve Zincir Mağazalar Kanunu tasarıları, Ulusal Yenilik Strateji ve Eylem Planı, Yaşam Boyu Eğitim Stratejisi, Tekstil, Hazır Giyim-Konfeksiyon ve Deri Sektörleri Stratejisi ve Eylem Planı, Milli Kültür Eylem Planı, Ulusal İstihdam Stratejisi, Mesleki Eğitim ve Öğretim Strateji Belgesi, İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı, Bölge Planları, Doğu Anadolu Projesi Önceliklendirme ve Güncelleme Çalışması, spor alanında strateji belgesi.

tekrar etmiş, detaylandırılmamış ve sınırlı düzeyde hayata geçirilebilmiştir. Diğer bir ifadeyle, Yıllık Programlar, üst politika metinlerinde katılımcılıkla ilgili olarak belirlenen politika, yaklaşım, amaç ve öncelikleri büyük oranda tekrar etmenin ötesine geçememiştir.

4.2.4. Hükümet Programları

Dokuzuncu Kalkınma Planının kabul edilmesinden sonra, 2007 ve 2011 yıllarında 60 ve 61. Hükümetler kurulmuştur.

Hükümetlerin güvenoyuna konu olan programlarında katılımcılığa STK ile sınırlı olacak düzeyde, ancak geniş bir kapsamı ifade ederek yer verilmiştir. Buna göre; 60. Hükümet Programında, Hükümetin çoğulcu ve katılımcı demokratik siyasal sürecin STK'lara daha fazla açılmasına ve siyasal karar alma süreçlerinde ilgili toplum kesimlerinin görüş ve önerilerinin alınmasına devam edileceği ifade edilmiştir¹⁸⁶.

61. Hükümet Programında ise yeni anayasa hazırlanması sürecinde mümkün olan en geniş katılımın sağlanmasına, yönetimin katılımcılık başta olmak üzere demokratik yönetim ilkelerini esas almasına, yönetimin her kademesinde katılımcılığın tesisine, kamu hizmetlerinin vatandaş ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi ve hesap verebilirliğin artırılması için katılımcı mekanizmaların yaygınlaştırılmasına ve ulusal istihdam stratejisinin ilgili tüm tarafların katılımı ile hazırlanmasına atıf yapılmıştır¹⁸⁷. 61. Hükümet Programında katılımcılığa, bir önceki Hükümet Programına kıyasla önemli oranda vurgu yapıldığı görülmektedir.

4.2.5. e-Dönüşüm Türkiye Projesi strateji ve eylem planları

Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşüm hedefi çerçevesindeki politika, strateji ve uygulamaların bütüncül bir çerçevede yürütülmesini amaçlayan ve 2003 yılında

¹⁸⁶ Bu ifade, Programın basılan ve dağıtılan metninde yer alırken, TBMM Genel Kurulundaki sunuş konuşmasında yer almamıştır. Karşılaştırma için bkz.

<<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil1/bas/b009m.htm>> (11.01.2012)

<<http://www.akparti.org.tr/site/haber/6181/60-hukumet-programi>> (11.01.2012)

¹⁸⁷ Basılan ve dağıtılan metinde yer alan bu ifadelerden, yalnızca anayasa hazırlık sürecinde katılımcılığa ilişkin atıf, TBMM Genel Kurulundaki sunuş konuşmasında yer bulmuştur. Karşılaştırma için bkz.

<<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil1/bas/b007m.htm>> (11.01.2012)

<<http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pgGovProgramme.aspx>> (11.01.2012)

58. Hükümetin Acil Eylem Planının¹⁸⁸ bir parçası olarak başlatılan e-Dönüşüm Türkiye Projesinin kurgusu, 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulmuştur. Projenin, Genelgede belirtilen yedi amacından üçü doğrudan katılımcılık ve onu destekleyen şeffaflık ve hesap verebilirlik ile ilgilidir. Buna göre, (1) vatandaşın, BİT yardımıyla, kamusal alandaki karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi, (2) kamu idaresinin, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesine katkıda bulunulması ve (3) kamu hizmetlerinin sunumunda, BİT'ten azami ölçüde yararlanılarak iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunulması Projenin hedefleri arasındadır.

Proje çerçevesinde, 2003-2010 yılları arasında iki adet bağımsız eylem planı, bir adet politika belgesi ve bir adet strateji ile strateji eki eylem planı hazırlanmıştır.

2004 yılında, e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu tarafından kabul edilen Bilgi Toplumuna Dönüşüm Politika Belgesinde iyi bir yönetim modeli oluşturularak, ilgili tüm kesimlerin karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması; bu amaçla, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde yürütülen tüm proje ve uygulamaların, vatandaşlara, iş dünyasına, kamu kurumlarına, üniversitelere ve STK'lara mümkün olan en etkin araçlar kullanılarak aktarılması, elde edilen sonuçların dönemsel olarak kamuoyu ile paylaşılması temel ilkeler arasında benimsenmiştir¹⁸⁹.

Proje hedeflerindeki yoğun katılımcılık vurgusuna ve farklı kesimlerin katılımıyla oluşturulan kurul yapılarına rağmen, 2003-2004 yıllarında uygulanan Kısa Dönem Eylem Planı ile 2005 yılında uygulanan 2005 Eylem Planında, ilerde e-katılımcılığın yolunu açacak BİT altyapıları ve elektronik hizmetlerin bizatihi kendisinden kaynaklanacak faydalar ile bilgi edinme hakkı, bilgi güvenliği, elektronik imza gibi mevzuat düzenlemeleri bir yana bırakılırsa, doğrudan katılımcılığı sağlamaya yönelik hiçbir eylem tanımlanmamıştır^{190, 191}.

2006-2010 döneminde uygulanmak üzere hazırlanan BTS'de ise "BİT'in sağladığı olanaklarla kamu yönetiminde katılımcılığın artırılacağı" ifade

¹⁸⁸ T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı, 2003:27

¹⁸⁹ DPT, 2004:8

¹⁹⁰ DPT, 2003

¹⁹¹ DPT, 2005

edilmiştir¹⁹². Stratejide yerel yönetimlerde e-demokrasi uygulamalarıyla halkın yönetime etkin katılımının artırılması öngörülmüştür. Strateji eki eylem planında ise katılımcılığı işaret eden iki eyleme yer verilmiştir. 28 numaralı “Vatandaş Odaklı Hizmet Sunumu Uygulamaları” eylemi ile amaçlanan hususlardan biri de kamu kurumlarının vatandaş görüşlerini elektronik ortamda toplayabileceği e-danışma fonksiyonlarının hayata geçirilmesidir. 67 numaralı “Yerel e-Demokrasi Programı” eylemi ile belediyelerin kendi programları dâhilinde yürüttükleri çalışmaların ötesinde yerel e-demokrasi uygulamalarının yaygınlaştırılması, bu uygulamalara standart getirilmesi ve uygulama yapacak tüm belediyelerin minimum standartları karşılamasının sağlanması amacı gözetilmiştir.

Katılımcılık yaklaşımının pratiğe aktarılması kuvvetle muhtemel bir alanda dahi politika belgelerinde ve strateji dokümanlarında ifade edilen amaçlara uygun araçların nadiren tanımlanabilmesi, uygulamanın ve katılım kültürünün oluşmasının zorluğunu ortaya koymaktadır.

4.3. Türk Kamu Yönetiminde Katılımcı Uygulamalar

Türk kamu yönetiminde yukarıda zikredilen anayasal rejim ve politika yaklaşımları ile tutarlı olarak çok sayıda mevzuat düzenlemesi ve uygulama örneği bulunmaktadır. Bunlar arasında, genel düzenleme ve uygulamaların yanı sıra, belli bir alana has düzenleme ve uygulamalar da bulunmaktadır.

4.3.1. Stratejik planlama ve katılımcılık

Stratejik planlama “kamu idarelerinin planlı hizmet sunumu, politika geliştirme, belirlenen politikaları somut iş programlarına ve bütçelere dayandırma ile uygulamayı etkili bir şekilde izleme ve değerlendirmelerini sağlamaya yönelik temel bir araç olarak” tanımlanmaktadır¹⁹³. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda, kamu idarelerinin “kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve

¹⁹² DPT, 2006b:30

¹⁹³ DPT, 2006c:1

değerlendirmesini yapmak amacıyla *katılımcı yöntemlerle* stratejik plan” hazırlayacakları hükme bağlanmaktadır.

26 Mayıs 2006 tarihli ve 26179 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Genel İlkeler başlıklı 5 inci maddesinde ise stratejik planlama sürecinde kamu idaresinin hizmetinden yararlananların, kamu idaresi çalışanlarının, STK’ların, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili diğer tarafların katılımlarının sağlanacağı ve katkılarının alınacağı belirtilmektedir. Aynı şekilde, stratejik plan çalışmalarının kurumun strateji geliştirme biriminin koordinatörlüğünde tüm birimlerin katılım ve katkılarıyla yürütüleceği de ifade edilmektedir. Bunlara ek olarak, 28 Temmuz 2011 tarih ve 28008 sayılı Resmi Gazetede yer alan Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ’de de “dış paydaş katılımının yeterli düzeyde ve kalitede sağlanması” hususu özellikle vurgulanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu mevzuatta, katılımcılığın sağlanmasında hangi metot ve araçların uygulanacağına dair herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır.

Öte yandan, DPT tarafından kamu idarelerine stratejik planlama sürecinde yol göstermek üzere hazırlanan Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzunda, stratejik plan hazırlığı sürecinde katılımcılık (Kanun ve Yönetmelikte atıf yapılmayan) paydaş kavramı üzerinden detaylandırılmıştır. Kılavuzda, “Stratejik Planda Yer Alması Gereken Temel Unsurlar” arasında, durum analizi içerisinde yer bulan paydaş analizinin yanı sıra, katılımcılığın nasıl sağlandığına ilişkin açıklamanın da bulunması gerektiğine değinilmiştir¹⁹⁴.

Stratejik planlama Türkiye için yeni bir yaklaşım ve uygulamadır. Bu nedenle, Türk kamu yönetiminin stratejik planlama deneyimine yönelik ampirik çalışmalar yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Kamu idarelerince yürütülen stratejik plan çalışmalarının katılımcılık boyutuna ilişkin bir değerlendirme çerçevesi oluşturulmasını ve katılımcılığın ve kalitesinin artırılmasına yönelik kapasite geliştirilmesini amaçlayan Stratejik Planlama ve Politika Geliştirmede Katılım Projesi çerçevesinde hazırlanan mevcut durum analizi, bu konuda detaylı tespitler ve

¹⁹⁴ DPT, 2006c:9

öneriler içermektedir¹⁹⁵. Buna göre, altmış yedi merkezi kamu kurumundan anket yoluyla elde edilen ve bilahare altı kurumla derinlemesine mülakatlarla detaylandırılan bilgilerin analiziyle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır¹⁹⁶:

(1) Paydaş katılımı, katılıma duyulan inanç ve stratejik plana katkı sağlayacağı düşüncesinden ziyade, süreç içerisinde tanımlanmış olmasından dolayı şeklen yerine getirilmekte; dolayısıyla paydaş katılımının potansiyel faydalarından henüz tam anlamıyla yararlanılamamaktadır. Buna rağmen, paydaş katılımı bazı kurumlarda katılımcılık yaklaşımının oluşmasına olumlu etki etmiştir. Nitekim, kurumlar tarafından; iç paydaş katılımı ile kurum içinde kolektif aklın geliştirilmesi ve kurumsal kimliğin güçlendirilmesi ve diyalogun artması; dış paydaş katılımı ile de planın daha gerçekçi hazırlanması, uygulama imkânının artırılması ve kurumun ihtiyaç ve mevcut durumunun daha iyi anlaşılmasında fayda sağladığı yönünde tespitler yapılmaktadır.

(2) Katılım faaliyetleri, stratejik planlama döngüsünün bütünüdür ve sürekli bir parçası olarak görülmemekte; Güçlü ve Zayıf Yönler Analizi (GZFT) kısmındaki toplantılar ve anketlerle sınırlı olarak ve bir kereye mahsus gerçekleştirilmesi gereken bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Kurumlar arasında farklılık olmakla birlikte çoğu kurum katılımın asgari gereksinimlerini karşılamakla yetinmektedir. Öte yandan, paydaşların stratejik planın izleme ve değerlendirmesine dâhil edilmesinin önemi anlaşılmalı olmasına rağmen, bunun sağlanmasına ilişkin sistematik bir yaklaşım geliştirilmemiştir.

(3) Kamu kurumlarının paydaş evreninin genişliği paydaşların belirlenmesinde güçlükler yaratmaktadır. İç paydaş katılımına ağırlık vererek dış paydaş katılımını ihmal eden kurumlar bulunmakta; dış paydaşların bilgi ve yetkinlik

¹⁹⁵ Ana yararlanıcısı Kalkınma Bakanlığı olan Proje, BK Stratejik Program Fonu kapsamında Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı yürütücülüğünde ve İngiltere’de katılımcılık konusunda uzman bir STK olan Involve’un işbirliği ile Ağustos 2010-Nisan 2012 döneminde yürütülmüştür. Proje stratejik plan süreçlerinde katılımcılığın mevcut durumunun değerlendirilmesi, İngiltere’ye saha ziyareti, BK deneyimlerine ilişkin referans dokümanlarının Türkçeye çevrilerek yayımlanması, eğitmen eğitimi, stratejik plan hazırlayan merkezi yönetim kuruluşları ile atölye çalışması, stratejik plan süreçlerine katılımın değerlendirilmesi için çerçeve oluşturulması, üç kuruluştaki değerlendirme çerçevesinin uygulanması ve katılımcılık konusunda bir sempozyum yapılması faaliyetlerinden oluşmuştur. <<http://www.sp.gov.tr/Proje1.html>> (12.01.2012)

¹⁹⁶ Prikken ve Koyuncu, 2011:3-6

eksikliği şikâyet konusu olmakta ve zaman zaman paydaş katılımının gerekliliği sorgulanmaktadır.

(4) Dış paydaş türleri arasında vatandaş katılımı düşük düzeyde kalmakta; kurumlar genelde, vatandaş katılımını önemli ve arzu edilir bulmamaktadır. Öte yandan, vatandaşa doğrudan hizmet sunan çalışanlar stratejik planlama sürecine vatandaş katılımına daha fazla değer vermektedir.

(5) Paydaş katılımı sonrası geri bildirim konusunda en fazla tercih edilen yöntem taslak stratejik planın paydaşlarla paylaşılmasıdır. Paydaş katılımından stratejik planlara yansıyan unsurlar ayrıca analiz edilerek duyurulmadığından, katılımın yarattığı etki konusunda hayal kırıklığı ortaya çıkmaktadır.

(6) Dış paydaşlar izleme ve değerlendirme süreçlerine dâhil edilmemektedir. Ayrıca, performans programları ve raporların dili ve detay seviyesi, dış paydaşlarca kolay anlaşılır olmaktan uzak olup; bu durum kamusal denetim imkânını zayıflatmaktadır.

(7) Stratejik planın gerek hazırlık gerekse uygulama aşamasında üst düzey yöneticiler tarafından sahiplenilmesi katılımın kapsamını etkilemekte; bu da stratejik planın genel olarak sahiplenilmesini sağlamaktadır. Özellikle uygulama aşamasındaki sahiplenmede sorunlar olduğu görülmektedir. İç ve dış paydaşların stratejik planı sahiplenmeleri stratejik planın kurumsallaşması açısından kritik önemdedir.

Mevcut durum çalışmasında bu tespitler ışığında, hem stratejik plan hem de genel olarak politika belirlenmesinde katılımın artırılması için; (1) katılımın faydaları konusunda ortak bir anlayış geliştirilmesi, bu suretle sahiplenmenin artırılması (2) üst ve orta yönetimin stratejik yönetimi sahiplenmesinin sağlanması, bu suretle katılımın yaratacağı farkın açığa çıkarılması, (3) katılım için içsel kapasite geliştirilmesi ve iyi uygulamaların kurum içinde ve kurumlar arasında paylaşılması, (4) paydaşlarla iletişim kanallarının açık tutulması; amaç, katılımın etkisi, süreç, nihai kararlar, vb. konularda sürekli bilgi akışı sağlanması, (5) paydaşlardan doğru kişilerin sürece katılımının temin edilmesi ve tüm seviyelerdeki paydaşların düşüncelerinin ve görüşlerinin stratejik plana dâhil edilmesi, (6) kullanılan yöntemlerin sürece ve

şartlara uygun hale getirilmesi, (7) stratejik planlamanın diğer alanlardan ve çalışmalardan soyutlanmaması ve aralarında gerekli ilişkilerin kurulması ve (8) iç ve dış paydaşların izleme ve değerlendirmeye dâhil edilmesi için sistematik bir yaklaşım geliştirilmesi ve gerekli yapıların oluşturulması önerileri ortaya konmuştur.

Öte yandan, yerel yönetimlerin stratejik plan hazırlıklarında katılımcılığın değerlendirilmesine yönelik olarak Songür ve Yıldırım tarafından yapılan araştırmalar, belediyelerde stratejik planların hazırlanması sürecinde katılımcılığın genel olarak ihmal edildiğini, ancak kurumsallaşma düzeyi daha ileri kurumlarda katılımcılığın daha fazla gerçekleştirilebildiğini ortaya koymaktadır^{197, 198}.

Stratejik planların ilk uygulamalarında katılımcılığın niteliksel sonuçlarını görmek mümkün olmasa da, özel bütçeli idareler ile düzenleyici ve denetleyici kurumlar haricinde merkezi yönetim kapsamındaki bütün kurumlar için ve mahalli idareler için hazırlanması zorunluluğu dikkate alındığında, stratejik planlama kurumsallaşabildiği ve kamu yönetimince içselleştirilebildiği takdirde, paydaş katılımının planlama sürecinde etkin olarak işletilebilmesinin, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığın sağlanmasına doğrudan ve önemli oranda etki edeceği açıktır. Bununla beraber, stratejik planlama sürecinde paydaşların kimler olduğu, hangi yöntemle paydaş katkılarının alınacağı, uygulanan yöntemle göre katılımın hangi çerçeve ile sınırlanacağı, vb. hususlar kamu idaresi tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla, paydaş analizini bütünüyle ilgili idarenin kurgulaması ve paydaş katkılarının yansıtılması konusunda herhangi zorlayıcı bir mekanizma bulunmaması nedeniyle, stratejik planlamanın katılımcı yönetime paydaş analizi üzerinden katkısının sınırlı olacağı göz ardı edilmemelidir.

Stratejik yönetim çalışmalarının başladığı dönemden bu yana çalışmaların koordinasyonunu yürüten Kalkınma Bakanlığının, katılımcılığı stratejik yönetime ilişkin proje konusu olarak seçmesi, bu alanda uluslararası işbirliğine gidilmesi ve kamu kurumlarına yönelik çok sayıda eğitim programı düzenlemesi hem stratejik

¹⁹⁷ Songür, 2008:70

¹⁹⁸ Yıldırım, 2010:86

yönetimde hem de genel olarak politika belirlemede katılımcılığın etkili bir şekilde hayata geçirilmesi açısından ümit vaat etmektedir¹⁹⁹.

Diğer taraftan, Türk kamu yönetiminin stratejik yönetim deneyimi açısından köşe taşı niteliğinde olan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda genel olarak katılımcı yönetimi destekleyen başka önemli unsurlar da bulunmaktadır. Bu açıdan, Kanunun malî saydamlık, hesap verme sorumluluğu, performans esaslı bütçeleme, faaliyet raporları, vb. hususlarda ortaya koyduğu hükümler dikkat çekicidir.

4.3.2. Mevzuat hazırlama usul ve esasları

Mevzuat düzenlemeleri, salt birer metin olmanın ötesinde, düzenledikleri alandaki yaşamı tanzim eden kurgulardır. Bu anlamda mevzuat metinleri yaşamsal ihtiyaçlardan kaynak bulur. Mevzuat metinleri hazırlanırken bahse konu ihtiyaçların ve düzenleme gereklerinin kamusal alanda açıkça dile getirilmesi, tartışılması, farklı görüşlerin serdedilmesi mevzuat metinlerinin gerçekte neye karşılık geldiğinin anlaşılmasında, yorumlanmasında ve düzenleme amaçlarına uygun biçimde uygulanmasında yol göstericidir. Bunun ötesinde, temsili demokratik sisteme dayalı yönetimlerde bu tür bir hazırlık sürecinin işletilmesi, yönetimin meşruiyetini muhafazası ve hesap verme sorumluluğunu yerine getirmesi açısından elzemdir.

Bu gereklilikler çerçevesinde, mevzuat düzenlemelerinin oluşturulma süreci Türkiye’de de belli esas ve usullere bağlanmıştır. Bu amaca matuf olarak Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılan “Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”, bu konuda daha önce mevcut olan düzenlemeyi ikame ederek 17/2/2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile; Başbakanlık, bakanlıklar, bağlı, ilgili, ilişkili kurum ve kuruluşlar ile diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından kanun, kanun hükmünde kararname (KHK), tüzük,

¹⁹⁹ Proje çerçevesinde, kamu kurumlarına yönelik olarak; 16-17 Şubat 2011 tarihlerinde “Katılımcı Planlama Eğitimci Eğitimi”, 31 Mart 2011 tarihinde “Stratejik Planlama ve Katılımcılık Atölye Çalışması”, 3-6 Ekim 2011 tarihlerinde “Katılımcılık Yol Haritası: Katılımcılığın Politika ve Planlamaya Dâhil Edilmesi Eğitimi”, 17-21 Ekim 2011 tarihlerinde “Kamusal Katılım için Planlama, İletişim ve Teknikler Eğitimi”, 14-18 Kasım 2011 tarihlerinde “Kamusal Katılım için Yöntemler Eğitimi” ve 3-4 Nisan 2012 tarihlerinde “Katılım Kültürü Yaratmak Eğitimi” gerçekleştirilmiştir.

yönetmelik, Bakanlar Kurulu Kararı eki kararlar ve diğer düzenleyici işlemlerin taslak metinlerinin hazırlanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Yönetmeliğe göre; mevzuat taslaklarının hazırlanması sürecinde ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerinin alınacağı hususu, 6 ncı maddede özellikle hüküm altına alınmıştır. Bu genel hükmün dışında konunun özelliğine göre Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sayıştay, DPT, Devlet Personel Başkanlığı, AB Genel Sekreterliği gibi belli bazı kuruluşların görüşlerinin alınması zorunluluğu da madde ile düzenlenmiştir. Aynı maddede konuyla ilgili olarak mahalli idareler, üniversiteler, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile STK'ların görüşlerinden de faydalanılacağı; kamuoyunu ilgilendiren taslakların Başbakanlığa iletilmeden önce, teklif sahibi bakanlık tarafından internet, basın veya yayın aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunulabileceği; bu suretle taslak hakkında toplanan görüşler değerlendirildikten sonra teklifte bulunulacağı ifade edilmektedir.

Yönetmelikte mevzuat hazırlık sürecinde kamu kurumlarının görüşlerinin alınmasına verilen önem; bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini en geç otuz gün içinde bildireceği, görüş bildirmekten kaçınamayacağı ve süresinde görüş verilmemesi halinde olumlu görüş bildirilmiş sayılacağı ayrıca zikredilerek tahkim edilmiştir. Kendilerinden görüş talep edilen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile STK'ların da taslaklara ilişkin görüşünü otuz gün içinde bildireceği; süresinde görüş bildirilmezse olumlu görüş verilmiş kabul edileceği Yönetmelikte ifade edilmiştir.

Yönetmelik, mevzuat hazırlıklarında kamu kurumları arasında görüş alışverişini zorunlu tutmuş; ilgili ekonomik ve sosyal kesimler ve vatandaşların görüşlerinin alınarak değerlendirilmesi yönünde ise yönlendirici olmuştur. Yönetmeliğin bu yöndeki hükümleri, hangi usullerle görüş bildirilebileceği ve görüş alan kurumun nasıl geri bildirim sağlayacağı, vb. unsurlar açısından geliştirilmeye müsait bir zemin oluşturmaktadır²⁰⁰. Uygulamada, Yönetmelik hükümlerinin ne derece dikkate alındığı; zorunlu tutulan kurumlararası görüş alma ve teşvik edilen

²⁰⁰ Bullain ve Bikmen, 2006:23

kamuoyu görüşlerinin alınması sürecinin ne derece işletildiği ise ayrıca araştırmaya ihtiyaç duymaktadır²⁰¹.

Öte yandan, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen iki ayrı uygulama ile tüm mevzuat metinlerine internet üzerinden ulaşmak mümkündür. Resmi Gazetenin internette yayımlanmasını içeren uygulama ile günlük olarak Resmi Gazeteye erişilebilmekte, 7 Şubat 1921 tarihine kadar arşive ulaşılabilir²⁰². Sistem, arama fonksiyonları ile mevzuatın kolayca bulunabilmesine imkân tanımaktadır.

Aynı Genel Müdürlük tarafından işletilen diğer uygulama olan Mevzuat Bilgi Sistemi ise, güncel mevzuatı (bu mevzuatta yapılan değişiklikler metne işlenmiş şekilde) kullanıcıların hizmetine sunmaktadır²⁰³. Sistem üzerinden, mülga mevzuata erişim imkânı da bulunmaktadır.

4.3.3. Düzenleyici etki analizi

“Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”in 24 üncü maddesinde, milli güvenliği ilgilendiren konular ile bütçe ve kesin hesap kanunları ve KHK’lar hariç olmak üzere, 17/2/2007 tarihinden itibaren hazırlanacak ve etkisinin 10 milyon YTL’yi²⁰⁴ geçeceği tahmin edilen kanun ve KHK’lar ile Başbakanlıkça uygun görülecek diğer düzenleyici işlemler için Düzenleyici Etki Analizi (DEA) yapılması öngörülmüştür. Yönetmelikte “düzenleme yapılırken ilgili tarafların görüşlerini beyan etme fırsatı bulup bulmadığı” DEA’da bulunması gereken unsurlar arasında sayılmaktadır. DEA, bu yönüyle hesap verme sorumluluğunu, açıklığı ve saydamlığı artırmaya yönelik çabaların önemli bir parçasını oluşturmakta; düzenleme sürecinin temelini güçlendirmekte ve karar alıcıların düzenleme taslağına ilişkin doğru bilgiler edinmesini sağlamaktadır²⁰⁵.

²⁰¹ 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı “Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu” kapsamında, 4/6/2011-2/11/2011 tarihleri arasında çıkarılan 35 adet KHK’ya ilişkin yapılacak bir çalışmanın bu açıdan anlamlı sonuçların çıkmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

²⁰² <<http://www.resmigazete.gov.tr>> (22.10.2011)

²⁰³ <mevzuat.basbakanlik.gov.tr> (22.10.2011)

²⁰⁴ 1 Ocak 2009 tarihinde Yeni Türk Lirası’ndaki "Yeni" ibaresi kaldırılarak Türk Lirası’na geçilmiştir.

²⁰⁵ Karaosmanoğlu, 2006:15-16

Başbakanlık, bu kapsamda kurumlara uygulamada yol göstermek üzere 2007/6 sayılı DEA Çalışmaları konulu Genelge ile bir rehber yayımlamıştır. Rehberde, “Danışma ve Katılım” a DEA ile ilgili ilkeler arasında yer verilmiştir. Rehberde ifade edildiği üzere, aynı zamanda kamu yönetim sürecinin şeffaflığı ve açıklığı prensiplerinin bir gereği olan danışma; konunun farklı açılardan değerlendirilmesi ve diğer çözüm yollarının tespitine, düzenleyiciler tarafından yapılan DEA’nın bağımsız kontrolüne ve beklenmedik sonuçlarla karşılaşılma riskinin azaltılmasına ve düzenlemenin ortak hazırlanmasına imkân sağladığı için gönüllü uyuma katkı yapmakta ve etki değerlendirmesinde tahminlerin daha gerçekçi olmasını sağlamaktadır.

Bundan dolayı, danışma süreci, bir manipülasyon ve meşrulaştırma aracı olarak kullanılmak yerine, doğru karar almanın bir aracı olarak mevzuat hazırlama ve karar oluşturma sürecinin daha ilk safhalarında başlatılmalıdır²⁰⁶. DEA, analiz yapılmadan önce politik ölçütlere göre zaten verilmiş olan kararları haklı çıkarmak için bir manipülasyon aracı olarak kullanılabilir. Bundan kaçınılmalı ve DEA alınan kararları meşrulaştırma aracı olarak değil, doğru karar alma aracı olarak kullanılmalıdır. Öncelikle danışma sürecine katılacak kişi ve kuruluşlar tespit edilmeli ve ilgili sivil toplum ve kamu kuruluşları da bu sürece katılmalıdır. Problem ve onunla ilgili soruları ihtiva eden yazı ve belgeler, görüşüne başvuru olan kişi ve gruplara gönderilmeli ve bu kişi ve gruplara görüşlerini hazırlayabilecekleri yeterli süre verilmelidir. Danışma görüş verme ve soruları cevaplandırma şeklinde yazılı olabileceği gibi toplantı ve kamuoyu araştırması gibi yöntemler kullanılarak sözlü şekilde de yapılabilir. Düzenleme sürecini mümkün olduğunca şeffaflaştırabilmek için, DEA raporu ile ilgili olarak tarafların yapmış olduğu öneri ve eleştirilerin, raporun yetkililere sunulmasından önce internet üzerinden yayımlanmasında ya da kamuya açık bir toplantıda paylaşılmasında yarar görülmektedir. Danışma, sürece katılan kişi ve grupların eleştiri ve önerileri dâhil, onların görüşlerinden ne kadar yararlandığını gösteren, bütün katılımcıların görüşlerinin detaylı olarak değerlendirilmesi ile sonuçlandırılmalıdır.

²⁰⁶ Karaosmanoğlu, 2006:17

“Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”in bir parçası olan DEA, danışma ve katılım yaklaşımı açısından Yönetmelikte tanımlanan diğer usul ve esasları kuvvetlendirmekte; ancak gerek ilkeler gerekse uygulanabilecek yöntemler açısından yenilik getirmemektedir.

4.3.4. Etik davranış ilkeleri

Türkiye’de 25/5/2004 tarihli ve 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanuna dayanarak Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından hazırlanan “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”te katılımcılığa etik davranış ilkeleri arasında yer verilmiştir. Buna göre; “Kamu görevlileri, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde; sürekli gelişimi, katılımcılığı, saydamlığı, tarafsızlığı, dürüstlüğü, kamu yararını gözetmeyi, hesap verebilirliği, öngörülebilirliği, hizmette yerindenliği ve beyana güveni esas alırlar.” Yönetmelikte bilgi verme, saydamlık ve katılımcılığı düzenleyen 19 uncu maddeye göre “Kamu görevlileri, kamu hizmetleri ile ilgili temel kararların hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve bu kararların uygulanması aşamalarından birine, bir kaçına veya tamamına, aksine yasal bir hüküm olmadıkça, o karardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek olanların katkıda bulunmasını sağlamaya dikkat ederler.” Bu çerçevede; kamu görevlileri, imzaladıkları Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesinde, görevlerini “insan haklarına saygı, saydamlık, katılımcılık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme ve hukukun üstünlüğü ilkeleri doğrultusunda yerine getirmeyi” taahhüt etmektedir. Benzer şekilde, Kamu Görevlileri Etik Rehberinde “çalışanların ve hizmetten yararlananların yönetime katılabilmesi ve kurumların karar alma süreçlerinin kural olarak halka açık olması” görevin yerine getirilmesinde uyulması gereken esaslar arasında zikredilmektedir²⁰⁷.

Katılımcılığın mevzuatta etik davranış ilkeleri arasında zikredilmesi tartışmaya açık bir durumdur. Zira, her ne kadar kamu çalışanlarının katılımcılık kültürünü benimsemiş ve özümsemiş olmaları katılımcı yönetim açısından son derece gerekli ve önemli olsa da, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık,

²⁰⁷ Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2010:28, 109, 132

kamu çalışanının şahsi yaklaşım ve davranışının ötesinde mevzuat, politika ve uygulama düzeyinde tanımlanmayı ve işlevsel uygulama araçlarının geliştirilmesini gerektiren sistemli bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır. Uygun politika ve uygulama araçları geliştirilmemişken, kamu görevlisinin üzerinde bu türden bir etik davranış ilkesi varsayarak, uygulama imkânı oldukça zor bir mekanizmadan kamu görevlisini etik olarak sorumlu tutmak hakkaniyetten uzaktır.

Öte yandan, bu durumu Kamu Görevlileri Etik Kurulunun düzenleme yaparken, mevzuat çerçevesini, yönetimde katılımcılık yaklaşımı açısından yeterli bulduğu ya da kısıtlayıcı bulmadığı şeklinde yorumlamak gerekir. Bu yaklaşım, yukarıda zikredildiği şekliyle, Anayasanın katılımcı yönetim anlayışı konusunda geniş yorumlanması gerektiği tespitiyle örtüşmektedir.

4.3.5. Dilekçe hakkı

Dilekçe hakkı, 1982 Anayasasında Siyasi Haklar ve Ödevler Bölümü altında 74 üncü maddede düzenlenmiştir. Madde, kişilerin tek başlarına veya topluca dilekçe verebileceklerine yönelik ibarenin eksiltilmesi dışında 1961 Anayasasındaki düzenlemeyi tekrar etmektedir. Buna göre; vatandaşlar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Anayasada vatandaşların *kendileriyle ilgili* başvurularına ilişkin sonuçların gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirileceği ifade edilirken, kamu idarelerine *kamu ile ilgili* dilek ve şikâyetler konusunda böyle bir yükümlülük getirilmemektedir.

Dilekçe hakkının kapsamı, kullanım biçimi ve istisnaları 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ile düzenlenmiştir. Dilekçe hakkının kullanılabilmesi için Kanunda yazılı şekil şartlarına riayet etmek gerekmektedir. Bu şartları taşımayan, herhangi bir konu ihtiva etmeyen ve yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan dilekçeler incelenmemektedir. İlgili idarelerce başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilmesi, işlem safahatının duyurulması halinde alınan sonucun ayrıca bildirilmesi gerekmektedir. TBMM'ye gönderilen dilekçelerle ilgili usuller ise Meclis İçtüzüğünde ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre;

İçtüzüğün 116 ncı maddesi ile dilekçe hakkının kullanılmasına ilişkin olarak 3071 sayılı Kanunda öngörülmeven ilave istisnalar getirilmiştir; yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren ve yetkili idari makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen dilekçelerin değerlendirme dışı bırakılacağı ifade edilmiştir. TBMM'ye gönderilen dilekçelerin, altmış gün içinde Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması; ilgili kamu kurum veya kuruluşlarının da TBMM Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırması gerekmektedir. TBMM istisna kapsamına girmeyen bütün başvuruları ele almakta ve karara bağlayarak alınan kararları internet sitesinden yayımlamaktadır. Başvuruların şahsi işlerle mi alakalı olduğu, kamu ile ilgili genel hususlar mı içerdiği ve politika önerisi içerip içermediğine ilişkin bir tasnif yapılmamaktadır. 1987-2011 yılları arasında TBMM'ye 37.467 adet dilekçe iletilmiştir (Tablo 4.1).

Tablo 4-1. TBMM'ye Gelen Dilekçe Sayısı (1987-2011)

Dönem	Tarih Aralığı	Sayı
18. Dönem	14 Aralık 1987 - 20 Ekim 1991	4.300
19. Dönem	6 Kasım 1991 - 24 Aralık 1995	4.147
20. Dönem	8 Ocak 1996 - 18 Nisan 1999	2.313
21. Dönem	2 Mayıs 1999 - 3 Kasım 2002	3.187
22. Dönem	14 Kasım 2002 - 22 Temmuz 2007	12.447
23. Dönem	4 Ağustos 2007- 12 Haziran 2011	9.123
24. Dönem	13 Haziran 2011 -	5.953
Toplam		37.467

Kaynak: TBMM Dilekçe Komisyonu²⁰⁸

Kamu idarelerinin kamuya açık erişim kanallarından; kamu idarelerine doğrudan dilekçe hakkı kapsamında yapılan başvurular ve başvuruların durumu ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu durum, dilekçe hakkının kullanımına ilişkin analizlere imkân tanımamaktadır. Öte yandan, Başbakanlık tarafından yayımlanan “Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanımı” konulu Genelgede dilekçe hakkı konusunda “gerekli hassasiyetin gösterilmediği, dilekçeyle yapılan başvurulara idari makamlar tarafından bazan cevap verilmediği veya yasal

²⁰⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dilekce_komisyonu_web.dilekce_istatistik2> (13.01.2012)

süresinden sonra cevap verildiği, dolayısıyla dilekçe hakkının etkin şekilde kullanımının gerçekleşmediği” tespiti yapılmaktadır²⁰⁹.

Diğer taraftan, gerek Meclisin gerekse kamu idarelerinin başvuruları süresi içinde değerlendirilerek dilekçeye yanıt vermemeleri ya da başvuruları hiçbir şekilde ele almamaları durumunda ne yapılacağına ilişkin herhangi bir süreç tanımlanmamıştır. Bu durumda, dilekçe konusu idari davaya konu olabilecek bir talep içeriyorsa ilgili mevzuat hükümleri uyarınca idari yargıda dava açma; idari davaya konu olabilecek bir talep içermiyorsa daha üst bir makama veya TBMM’ye başvurma alternatifleri bulunmaktadır. Her halde, dilekçe sahibinin dilekçesine cevap vermeyen yetkili makamlar hakkında cezai takibat yapılması için şikâyette bulunma; bu olaydan dolayı bir zarara uğradığını düşünüyorsa ilgililer aleyhine tazminat davası açma ve dilekçesine yurt içinde olumlu bir cevap alamaması halinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) başvurma imkânı bulunmaktadır²¹⁰.

4.3.6. Çevresel etki değerlendirmesinde halkın katılımı

17 Temmuz 2008 tarihli ve 26939 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliğinde, Yönetmelik eki listelerde doğrudan ÇED sürecine tabi oldukları belirtilen faaliyetler için ÇED raporu hazırlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığında izin alınması öngörülmüştür²¹¹. Buna göre, Yönetmelikte ÇED raporu hazırlanması öngörülen projeler için proje sahibinin, Bakanlığa sunacağı ÇED Başvuru Dosyasında; projeden etkilenmesi muhtemel halkın belirlenmesi ve halkın görüşlerinin ÇED çalışmasına yansıtılması için önerilen yöntemler ile görüşlerine başvurulması öngörülen diğer taraflar hakkında bilgi vermesi ve bu konuda verebileceği diğer bilgi ve belgeleri sunması gerekmektedir.

Yönetmeliğe göre, ÇED gerektiren bir proje başvurusu yapıldığında, başvuru dosyası gerekli şartları taşıyor ise Bakanlık ve ilgili Valilik halka, yörede proje ile ilgili olarak başvurunun yapıldığını, ÇED sürecinin başladığını ve ÇED süreci

²⁰⁹ 2004/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi

²¹⁰ Kenan, 2007:131,132

²¹¹ Yönetmelikte geçen Çevre ve Orman Bakanlığı; 29 Haziran 2011 tarihli 644 ve 645 sayılı KHK’lar ile yeniden yapılandırılmış; görevleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından üstlenilmiştir. Bahse konu ÇED mevzuatında Bakanlığa yapılan atıflar Çevre ve Şehircilik Bakanlığında, il müdürlüklerine yapılan atıflar da Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerine işaret etmektedir.

tamamlanana kadar projeye ilişkin görüş, soru ve önerilerinin değerlendirilmek üzere Valiliğe veya Bakanlığa verilebileceğini ilan etmektedir. Halk, henüz bu aşamada projeye ilişkin görüş, soru ve önerilerini Valiliğe ve Bakanlığa iletebilmektedir.

Bilahare, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından, projenin gerçekleştirileceği bölgede, projeden en çok etkilenmesi beklenen ilgili halkın kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerde, Bakanlık ile mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenmektedir. Toplantı tarihi, saati, yeri ve konusu ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az on gün önce ilan edilmektedir. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş, soru ve önerilerinin alınması sağlanmakta; toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilmektedir. Valilik, halkın katılımı toplantısı ile halkın görüş ve önerilerini bildirebileceği süreç ile ilgili zamanlama takvimini ve iletişim bilgilerini halka duyurmakta ve halkın görüş ve önerileri zamanlama takvimi içerisinde Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonuna sunulmaktadır.

Komisyon, ilk toplantısında Bakanlık ve/veya İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından halkın katılımı toplantısı hakkında bilgilendirilmektedir. Ayrıca, halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirmektedir. Komisyon tarafından halkın katılımı toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak ÇED Raporu için özel format oluşturulmakta ve Komisyonca belirlenen bir çalışma grubu tarafından ÇED Raporu hazırlanmaktadır. Hazırlanan ÇED Raporu Bakanlığa sunulduktan sonra halk, ÇED Raporunun incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinin başlatıldığı ve ÇED Raporunun görüşlerine açıldığı konusunda Bakanlık ve Valilik tarafından bilgilendirilmektedir.

Bu aşamada, halkın görüşleri Komisyon tarafından dikkate alınarak ÇED Raporuna yansıtılmaktadır. Komisyon, gerçekleştirdiği inceleme ve değerlendirme toplantılarında halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığını ve halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğini de değerlendirmektedir.

Proje sahibi tarafından nihai hale getirilen ve Komisyonca uygun bulunan nihai ÇED Raporu, halkın görüş ve önerilerini almak üzere İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünde ve Bakanlıkta on iş günü süresince görüşe açılmaktadır. Bakanlıkça projeye ilgili karar alma sürecinde bu görüşler de dikkate alınmaktadır. Bakanlık haktan gelen görüşler ışığında rapor içeriğinde gerekli eksikliklerin tamamlanmasını, ek çalışmalar yapılmasını ya da Komisyonun yeniden toplanmasını isteyebilmektedir. Gerekli çalışmaların yapılmasını müteakip, Nihai ÇED Raporu Bakanlığa sunulmaktadır. Bakanlığın, Komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını ve halkın görüşlerini dikkate alarak ‘ÇED Olumlu’ ya da ‘ÇED Olumsuz’ kararı vermesi sonrası alınan karar proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilmekte; ayrıca, Valilik tarafından, alınan kararın içeriği, karara esas gerekçeler ile şartlar ve halkın görüş ve önerilerinin nihai ÇED Raporuna yansıtıldığı halka duyurulmaktadır²¹².

Mevzuatta tanımlandığı haliyle, süreç boyunca, başvurunun gerçekleşmesinin hemen sonrasında, halkın katılımı toplantısında, ÇED Raporunun incelenmesi süreci başlatıldığında ve ÇED Raporunun nihai hale getirilmesinden sonra Bakanlığa sunulmadan önce olmak üzere dört aşamada vatandaşlar bilgilendirilmekte ve görüş ve önerilerine başvurulmaktadır.

ÇED Yönetmeliğinin ilk kez yürürlüğe girdiği 1993 yılından 2012 yılına kadar, ÇED’i yapılan başvuru sayısı 2.381 olarak gerçekleşmiştir. Bu başvurulardan 1993-2010 döneminde “ÇED Olumlu” kararı verilen projelerin Düzey 3 sınıflandırmasına göre (il seviyesinde) dağılımına bakıldığında, bu illerin aynı zamanda Türkiye’nin nüfus ağırlığını ve ekonomik üretimini büyük oranda yüklenen iller olduğu görülmektedir²¹³. Bu açıdan, ÇED sürecinin Türkiye’de; halkın katılımı toplantıları vesilesiyle süreci yönlendiren, denetleyen ve karara bağlayan kamu kurumları, süreçten ve rapordan sorumlu olan yatırımcı özel kesim ve hem kamu kurumları hem de özel kesimle muhatap olarak sesini duyuran vatandaşlar açısından önemli düzeyde katılımçılık kültürü oluşturduğu beklenebilir. Diğer yandan, 2009

²¹² Öte yandan, doğrudan ÇED gerektirmeyen ve Yönetmeliğe göre, seçme ve eleme kriterlerine tabi olan projelere ilişkin olarak, Bakanlığın “ÇED gereklidir” veya “ÇED gerekli değildir” kararları valiliklerce halka duyurulmaktadır.

²¹³ “ÇED Olumlu” kararı verilen projelerin illere göre dağılımında ilk on sıradaki iller: İzmir, Ankara, İstanbul, Antalya, Kocaeli, Tekirdağ, Muğla, Çanakkale, Bursa ve Adana.

yılında TBMM’de halkın katılımı toplantılarının Bakanlık tarafından usulen yerine getirilmesi gereken bir formalite olarak mı görüldüğü yönünde bir yazılı sorulu önergesi verilmiş; Çevre ve Orman Bakanlığı verdiği yanıtta, yukarıda tanımlandığı gibi sürecin farklı aşamalarında katılımı gerektiren mevzuatı zikretmekle yetinmiş ve halkın katılımı toplantılarının kalitatif ya da kantitatif bir değerlendirmesine yer vermemiştir²¹⁴.

4.3.7. Genel İdari Usul Kanunu Tasarısı Taslağı

İdari işlemlerin yapılmasında uygulanacak ilke, esas ve usulleri bir yasaya bağlama girişimleri, Türkiye’de özellikle 1980’li yılların sonundan itibaren sürekli olarak gündemde olmuş; bu kapsamda merkezi kamu kurumları tarafından gündem oluşturmaya ve çerçeve belirlemeye yönelik sempozyum benzeri etkinlikler düzenlenmiştir²¹⁵. Bilahare, 2003 yılında Adalet Bakanlığı koordinasyonunda bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. Tasarı taslağı 19.11.2003 ve 15.9.2008 tarihlerinde olmak üzere iki kez Başbakanlığa sevk edilmiş olmasına ve bu süreçte 13.6.2006 ve 27.7.2009 tarihlerinde iki kez güncellenmesine rağmen Tasarı haline getirilerek TBMM’ye sevk edil(e)memiştir²¹⁶.

Taslakta, idarelerin uyacakları ilkeler arasında; açıklık, katılım ve doğru bilgilendirme ilkeleri de sayılmaktadır²¹⁷. Taslak, katılım ilkesini, “Katılma hakkı ve bilgilendirme yükümlülüğü” başlıklı 27 nci maddede düzenlemektedir. Buna göre; “yöre halkının ortak yararını ilgilendirmek koşuluyla, bayındırlık hizmetleri, imar uygulamaları, mülkiyet ve çevre hakları ile kültür ve tabiat varlıklarını doğrudan etkileyen idari işlemlerin yapılmasından önce, kamunun bilgilendirilmesi ve katılımı esas” kabul edilmektedir. Katılımın tesisi ise, idare tarafından işlemlerle ilgili kamuoyunun bilgilendirilmesine, ilgili kesimlerle genel görüşme toplantıları yapılmasına ve idarenin bu toplantılar sonucunda ortaya çıkan görüşler ile konuyla ilgili anket, kamuoyu yoklaması ve benzeri vasıtalarla elde edilen veri ve sonuçları karar alma sürecinde değerlendirmesine bağlanmıştır.

²¹⁴ <www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-10736c.pdf>

²¹⁵ Başbakanlık, 1998:7

²¹⁶ Adalet Bakanlığı Kanunlar Kararlar Genel Müdürlüğü, 2011:7-8

²¹⁷ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/basbakanlik/guik.pdf> (09.01.2012)

Taslağın genel gerekçesinde, kamu hizmetinden yararlananların hak ve menfaatlerinin teminat altına alınmasının, ancak, kamu hizmetinden yararlananların, idari faaliyete aktif olarak katılmaları, görüş beyan etmek ve yönetimi bazı hususlarda aydınlatmak suretiyle idareye yardımcı olmaları, hak ve menfaatlerini savunmaları ve nihayet idarenin kendi içerisinde kurulmuş olan denetim sistemleriyle kademe kademe kontrol edilmesi ve hareketlerinin hesabını vermeye mecbur tutulması sayesinde gerçekleşeceği; işlem yapma sürecinde işlemin muhatabına alınacak karara katılma hakkı tanınmak suretiyle idareyi de muhatabı da tatmin edecek bir işlem yapma imkânına kavuşulacağı tespit edilmiştir. Buna rağmen taslakta katılım, yöre halkının ortak yararı çerçevesi ile ve belli bazı alanlardaki idari işlemlerle sınırlandırılmıştır. Bu durum, bir idari usul ilkesi olarak katılımın gereğinin takdir edilmesine rağmen, uygulamaya geçirilmesi konusunda tereddütler bulunduğu algısına neden olmaktadır.

4.4. Katılımcı Örgütsel Yapılar

Türk kamu yönetiminde gerek farklı toplum kesimlerini bir araya getirerek anlayış birliği oluşturmayı amaçlayan kurul benzeri yapılara gerekse belirli konulara ilişkin çalışmaların yürütülmesi amacıyla sınırlı çalışma grubu tarzı yapılara sıklıkla rastlanmaktadır. Aşağıda bu yapılardan bazıları incelenmektedir.

4.4.1. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında toplumsal uzlaşma ve işbirliği sağlamak, sürekli ve kalıcı bir ortam yaratarak istişari mahiyette ortak görüş belirlemek amacıyla 1995 yılında Başbakanlık Genelgesiyle oluşturulan Ekonomik ve Sosyal Konsey 11 Nisan 2001 tarih ve 4641 sayılı Kanun ile yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Bilahare, Konseye fonksiyonel bir kurumsal yapı kazandırılması amacıyla, Anayasada 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile değişikliğe gidilmiş ve Konseye anayasal hüviyet kazandırılmıştır²¹⁸.

Buna göre, Anayasanın 166 ncı maddesinde “ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla

²¹⁸ <<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0656.pdf>>

Ekonomik ve Sosyal Konsey” kurulduğu ve kuruluş ve işleyişin kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Anayasal düzenleme sürecinde Ekonomik ve Sosyal Konsey, çok aktörlü ve çok katmanlı bir stratejik planlamanın şartı olan katılımcılığın bir aracı olarak değerlendirilmiştir²¹⁹.

Anayasal düzenleme sonrası Konseyi yeniden yapılandıran bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Halen yürürlükte bulunan 4641 sayılı Kanuna göre Konsey, siyasiler ve kamu kurumu yöneticilerinden on beş, işveren, işçi, memur örgütleri ve sendikaları ile meslek odalarından yirmi dört olmak üzere toplam otuz dokuz üyenin katılımı ile teşkil edilmiştir. Konseyin görev ve yetkileri;

(1) Toplumdaki ekonomik ve sosyal birimlerin, Hükümetin ekonomik ve sosyal politikalarının oluşturulmasına katılımlarını sağlamak, Hükümet ile toplumsal kesimler arasında ve toplumsal kesimlerin kendi aralarındaki uzlaşma ve işbirliğini güçlendirecek çalışmalar yapmak,

(2) Oluşturduğu görüş, öneri ve raporları Hükümete, TBMM’ye, Cumhurbaşkanına ve kamuoyuna sunmak, görüş bildirilirken uzlaşılan ve uzlaşılamayan hususları ayrı ayrı belirtmek,

(3) Sürekli ve geçici nitelikte çalışma kurulları kurmak ve üyelerini belirlemek, bu kurulların raporlarını görüşmek,

(4) Türkiye-AB Karma İstişari Komitesi üyelerini AB Ekonomik ve Sosyal Komitesinin yapısı ve özelliklerini dikkate alarak belirlemek ve Komitenin çalışmalarını izlemek,

(5) Amaçları doğrultusunda ulusal ve uluslararası düzeyde seminer ve toplantılar düzenlemek, uygun görülecek toplantılara temsilci göndermek,

(6) Ekonomik ve sosyal konularda yayınlar ve araştırmalar yapmak ve yaptırmak şeklinde sayılmıştır.

Ayrıca, Konseyin, Hükümetin istemi üzerine, ekonomik ve sosyal nitelikli her türlü konuda, ekonomik ve sosyal yaşamı doğrudan etkileyen kanun tasarıları ve

²¹⁹ TBMM, 2010:595

kalkınma planı ile yıllık programların hazırlanması sırasında görüş bildirebileceği ifade edilmiştir.

Konsey, ihtiyaç duyulan konularda görüş bildirmek üzere geçici ve daimi nitelikli çalışma kurulları ve gerektiğinde geçici nitelikli çalışma grupları oluşturabilmektedir. Çalışma kurulları ile çalışma grupları tarafından bilgi ve veri sağlamak ve görüş oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla, Başbakanlık, ilgili Bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından davet edilen temsilciler, toplantılara katılmak ve devlet sırrı dışındaki tüm bilgi ve verileri sağlamakla yükümlü tutulmaktadır.

Konsey, Kanunda belirtildiği şekilde üç ayda bir toplantı gerçekleştirilmediği de 2005 yılına kadar süreklilik arz edecek şekilde bir araya gelmiştir. Sekretaryaya hizmetleri DPT Müsteşarlığı tarafından yerine getirilen Konsey, 1995-2009 döneminde; genel olarak ekonomik ve sosyal gelişmeler özel olarak da sosyal güvenlik sistemi ve reformu, eşel-mobil sistemi uygulaması, mevsimlik ve geçici işçi istihdamı, ekonomik istikrar programı, vergi reformu, enflasyon ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele, yatırım ortamının iyileştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması, AB üyelik süreci ve Konseyin yeniden yapılandırılması, vb. konularda yirmi adet toplantı gerçekleştirmiştir²²⁰.

4.4.2. e-Dönüşüm Türkiye Projesi Danışma ve İcra Kurulları

e-Dönüşüm Türkiye Projesi çerçevesinde çok taraflı iki adet kurul yapısı tanımlanmıştır. Bunlardan biri, Projenin üst seviyede yönlendirilmesi ve izlenmesi amacıyla kamu kurumu ve STK'ların üst seviye yöneticilerinin katılımıyla 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Şubat 2003'te oluşturulan kırk bir üyeli *Danışma Kuruludur*. Kurul, Aralık 2003'te İcra Kurulunun kurulması sonrası üst seviye yönlendirme yerine, daha ziyade danışma fonksiyonunu üstlenmiştir. Kurul, bu yapıyla 2003-2006 döneminde dört adet toplantı yapmış; bu toplantılarda bilgi toplumuna ilişkin strateji ve eylem planları taslaklarını görüşmüş ve bilgi toplumuna dönüşüm politika belgesini değerlendirmiştir. Kurul bilahare, BTS'de (2006-2010) öngörüldüğü üzere 2007/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yeniden kurgulanarak,

²²⁰ <<http://esk.dpt.gov.tr/ESK.portal>> (09.01.2012); TBMM, 2010:576

toplumun tüm kesimlerinin bilgi toplumuna geçiş sürecine etkin katılım ve desteğini sağlamak, birikimlerinden istifade etmek ve gerekli dayanışma ve işbirliği ortamını tesis etmek amacıyla STK'lar, üniversiteler ve özel kesim temsilcilerinin katılımıyla teşkil edilmiştir. Danışma Kurulu, İcra Kurulu toplantılarına endeksli olarak sadece üç kez toplanma imkânı bulabilmiştir. Kurul, BTS'de tanımlanan işlevini yerine getirememiş ve STK'ların talep ve çalışmalarını İcra Kuruluna taşıma yerine, İcra Kurulu toplantıları sonrasında Kurul üyelerine bilgi aktarımı fonksiyonunu üstlenmiştir.

Diğer yapı ise katılımcılığı daha üst seviyeye taşıyan, Projenin siyaset kurumu ve kamu kurumları tarafından STK'lar ve iş dünyası ile işbirliği içinde üst düzeyde yönlendirilmesini ve takibini amaçlayarak 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan; bilahare, BTS'de tanımlandığı şekliyle 2007/7 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle yeniden tasarlanan e-Dönüşüm Türkiye İcra Kuruludur. İcra Kurulu 2003-2009 yılları arasında yirmi yedi adet toplantı yapmış; bu toplantılarda, Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümü konusunda kamu ve özel sektöre yön veren kararlar almış, ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarının karşılaştıkları sorunlar konusunda da değerlendirmelerde bulunarak çözümler geliştirmiştir²²¹.

Kurul, çalışma usul ve esaslarını belirlediği kararında Kurul başkanının gerekli gördüğü ve çıkar çatışması oluşturabilecek hususların müzakere edileceği durumlarda toplantılara yalnızca kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ile devam edilmesini öngörmüştür²²². Bu anlayış, kamu kesimi ve salt işletme dışındaki her türlü yapının STK olarak değerlendirildiği Türkiye örneğinde, yeterince şeffaf bir yapıya sahip olmayan kurul benzeri yapılar ile piyasa aktörlerinin bir kısmına haksız rekabete sebep olacak şekilde bilgiye daha erken sahip olma ve söz söyleme avantajının sağlanması sonucunda ortaya çıkacak risklerin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Nitekim, Genel İdari Usul Kanunu Tasarısı Taslağında kamu kurumlarının ve kurullarının toplantılarının kamuoyuna açık hale

²²¹ <www.bilgitoplumu.gov.tr>

²²² e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu, 2007

getirilmesine ve kamuoyuna açık toplantıların şeffaflığına ilişkin düzenlemeler öngörülmektedir²²³.

4.4.3. İnternet Kurulu

4 Mayıs 2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, çocuk, kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı ile Telekomünikasyon Kurumu ve ihtiyaç duyulan diğer bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları ile internet servis sağlayıcıları ve ilgili STK'lar arasından seçilecek bir temsilcinin katılımı suretiyle İnternet Kurulu oluşturulmuştur²²⁴.

Kurul, bilahare 26 Eylül 2011 tarihli ve 655 sayılı KHK ile İnternet Geliştirme Kurulu adıyla yeniden düzenlenmiş ve görevleri burada sayılmıştır. Buna göre, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak, araştırma, inceleme ve değerlendirme yapmak üzere bakanlık, kurum ve kuruluş, STK temsilcileri ve konuyla ilgili uzmanların katılımıyla oluşturulan Kurulun görevleri, (1) İnternet ortamının ekonomik, ticari ve sosyal hayat ile bilim, eğitim ve kültür alanında etkin, yaygın, kolay erişilebilir olarak kullanımını teşvik edecek politika ve strateji önerileri hazırlamak ve Bakana sunmak, (2) Türk Kültürü, Türk Tarihi ve Türk Dünyasıyla ilgili bilgilerin internet ortamında daha fazla yer alması ve bunların tanıtılması hususunda çalışmalar yapmak, yaptırmak ve öneriler hazırlamak ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanına sunmak, (3) İnternet ortamının güvenli, serbest, özgür ve faydalı kullanımı ile katma değer üretmesine yönelik öneriler hazırlamak ve Bakana sunmak ve (4) Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı tarafından verilen benzeri görevleri yapmaktır.

Kurul, katılımcı kurgusunun ötesinde oluşturduğu çalışma grupları ve internet sitesi üzerinden kamuoyunun dilek ve önerilerini alma yoluyla da katılımcı bir çalışma tarzı benimsemektedir.

²²³ <<http://www.kgm.adalet.gov.tr/basbakanlik/guik.pdf>> (09.01.2012)

²²⁴ <<http://www.internetkurulu.org>> (12.01.2012)

Öte yandan, STK'ların bu Kurulda yer alarak kamu gücünün etkisi altında kaldığı, bu nedenle eleştirel fonksiyonlarını kaybettiği ve kamu tarafından alınan kararları meşrulaştırma aracı haline dönüştüğü yönünde eleştiriler bulunmaktadır²²⁵.

4.4.4. Kalkınma Ajansları Yönetim ve Danışma Kurulları

Kalkınma Ajansları, “kamu kesimi, özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak” amacıyla, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2006 yılında hayata geçirilmiştir. Kanunun uygulamaya konmasını takiben, Düzey 2 istatistiki bölge birimleri baz alınarak yirmi altı adet kalkınma ajansı kurulmuştur.

Ajansların yönetim yapısı, kuruluş amacına uygun olarak farklı toplum kesimlerinin katılımını sağlayacak şekilde, kamu karar gücünü kamu organlarından alıp, özel sektör ve STK'lara paylaştıran yönetişimci kuruluşlar olarak kurgulanmıştır²²⁶. Bu çerçevede, ajansların karar, danışma ve icra organlarından ikisi doğrudan farklı kesimlerin katılımıyla oluşturulmaktadır.

Ajansların *karar organı* olarak tasarlanmış olan *yönetim kurulunda* valilere, belediye başkanlarına, il genel meclisi başkanlarına, sanayi ve ticaret odası başkanlarına ve tek ilde oluşan bölgelerde kurulacak kalkınma ajanslarında özel kesim ve STK temsilcilerine yer verilmiştir. Ajansların *danışma organı* olarak örgütlenen ve farkındalığı artırma, işbirliğini geliştirme ve ajansı yönlendirme gibi konularda tavsiyelerde bulunan *kalkınma kurulu* ise bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, STK'lar, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini

²²⁵ Atakan, 13.06.2008 <<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/9159327.asp?yazarid=52&gid=61>> (12.01.2012); 09.10.2011 <<http://www.aksam.com.tr/defolsun-resmilesen-stklar-4086y.html>> (12.01.2012)

²²⁶ Tamer, 2008: 19

geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda ve en fazla yüz üyeden oluşacak şekilde tasarlanmıştır²²⁷.

4.4.5. Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları

DPT'yi kuran 91 sayılı ve 30 Eylül 1960 tarihli mülga kanuna göre iktisadi ve sosyal gelişme planlarının hazırlanması ve uygulanması ile ilgili konularda oluşturulan daimi ve geçici ÖİK'lar DPT'nin ana hizmet birimleri olan İktisadi Planlama Dairesi Başkanlığı ile Sosyal Planlama Dairesi Başkanlığının birer unsuru olarak tasarlanmıştır²²⁸. Teşkilat kanununda bilahare yapılan değişikliklerin tamamında DPT Müsteşarlığı anahizmet birimlerinde gerektiğinde sürekli veya geçici ÖİK'lar kurulabileceği, aynı ifade ile yer almıştır²²⁹.

DPT'nin Kalkınma Bakanlığı olarak yeniden örgütlendiği 3 Haziran 2011 tarihli ve 641 sayılı KHK'da ise ÖİK'lara yer verilmezken, daha önce teşkilat mevzuatında bulunmayan çalışma grupları ihdas edilmiştir. Buna göre, Bakanlık, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere diğer bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, STK'lar, özel sektör temsilcileri ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile çalışma grupları oluşturabileceklerdir.

Benzer bir düzenleme, 2011 yılında kamu hizmetlerinin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere 6 Nisan 2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan on ayrı teşkilat KHK'sında da yer almıştır²³⁰.

Özel kesim, akademisyenler ve kamu kesimi arasında bir diyalog oluşturulmasını ve planların toplum tarafından kabulünü ve meşruiyetini artırmayı

²²⁷ Tamer, 2008: 45-46

²²⁸ DPT, 2006d, 216

²²⁹ DPT, 2006d (8.6.1984 tarihli ve 223 sayılı KHK, 6.3.1991 tarihli ve 3701 sayılı Kanun, 17.7.1991 tarihli ve 437 sayılı KHK, 10.8.1993 sayılı ve 511 sayılı KHK ve 19.6.1994 tarihli ve 540 sayılı KHK)
²³⁰ 633 sayılı KHK (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı), 634 sayılı KHK (Avrupa Birliği Bakanlığı), 635 sayılı KHK (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı), 638 sayılı KHK (Gençlik ve Spor Bakanlığı), 644 sayılı KHK (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), 645 sayılı KHK (Orman ve Su İşleri Bakanlığı), 652 sayılı KHK (Milli Eğitim Bakanlığı), 655 sayılı KHK (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı), 656 sayılı KHK (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) ve 658 sayılı KHK (Türkiye Su Enstitüsü).

amaçlayan²³¹ ve katılımcı plancılık anlayışının bir gereği olarak görülen ÖİK, Türkiye'nin planlı kalkınma dönemi boyunca belirli konu başlıkları altında, alanlarında uzman çeşitli kamu, özel kesim ve STK temsilcileri ile akademik çevreleri bir araya getirmiş ve çalışmalarıyla Planların oluşturulmasına katkıda bulunmuştur²³². ÖİK'ların bizzat varlıklarının sağladığı katkının haricinde çalışma yöntemlerinin de katılımıcılığı artırmaya yönelik olarak düzenlenmesine yönelik olarak DPT tarafından farklı araçlar kullanılmıştır. Özellikle Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK'larında kullanılan ve ÖİK içerisinde yer alan bütün katılımcıların konuya ilişkin katkılarını en elverişli biçimde sunmalarını ve ÖİK toplantılarında elde edilen sonuçların daha sistematik ve eksiksiz biçimde raporlanmasını sağlayan moderasyon tekniği ve GZFT analizi bu meyanda örnek olarak verilebilir.

ÖİK çalışmalarında ortaya konan bilgi, görüş ve önerilerin DPT'ye aktarımı bir ÖİK Raporu vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu çalışma kapsamında Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK'ları üzerine yapılan incelemede ÖİK'lar tarafından ortaya konan politika önerilerinin yüzde 51 oranında Plana yansıtıldığı görülmüştür²³³ (Tablo 4.2). Diğer taraftan, ÖİK'lar tarafından dile getirilen öneriler arasında kamu politikalarını belirleyen aktörlerin reddedemeyeceği, bununla birlikte bir şekilde Plana yansıtılma ihtiyacı duyulmamış hususlar olduğu; benzer şekilde Planın uygulama döneminde yıllık programlarda yer bulması muhtemel çok sayıda öneriye yer verildiği de dikkat çekmektedir. Bu durumda, ÖİK önerilerinin mutlaka Plana yansıtılması zorunluluğunun bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, ÖİK çalışmalarının önemli düzeyde Plana yansıtıldığını ve/veya ÖİK önerileri ile Planda ortaya konan politika ve temel amaçların hatırı sayılır düzeyde yakınsadığını ifade etmek mümkündür.

Öte yandan, ÖİK çalışmaları ve raporları konusunda ortak bir çerçeve belirleyen yaklaşım ve formatlar takip edilmesine rağmen önerilerin Plana yansıtılma düzeyi açısından ÖİK'lar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların

²³¹ Yılmaz, 2003:205

²³² 2005/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi

²³³ İncelemede Adalet, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Bilgi Teknolojileri, Posta, Telekomünikasyon, Yayıncılık), Bilim ve Teknoloji, Bölgesel Gelişme, Kamu Harcama ve Kontrol Sistemlerinin İyileştirilmesi, Kamu İhaleleri, Kamuda İyi Yönetişim ve Sanayi Politikaları olmak üzere on adet ÖİK raporu ele alınmıştır. İnceleme sonuçları Ek 2'de verilmektedir.

ortaya çıkmasında; (1) ÖİK'ların temel amaç ve politikaları ortaya koydukları düzeyin Planın düzeyiyle uyumu, (2) ÖİK'ların temel politika önerilerinde bulunmak ile olabildiğince talebi detaylı biçimde dile getirmek arasında gidip gelmesi, (3) ÖİK konusu politika alanının kamu kesimi, özel kesim, üçüncü kesim ve akademi dünyasında dil, anlam ve politikalar açısından yaklaşmayı sağlayacak bir geçmişe sahip olup olmaması, (4) ÖİK konusu politika alanının Planın bütünlüğü içerisindeki göreceli konumu ve (5) raporların dili ve belirlenen formata uygunluk seviyesi gibi nedenlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 4-2. Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖİK Önerilerinin Plana Yansıma Düzeyi

Özel İhtisas Komisyonu	Öneri Sayısı	Plana Yansıma	Yüzde
Adalet	25	6,18	25
BİT (Bilgi Teknolojileri)	13	5,50	42
BİT (Posta Hizmetleri)	1	-	-
BİT Telekomünikasyon)	7	3	43
BİT (Yayıncılık)	4	1,5	38
Bilim ve Teknoloji	9	6,50	72
Bölgesel Gelişme	6	4,50	75
Kamu Harcama ve Kontrol Sistemlerinin İyileştirilmesi, Kamu İhaleleri	7	3	43
Kamuda İyi Yönetişim	7	6,56	94
Sanayi Politikaları	6	5,75	96
Toplam	85	43,49	51

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uzun yıllar politika konusu olan, hem kamu yönetiminin derinliğine nüfuz ettiği hem de özel kesim, üçüncü kesim ve akademi kesiminin birikim kazandığı ve birbirleriyle diyaloglarının daha geniş zaman dilimlerine yayıldığı alanlarda

tarafların temel amaç ve politika tespitlerinin büyük oranda eşleşmesi ÖİK incelemesinde en fazla dikkat çeken hususlardan biri olmuştur. Bu tespit, politika aktörleri arasında katılımcılık kanallarının açık tutulmasının ve farklı kesimler arasında diyalogun geliştirilmesinin kamu politikalarında en azından farklı kesimlerin yaklaşımları arasında tutarlılığın sağlanması açısından önemine işaret etmektedir.

4.4.6. Asgari Ücret Tespit Komisyonu

4857 sayılı İş Kanununa göre iş sözleşmesi ile çalışan işçilerin ücretlerinin asgari sınırları en geç iki yılda bir Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığıyla belirlenmektedir. Komisyon, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının tespit edeceği üyelerden birinin başkanlığında kamu kurumlarını temsilen beş, bünyesinde en çok işçiyi bulduran en üst işçi kuruluşundan değişik işkolları için seçilen beş ve bünyesinde en çok işveren bulduran işveren kuruluşundan değişik işkolları için seçilen beş temsilci olmak üzere on beş üyenin katılımıyla oluşturulmaktadır. Komisyon, Bakanlığın çağrısı üzerine en az on üyenin katılımıyla ve Bakanlıkça hazırlanan gündemle toplanmakta, üye oylarının çoğunluğu ile karar almaktadır. Oyların eşitliği halinde, Başkanın bulunduğu tarafın çoğunluğu sağladığı kabul edilmektedir. Komisyon kararları kesindir²³⁴.

Komisyonun toplanma ve çalışma şekli, asgari ücretlerin tespiti sırasında uygulanacak esaslar, vb. hususları düzenleyen Asgari Ücret Yönetmeliğine göre, Komisyonun aldığı kararlar karar defterine yazılmakta, başkan ve üyelere imzalanmakta ve Başkan tarafından kamuoyuna duyurulmaktadır. Kararların, toplanan bilgi ve belgelere göre hazırlanacak bir gerekçeye dayandırılması gerekmektedir. Karara katılmayan üye, isterse katılmama gerekçesini belirtmektedir. Komisyon, ücretin belirlenmesinde konuyla ilgili bütün kamu kurum ve kuruluşları ve üniversiteler ile işbirliği yapabilmekte, işçi ve işveren kuruluşlarının bu konudaki öneri ve görüşlerini alabilmekte; ayrıca, gerektiğinde uzman kişilerin bilgisine başvurabilmektedir. Komisyondaki görüşmeler ve komisyonun çalışmaları gizli olup

²³⁴ İş Kanunu, madde 39

Başkan, üyeler ve raportörler ile bilgisine ve görüşüne başvurulmuş kişi ve kuruluşlar bu görevleri dolayısıyla öğrendikleri her türlü bilgi ve belgeleri gizlemekle yükümlü tutulmaktadır²³⁵. Bu durum, şeffaflıkla desteklenmeyen katılımıcılığın zaafını barındırmaktadır.

4.5. Mevzuatta Sivil Toplum Kuruluşlarının Katılımına İlişkin Atıflar

Türkiye’de STK’ları tanımlayan ve kamu karar alma süreçlerine katılımlarını etraflıca düzenleyen çerçeve bir mevzuat bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu bölümde yer verildiği üzere, STK’ların kurullarda yer almasını ve STK’larla ortak çalışmalar yürütülmesini düzenleyen önemli sayıda mevzuat düzenlemesi bulunmaktadır. Öte yandan, Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarında mevzuat hazırlıklarında STK’ların görüşlerinden de faydalanılacağı ifade edilmekte; bu düzenlemenin yanı sıra özellikle son dönemde uygulamaya konanlar dikkat çekmek üzere çok sayıda kanunda ve düzenlemede STK’lara çeşitli düzeylerde katılımcı bir yaklaşımla atıf yapılmaktadır. Bu atıfların yapıldığı mevzuat metinleri; oda, sendika, dernek, vakıf ve kamu kurumu niteliğindeki meslek odaları benzeri yapıları ve bunların federasyon, konfederasyon gibi üst kuruluşlarını STK olarak değerlendirmektedir.

Bu çerçevede, Türkiye’de politika ve mevzuat sürecine katılım konusunda, STK’ların paydaş olarak kabul edilmesi yönünde olumlu bir gelişim seyri gözlenmekte ve kamu kurumları ile STK’lar arasında işbirliğinin mümkün olduğu yönünde genel bir anlayış bulunmaktadır. Bununla birlikte, mevcut yasal çerçeve, katılımın etkinliğini sağlayacak uygulama araçlarından yoksun olup somut bir katılım için bağlayıcı koşullar taşımamaktadır²³⁶. Diğer taraftan, temel politika metinlerinde, kamu politikalarının oluşturulmasına STK katılımı konusunun, özellikle geçmişte yapılmış olan ve bu alanda yürütülecek yeni çalışmalara ışık tutacak derinlikte ele alındığını ifade etmek mümkündür. Nitekim, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, Kamu Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması bölümünde Sivil Toplum Organizasyonları’na bir başlık açılmış, bu

²³⁵ Asgari Ücret Yönetmeliği, madde 8-9

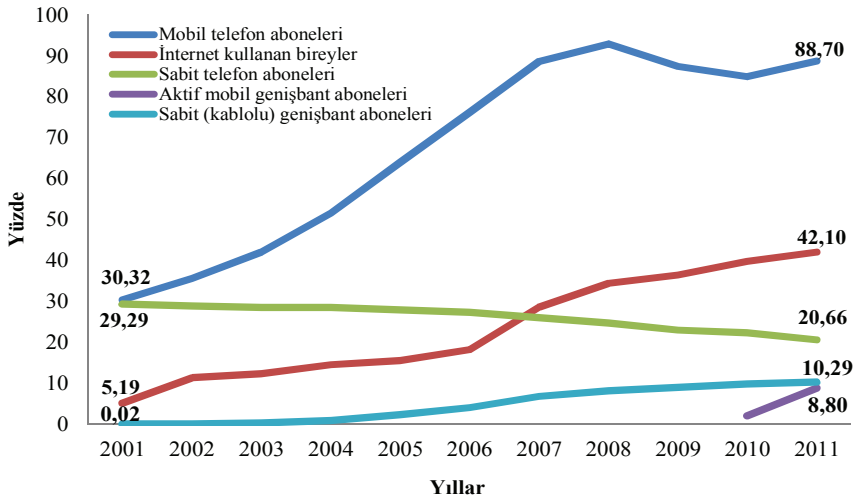
²³⁶ Bullain ve Bikmen, 2006:14, 20, 23

konuda mevcut durum ortaya konarak amaç, ilke ve politikalar belirlenmiş ve gerçekleştirilecek hukuki ve kurumsal düzenlemeye yer verilmiştir²³⁷.

4.6. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Tabanlı Katılımcı Kamu Yönetimi Uygulamaları

Türkiye’de, 2000’li yılların başında e-devlet çalışmalarının ivme kazanması ve toplumda BİT kullanımının dünyadaki gelişme seyrine oldukça paralel bir gelişim seyri takip ederek (Grafik 2.1 ve 4.1) istikrarlı bir şekilde yaygınlaşması ile birlikte gerek mevcut mevzuat çerçevesi ve kurumsal kültür gerekse kamu yönetimindeki eğilimler doğrultusunda BİT tabanlı katılımcılık uygulamaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak bu uygulamalar, dünya örnekleri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, başlangıç seviyesinde çalışmalar olarak nitelenebilir. Aşağıda, bu uygulamalardan örnekler ile sonuçları ileriki dönemde gündeme gelecek bir proje ele alınmaktadır.

Grafik 4-1. Türkiye’de BİT Kullanımı Eğilimi (2001-2011)

Kaynak: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)

²³⁷ DPT, 2000:202

4.6.1. Bilgi edinme hakkı

9 Ekim 2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile vatandaşların bilgi edinme hakkı, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak yasa ile garanti altına alınmıştır. Buna göre herkes, başvurulmuş kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgeleri kurumlardan isteme ve edinme hakkına sahip olmuştur. Bilgi edinme başvuruları reddedilen vatandaşların, yargı yoluna başvurma hakları saklı kalmak üzere 4982 sayılı Kanun ile ihdas edilen Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kuruluna itiraz hakları bulunmaktadır.

Kanun, (1) devlet sırrı niteliğindeki, (2) açıklanması ülkenin ekonomik çıkarlarına aykırılık teşkil edecek, (3) istihbarata ilişkin, (4) idari soruşturmaya ve adli soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin olup Kanunda sayılan kapsama dâhil olan, (5) özel hayatın ve haberleşmenin gizliliğinin ihlaline neden olacak, (6) ticari sır niteliğindeki, (7) fikir ve sanat eserleri mevzuatıyla korunan ve (8) kurumların kurum içi düzenlemelerine ilişkin bilgi ve belgeleri bilgi edinme hakkının kapsamı dışında tutmuştur.

Öte yandan, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik ile diğer hususların yanı sıra kurumlar tarafından alınması gereken tedbirler de sayılmıştır. Buna göre; kurumların ellerinde mevcut olan ve bilgi edinme başvurusuna konu olabilecek bütün bilgi veya belgeleri, bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasnif edecekleri, bu amaçla belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeniyle ilgili gerekli idari ve teknik tedbirleri alacakları ifade edilmiştir. Bu çerçevede, kamu kurumlarının; (1) görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını, (2) görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını, satımlarını, projelerini ve yıllık faaliyet raporlarını ve (3) görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki kanun, tüzük, yönetmelik, Bakanlar Kurulu kararı veya diğer düzenleyici işlemlerin neler olduğunu, yayımlanmışsa hangi tarihli ve sayılı Resmi Gazetede yayımlandığını, görev ve hizmet alanlarıyla ilgili mevzuatın değişiklikleri işlenmiş halini BİT kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine

sunacakları talimatlandırılmıştır. Kesinleşen faaliyet ve denetim raporlarının uygun vasıtalarla kamuoyunun incelemesine açılacağı, kurum dosya planlarının bilgi edinme birimlerinde bulundurulacağı ve internet sitelerinden yayımlanacağı ayrıca zikredilmiştir.

Yönetmelik, kurumlar tarafından internet sitesi üzerinden yayımı zorunlu tutulanlar dışındaki bazı bilgi veya belgelerin yine internet sitesi üzerinden ihtiyari olarak yayımlanabileceğini ifade ederek kurumları bilgi ve belgelerini sistematik biçimde kamuoyuna açma konusunda teşvik edici olmuştur. Bunlar; (1) Teşkilat yapısı, görevler, bütçe, gelir ve giderler hakkındaki bilgi veya belgeler, (2) Personel sayısı ve statüleri hakkındaki bilgiler, (3) Verilen hizmetlere ilişkin bilgiler, (4) Karar alma, hizmet sunma ve politika oluşturma yöntemlerine ilişkin bilgiler, (5) Kamuyu etkileyen kararlar ve gerekçeleri, politikalar, bunlar hakkında idare tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu kararların alınmasına dayanak teşkil eden temel bilgiler ve veriler, (6) Kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin bilgiler, (7) Şikâyet ve başvuruların yapılma usulü ve verileceği merci veya yetkili kişi hakkında bilgiler ve (8) İstatistiki veriler, araştırma raporları, makaleler ve diğer belgelerdir.

Diğer taraftan, Yönetmelik, (1) bilgi edinme hakkının etkin biçimde yerine getirilmesi için kurumların internet sitelerinin bu Yönetmelik hükümlerine göre yeniden şekillendirileceğini, (2) bilgi edinme hakkının elektronik posta yolu ile de kullanımına ilişkin tedbirlerin alınacağını ve (3) internet sitesi bulunmayan kurumların iki ay içinde internet sayfalarını oluşturacaklarını da zikretmiştir.

Bilgi edinme hakkına ilişkin mevzuat, kamu kurumlarının internet sitesi üzerinden hizmet sunumuna ve sistematik bilgi ve belge paylaşımına zorlanmaları ve teşvik edilmeleri açısından önemli işlev görmüştür.

Öte yandan mevzuatın tanımladığı çerçevenin uygulanmasını re'sen takip eden bir mekanizma olmadığı için uygulamada eksiklikler ortaya çıkabilmektedir. Nitekim, kurum bilgi dosyalarının oluşturulmasına ilişkin zorunluluk sınırlı sayıda kurum tarafından yerine getirilmekte; dosya planı yayımlayan kurumlar da bu gereği asgari şekil şartını karşılayacak şekilde yerine getirmektedir.

Tablo 4.3'te görüldüğü üzere, 2004-2010 döneminde kamu kurumlarına yapılan 6.371.224 adet bilgi edinme başvurusuna yüzde 84 oranında olumlu, yüzde 7 oranında kısmen olumlu geri dönüş yapılmıştır. Bu başvuruların yüzde 7'si reddedilirken, yalnızca yüzde 1'lik bir kısmı itiraza ve davaya konu olmuştur.

Tablo 4-3. Bilgi Edinme Başvuru Sayıları (2004-2010)

İşlem	Yıllar itibarıyla başvurular						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Toplam başvuru	395.557	626.789	864.616	939.920	1.099.133	1.091.589	1.353.620
Olumlu cevaplanan	347.959	542.364	746.999	751.089	947.428	947.637	1.098.870
Kısmen olumlu cevaplanan	13.648	21.712	38.092	108.530	51.730	53.300	75.925
Reddedilen	20.474	54.234	69.199	70.378	81.466	84.723	89.749
Diğer²³⁸	13.121	7.048	8.623	8.250	16.780	3.955	86.629
BEDK'ya itiraz edilen	355	1.120	1.164	1.119	1.305	1.229	1.731
İdari yargıya başvuru	-	311	539	554	424	745	716

Kaynak: BEDK ve TBMM²³⁹

4.6.2. Başbakanlık İletişim Merkezi uygulaması

2007 yılında Başbakanlık tarafından uygulamaya konan Başbakanlık İletişim Merkezi - Doğrudan Başbakanlık Uygulaması (BİMER), BİT kullanılarak hayata geçirilen, internet, telefon, yazılı başvuru, yüz yüze görüşme gibi çoklu kanallardan başvuru kabul eden, merkezden yönetilen ve takip edilen bir halkla ilişkiler uygulamasıdır.

BİMER ile oluşturulan sistem sayesinde vatandaş ile devlet arasındaki iletişim kanalları açılarak her zaman ve her yerden müracaat yapılabilmesine ve müracaatlara cevapların hızlı, etkin ve daha ekonomik bir şekilde verilebilmesine imkân sağlanmıştır. Herhangi özel bir kanuna dayanmaksızın gerçekleştirilen

²³⁸ Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak veya ayrılarak bilgi ve belgelere erişim sağlanan başvurular.

²³⁹ 2004 yılına ilişkin veriler TBMM'den, diğer yıl verileri ise doğrudan BEDK'dan alınmıştır. <<http://www.bedk.gov.tr/genel-raporlar.aspx>> (13.1.2012); <http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_kurulu_2004_raporu.doc> (13.1.2012)

müracaatların yanı sıra, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Dilekçe Hakkının Kullanılması Hakkındaki Kanun, Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na yapılacak müracaatlar ile İnsan Hakları İhlallerine ilişkin müracaatlar da BİMER tarafından kabul edilmektedir.

Uygulama, Başbakanlık merkezindeki BİMER ofisi ile kaymakamlık, valilik ve bakanlıkların “Halkla İlişkiler Müracaat Büroları” üzerinden çalıştırılmaktadır. Sistem ile yerel talepler merkezi kurumlara taşınmadan valilik, kaymakamlık ve merkezi teşkilatın taşra birimleri tarafından sonuçlandırılmaktadır. Merkezi teşkilatı ilgilendiren talepler ise Başbakanlık tarafından ilgili Bakanlıklara çevrimiçi olarak havale edilmekte ve müracaat ilgili birim aracılığıyla cevaplandırılmaktadır. Hem yerel talepler hem de merkezi kurumlara ulaşan talepler sistem tarafından kayıt altına alınmakta; verilen cevaba ilişkin detaylar sisteme kaydedilmekte; vatandaşlar başvurularının safahatını sistem üzerinden takip edebilmektedir.

Müracaat sayıları, konuları, müracaatlara olumlu ve olumsuz geri bildirim sayıları, cevaplandırma süresi sistem tarafından rapor haline getirilmekte ve aylık olarak yöneticilere iletilmektedir. BİMER'e yapılan müracaatlarda yıllar itibarıyla önemli artışlar görülmektedir. Bu başvuruların çok büyük bir kısmı doğrudan internet arayüzü üzerinden ve elektronik posta yolu ile yapılmaktadır (Tablo 4.4). Bununla beraber, sistem, bireysel başvurulara bireysel cevap verilmesinin ötesinde, bütün başvuruların analitik bir değerlendirilmeye tabi tutularak politika önerilerinin üretildiği bir yapıdan yoksundur.

BİMER uygulaması ile vatandaş talebinin ilgili kamu birimine ulaştırılmasının önündeki zamana ve mekâna dayalı, maddi ve psikolojik engeller büyük oranda ortadan kaldırılmış; yönetimin halkın talebine duyarlılığını artırma amacına bir dereceye kadar hizmet edilmiştir.

Öte yandan, uygulama, vatandaş taleplerine duyarlı bir yönetimin kurumsal gereğinden ziyade, siyasi sahiplenmeye dayalı olarak işlemekte; kamu kurumları ve vatandaşların algıları ve uygulamayı kullanım pratikleri de bu minval üzere şekillenmektedir. Nitekim, internet ortamındaki forumlardan ve vatandaş yorumlarından anlaşıldığı üzere, ilk dönemlerdeki siyasi sahiplenmenin azaldığı, yönetimin farklı kademeleri ve vatandaşlar nezdinde algılanmaya başladıkça,

uygulamanın vatandaş taleplerine duyarlılığının zayıfladığı anlaşılmaktadır. Bu durum, uygulamanın etkin işleyişinin, yerini, rutine ve pek çok talep karşısında bazı şekil şartlarının işletilmesine bırakmasına neden olabilecektir. Sistemin vatandaş taleplerini kapalı devre bir sistem üzerinden akışa tabi tutması ve üçüncü tarafların görüş ve değerlendirmesinin mümkün olmaması bu yönelimi kuvvetlendirmektedir.

Tablo 4-4. Başbakanlık İletişim Merkezine Yapılan Başvuruların Genel Dağılımı (2007-2010)

Başvuruların Dağılımı	2007	%	2008	%	2009	%	2010	%
Şahsen başvurular	4.821	3,5	4.468	2,1	3.860	1,0	4.169	0,7
İnternet başvuruları	52.319	38,0	123.455	56,7	239.471	62,2	412.115	64,8
Yazılı başvurular (posta ile gelen mektup)	35.198	25,6	39.649	18,2	47.417	12,3	49.869	7,8
Telefonla yapılan başvurular	16.198	11,8	13.785	6,3	12.705	3,3	14.815	2,3
Elektronik posta başvuruları	15.469	11,2	18.180	8,3	61.683	16,0	133.915	21
Faks ile gelen başvurular	1.303	0,9	2.662	1,2	2.483	0,6	1.823	0,3
Bilgi edinme başvuruları	12.408	9,0	15.660	7,2	17.233	4,5	19.566	3,1
Toplam²⁴⁰	137.716	100	217.859	100	384.852	100	636.272	100

Kaynak: Başbakanlık İnternet Sitesinde yayımlanan faaliyet raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir²⁴¹.

4.6.3. Kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı görüş alma uygulamaları

Kamu kurumları tarafından sistematik biçimde tasarlanmayan ve yoğun olarak kullanılmayan çevrimiçi görüş alma uygulamalarının ilk örneklerinin gerçekleştirildiği görülmektedir²⁴². Oldukça basit tasarımlardan ibaret olan bu uygulamalar, büyük oranda devamlılık göstermemekle birlikte kurumlarda kamuoyundan gelecek rastgele görüşlere imkân tanıma yaklaşımının yavaş yavaş uygulama boyutuna taşındığını göstermektedir. Bu uygulamalar sınırlı sayıdaki örnek

²⁴⁰ Blok halde gelen talepler sistem tarafından ayrıştırılmakta ve istatistiklere dâhil edilmemektedir. Bursa'ya yeni bir stadyum yapılması, öğretmen atamaları, nükleer enerji ihalesi, 2010 yılında Gazze'ye yardım malzemesi taşıyan filoya İsrail tarafından yapılan baskın sonrası gelen müracaatlar istatistiklere dâhil edilmeyen örnekler arasındadır.

²⁴¹ <<http://bimerapplication.basbakanlik.gov.tr/Forms/pgReports.aspx>>

²⁴² Bu uygulamalar, bir yönüyle; bir sorunun, kitlelerden rastgele gelecek katkılarla çözümünü ifade eden "kitle kaynak" uygulamasının basit örnekleri olarak nitelenebilir.

dışında şeffaf bir işleyişten yoksun olup, vatandaşlar tarafından kurumlara ulaştırılan görüş ve fikirler diğer vatandaşlar tarafından görülememektedir. Görüş ve fikir bildiren vatandaşlara geri bildirim mekanizmaları da nadiren tanımlanmış olup bu konudaki takdir ilgili kurumların inisiyatifindedir. Ancak, mevcut uygulamalar bizzat varlıkları ile bu haliyle dahi, ileriki dönemlerde hayata geçirilebilecek etkin uygulamalar için katılım kültürü oluşturma, kurumların farkındalığı, vb. açılardan altyapı teşkil etmektedir.

4.6.3.1. Bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması konusunda başvuru sayfası

Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı tarafından, 2007 yılında “Bürokrasi ve Kırtasiyeciliğin Azaltılması” konusunda vatandaşların önerilerini herhangi bir form ve belge doldurmaksızın, doğrudan internet üzerinden iletebilecekleri bir başvuru sayfası oluşturulmuştur. Bu uygulamadan yeterince verim alınamamış ve 2011 yılında kaldırılmıştır.

4.6.3.2. Bilgi Toplumu Ajansı Kanun Tasarısı Taslağı görüş bildirme sayfası

Başbakanlık tarafından Ağustos 2009’da hazırlanan Bilgi Toplumu Ajansı Kanun Tasarısı Taslağı, klasik görüşe açma yöntemlerinin haricinde, Başbakanlık internet sitesinde oluşturulan bir görüş bildirme uygulaması ile kamuoyuna açılmıştır. Yaklaşık iki ay boyunca internet sitesinde kalan uygulama üzerinden yüz elli civarında geri dönüş alınmıştır. Bu görüşlerden yaklaşık üçte biri konu ile alakalı olup değerlendirmeye tâbi tutulurken, iletilerin büyük kısmı vatandaşların konu dışı taleplerine ve eleştirilerine ilişkin olmuştur²⁴³.

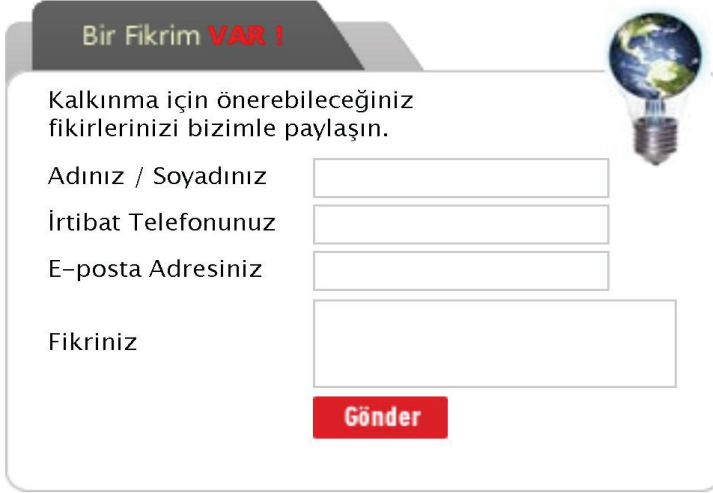
4.6.3.3. Bir fikrim var uygulaması

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı kurumsal internet sitesinde, ana ağ sayfası üzerinden vatandaşların adı, soyadı ve iletişim bilgilerini girerek, kalkınmaya ilişkin fikirlerini kuruma iletmelerine imkân veren bir uygulama gerçekleştirmektedir. Ancak uygulama, sistematik bir tasarım içermemekte; ağ arayüzü üzerinden iletilen

²⁴³ Bu danışma süreci sonrasında, internet uygulamasının sonuçları konusunda sistematik bir analiz yapılmamıştır. Burada ifade edilen bilgiler, çalışmalarda yer alan e-Devlet Danışma Grubu üyesi Sn. Emin Sadık AYDIN ve Sn. Hakan DEMİRTEL ile yapılan görüşmelerden derlenmiştir.

görüş ve fikirler, Ajans sekretaryasının elektronik posta hesabına ulaşmakta ve sekretaryanın kişisel bakış açısı ile iş sürecine dâhil edilmekte ya da edilmemektedir.

Şekil 4-1. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Ağ Sayfası Ekran Görüntüsü

Bir Fikrim VAR !

Kalkınma için önerebileceğiniz fikirlerinizi bizimle paylaşın.

Adınız / Soyadınız

İrtibat Telefonunuz

E-posta Adresiniz

Fikriniz

Gönder

Kaynak: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı²⁴⁴

4.6.3.4. Cumhurbaşkanına sorun uygulaması

Ocak 2012’de hayata geçirilen uygulama ile vatandaşlar Cumhurbaşkanına sormak istedikleri soruları internet üzerinden Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine ulaştırabilmektedir²⁴⁵. Genel Sekreterlik tarafından uygun bulunan sorular, site üzerinden kamuoyuna açık biçimde yayımlanmakta, vatandaşlar bu soruları “beğendim” ya da “beğenmedim” butonlarına basarak değerlendirebilmektedir.

Uygulama aylık döngülerle tekrar edecek şekilde üç aşamalı olarak tasarlanmıştır. Buna göre; ayın ilk haftasında soruların alınması ve yayımlanması, ayın yirmisine kadar oylamanın devam etmesi ve ayın yirmisinden sonra en çok ilgi gören soru sahiplerinin sorularını ve taleplerini şahsen, bizzat Cumhurbaşkanına iletmek üzere Çankaya Köşkü’ne davet edilmeleri öngörülmüştür.

²⁴⁴ <www.oran.org.tr> (13.01.2012)

²⁴⁵ <http://cbsorun.tccb.gov.tr> (14.01.2012)

Sistem vatandaşların sorularını serbestçe sorabilmelerine imkân tanımak üzere kimlik tanımlama fonksiyonlarına dayandırılmamıştır. Vatandaşlar kendilerinin seçecekleri bir rumuzla ve kendilerine ulaşılabilecek bir e-posta adresini belirterek üç yüz karakterle sınırlandırılan sorularını iletebilmektedir.

Ocak ayındaki ilk uygulama kapsamında, 1-7 Ocak 2012 tarihleri arasında vatandaşlar tarafından gönderilen yaklaşık on dört bin sorudan yayımlanması uygun görülen iki yüz yirmi soru site üzerinden kamuoyunun bilgisine ve oylamasına açılmıştır. Bu sorular için iki milyona yakın oy kullanılmış; en çok oy alan on sorudan sahiplerine ulaşılabilenler 28 Ocak 2012 tarihinde sorularını Cumhurbaşkanlığı Köşkünde Cumhurbaşkanına sormuşlardır. Bu sorular ile sorulara Cumhurbaşkanı tarafından verilen yanıtlar Cumhurbaşkanlığının internet sitesinden kamuoyunun bilgisine sunulmuştur²⁴⁶.

4.6.3.5. Türkiye Büyük Millet Meclisi internet sitesi ve yeni anayasa çalışmalarında internet üzerinden görüş alma uygulaması

TBMM internet sitesi, vatandaşların yasama faaliyetleri hakkında bilgi edinmesi konusunda önemli hizmetler sunmaktadır²⁴⁷. Site üzerinden, milletvekillerinin iletişim bilgilerine (elektronik posta ve telefon) ulaşmak mümkündür. Milletvekillerinin hangi kanun teklifleri için imza verdiği, varsa yazılı ve sözlü soru önermeleri, bu önermelere Hükümet tarafından verilen yanıtlar site üzerinden erişilebilir durumdadır. TBMM Başkanlığına ulaşan kanun tasarı ve teklifleri site üzerinden yayımlanmakta; ihtisas komisyonlarının bu tasarı ve tekliflere ilişkin raporlarına da site üzerinden erişilebilmektedir. Genel Kurul tutanakları günlük olarak siteye aktarılmakta; ayrıca, geçmişe dönük olarak tutanak dergilerine erişilebilmektedir. Yayımlanan tutanak metinleri 1908 yılına kadar geriye gitmektedir. Meclis televizyonu internet üzerinden de yayın yapmakta, Genel Kurul görüşmeleri canlı olarak yayınlanmaktadır. Ancak yayınlar, internet ortamında, kullanıcıların arama yaparak, istedikleri zaman ulaşabileceği şekilde arşivlenmemektedir.

²⁴⁶ <<http://www.tccb.gov.tr/haberler/170/81924/vatandas-aracisiz-sordu-cumhurbaskani-gul-cevapladı.html>> (30.01.2012)

²⁴⁷ <<http://www.tbmm.gov.tr>> (22.10.2011)

TBMM, 2011 yılında başlatılan yeni anayasa çalışmaları kapsamında, kamuoyunu bilgilendirmek ve kamuoyunun görüşünü almak üzere bir internet sitesi oluşturmuştur²⁴⁸. Vatandaşları ve ilgili kesimleri bilgilendirmek üzere sitede geçmişten günümüze hazırlanan beş anayasa, 1982 Anayasasında yapılan tüm değişiklikler, diğer ülkelerin anayasalarından örnekler, anayasa ve anayasa değişikliği konusundaki haber, makale, köşe yazısı, tez, kitap gibi yayınlar ile kapsamlı bilgi sağlayan internet sitelerinin adresleri ve yürütülen çalışmalar hakkında safahat bilgileri yayımlanmaktadır. Site ile ayrıca, ilgili kesimlerin görüşlerini iletebilecekleri bir altyapı oluşturulmuş; dört bin karaktere kadar ifade edilen görüşlerin internet sayfası üzerinden doldurularak, dört bin karakteri aşan görüşlerin ise doküman ekleme yöntemiyle TBMM'ye iletilebilmesine olanak tanınmıştır.

Görüş bildirme mekanizması kapalı bir yapıda işleyecek şekilde ve kimlik ve iletişim bilgilerini tanımlama fonksiyonlarına dayalı olarak tasarlandığından, vatandaşların farklı kişi ya da kesimlerin görüşlerini görerek değerlendirme imkânı bulunmamıştır.

Yeni anayasa hazırlıklarında kamuoyunun ve ilgili kesimlerin görüşlerinin alınması süreci Ekim 2011-Nisan 2012 döneminde işletilmiş; bilahare bu görüşlerin Anayasa Uzlaşma Komisyonunca değerlendirilmesi ve anayasa taslağının yazımı aşamalarına geçilmiştir. Görüş alma aşamasında; Uzlaşma Komisyonu tarafından oluşturulan üç alt komisyon sözlü, yazılı ve elektronik ortamda olmak üzere gelen görüşleri değerlendirmiştir. Bu çerçevede, yüz altmış adet kurum ve kuruluşun (kamu kurumu, üniversite, STK, vb.) temsilcileri komisyonlarca sözlü olarak dinlenmiş; 66.015 kişi Komisyonun ağ sayfası üzerinden görüş bildirmiş; 1.872 kişi veya kuruluş e-posta yoluyla görüşlerini iletmiş; 1.050 kişi veya kuruluş toplam uzunluğu 18.350 sayfayı bulan görüşlerini posta yoluyla ulaştırmış; 104 üniversite, 5 enstitü, 58 vakıf, 102 dernek, 32 platform, 19 STK, 21 kamu kurumu, 21 siyasi parti, 34 meslek örgütü, 30 sendika olmak üzere 426 kurumsal görüş iletılmıştir²⁴⁹. Öte yandan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından on iki ayrı ilde gerçekleştirilen ve vatandaşların anayasa konusundaki görüşlerini paylaştıkları ve müzakerede

²⁴⁸ <<http://yenianayasa.tbmm.gov.tr>> (22.10.2011)

²⁴⁹ TBMM, 2012:14-15

buldukları on üç adet Anayasa Platformu toplantısının on ikisine Komisyon katılım sağlamıştır. Ankara, Konya, Edirne, Diyarbakır, İzmir, Antalya, Samsun, Bursa, Trabzon, Gaziantep, Erzurum ve İstanbul'da, yaklaşık 6.500 vatandaş katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarda gerçekleştirilen tartışma ve oylamaların ham verileri yaklaşık 15 bin sayfalık bir raporda toplanmış ve bu çalışma, 9 Mayıs 2012 tarihinde TBMM Başkanına teslim edilmiştir^{250, 251}.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu vatandaşlara ve farklı yapıları barındıran örgütlü kesimlere anayasa hazırlık sürecinde söz hakkı tanyacak bir süreç işletmiştir. Bununla birlikte, Komisyona ulaştırılan görüşler şeffaf biçimde kamuoyu tarafından görülmemiştir. Öte yandan, Komisyon bu görüşleri, kendi belirlediği ve kamuoyunun bilgisi dâhilinde olmayan bir yöntemle değerlendirmeye tabi tuttuğundan, eldeki veriler kısıtı ile katılım sürecinin niteliğine ilişkin değerlendirme yapma imkânı bulunmamaktadır.

4.6.3.6. Kalkınma Bakanlığı forum uygulaması

Kalkınma Bakanlığı tarafından, kurumun internet sitesinde, kimlik tanımlamayı gerektirmeksizin kişinin kendi tanımladığı kullanıcı adı ve şifresiyle, ücretsiz olarak üye olabildiği bir forum uygulaması hayata geçirilmiştir. Bakanlık, uygulamayı hayata geçirmekle birlikte, forumun yönetimiyle ilgili açıklayıcı ve yönlendirici bir kılavuz yayımlamamıştır.

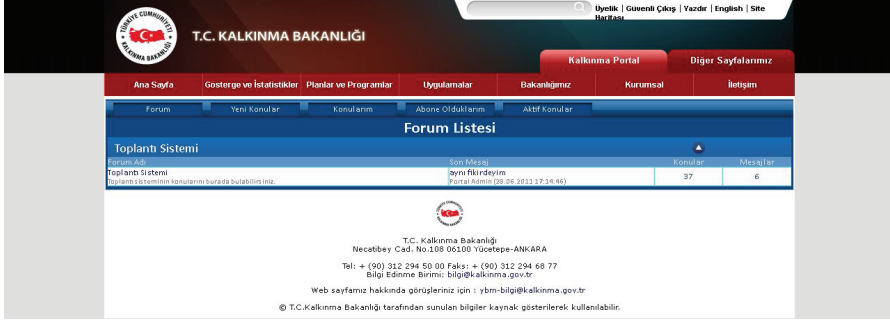
Kalkınma Bakanlığı, Türkiye'de ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların şekillendirilmesi açısından odakta yer alan bir kurum olmasına rağmen, bir yıldan daha uzun süredir mevcut olan uygulama kamuoyunun ilgisini çekmemiştir²⁵².

²⁵⁰ Ankara'da birine sadece kadınların katılım sağladığı iki adet toplantı düzenlenmiştir.

²⁵¹ <<http://www.anayasaplatformu.net/haber/#57>> (15.09.2012)

²⁵² Uygulama Haziran 2010'da başlatılmıştır. <<http://web.archive.org/web/20100127164328/http://www.dpt.gov.tr/Forum/Forum.aspx>> (17.1.2012)

Şekil 4-2. Kalkınma Bakanlığı Forum Uygulaması Ağ Sayfası Ekran Görüntüsü

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı²⁵³

Öte yandan, geçmişte kalkınma planlarının oluşturulmasında işletilmiş olan katılımcılık yaklaşımı ile birlikte değerlendirildiğinde, Bakanlığın görev tanımının bütün politika alanlarını içermesi, politika belirlemede katılım süreçlerinin Bakanlık tarafından geliştirilecek yeni yaklaşım ve araçlarla zenginleştirilebileceğini göstermektedir. Başka bir bakış açısıyla, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık bir politika tercihi ve yönetim anlayışı olarak belirleniyorsa, Bakanlığın teknoloji olanaklarından üst düzeyde yararlanarak yeni katılımcılık yaklaşımları ve uygulamaları geliştirmesi bir zorunluluktur.

4.6.4. Kamu kurumlarının sosyal medya kullanımı

Vatandaşların sosyal medyaya gösterdiği olağanüstü rağbet, kamu kurumlarını bu platformlarda yer alma ve kurumsal politikaları doğrultusunda bu platformları kullanma yönünde teşvik etmektedir. Gerek kamu kurumlarının bağlı olduğu siyasi hiyerarşinin motivasyon unsurları, gerekse kamu çalışanlarının sosyal medyayı kişisel yaşamlarında kullanım alışkanlıkları kurumların sosyal medyada yer bulma inisiyatiflerini tetiklemektedir.

Türkiye’de kamu kurumlarının sosyal medya platformlarını kullanımı yeni bir gelişme olup (Tablo 4.5), ileriki dönemlerde hem genişlik hem de derinlik boyutu ile gelişme potansiyeli barındırmaktadır. Genişlik boyutu itibarıyla, daha fazla kamu kurumunun bu platformları kullanması ve daha fazla vatandaşla irtibat kurulması

²⁵³ <<http://www.kalkinma.gov.tr/Forum/Forum.aspx>> (17.1.2012)

ifade edilirken; derinlik boyutu ile mevcut kullanım pratiklerinin farklı amaçlara hizmet edecek şekilde farklılaşması kast edilmektedir. Hâlihazırda, kamu kurumları sosyal medyayı; basın açıklaması, etkinlik duyurusu, etkinliklere ilişkin detay bilgilerin, fotoğrafların ve videoların yayımlanması, güncel ve süreli hizmetler ve başvurular hakkında bilgi verilmesi, yöneticilerin konuşmaları, açıklamaları ve gündemlerinin yayımlanması gibi kamuoyuna duyuru genel başlığı altında tasnif edilebilecek bir amaçla kullanmaktadır. Öte yandan, bazı kurumlar vatandaşların kurum hizmetleri ile ilgili sorularını bu platformlardan cevaplandırarak sosyal medyayı doğrudan hizmet sunumunun bir parçası haline getirmiş durumdadır.

Genel görünüm, kamu kurumlarının sosyal medyayı kurgulanmış bir politika tercihi ve program çerçevesinde güçlü amaçlara hizmet edecek şekilde kullanmaktan ziyade, kurum yönetici ve personelinin kişisel yaklaşımlarına bağlı olarak halkla ilişkilerin bir aracı olarak değerlendirdikleri yönündedir.

Tablo 4-5. Kamu Kurumlarının Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri (2011)

Kurum	Facebook		Twitter			Youtube	
	Türkçe (Takipçi)	İngilizce (Takipçi)	Takipçi Sayısı	Takip ettikleri	Twit sayısı	Video Sayısı	İzlenme sayısı
Cumhurbaşkanlığı ²⁵⁴	150.026	7.771	1.226.4	2	671	90	82.830
AB Bakanlığı	3.785	-	-	-	-	-	-
Dışişleri Bakanlığı		179	55.325	-	2.622	-	-
Hazine Müsteşarlığı	648	-	449	-	182	-	-
TÜİK ²⁵⁵		-	1.250	-	515	-	-
Ulusal Ajans ²⁵⁶	18.406	-	6.311	10	961	26	12.548
TRT ²⁵⁷	15.870	-	5.705	1.607	2.244	250	171.512
TRT Kurumsal	12.406	-	-	-	-	-	-
Türksat A.Ş.	-	-	564		75	-	-

Kaynak: Kamu kurumlarının, Facebook, Twitter ve Youtube'daki resmi sayfaları üzerinden yazar tarafından derlenmiştir. Bu bölümde yalnızca kurumların resmi internet siteleri üzerinden yönlendirilen sosyal medya sayfaları yer almaktadır. Kurum çalışanları ya da vatandaşlar tarafından oluşturulan sayfalar, resmi internet sayfasından bağlantı verilmeyen sayfalar ve yöneticilerin şahsi adları altında kullanılan sayfalar listeye dâhil edilmemiştir. Bu kurumlar, 17-18 Aralık 2011 tarihlerinde Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve yirmi Bakanlık ile bu kurumların bağlı, ilgili, ilişkili kurum/kuruluşlarının resmi internet siteleri ziyaret edilerek tespit edilmiş; istatistikler ise burada tespit edilen kurumların Facebook, Twitter ve Youtube sayfaları 14 Ocak 2012 tarihinde ziyaret edilerek çıkarılmıştır. Ayrıca, burada yer verilmeyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal medyada üyeliği olmamakla birlikte internet sitesinde yayımlanan içeriği bu platformlara taşımayı kolaylaştıracak eklentiler/sosyal imleme araçları kurumun ana ağ sayfasında yer almaktadır.

²⁵⁴ Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği tarafından Cumhurbaşkanı Abdullah Gül adına işletilmektedir.

²⁵⁵ TÜİK, tabloda listelenenler dışında Google ve Yahoo arama motorlarının kişiselleştirme özellikleri ile Friendfeed ve Feedburner uygulamalarını da kullanmaktadır.

²⁵⁶ AB Eğitim ve Gençlik Programları Başkanlığı

²⁵⁷ TRT, videolarını ayrıca Dailymotion sitesinden de yayınlamakta ve Facebook üzerinde belli konulara/etkinliklere has sayfalar oluşturmaktadır. TRT, kurumsal sayfasının yanı sıra farklı kanalları için ve bazı tematik uygulamaları için de Facebook sayfası oluşturmuştur. Bu sayfalardaki takipçileri, kurumsal sayfasından çok daha fazladır. Örneğin, TRT Okul kanalı için açılan sayfanın takipçi sayısı 46.275'tir.

4.6.5. Her Zaman ve Her Yerden Katılım Platformu Projesi

Her Zaman ve Her Yerden Katılım Platformu (UbiPOL) Projesi, Türkiye'nin yanı sıra Almanya, Macaristan, Portekiz, Romanya ve BK'dan dokuz ortak ile birlikte, AB kurumlarının taraf olduğu bir Ar-Ge projesi olup, AB'nin 7. Çerçeve Programı kapsamında desteklenmektedir^{258,259, 260}. AB'den toplam 2,7 milyon Avro finansman desteği alacak Proje, 2010 yılı Ocak ayında başlatılmış olup otuz altı ay sonunda tamamlanması öngörülmüştür.

Proje ile vatandaşların günlük yaşamlarının akışı esnasında, anlık olarak ve buldukları mekânda politika sürecine katılımlarına imkân tanıyacak bir sistem tasarlanması, bu suretle, vatandaşların politika oluşturma sürecine katılımlarının teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Proje; vatandaşlara günlük yaşamlarının akışı esnasında karşılaştıkları her türlü durumun arkasında bir politika yattığının gösterilmesi halinde, uygun araçlar da sağlandığı takdirde, vatandaşların günlük yaşamlarındaki deneyimlerini politika oluşturma sürecine girdi olarak yansıtacakları düşüncesine dayanmaktadır.

Bu çerçevede, altı iş paketi dâhilinde yürütülecek çalışmalarla; (1) politika oluşturma sürecinin aktörlerin ilgi alanları göz önünde bulundurularak coğrafi harita bazında modellenmesine ilişkin bir çerçeve belirlenmesi, (2) aynı anda yüz bin kişinin kullanımına imkân verecek UbiPOL'un geliştirilmesi, (3) değişik ülkelerde ve farklı sektörlerde kullanılacak jenerik hizmetlerin ve uygulamaların geliştirilerek laboratuvar ortamında test edilmesi, (4) geliştirilen hizmet ve uygulamaların gerçek hayatta denenmesi öngörülmektedir. Türkiye, BK ile birlikte iş paketlerindeki test işlemlerinin gerçekleştirileceği iki ülkeden biridir.

Platformun hayata geçirilmesi sonrasında vatandaşlar, mobil uygulamalarla, harita üzerinde belirli bir nokta üzerinde, tanımlanan politika konusunda (örneğin çevre aydınlatması) ilgili aktörleri, aktörler arasındaki ilişkileri, süreçleri ve diğer vatandaşlar tarafından girilen görüş ve önerileri tek bir çerçeve içerisinde görebilecek ve kendi görüşünü ya da oluşturduğu çoklu ortam içeriğini sisteme taşıyabilecektir.

²⁵⁸ Ubiquitous Participation Platform

²⁵⁹ Projenin dokuz ortağından üçü Türkiye'den Türksat A.Ş., Sabancı Üniversitesi ve Başar Bilgisayar Sistemleri ve İletişim Teknolojileri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'dir.

²⁶⁰ <<http://www.ubipol.eu>> (12.01.2012)

4.6.6. İnternet tabanlı sivil bir katılım örneği: “Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz” kampanyası

“Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz”, 2010 yılında pasaport ve harç ücretlerinin indirilmesi talebinde bulunan vatandaşların, büyük oranda internet üzerinde örgütlenerek arkasında durdukları bir oluşumun sloganıdır. Oluşum, zamanla, bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik stratejik yaklaşımların benimsendiği doğal bir birlikteliğe ve kampanyaya dönüşmüştür. Kampanya sonucunda üç aydan daha kısa bir sürede politika sürecine etki edilmiş; pasaport harç bedellerinde yüzde 50 ve pasaport defter bedelinde de yüzde 65 civarında indirimle gidilmiştir. Bu örneğe ilişkin detaylı bir anlatım Ek 3’te verilmektedir.

4.7. Bölüm Değerlendirmesi

Katılımcılık, Türk kamu yönetiminde etraflıca tanımlanmış bir yönetim anlayışı çerçevesinde uygulanmamakla birlikte; anayasal rejim katılımcı yönetimin benimsenmesi yönünde yorumlanabilecek uygun bir çerçeveye sahiptir. Hatta, 1982 Anayasasının, katılımcı yönetim unsurlarının geliştirilmesini, Devletin yükümlülüğü olarak sayacak bir kurgusu vardır. Bu çerçevede, Türkiye’de son yıllarda temel politika metinlerinde katılımcı yönetime, hem genel bir yönetim anlayışı olarak hem de farklı politika alanlarında çok sayıda gönderme yapılmaktadır. Öte yandan, mer’i mevzuat katılımcı yönetimin unsurlarını içeren ögeler taşımaktadır. Bu ögeler, yakın dönemde gerçekleştirilen yasal düzenlemelerde giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Ayrıca, danışma ve destek sağlama fonksiyonlarına yönelik önemli sayıda kurul, farklı toplum kesimlerini kamu kurumları ile bir araya getirmektedir. BİT tabanlı katılımcılık uygulamaları ise yeni yeni ortaya çıkmaktadır.

Bu bölümde zikredilen anayasal rejim çerçevesi, mevzuat, kurumsal yapılar ve uygulamalar, kamu yönetiminin bütünüyle kapalı bir işleyişe sahip olduğu ve katılımcılığı dışladığı yönündeki yaygın algıyı desteklememektedir. Burada ortaya konan çerçeve doğrultusunda, kamu yönetiminde katılımcılık eksikliğini, kamu yönetiminde katılımcılığın sistematik bir yaklaşımla kurgulanmamış olmasına, genel olarak katılımcılık kültürünün kuvvetli olmamasına ve katılımcılığı kolaylaştıran, hatta zorlayan araçların henüz ortaya çıkmasına bağlanabilir.

Türkiye, 2000’li yılların ilk yarısından itibaren kamu yönetiminde stratejik yönetimin tesisi ve e-devlet çalışmalarına hız vermiştir. Aynı dönemde, toplumda BİT kullanımı da önemli düzeye ulaşmıştır. Bu alanlar; uygulama, politika tasarımının gerisinde kalmakla birlikte, Türk kamu yönetiminin farklı bir yönetim anlayışına doğru evrilmesinde iki kritik uygulama aracını teşkil etmektedir. Nitekim, Türkiye’de katılımcı yönetim yaklaşımının gündemde tutunması ve pratik uygulamaların ortaya çıkması büyük oranda stratejik yönetime ve e-devlete dayanmaktadır. Bu alanlar, önümüzdeki dönemde de, Türkiye’nin katılımcı yönetim tercihinin sürükleyici unsurları olacaktır.

Türkiye, katılımcı uygulamalar açısından dünya örneklerini geriden takip etmektedir. Ancak, bu durum, ileri düzey uygulamaları bulunan ülkelerin takip edilmesi, olumlu ve olumsuz etkilerin gözlenmesi ve ülke örneklerinin Türkiye’nin şartları ile karşılaştırılarak daha doğru yaklaşımların ve uygulamaların geliştirilmesi açısından fırsat oluşturmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu politikalarının oluşturulması, çok aktörlü ve çok aşamalı bir süreç ve döngüye dayanmaktadır. Bu süreçte katılımcılığın sağlanması iki unsura dayalı olarak kaçınılmazdır. Bu unsurlar; en geniş ifadeyle, (1) demokratik yönetim tercihi ve bunun gerektirdiği meşruiyet ihtiyacı ile (2) kamu politikalarında etkinliğin sağlanmasında ve kamu aksaklıklarını gidermede politika aktörleri arasında duyulan maddi ve gayrimaddi kaynak bağımlılığıdır. Katılımcılık, kamu politikalarının oluşturulmasında yeni ve bağımsız bir paradigma olmayıp, mevcut yönetim kurgusuna eklenmektedir; bu haliyle politika sürecinde etkinliği sağlamaya dönük fırsatlar sunduğu gibi, etkinliği bozacak ya da aksaklıkları artıracak ilave riskler de taşımaktadır. Bununla beraber katılımcı yönetim, taşıdığı fırsat ve risklerden bağımsız biçimde, demokratik yönetim tercihinin bir gereği olarak kendi başına bir değerdir ve vazgeçilmezdir.

BİT, 1990'lı yıllardan itibaren, insanlığın bilgi ile kurduğu irtibatla sağladığı olağanüstü imkânlarla bireysel, ekonomik ve sosyal yaşama damga vurmuş; dolayısıyla kamu yönetimlerini de derinden etkilemiştir. Bu çerçevede BİT, katılımcı yönetim yaklaşımı ve uygulamaları açısından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Hatta denebilir ki, katılımcılığa (özellikle bireyin katılımına) olanak sağlayan en önemli araç BİT'tir. BİT'in gelişim seyri göz önüne alındığında, bu fırsatların, önümüzdeki dönemde çok daha farklı boyutlara ulaşacağı; BİT'in hâlihazırda mevcut yönetim metotlarına araç olarak eklenmenin ötesine geçerek, yönetim ve temsil kurumlarını dönüştüreceği de öngörülmektedir.

Uluslararası/uluslarüstü örgütler, yukarıda zikredilen gelişmelerin takipçisi ve yönlendiricisi olarak, hem genel olarak katılım hem de e-katılım konusunu anlamaya ve yönlendirmeye dönük ciddi çabalar içindedir. Bu çabaların ülkelerdeki karşılığı, katılımcı yönetimin, şeffaflık ve hesap verebilirlik yaklaşımları ile de mecz edilerek açık yönetim anlayışı etrafında öncelik olarak belirlenmesidir. Bu politika tercihi, ülkelerde çok sayıda e-katılım uygulamasının hayata geçirilmesini sağlamaktadır.

Türk kamu yönetimi, etraflica tanımlanmış bir katılımcı yönetim çerçevesinden yoksundur. Buna rağmen, anayasal rejim katılımcı yönetimin

benimsenmesine uygun bir çerçeveye sahiptir. Katılımcılık; bu anayasal rejim ortamında, politika dokümanlarında, mevzuatta, kurumsal yapıların tasarımında ve nihayet kurumların uygulamalarında her bir alana has bir çerçeve içinde yer bulmaktadır. Türkiye’de e-katılımcılık uygulamaları yeni yeni ortaya çıkmakta olup, diğer ülkelerdeki örneklere kıyasla oldukça yetersiz kalmaktadır. Bununla beraber, Türkiye’nin e-devlet uygulamalarında kaydettiği aşama ve bireylerde BİT kullanım oranları ve alışkanlıklarının önemli düzeye ulaşmış olması, gelecekte hayata geçirilecek e-katılımcılık uygulamalarının önemli ölçüde rağbet göreceğini işaret etmektedir. Nitekim, çeşitli düzeylerde açığa çıkan, aşağıdan yukarıya, BİT tabanlı katılım örnekleri bunu destekleyecek sonuçlar ortaya koymaktadır.

Bütün bu çerçeve içerisinde, bu çalışma kapsamında, aşağıda yer verilen sonuçlar ortaya konmakta ve önerilerde bulunmaktadır²⁶¹:

(1) BİT’in bu çalışmada zikredilen etkileri kısa ve orta vadede bireysel, sosyal ve ekonomik yaşamda daha yoğun, yaygın ve kaliteli biçimde içselleştirilecektir. Bu seyrin kamu alanını da barındıran siyasal alanda uzun vadedeki etkisi, katılımcı ve pek çok konuda doğrudan yönetim mekanizmalarının işletilmesine dönük mutlak talepler olarak ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, siyasal hakimiyet unsurlarına ve kamu yönetimlerine düşen sorumluluk, ilk bakışta kendi aleyhine işleyen bu süreci, kullandıkları egemenliğin kaynağında oluşan dinamikleri, henüz tabanda gelişme döneminde iken doğru algılamaya çalışmak ve bu tabanla doğrudan işbirliği içinde yönlendirmektir. *Bu çerçevede, Türk kamu yönetimi, söylem olarak yücelttiği, uygulamada ise ürkek ve kuşkulu bir kapı aralama ile karşıladığı katılımcı yönetimi, başlı başına bir politika tercihi olarak benimsemeli; bu politika tercihini kapsamlı bir katılımcılık programı ile desteklemeli; katılımcı yönetim ilkelerini ve uygulama araçlarını belirleyerek, dağıtık haldeki katılımcı yaklaşım ve uygulamalara ilke ve ivme kazandırmalıdır. Bahse konu katılımcılık programının (i) politika ve strateji, (ii) araştırma, geliştirme ve yenilik, (iii) uygulama ve (iv) izleme ve değerlendirme boyutları üzerine inşa edilmesi ve burada sayılanlarla sınırlı*

²⁶¹ Mevcut katılım mekanizmaları ve burada dile getirilen öneriler sonrası bireylerin kamu politikalarına katılım yollarının bir sunumu için Şekil 5-1’e bakınız.

olmamak üzere, aşağıda zikredilen hususların programda dikkate alınması önerilmektedir.

(a) Katılımcılığa ilişkin teorik ve pratik gelişmeleri ilgilendiren bilim alanlarındaki çalışmalara destek verilmesi; bunlar arasında sinerji ve işbirliği imkânlarını geliştirecek, bu alanların katılımcılığa sağladığı katkıyı takip ederek uygulamaya aktaracak ve uygulamadaki gelişmelerin bilim dünyasının çalışmalarına en üst düzeyde katkı yapmasını sağlayacak mekanizmaların gözetilmesi,

(b) Eğitim sistemi, aile yapısı, dini eğilimler, toplumsal, kurumsal ve bireysel kültür ve alışkanlıklar, tarihi ve coğrafi miras gibi alanlar başta olmak üzere katılımcılık kültürünü etkileyen konular üzerine yoğunlaşılması; katılımcılık politikaları ve uygulamaları ile bu alanlarda karşılıklı uyumun gözetilmesi,

(c) Katılımcılıktan beklenen faydayı azami düzeye taşımak üzere siyasal alan, kamu alanı, kamusal alan ve özel alan arasındaki sınırlar ve geçişkenlikler konusunda katılımcılığın geliştirilmesi amacı doğrultusunda çalışmalar yapılması; katılımcılığın gelişmesi önünde suni engel teşkil eden ayrımların ortaya konması,

(d) Kamu yönetiminin ve diğer örgütlü kesimlerin iç işleyişlerindeki katılımcılık konusunun ayrıca çalışılması ve desteklenmesi,

(e) Katılımın etkinliğini sağlayacak ilkelerin, usul ve esasların sürekli geliştirmeye açık olarak gene katılımcı bir yaklaşımla oluşturulması,

(f) Katılım araçları ve yöntemlerinin takip edilmesi, envanterinin tutulması, bu araç ve yöntemlerin yurtiçinde geliştirilmesi için Ar-Ge ve Yenilik destekleri sağlanması,

(g) Katılım araç ve yöntemlerinin etkin katılımı mümkün kılacak şekilde kullanılması ve tarafsızlığının sağlanması; bu bağlamda bu araçların geliştirildiği sektörlere ilişkin standart, sahiplik, işletme, vb. konularda düzenleyici çalışmalar yapılması, gereken durumlarda kurumsal düzenlemelerle mevzuat düzenlemelerinin hayata geçirilmesi,

(h) Katılımın faydalarının ve olumsuz etkilerinin nitel ve nicel kriterlerle ölçülmesi ve analiz edilmesi.

(2) Katılımcılık, mevcut yönetim kurgusuna eklemenecek basit bir idari usul ilkesi ya da sadece kamu yönetiminin iyileştirilmesinin bir aracı değildir. Toplumda yarattığı yenilik potansiyeli ve toplumun kamu politikalarının asli ve aktif bir unsuru haline gelmesi ile katılımcılık ekonomik ve sosyal kalkınmanın da önemli bir aracı olacaktır. Öte yandan, Türkiye’de katılımcılığa ilişkin söylem ve çalışmalar büyük oranda Kalkınma Bakanlığı’nın ulusal koordinasyonunda yürütülen stratejik yönetim ve bilgi toplumu faaliyetleri etrafında toplanmaktadır. *Bu açıdan katılımcılığa yönelik olarak önerilen kapsamlı programın, Kalkınma Bakanlığı tarafından ilgili taraflarla işbirliği içinde yürütülmesi uygun olacaktır. Bu çerçevede, Kalkınma Bakanlığı’nın ana faydalanıcısı olduğu Stratejik Planlama ve Politika Geliştirmede Katılım Projesi başlangıç noktası olarak değerlendirilmeye uygundur.*

(3) Türk kamu yönetiminde dağınık haldeki çok sayıda katılım uygulamasının, kamu yönetimi tarafından yeterli görülme ihtimali oldukça yüksektir. Ancak, demokrasi düzeyi ve teknolojik gelişmelerin içselleştirilme derecesi arttıkça, tabandan gelen taleplerin seyri daha fazla katılımı ve doğrudan karar alma mekanizmalarını içerecek şekilde genişleyecektir. *Bu doğrultuda, Türk kamu yönetimi, katılımın çerçevesini kendi algı sınırlarının ötesinde objektif gelişmelere ve vatandaşların taleplerine göre ve zamanla genişleyecek şekilde ortaya koymalıdır.*

(4) BİT’in mahiyetini hakkıyla anlayamayan, kavrayamayan ve BİT’i özümseyerek ondan ziyadesiyle istifade edemeyen yönetimlerin, ülkeleri için gerçekçi hedefler ortaya koyması mümkün değildir. Bu durum, katılımcı yönetim yaklaşımı için de geçerlidir. Çağımızda, katılıma asıl işlevselliğini kazandıran BİT olmuştur. *Bu çerçevede, Türkiye, katılımda BİT tercihini stratejik bir yaklaşımla ortaya koymalı; mevcut BİT tabanlı uygulamaları hayata geçirmeli ve bir yandan diğer ülkelerde pek çok kesimin katkılarıyla şekillenen BİT’in gelişim seyrini takip etmeli, bir yandan da Türkiye’de bu alandaki Ar-Ge ve yenilik projelerine üst düzeyde sahip çıkmalıdır.*

(5) Türkiye’de e-devlet alanında hayata geçirilen pek çok uygulama, katılımcı yönetim açısından geliştirilmeye son derece uygun altyapıları haizdir. *Bu çerçevede, yukarıda zikredilen politika çalışmalarını beklemezsizin çok sayıda uygulamanın geliştirilmesi mümkündür. Bu bağlamda;*

(a) BİMER uygulaması, şeffaf bir işleyişe kavuşturulmalıdır. Bu sayede; bireyler, aynı zamanda başka vatandaşlar tarafından verilen ve kendi talepleri ile örtüşen isteklerini görebilir. Sisteme kazandırılacak yetenekle, mükerrerlik arz eden taleplerin gereksiz yere sürece girmesinin önüne geçilerek, kamu kurumlarının uygulamadan kaynaklanan meşguliyeti azaltılır. Kamu yönetiminin vatandaş taleplerinin kapalı bir süreçte işleme tabi tutulması nedeniyle göz ardı edilmesi yönündeki eğilimlerinin önüne geçilir. Bilgi sistemlerine kazandırılacak yetenekle, vatandaş talepleri toplu olarak analiz edilerek buradan, mevzuat değişiklikleri dâhil, politika önerileri çıkarılabilir.

(b) Mevzuat Bilgi Sistemi, mer'i mevzuat konusunda görüş ve değişiklik önerisi iletmek isteyen kesimlerin bu taleplerini şeffaf bir biçimde alacak, işleyecek, analiz edecek ve mevzuat değişiklik önerileri üretecek bir yapıya kavuşturulmalıdır.

(c) Mevzuat Bilgi Sisteminde yer alan bütün mevzuat metinleri; vatandaşların üzerinde çalışabilecekleri, arka planda müzakere yapabilecekleri ve değişiklik önerisi getirebilecekleri viki tarzı bir uygulama ile vatandaş önerilerine açılmalıdır. Bu sayede, bireylerin gündelik yaşamlarında karşılaştıkları kamu uygulamaları üzerinden şekillenecek politika önerileri ile mevzuatın kalitesinin artırılması için altyapı sağlanmış olur. Öte yandan, mevzuatın toplum hayatının seyrini en iyi biçimde düzenlemek üzere tasarlanmış, gelişmeye açık politika metinleri olduğu algısı kamu yönetiminde ve toplumda yerleşmeye başlar; her türlü olumsuzluk, kaynağı bilinmeyen ve değişime karşı kilitlendiği varsayılan mevzuatın üzerine atılmaz.

(d) Kamu kurumları tarafından hazırlanan mevzuat taslaklarının görüş için internet üzerinden kamuoyuna açılması yönünde, mevcut mevzuattaki yaklaşımlar geliştirilecek şekilde çalışma başlatılmalıdır. Görüş alma sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesini sağlamak üzere usul ve esaslar belirlenmelidir. BK, bu açıdan örnek teşkil eder durumdadır.

(e) Bireyler tarafından, kamu kurumlarının internet sitelerinde, sosyal medyada ve internette kamu politikalarına ilişkin olarak dile getirilen görüş ve taleplerin otomatik şekilde toplanmasını, analizini ve politika süreçlerine

yansıtılmasını amaçlayan bir proje hayata geçirilmelidir. Bu mahiyetteki çalışmaların, kişisel bilgi mahremiyetini muhafaza edecek ve bilgiyi sahibinden soyutlayacak şekilde yürütülmesi esas olmalıdır.

(f) Kalkınma Bakanlığı, ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tespit ederek takip edilecek iktisadi, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde Hükümete müşavirlik yapan bir kurum olarak; katılımcı araçlara en ziyade ihtiyaç duyan kamu kurumudur. Bu açıdan Bakanlık, vakit kaybetmeksizin, forum, viki, sosyal ağ, vb. sosyal medya uygulamalarını hayata geçirmelidir. Bu yöndeki çalışmalar, ABD örneğinde olduğu gibi alanlarında uzman kesimleri bir araya getirecek şekilde farklı kesimlere hitap edecek biçimde kurgulanmalıdır. Bu çalışmalar, Bakanlığın, geleneğinde farklı yöntemlerle elde etmeye çalıştığı şekliyle, Türkiye'nin ortak aklını kalkınma politikalarının etrafında toplayacaktır.²⁶²

(g) TBMM, genel kurul gündemi ve ihtisas komisyonu toplantıları dâhil olmak üzere, gizli görüşme kararı alınanlar hariç, her türlü toplantının ağ üzerinden yayınlanmasına, toplantıların kayıt altına alınarak arşivlenmesine ve bu arşivin internet üzerinden erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik çalışma yapılmalıdır.

(h) TBMM'ye, yasama faaliyetlerinde, uzun vadede, teknik olarak mümkün olan en üst düzeyde doğrudan demokrasiye geçme taahhüdünde bulunarak, BİT'in sağladığı doğrudan demokrasi imkânlarının araştırılmasına yönelik uzun vadeli bir program başlatması önerilmektedir. TBMM'nin bu konudaki çalışmalarını desteklemek üzere, Anayasada, TBMM'ye doğrudan demokrasi uygulamalarını hayata geçirmek üzere yetki veren düzenleme yapılmalıdır.

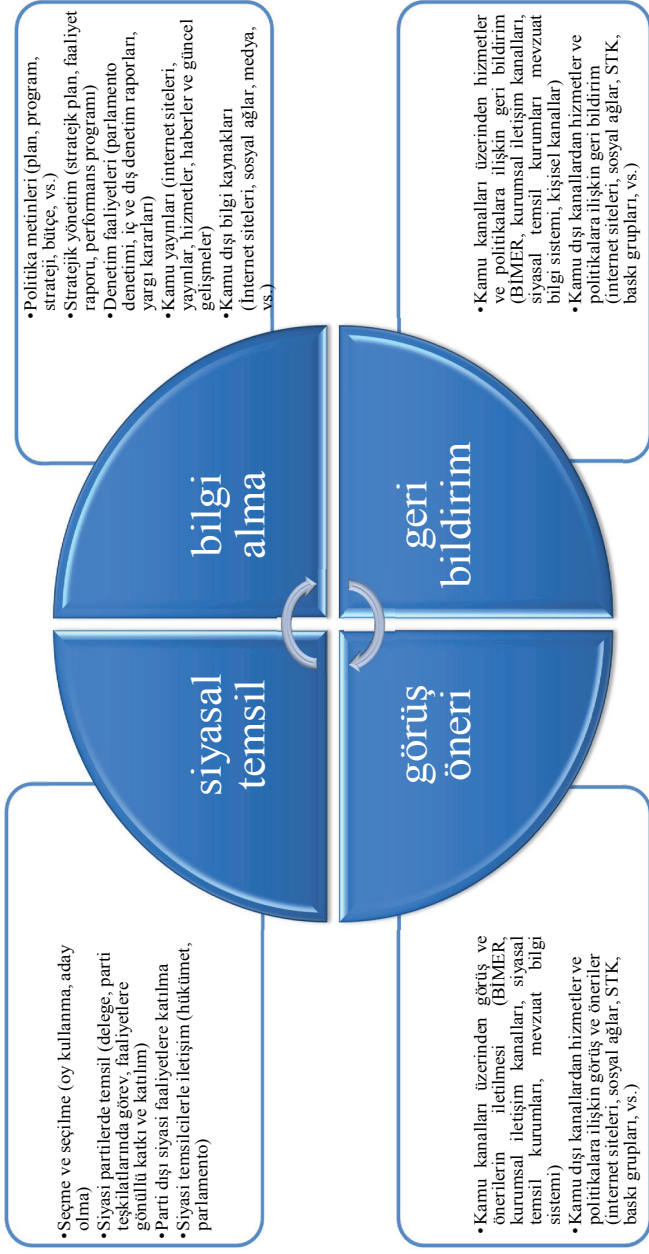
(i) Kamu kurumlarının, kamuoyuna kapalı olması gerekmeyen toplantılarının ve etkinliklerinin ağ üzerinden yayınına, kaydına, arşivlenmesine ve arşivin internet üzerinden erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik çalışma yapılmalıdır.

²⁶² Bu öneri çerçevesinde Bakanlığın uygulayabileceği bir e-katılımcılık modeli için kavramsal çerçeve önerisi Ek 4'te verilmektedir.

(j) Kamu kurumlarının sunmuş oldukları hizmetlerden sonra kullanıcıların memnuniyetini ölçmek ve değerlendirmek üzere belirli standartlarda çevrimiçi anket uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.

(k) Bilgi edinme hakkının ötesinde, kamu kurumlarının ellerinde bulundurdukları, gizlilik, güvenlik, mahremiyet vb. nedenlerle açıklanmasında sakınca bulunmayan her türlü bilginin vatandaş talebine gerek kalmaksızın elektronik ortamda yayınına ilişkin belirlenen politika tercihi hayata geçirilmelidir.

Şekil 5-1. Bireylerin Kamu Politikalarına Katılım Yolları

EKLER

EK 1- AB Yirmi Temel Kamu Hizmeti ve Türkiye’de Sunum Durumu

SIRA	KAMU HİZMETİ TANIMI	TÜRKİYE’DEKİ UYGULAMA DURUMU
VATANDAŞA YÖNELİK HİZMETLER		
1	Gelir vergileri: bildirim ve değerlendirme	e-Beyanname kapsamında bildirim, tahakkuk ve ödeme işlemleri çevrimiçi gerçekleştirilebilmektedir.
2	İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri	Türkiye İş Kurumunun internet sayfasından kamu ve özel sektör iş ve işçi arama ve başvuru işlemleri yapılabilmektedir.
3	Sosyal güvenlik katkısı (sigorta primleri) - İşsizlik yardımı - Çocuk yardımı - Sağlık sigortası - Öğrenci yardımı	 - Türkiye İş Kurumunun internet sayfasından işsizlik ödeneği için çevrimiçi başvuru yapılabilmektedir. - Aile ve çocuk yardımı ile ilgili doğrudan bilgi veren ve işlem yapılan bir internet sitesi bulunmamaktadır. - Sağlık sigortasına ilişkin işlemler Sosyal Güvenlik Kurumunun uygulamaları üzerinden çevrimiçi gerçekleştirilebilmektedir. - Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu internet sayfasından öğrenci burs, kredi ve yurt başvuruları çevrimiçi yapılabilmekte; sonuçlar ve borç durumlarına ilişkin bilgilere ulaşılabilmektedir.
4	Kişisel belgeler (pasaport ve sürücü belgesi)	Konu hakkında bilgi verilmekte, pasaport için tek noktadan çevrimiçi başvuru randevusu alınabilmekte, ehliyet için 81 ilin bir kısmında çevrimiçi başvuru yapılabilmektedir.
5	Araç ruhsatı	İkinci el araçların satış, devir ve tescil işlemleri noterlere yapılan şahsen başvuru üzerine noterler tarafından elektronik ortamda yürütülmekte, ayrıca tescil kuruluşuna başvuru gerekmemektedir. Yeni araç tescil işlemlerine ilişkin pilot uygulama tamamlanmış olup uygulamanın ülke çapında hayata geçirilmesi çalışmaları devam etmektedir.
6	İnşaat ruhsatı başvurusu	Henüz gerçekleştirilememektedir.
7	Polise ihbarda bulunma	Emniyet Genel Müdürlüğü ile İl Emniyet Müdürlüklerinin internet sayfalarından yapılabilmektedir.
8	Halk kütüphaneleri (kataloglar, arama araçlarının mevcudiyeti)	Milli Kütüphane internet sitesinden kendi bünyesinde bulunan kitaplar için katalog tarama ve kitap ayırma işlemleri gerçekleştirilebilmektedir. Entegre e-Kütüphane Sistemi çerçevesinde toplu katalog taraması hizmeti verilmeye başlanmıştır. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü internet sitesinden otomasyona geçmiş 1.132 kütüphanede bibliyografik künye taraması yapılabilmektedir.

SIRA	KAMU HİZMETİ TANIMI	TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMA DURUMU
9	Belgeler (doğum ve evlilik): başvuru ve alma	Bazı belediyelerde evlilik işlemlerini başlatma başvurusu çevrimiçi yapılabilmektedir.
10	Yüksek öğrenime kayıt / üniversiteler	Bazı üniversiteler tarafından ön kayıt işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir.
11	Taşınma bildirim (adres değişikliği)	Elektronik imza kullanılarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü internet sayfası üzerinden adres değişikliği işlemi gerçekleştirilebilmektedir.
12	Sağlığa ilişkin hizmetler (değişik hastanelerin hizmetleri hakkında interaktif tavsiye alma; hastanelerden randevu)	Çevrimiçi bilgi ve randevu hizmeti veren hastaneler bulunmaktadır. 2012 yılı itibarıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Merkezi Hastane Randevu Sistemi çerçevesinde çevrimiçi randevu pilot uygulaması gerçekleştirilmektedir.
İŞ DÜNYASINA YÖNELİK HİZMETLER		
1	Çalışanlar için sigorta primleri	Bildirimler internet üzerinden gönderilebilmekte; borç, tahakkuk ve tahsilât bilgilerine ulaşılabilmekte ve çevrimiçi ödeme yapılabilmektedir.
2	Kurumlar vergisi: bildirim, onaylama	e-Beyanname kapsamında bildirim, tahakkuk ve ödeme işlemleri gerçekleştirilmektedir.
3	Katma değer vergisi: bildirim, onaylama	e-Beyanname kapsamında bildirim, tahakkuk ve ödeme işlemleri gerçekleştirilmektedir.
4	Yeni şirket kaydı	Yeni şirket tescili, değişiklikleri ve ticaret sicili işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesine imkân sağlayan Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) tamamlanmış ve Mersin Ticaret Sicil Memurluğunda pilot uygulamaya başlanmıştır. Tüm ticaret sicil memurluklarına yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.
5	İstatistik birimine veri iletimi	İnternet üzerinden veri girebilen işletmelere kullanıcı hesabı açılabilir. Girişimler için uygulanan anketlerden bazılarında ilişkin veriler elektronik ortamda alınmakta ve yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir.
6	Gümrük bildirimleri	Beyannameler elektronik ortamda verilebilmektedir.
7	Çevre ile ilişkili izinler (raporlama dâhil)	Çevre izin ve lisansı başvuru işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir.
8	Kamu alımları	Elektronik Kamu Alımları Platformu (EKAP) oluşturulmuş; ilk elektronik ihale 7 Mart 2011 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kamu İhale Bülteni elektronik ortamda yayınlanmaktadır.

EK 2- Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖJK Raporlarında Önerilen Temel Amaç ve Politikaların Planda Karşılama Düzeyi

Bu incelemede on adet Dokuzuncu Kalkınma Planı ÖJK'sı ele alınmış olup ÖJK raporları içerisinde daha önce DPT tarafından belirlenmiş iki ayrı formata uygun olarak (1) Dokuzuncu Plan Dönemi için Önerilen Strateji, Amaç, Politika, Öncelik ve Tedbirler ana başlığı altında yer verilen "Temel Amaç ve Politikalar" ve (2) Geleceğe Dönük Strateji ana başlığı altında yer verilen "Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar" bölümlerinde yer verilen öneriler değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. İncelemede, önerilerin Planda belirlenen temel amaçlar arasında karşılanıp karşılanmadığı değerlendirilmiştir. Herhangi bir önerinin Planda sözel olarak doğrudan ya da farklı ifadelerle karşılık bulmaması bahse konu önerinin reddi anlamına gelmemektedir. Bu yönde bir kanaat belirtmeden önce Plan dönemi boyunca belirlenen OVP ve Yıllık Programlar ile Hükümet Programlarına müracaat edilmesi, ayrıca Plan dönemi boyunca gerçekleştirilen uygulamaların incelenmesi gerekmektedir.

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
ADALET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
1	0,50	1	Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkesinin tüm kurum ve kurallarıyla yaşama geçirilmesi - <i>Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkesinin tüm kurum ve kurallarıyla yaşama geçirilmesi</i>	-
2	0,43	1	- <i>Hukuk devleti ilkesinin tüm kurum ve kurallarıyla yaşama geçirilmesi</i> Hukukun üstünlüğü ve hukuka bağlılık ilkeleri doğrultusunda, adil, etkin, verimli ve nesnel olarak işleyen bir adalet sisteminin sağlanması; bu amaca ulaşırken insan haklarına saygının esas alınması ve evrensel hukuk normlarının göz önünde tutulması - <i>Hukukun üstünlüğü ve hukuka bağlılık ilkelerine bağlı bir adalet sistemi</i>	712 712

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
ADALET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
			- <i>Adil bir adalet sistemi</i>	712
			- <i>Etkin bir adalet sistemi</i>	714, 721
			- <i>Verimli bir adalet sistemi</i>	-
			- <i>Nesnel bir adalet sistemi</i>	-
			- <i>İnsan haklarına saygılı bir adalet sistemi</i>	-
			- <i>Evrinsel hukuk normlarını gözetilen bir adalet sistemi</i>	-
3	1	1	Adalet hizmetlerine merkezi yönetim bütçesinden ayrılan malî kaynakların yüzdelik dilimlerinin, kalkınma planı hedeflerine ve yargı hizmetlerinin sorunlarına ivedi çözüm bulacak şekilde artırılması	340
4	-	1	Yargı bağımsızlığının önündeki mevcut tüm anayasal ve yasal engellerin kaldırılması	-
5	0,75	1	Yargılamanın işleyişi ve temel unsurlarında hizmet kalitesini artırıcı ve çağdaş demokratik hukuk devletlerindeki tüm standart ölçülerle uyumu sağlayıcı çabaların sürdürülmesi; özellikle de, yargılama sürecini hızlı, güvenli ve sağlıklı işleyen hukuksal ve kurumsal düzenlemeler yapılırken, kişilere sağlanan evrensel ve ulusal hukuktan kaynaklanan güvencelerin ihlal edilmemesine en üst düzeyde özen gösterilmesi	712
			- <i>Yargılamanın işleyişi ve temel unsurlarında hizmet kalitesinin artırılması</i>	712

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
ADALET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Çağdaş demokratik hukuk devletlerindeki tüm standart ölçülerle uyumu sağlayıcı çabaların sürdürülmesi</i> - <i>Yargılama sürecini hızlı, güvenli ve sağlıklı işleten hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması</i> - <i>Kişilere sağlanan evrensel ve ulusal hukuktan kaynaklanan güvencelerin ihlal edilmemesine en üst düzeyde özen gösterilmesi</i> 	712 712 -
6	1	1	Adalet hizmetlerinde hukuka ve hakkaniyete uygun, adil ve gerçekçi yargısal çözümlere ulaşabilme yönünde, hızlı, etkin ve güvenilir sonuçları sağlayan köktü hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması	712
7	-	1	Yargılama hukuklarını düzenleyen usul yasalarındaki kuralların basit, anlaşılır ve açık bir hale getirilmesi	-
8	-	1	Yargısal etkinliklerin yürütülmesinde davanın tarafları arasında silahların eşitliği ilkesinin tüm gereklilerinin tam anlamıyla yaşama geçirilmesi	-
9	1	1	Yargı içi ve dışı tüm etkinliklerde uyulması gereken meslek ahlâkı ile ilgili tüm davranış kurallarını içeren bir Yargı Eftığı Kanunu çıkarılması	715
10	-	1	Sayıştay'ın; Anayasa'nın yargı bölümünden çıkarılarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına, kamu idarelerinin mali işlemlerini düzenlilik ve performans açılarından denetleyen bir anayasal organ haline getirilmesi	-
11	-	1	Yargı organlarının her aşamasında, hâkim ve savcı sıfatıyla, sadece hukuk fakültesi mezunlarının istihdam edilmesi	-
12	-	1	Yardımcı adalet personelinin; hukuk fakülteleri, adalet meslek yüksekokulları ve meslek yüksek okullarının adalet bölümleri ile adalet meslek liselerinden mezun olanlar arasından seçilip atanması	-
13	-	1	Anayasa Mahkemesi'nin örgütlenme biçimi ve yapısının yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalar yapılması	-

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
ADALET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
14	-	1	Anayasa'nın 90/son maddesi gereğince; kişilere, ulusal hukuk düzeni içerisinde, tüm iç hukuk yollarının sonuna kadar açılması ve bu konuda gerekli mekanizmaların kurulması	-
15	-	1	Yargılamanın temel ilkeleri, hukuk devleti ve adil yargılanma ilkesi de dikkate alınarak Yüce Divan kurumunun yeniden yapılandırılması	-
16	-	1	Kişi ve kurumların, yargı kararlarına gerçek anlamda uymasının sağlanması	-
17	-	1	Yargı örgütünün içinde yer alan ilk derece toplu mahkemelerde, yargı bağımsızlığı ve doğal hâkim ilkesini ihlâl edecek nitelikteki bir başkan iki üye dışında yeteri kadar üye atanması veya görevlendirilmesi uygulamalarının sona erdirilmesi	-
18	-	1	Hukukçu kimliği ile öne çıkması gereken hâkim-savcı-avukat ve noterlerin meslekî eğitimlerinin her aşamasında yeterli hukuk nosyonu ve formasyonuna kavuşmalarını sağlamaya yönelik olarak; mesleğe giriş, meslek öncesi ve meslek içi eğitimler ile mesleki yabancılık öğretimi ve uzman hukukçu eğitimleri, ilgili programlarda, tüm akademik ve mesleki kuruluşlarla birlikte eşgüdümün sağlanıp, bu etkinliklerin belli bir standardizasyon ve organizasyon içerisinde yürütülmesi	-
19	-	1	Ceza mahkûmiyetlerinin tek başına hak yoksunluklarına neden olmasının önlenmesi; kamusal, siyasal ve medeni haklarla ilgili kısıtlılıkların gerekçeli hâkim kararına bağlanması	-
20	0,5	1	Ulusal Yargı Ağı Projesi'nin hukuksal alt yapısının oluşturulması; söz konusu projenin plânlanan takvim doğrultusunda tam bir verim alınmaya kadar, uygun uygulama çalışmaları programları ile sürdürülmesi - <i>Ulusal Yargı Ağı Projesi'nin hukuksal alt yapısının oluşturulması</i> - <i>Söz konusu projenin plânlanan takvim doğrultusunda tam bir verim alınmaya kadar, uygun uygulama çalışmaları programları ile sürdürülmesi</i>	- 721

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
ADALET ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
21	-	1	Yargı organları ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların mevcut veri tabanlarının bütümleştirilmesi; kolay ve masrafsız erişim olanakları sağlanması; mükerrer veri girişlerinin ve sistem uygulamalarının önüne geçilmesi	-
22	-	1	Bilişim teknolojileri ve özellikle internet uygulamaları alanındaki özel suç tipleri ile kişilik hakkı ihlallerinde, hukuka aykırılık yaratan fiiller ve failer için çağdaş hukukun temel kavram ve ilkelerine uygun pozitif düzenlemelerin tamamlanması ve ciddi yaptırımlar öngören yasal çözümler getirilmesi	-
23	1	1	Adli yardım kurumunun, çağcıl esaslar doğrultusunda, adliyelerde yurttaşlara etkin adalet hizmetleri verilebilecek şekilde, tek bir çatı altında yeniden düzenlenmesi	717
24	-	1	Türk yargı örgütünü oluşturan tüm adli hizmet birimlerinin (adliyeler, ceza infaz kurumları, adli emanet depoları ve ilgili diğer yardımcı birimler) gerekli personel, bina, teknik ve fiziksel donanımlar ile modern araç ve gereçlerle donatılması	-
25	-	1	Adalet hizmetlerinin yürütülmesinde, adli tıp ve adli bilimler ile ilgili diğer bilimsel ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerden üst düzeyde yararlanması	-
Toplam	6,18	25		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (BİLGİ TEKNOLOJİLERİ)				
26	-	1	Son yıllarda artış eğilimi gösteren ve AB'ye tam üyelik sürecinde daha da artması beklenen insan kaynakları maliyetlerinin sektörün rekabet avantajlarını olumsuz etkilememesi için gereken önlemlerin bu süreçte ivedilikle alınması	-
27	-	1	AB'ye tam üyeliğin bir mükellefiyeti olarak yapılması gereken müktesebat ve uygulama standartları konusunda BT sektörünün bilgilendirilmesi ve gerekli düzenleyici yasal sürecin tamamlanması; Türkiye'nin AB üyeliğinden sonra, diğer tüm sektörlerde olduğu gibi BT sektörünün rekabet şartlarından olumsuz etkilenmemesi için bilgilendirme ve değişimi yönetme faaliyetlerine öncelik verilmesi	-
28	1	1	Ülkemizin donanım ve çevre birimleri ile işletim sistemleri, veri tabanı, ofis uygulamaları, kurumsal kaynak planlama gibi konularda uluslararası rekabet edecek bir varlığı olmamakla beraber; özellikle, sahip olduğu ve KOBİ'lere yönelik, çok dinamik gelişen ürün yelpazesinin AB pazarında da kullanımı konusunda ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca sağlanacak teşvikler geliştirilmesi; gömülü yazılım bileşenlerinin uluslararası düzeyde kullanımı ve tercih edilmesi ile ilgili önlemlerin alınması	557
29	-	1	BT sektörüne ilişkin düzenli veri ve istatistik üretimini sağlayacak önlemlerin alınması ve uygulanması	-
30	1	1	Kamunun BT alanında hayata geçireceği projelerin yerli BT sektörünü geliştirir ve ona dış piyasalarda rekabet edebilecek yetkinlikleri kazandırır şekilde yürütülmesi	484, 492
31	1	1	Yazılım alanında donanım ve işletim sistemi, veritabanı, ofis yazılımları gibi yatay yazılımlardan ziyade sektörel çözümlere odaklanmış (ticaret, eğitim, sağlık, savunma sanayi vb.) çözümler üretilecek dış pazarlardan pay alınması	557
32	1	1	Yerli üreticilerin stratejik alanlarda yazılım ve teknoloji üretimine yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesine geliştirilerek devam edilmesi	482
33	1	1	Bilgisayar sahipliği ve internet kullanımının yaygınlaştırılması yönünde alınacak tedbirler ve uygulamaların ivedilikle hayata geçirilmesi suretiyle sektörün gelişimine katkı sağlanması	488, 557

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (BİLGİ TEKNOLOJİLERİ)				
34	-	1	Sektörün ihtiyaç duyduğu yetkinliklerin tespit edilerek bu yetkinlikleri haiz insan kaynağı yetiştirilmesi amacıyla gerekli faaliyetlerin hayata geçirilmesi	-
35	-	1	Fikri mülkiyetin korunması ve korsan üretimin engellenmesine yönelik gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması	-
36	-	1	Türkiye'nin BİT sektöründe, özellikle yazılım alanında atılım yapabilmemesini sağlayacak fırsatları barındıran açık kaynak kodlu yazılımların; güçlü ve rekabetçi bir BİT sektörünün tesis edilmesi, kamu tarafında maliyet avantajlı olarak BİT yatırımlarında firma-bağımsız olarak esnek yapıda çözümler edinilmesi, yeni iş alanları yaratacak olması, BİT'in diğer sektörlerle difüzyonunu sağlama fırsatı sunması, BİT alanında Ar-Ge ve yenilikçiliğe altyapı oluşturmaya, eğitimde ve toplumun diğer kesimlerinde sayısal uçurumun kapatılmasına yardımcı olabilecek nitelikte olması yönleriyle değerlendirilerek desteklenmesi	-
37	-	1	Kamu ve özel kesimde standartlar ve belirli kriterler çerçevesinde açık, güvenilir, güvenli ve ekonomik çözümlerin teşvik edilmesi; kamu kurumlarının ihalelerinde rekabet bozucu şekilde hakim piyasa oyuncularının ürünlerinin ihale şartnamelerinde yer almasının önüne geçilmesi suretiyle özellikle yazılım alanında tam rekabetin sağlanması	-
38	0,5	1	Artan Ar-Ge kaynaklarına paralel olarak Türkiye'de yazılım üretiminin açık kaynak kodlu yazılımları da içerecek şekilde ciddi ve uzun süreli planlama ile desteklenmesi ve bu konuda ülkedeki büyük potansiyelin üretime ve ihracata dönüştürülmesi - <i>Artan Ar-Ge kaynaklarına paralel olarak Türkiye'de yazılım üretiminin açık kaynak kodlu yazılımları da içerecek şekilde ciddi ve uzun süreli planlama ile desteklenmesi</i> - <i>Türkiye'nin bu alandaki potansiyelinin üretime ve ihracata dönüştürülmesi</i>	557
Toplam	5,50	13		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (POSTA HİZMETLERİ)				
39	-	1	Posta sektörüne ilişkin yasal düzenleme yapılması; hem düzenleyici ve işletmeci hem de limitsiz devlet tekel hakkı bulunan PTT ile sektörde faaliyet gösteren özel işletmeciler arasında mevcut Posta Kanunu uygulamalarından kaynaklanan sorunların çözülmesi; bunun için sektörde düzenleme, işletme ve politika belirleme faaliyetlerinin ayrıştırılması	-
Toplam	-	1		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (TELEKOMÜNİKASYON)				
40	1	1	Telekomünikasyon endüstrisinin ülke kalkınması için kaldıraç olarak kullanılması	486, 488
41	1	1	Eşit seviyede, uygun fiyat ve kalitede genişbant dâhil her türlü telekomünikasyon hizmetine erişilmesi	486, 487, 488, 489, 491, 493
42	-	1	İhtiyaç duyulmadığı noktada düzenleyici müdahalelerden vazgeçilmesi	-
43	-	1	Devletin öngörülebilir politikalar ile endüstriyi istikrarlı olarak özendirilmesi	-
44	1	1	Teknoloji geliştirme ve kullanımında küresel seviyede lider ülkeler arasında girilmesi	486, 488, 489, 490
45	-	1	Rekabetçi ve uluslararası pazarlarda faal bir sektör yaratılması	-
46	-	1	GSMH'nin en az %5'i büyüklüğüne ulaşmış bir telekomünikasyon sektörü oluşturulması	-
Toplam	3	7		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU (YAYINCILIK)				
47	-	1	TRT'nin siyasi erkten bağımsız ve içerik üretiminde ticari kaygılardan uzak, özerk, aynı zamanda hesap verebilir bir yayın kuruluşu olarak ülkemiz radyo ve televizyon yayıncılığı endüstrisindeki merkezi konununun yasal düzenlemeler ile güçlendirilmesi	-
48	1	1	Gelişen yayıncılık teknolojisi ve telekomünikasyon ile bilgi teknolojileri endüstrisi arasındaki yakınsama göz önüne alınarak etkin rekabet ortamında kamu yayın hizmetinin; izleyici ve dinleyiciye seçme hakkı tanıyacak şekilde tüm yurt sahına kaliteli bir şekilde ve toplumun farklı kesimlerinin beklentilerine cevap verecek nitelikteki içeriklerle ulaştırılmasının temin edilmesi	493
49	-	1	Uluslararası yayıncılık pazarına ihraç edilebilecek nitelikte program ve formatlar üreterek ulusal görsel-ışitsel endüstrimizin güçlü bir konuma sahip olmasının temin edilmesi	-
50	0,5	1	Yayıncılık teknolojilerinde ve iş modellerindeki gelişmelere paralel olarak, gerekli teknolojik dönüşümün, tüm paydaşların eşgüdümü içerisinde ve rasyonel bir sürede gerçekleştirilmesi - <i>Yayıncılık teknolojilerinde ve iş modellerindeki gelişmelere paralel olarak, gerekli teknolojik dönüşümün gerçekleştirilmesi</i> - <i>Teknolojik dönüşümün tüm paydaşların eşgüdümü içerisinde ve rasyonel bir sürede gerçekleştirilmesi</i>	177, 493 -
Toplam	1,5	4		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLİM VE TEKNOLOJİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
51	1	1	Bilim ve teknolojiyi ilgilendiren konulara ilişkin toplum nezdinde bilimsel ve sahipsizliğin artırılması	477
52	-	1	Bilim ve teknoloji ile ilgili plan, strateji ve politika tespit çalışmalarına başta özel kesim olmak üzere toplumun ilgili tüm kesimlerinin aktif katkı ve katılımını sağlayacak, üretilecek çıktılarının mutabakat ve uzlaşma ile belirlenecek gerçekçi beklenti ve hedeflere oturtulmasını sağlayacak usul ve süreçlerin oluşturulması	-
53	1	1	Araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerine özel kesim firmalarının ve girişimcilerin katkı ve katılımının artırılması, araştırma ve geliştirme sonuçlarının özel kesimin yürüttüğü ticarileşme süreçlerine aktarımının sağlanması, üniversite-sanayi işbirliğini mevcut düzeyden geliştirecek mevzuat düzenlemeleri dâhil tüm tedbirlerin alınması, mevcut destek ve programların geliştirilmesi <ul style="list-style-type: none"> - <i>Araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerine özel kesim firmalarının ve girişimcilerin katkı ve katılımının artırılması</i> - <i>Araştırma ve geliştirme sonuçlarının özel kesimin yürüttüğü ticarileşme süreçlerine aktarımının sağlanması</i> - <i>Üniversite-sanayi işbirliğini mevcut düzeyden geliştirecek mevzuat düzenlemeleri dâhil tüm tedbirlerin alınması</i> - <i>Mevcut destek ve programların geliştirilmesi</i> 	475, 476, 477, 478, 483 475, 480, 481, 483 480, 481 476, 478, 482, 483, 485
54	1	1	Konulan hedef ve önceliklerin gereği olan Ar-Ge ve yenilikçilik süreçleri ile tutarlı, uzun stratejik rekabet öncesi sanayi Ar-Ge'leri ve girişimcilik gibi farklı ihtiyaçların öngörüldüğü belirsizlik ve riske uygun modeller ile telafi eden maddi destek programlarının geliştirilmesi, ihtiyaca uygun vadelere ve güvenilir mali kaynak devamlılığının sağlanması	476, 484
55	1	1	Hazırlanan uzun vadeli stratejik planların gerçekleştirilmesinin izlenmesi, yıllık faaliyetlerle eşgüdümünün sağlanması ve kayıt altında aktarımı ile ilgili usullerin oluşturulması	479

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BİLİM VE TEKNOLOJİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
56	1	1	Kurumların birlikte çalışmasını geliştirmek üzere ulusal bilim ve teknoloji planlarının uygulanmasına sistem yaklaşımı içerisinde, kurumların kendi ve karşılıklı görev ve sorumluluklarının mümkün olan en yüksek ayrıntıda belirlenmesi, bu yöndeki kurumların başarımlarının izlenebileceği usullerin geliştirilmesi	479
57	0,5	1	Ulusal bilim ve teknoloji hedeflerinin ihtiyaç duyduğu mesleki vasıflarda takım çalışmasına uygun, yaratıcı, araştırmacı niteliklerde insan kaynağının tüm paydaşların eşgüdümü içerisinde geliştirilmesi, gerekirse bu amaçla tüm eğitim sistemi ve mevcut burs programlarının gözden geçirilmesi - <i>Ulusal bilim ve teknoloji hedeflerinin ihtiyaç duyduğu mesleki vasıflarda takım çalışmasına uygun, yaratıcı, araştırmacı niteliklerde insan kaynağının tüm paydaşların eşgüdümü içerisinde geliştirilmesi</i> - <i>Bu amaçla tüm eğitim sistemi ve mevcut burs programlarının gözden geçirilmesi</i>	478
58	1	1	Mevcut ulusal bilim ve teknoloji altyapı ve yatırımlarının yönetilebilmesi ve kamu, üniversiteler, araştırma kurumları ve özel kesim tarafından etkin ve aktılcı kullanımı için gerekli yöntem ve yapıların oluşturulması	476, 481, 483, 484
59	1	1	Yapılan araştırmanın özgün sonuçlar yaratması, yaratılan bilginin hızlı ve etkin ticarileşmesi için mali destek, iş ortamı, patent düzeni vb. tüm sağlayıcı unsurları güçlendirecek tedbirlerin alınması	475, 476, 478, 480, 481, 483, 484
Toplam	7,50	9		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BÖLGESEL GELİŞME ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
60	1	1	<p>Bölgelerin içsel büyüme dinamiklerini harekete geçirci, sermaye birikimini destekleyici, girişimcilik ve yenilik yaratma kapasitelerini artırıcı, sosyal sermaye yaratıcı temel bölgesel gelişme araçlarının yönetim ve rekabetçi üstünlük yaklaşımı çerçevesinde AB'ye kurumsal, yasal, ekonomik ve sosyal uyumu da dikkate alarak ortaklıklar ve ağ yapıları vasıtasıyla geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Bölgelerin içsel büyüme dinamiklerini harekete geçirecek temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Bölgelerin sermaye birikimini destekleyecek temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Bölgelerin girişimcilik yaratma kapasitelerini artıracak temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Bölgelerin yenilik yaratma kapasitelerini artıracak temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Bölgelerde sosyal sermaye yaratacak temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Yönetişim yaklaşımı çerçevesinde temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Rekabetçi üstünlük yaklaşımı çerçevesinde temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>AB'ye kurumsal, yasal, ekonomik ve sosyal uyumu dikkate alacak temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> - <i>Ortaklıklar ve ağ yapılarının kurulması suretiyle temel bölgesel gelişme araçlarının geliştirilmesi</i> 	<p>557, 651, 658, 665, 666, 667, 674, 677</p> <p>366, 387, 662, 667, 668, 683</p> <p>387, 557, 662, 665, 666</p> <p>387, 557, 663, 666, 670</p> <p>659, 664, 666, 673</p> <p>656, 665, 666, 671, 673, 682</p> <p>557, 650, 660, 663, 666, 667, 668</p> <p>387, 675, 685</p> <p>557, 665, 666, 669, 671, 673, 682</p>

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
BÖLGESEL GELİŞME ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
61	0,5	1	Bölgesel gelişmeye yönelik mevzuatın geliştirilerek uygulamada etkinliğin artırılması ve ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi - <i>Bölgesel gelişmeye yönelik mevzuatın geliştirilerek uygulamada etkinliğin artırılması</i> - <i>İlgili kurumlar arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi</i>	- 387, 651, 654, 666, 671
62	1	1	Bölgesel gelişme stratejilerini ve planlarını geliştirmeye zemin oluşturacak araçların, mekanizmaların ve yönetim modelinin oluşturulması	387, 653, 656, 666
63	1	1	Proje hazırlanması, yürütülmesi ve izlenmesi süreçlerini kapsayacak şekilde, proje yönetimi kapasitesinin yerel ve bölgesel düzeyde geliştirilmesi	655, 664, 665, 666, 668, 672, 684
64	1	1	Devlet yardımlarının, sektörel ve bölgesel özellikler dikkate alınarak, sürdürülebilir ve rekabetçi ortamda yaygınlaştırılması	387, 661, 663
65	-	1	Bölgesel gelişmedeki hedef ve araçlar doğrultusunda, AB normlarına uyumlu bölgesel bilgi sisteminin oluşturulması ve geliştirilmesi	-
Toplam	4,50	6		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMU HARCAMA VE KONTROL SİSTEMLERİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ, KAMU İHALELERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
66	1	1	<p>Kamu yönetimi ve mali yönetim reform sürecinin ve yeni sistemin tasarımdaki eksiklikleri gidermek üzere; reform yönetiminin ve geçiş sürecinin etkin bir şekilde planlanması; kamu mali yönetimi reformunun diğer reformlarla / yasal düzenlemelerle uyumunun ve koordinasyonun sağlanması ve kamu harcama ve kontrol sisteminin unsurlarının iyi bir şekilde tasarlanması</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kamu yönetimi ve mali yönetim reform sürecinin ve yeni sistemin tasarımdaki eksiklikleri gidermek üzere; reform yönetiminin ve geçiş sürecinin etkin bir şekilde planlanması</i> - <i>Kamu mali yönetimi reformunun diğer reformlarla / yasal düzenlemelerle uyumunun ve koordinasyonun sağlanması</i> - <i>Kamu harcama ve kontrol sisteminin unsurlarının iyi bir şekilde tasarlanması</i> 	366 366 366
67	1	1	<p>Kamu harcama ve kontrol sisteminin sınırlarının belirlenmesinde uyulacak ilke ve kriterlerin ortaya konması ve kamu idareleri arasında uzlaşılı sağlayarak sistem dışına çıkma eğilimlerinin önlenmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kamu harcama ve kontrol sisteminin sınırlarının belirlenmesinde uyulacak ilke ve kriterlerin ortaya konması</i> - <i>Kamu idareleri arasında uzlaşılı sağlayarak sistem dışına çıkma eğilimlerinin önlenmesi</i> 	366 366
68	-	1	Değişimin oluşumunda ve işleyişindeki yapısal unsurlardan kaynaklanan sorun ve risklerin giderilmesi	-
69	-	1	Yeni sistemin etkin bir şekilde uygulanması için idari ve beşeri kapasitenin geliştirilmesi	-
70	1	1	Kamu ihalelerinin uygun şartlarda, zamanında, rekabet ve eşit muamele ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi suretiyle, kaynakların ekonomik ve verimli kullanılmasının sağlanması	382, 386, 391, 555

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMU HARCAMA VE KONTROL SİSTEMLERİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ, KAMU İHALELERİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
71	-	1	Parlamento denetiminde etkinliğin artırılması için dış denetimin yeniden yapılandırılması; TBMM'de bulunan Plan ve Bütçe Komisyonu ile KİT Komisyonunun fonksiyonlarının gözden geçirilerek kamu hesapları ihtisas komisyonu kurulmasının sağlanması - Parlamento denetiminde etkinliğin artırılması için dış denetimin yeniden yapılandırılması - TBMM'de bulunan Plan ve Bütçe Komisyonu ile KİT Komisyonunun fonksiyonlarının gözden geçirilerek kamu hesapları ihtisas komisyonu kurulmasının sağlanması	- -
72	-	1	Kamu mallarının yönetim ve denetimine özel önem verilerek, kamu mallarının kötüye kullanılmasının ve israfının önlenmesi ve kayıplara karşı korunmasının sağlanması	-
Toplam	3	7		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
73	0,89	1	<p>Hukuk devleti ilkesine bağlı, vatandaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen, açık ve saydam, katılımcı, hesap verebilir, nesnel, tutarlı, eşitlikçi, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, yerinden yönetimin, yetki devrinin, esnekliğin, etkin ve liyakate dayalı yönetimin hakim olduğu, bilgi iletişim teknolojilerine olanak veren bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi ve sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Hukuk devleti ilkesine bağlı bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Vatandaş odaklı bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Kaliteli bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Etkili bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Hızlı hizmet sunabilen bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Açık ve saydam bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Katılımcı bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> - <i>Hesap verebilir bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi</i> 	<p>687, 712</p> <p>10, 694, 704</p> <p>686, 705</p> <p>686, 704, 705</p> <p>705</p> <p>10, 366, 384, 687, 704</p> <p>10, 687, 692, 694, 710</p> <p>10, 366, 687, 692, 694, 696</p>

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
			- Nesnel bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	688, 695, 700
			- Tutarlı bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	688
			- Eşitlikçi bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	384, 581
			- İnsan hak ve özgürlüklerine saygılı bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	-
			- Yerinden yönetimin hakim olduğu bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	10, 689, 690, 691, 710
			- Yetki devrinin hakim olduğu bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	-
			- Esnekliğin hakim olduğu bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	703, 705
			- Eriğin hakim olduğu bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	701
			- Liyakate dayalı yönetimin hakim olduğu bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	700
			- Bilgi iletişim teknolojilerine olanak veren bir kamu yönetimi sisteminin geliştirilmesi	340, 686, 702, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
			- <i>Sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi</i>	10, 441, 483, 576, 628, 635, 673
74	1	1	Kamu kurum ve kuruluşlarının misyonlarının net bir biçimde tanımlanması	366, 686, 687, 692, 693, 694
75	1	1	Yönetişim ilkelerinin kamu çalışanlarına ve kamu kurum ve kuruluşlarının üst yöneticilerince iyi anlaşılacak benimsenmesi ve davranışlar yoluyla gösterilmesi, ayrıca her örgüt için değerler setinin oluşturulması ve bu değerlerin örgütün çalışmalarına rehberlik etmesi - <i>Yönetişim ilkelerinin kamu çalışanlarına ve kamu kurum ve kuruluşlarının üst yöneticilerince iyi anlaşılacak benimsenmesi ve davranışlar yoluyla gösterilmesi</i> - <i>Her örgüt için değerler setinin oluşturulması ve bu değerlerin örgütün çalışmalarına rehberlik etmesi</i>	687, 705 366, 692
76	0,67	1	Kararların katılımcı bir yolla ve saydam olarak alınması ve etkili bir risk yönetimi sisteminin kurulması - <i>Kararların katılımcı bir yolla alınması</i> - <i>Kararların saydam olarak alınması</i> - <i>Etkili bir risk yönetimi sisteminin kurulması</i>	10, 687, 694, 710 - 366
77	1	1	Kamu kurum ve kuruluşlarının idari kapasitelerinin artırılması	686, 687, 689, 693, 697, 699, 703, 705

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
78	1	1	Paydaşların sürece katılımı ve hesap verme anlayışının yerleştirilmesi - <i>Paydaşların sürece katılımı</i> - <i>Hesap verme anlayışının yerleştirilmesi</i>	10, 692, 687, 694, 710 10, 366, 687, 692, 694, 696
79	1	1	Etik kültürünün kamu yönetimine hakim olmasının sağlanması	701
Toplam	6,56	7		

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
SANAYİ POLİTİKALARI ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
80	1	1	<p>Kamu ve özel sektörde kurumsallaşmanın sağlandığı, mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırıldığı, girişimcilere karar alma ve yatırım süreçlerinde katkı sağlayacak sanayi veritabanının oluşturulduğu, yabancı yatırım çekme performansına sahip ve iyi yönetişiminin sağlandığı bir sanayiye ulaştırılması</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kamu ve özel sektörde kurumsallaşmanın sağlandığı bir sanayiye ulaştırılması</i> - <i>Mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırıldığı bir sanayiye ulaştırılması</i> - <i>Girişimcilere karar alma ve yatırım süreçlerinde katkı sağlayacak sanayi veritabanının oluşturulduğu bir sanayiye ulaştırılması</i> - <i>Yabancı yatırım çekme performansına sahip bir sanayiye ulaştırılması</i> - <i>İyi yönetişimin sağlandığı bir sanayiye ulaştırılması</i> 	<p>481, 482, 518, 531, 534, 541, 544, 666</p> <p>543</p> <p>372, 516</p> <p>524, 538, 542</p> <p>518</p> <p>481, 482, 483, 501, 513, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 532, 533, 534, 535, 539, 544, 557</p>
81	1	1	<p>Ülke ekonomisinin, teknoloji yoğun alanlara yönelmesine öncülük etmenin yanı sıra, sanayimizde önemli yeri olan sektörlerin teknolojik dönüşümünde etkin olacak, yenilikçi ve ileri teknoloji tabanlı firma sayısının ve bunların istihdam ve üretim paylarının artırılması</p>	
82	1	1	<p>Kayıt dışı faaliyetlerin azaltılması; yurtdinde ve öncelikle dış ticaretimizde önemli yeri olan piyasalarda yerli firmaların haksız rekabete karşı etkin bir biçimde korunmasının sağlanması</p>	

No	Puan	Ağırlık	Özel İhtisas Komisyonu Önerisi	Plan Paragraf No
SANAYİ POLİTİKALARI ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU				
			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Kayıt dışı faaliyetlerin azaltılması</i> - <i>Yurtiçinde ve öncelikle dış ticaretimizde önemli yeri olan piyasalarda yerli firmaların haksız rekabete karşı etkin bir biçimde korunmasının sağlanması</i> 	389 515, 516, 527
			Standartlara uygun üretim yapan, girdi maliyetleri rekabet edebilir, AB standartlarında istihdam sağlamış çevreye duyarlı bir sanayi ülkesi haline gelinmesi	
83	0,75	1	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Standartlara uygun üretim yapan bir sanayi ülkesi haline gelinmesi</i> - <i>Girdi maliyetleri rekabet edebilir bir sanayi ülkesi haline gelinmesi</i> - <i>AB standartlarında istihdam sağlamış bir sanayi ülkesi haline gelinmesi</i> - <i>Çevreye duyarlı bir sanayi bir sanayi ülkesi haline gelinmesi</i> 	515, 517, 529 369, 423, 463 -
84	1	1	Bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, istihdam yaratmak, uluslararası rekabet gücünü artırmak için AB normları ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak katma değeri yüksek, ileri teknoloji kullanan yatırımların desteklenmesi	463, 469, 519, 544 377, 482, 513, 515, 528, 530, 534, 535, 537, 539
85	1	1	Sanayide, özellikle yenilikçi, yaratıcı girişimciliğin hayata geçirilmesini sağlayarak ülkemizin genç nüfus potansiyelinin istihdam imkânlarının artırılması	540
Toplam	5,75	6		

EK 3- İnternet tabanlı sivil bir katılım örneği: “Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz” kampanyası

“Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz”, 2010 yılında pasaport ve harç ücretlerinin indirilmesi talebinde bulunan vatandaşların, büyük oranda internet üzerinde örgütlenerek arkasında durdukları bir oluşumun sloganıdır. Oluşum, zamanla, bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik stratejik yaklaşımların benimsendiği doğal bir birlikteliğe dönüşmüştür. Bu yapısı nedeniyle, bu oluşumun her türlü faaliyetini kapsayan eylemlerin, arkasında kurumsal bir yapı olmamasına rağmen, kampanya tabiri ile ifade edilmesi mümkündür.

27 Mart 2010 tarihinde ulusal yayın yapan bir televizyon kanalında, Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir rapora dayandırılarak, dünyada en pahalı pasaportun Türkiye’de olduğunu, diğer ülkelerle karşılaştırmalara da yer vererek duyuran bir haber yayımlanmıştır. Bu haberi dinleyen vatandaşlardan biri, konuyu internetteki bloguna taşımış; daha sonra da internetteki sosyal medya uygulamaları başta olmak üzere farklı iletişim kanallarını değerlendiren stratejik bir yaklaşımla toplumda bu konuda tepki oluşmasını ve/veya oluşan tepkinin örgütlenmesini sağlamıştır²⁶³. Bu tepkiler, kısa zaman içinde kamu yönetiminin vatandaşlarla iletişime olanak tanıyan hemen bütün kanallarında ifade edilen kitlesel bir talebe dönüşmüş; pasaport ve harç ücretlerinin indirilmesi yönünde kamu yönetimi üzerinde yoğun bir baskı oluşturmuştur. Bu baskı, üç aydan daha kısa bir sürede politika sürecine karar olarak yansımış; pasaport harç bedellerinde yüzde 50 ve pasaport defter bedelinde de yüzde 65 civarında indirimle gidilmiştir²⁶⁴. Kampanya, olumlu sonuç alınmasına rağmen, hala en pahalı pasaportun Türkiye’de olduğu savına dayandırılarak sonlandırılmamış olup; pasaport ücretlerinde ilave indirim talepleri, anayasada seyahat özgürlüğü konusunda düzenleme talepleri ve kamu yönetiminin ilave duyarlılık göstermemesi karşısında konunun yargıya taşınması ile devam ettirilmektedir.

²⁶³ Suat ÖZÇELEBİ, siyasal iletişim danışmanı. Bu bölümde, kampanyanın seyri ve kampanyada BİT kullanımı konusunda zikredilen bilgiler, ÖZÇELEBİ’nin Eylül 2010’da 27. Ulusal Bilişim Kurultayında yaptığı konuşmaya ve bilahare Haziran 2011’de yaptığı başka bir sunuma dayanmaktadır.

²⁶⁴ <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100620.htm>> (26.01.2012)

Tablo EK 3-1. En Ucuz ve En Pahalı Pasaport Veren Ülkeler (2005)

En ucuz on ülke	Fiyat (\$)	En pahalı on ülke	Fiyat (\$)
Ermenistan	0,00	Türkiye	333,57
İsviçre	4,74	Lübnan	200,00
Lüksemburg	4,83	Çad	156,40
Botsvana	5,34	Norveç	152,34
Kenya	5,37	Demokratik Kongo	150,00
Gana	5,45	Danimarka	145,67
Guyana	6,30	Bosna Hersek	143,72
Çek Cumhuriyeti	8,04	Hırvatistan	129,73
Filipinler	8,95	Avustralya	115,22
El Salvador	9,14	ABD	97,00

Kaynak: Dünya Bankası

Tablo EK 3-2. Pasaport Fiyatlarının Kişi Başı Gayrisafı Milli Hasılaya Oranı En Yüksek Ülkeler (2005)

Ülke	Kişi Başı GSMH Oranı	Ülke	Kişi Başı GSMH Oranı
Demokratik Kongo	125,0	Laos	11,8
Çad	60,2	Kamerun	11,4
Burundi	50,9	Nijerya	10,0
Ruanda	41,5	Türkiye	8,9
Etiyopya	31,1	Moritanya	8,7
Nepal	26,3	Benin	8,6
Nijer	19,8	Kongo Cumhuriyeti	8,5
Orta Afrika Cumhuriyeti	17,7	Bosna Hersek	7,0
Tanzanya	13,4	Bolivya	6,7
Tacikistan	13,4	Gambiya	6,0
Burkina Faso	12,7	Papua Yeni Gine	5,3

Kaynak: Dünya Bankası

Tablo EK 3-3. Türkiye Pasaport Harç ve Defter Bedelleri (2012)

	Harç Bedeli (TL)	Defter Bedeli (TL)	Toplam (TL)
6 ay	80,5	62,5	143
1 yıl	117,6	62,5	180,1
2 yıl	191,9	62,5	254,4
3 yıl	272,4	62,5	334,9
4 - 10 yıl	383,85	62,5	446,35

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü

Kampanya, birey katılımının bu çalışmada ele alınan pek çok ögesini de içeren çarpıcı unsurlar barındırmaktadır. Aynı şekilde, tezin konusunu büyük oranda desteklediği ve çok boyutlu bir örnek teşkil ettiği için burada kapsamlı olarak incelenmiştir. Buna göre;

(1) Kampanya, Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir raporun haberleştirilmesiyle başlamış; kamu kurumlarının bilgi verdiği ve hizmet sunduğu internet siteleri vasıtasıyla haberde yer verilen bilgilerin ve uygulamanın dayandığı mevzuatın vatandaşlar tarafından araştırılması mümkün olmuştur. *Bu çerçevede; kampanya varlığını, vatandaşların haberleşme özgürlüğünü ve bilgi edinme hakkını temin eden siyasal ortama ve kaliteli kamu hizmeti sunumuna borçludur. Kamu politikalarının üretiminde kullanılan çalışmaların kamuoyuna açılması çok sayıda katılım pratiğini tetikler; bu pratiklerin nispeten doğru öncüller üzerinden şekillenmesinin yolunu açar; bu vesileyle kamu politikalarının etkinliği artar.*

(2) Kampanya, siyasal iletişim alanında faaliyet gösteren bir vatandaş tarafından örgütlenmiştir. *Toplumda, kamu politikalarına katılacak ve katılımı örgütleyecek çok sayıda nitelikli insan vardır. Bu nitelik, mesleklerine, birikimlerine, kişisel özelliklerine, sosyal statülerine, vs. bağlı olarak her an açığa çıkma potansiyeli taşımaktadır.*

(3) Kısa süre içerisinde çok sayıda insan kampanyanın bir parçası olmuş, taleplerini (re)aktif biçimde dile getirmeye başlamış, sonuç alana kadar taleplerinden ve iletişim kanallarını kullanmaktan vazgeçmemiştir. *Bireyler, menfaatlerini ilgilendiren ve maddi temellerini algılayabildikleri politika konularına katılım konusunda son derece duyarlıdır ve kolaylıkla yönlendirilebilir.*

(4) Kampanyanın konusu, kamu hizmeti olan pasaport temininin fiyatıdır. Kampanya, sadece pasaport ücretlerinin indirilmesine odaklanılmış olmasına rağmen, kamu hizmetlerinin ücretlendirilmesi, kamu harcamalarının finansman kaynakları, vergi sistemi, kamu hizmetlerinin sunumunda farklı kesimlerin farklı şartlara tâbi olması, vb. başka politika alanlarında kamuoyu görüşünü tetikleyebilecek ve kamu yönetimi üzerinde baskı oluşturabilecek bir altyapı sağlamıştır. Bu kampanya çerçevesinde gündeme gelmese dahi, ileriki dönemde bu alanlarda gündeme gelebilecek katılım pratiklerinde, bu örnekteki deneyim, insanlar ve kamu yönetimi için girdi teşkil edecektir. *Belirli bir politika alanındaki kısıtlı katılım, o politika alanının en temel problemlerinin gündeme gelmesini sağlayabilir. Bu katılım deneyimi, yeni gündeme gelecek katılım pratiğine girdi oluşturur.*

(5) Kampanya tek bir politika alanını hedefleyerek pasaport ücretinin indirilmesini hedeflemiştir. Bu odak zamanla seyahat özgürlüğü bağlamında kamu hürriyetleri alanına odaklanılmasına ve anayasal düzenleme önerisi getirilmesine kadar dağılmıştır. *Belirli bir politika alanındaki katılım, başka politika alanlarına girdi teşkil edebilir ve yeni katılım pratiklerinin yolunu açabilir.*

(6) Kampanya, bir haberin internet ortamına taşınmasıyla başlamış olmasına rağmen, devam eden süreçte kapsamlı ve stratejik bir yaklaşımın takip edilmesiyle sonuca ulaşmıştır. Bu yaklaşım, konunun maddi temellerinin araştırılmasını, hem politikayı belirleyen hem de politikaya maruz kalan tarafların –davranış saikleriyle birlikte- belirlenmesini, hukuki ve teknik imkânların analizini ve kamuoyu oluşturma stratejisini içermektedir. BİT ile katılım, stratejik yaklaşıma dayandığı ve geleneksel iletişim platformları ile entegre edilebildiği ölçüde sonuç almaya yaklaşmaktadır. *Katılım kanalları açık tutulduğu takdirde, toplumun zamanla stratejik yaklaşım içeren bu tür pratikleri geliştirmesi ve katılım kapasitesi oluşturmaya kuvvetle muhtemeldir.*

(7) Kampanya, bireylerin kamu hizmetinin fiyatının indirilmesini, kamu yönetiminin ise kamu hizmetinin gerektiği ölçüde fiyatlandırılmasını ve kamuya gelir kazandırılmasını gözettiği kısmi bir müzakere ortamı sağlamıştır. Bu örnekte açığa çıkmamış olmasına rağmen, kampanyanın; (a) kamu yönetiminde, kamu hizmetinin makulün ötesinde fiyatlandırılmasının kamu hizmeti mantığı ile örtüşmediği ve kamu

harcamalarının esas finansman kaynağının vergi olduğu (b) bireylerde, kamu hizmetinin kamu gelirleri ile finanse edildiği, bu çerçevede, birey olarak kendilerinin kamu gelirinin ana kaynağı olan vergiye katkı yapmak suretiyle; dolaylı yollardan, hakkaniyetten uzak başka uygulamalara maruz kalmaktan kaçınabilecekleri algısını oluşturması, ütopya gibi görünse de, yadırgatıcı değildir. *Bireylerin kendi gereksinimlerini, kamu yönetiminin de kendi saiklerini tartışmaya açtığı katılım pratikleri, tarafların birbirlerini anlamalarına; bu suretle, kamu hizmeti sorumluluğu, medeni sorumluluk, sosyal sorumluluk gibi dolaylı başka etkilere neden olabilir.*

(8) Kampanya, son derece basit, somut ve tek bir hedefe dayandığından, bireyleri mobilize etmeye uygun ve tarafların dikkatini dağıtmayacak bir ortamda seyretmiş; söylem ve slogan üretimi kolaylaşmıştır. *Kamu politikalarının, bütünlüğüne halel gelmeksizin, basit ve somut konular üzerinde geliştirilmeye ve politika aktörlerini bir arada çalıştırmaya müsait bir yanı da vardır.*

(9) Kampanyaya konu olan pasaport temini hizmetinde; mevcut yaşam kurgusunun öncülleri doğrultusunda, kamu yönetimi pasaport vermek, vatandaşlar da pasaport almak mecburiyetindedir. Bu mecburiyetin yerine getirilme şartları, en iyi, taraflar açısından kabul edilebilir sınırlara varılmaya kadar katılım pratiğinin işletilmesiyle ortaya çıkar. *Kamu politikaları, politika aktörlerini çeşitli nedenlerle zorunlu olarak bağlayan, bu yapısı nedeniyle, bu aktörlerin müzakeresi ile oluşturulmayı gerektiren mahiyettedir.*

(10) Kampanyanın; süreç boyunca oluşturduğu heyecan ve ulaştığı sonuç itibarıyla, bireylerde, kamu politikalarının kendi ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmesine yapacakları katkıyı göstererek özgüven oluşmasına ve/veya artışına katkı sağladığı değerlendirilebilir. *Kamu politikalarına katılım, bireylerin özgüvenini artırır.*

(11) Kampanyanın; süreç boyunca oluşturduğu heyecan ve ulaştığı sonuç itibarıyla, bireylerde, başka politika konularına katılım konusunda teşvik yaratmış olması beklenebilir. *Kamu politikalarına katılımın, katılımcı politika aktörleri açısından olumlu sonuçlar üretmesi, genel olarak katılımı artırır.*

(12) Kampanya süresince kamu kurumlarının internet siteleri, BİMER uygulaması, bilgi edinme ve dilekçe uygulamaları, milletvekillerine e-posta atılması ve Maliye Bakanının şahsen kullandığı sosyal medya uygulaması vatandaşlar tarafından yoğun biçimde kullanılmıştır. *Kamu yönetiminin vatandaşla iletişim kanallarını açık tutması katılım için vazgeçilmezdir ve kamu yönetimine güveni muhafaza etmek için zorunludur.*

(13) Kampanyanın yoğunluk kazanması sosyal medya uygulamaları ile mümkün olmuştur. Sosyal medyanın her bir kullanıcısı kendi etki alanına sahip olduğundan, konu kısa zamanda gündemde yer bulmuştur. Öte yandan, müzakereye imkân veren sosyal medya ortamları, konunun tartışılmasına ve ortak anlam üretilmesine imkân vermiştir. Bu uygulamalar sayesinde, farklı bireyler tarafından, popüler kültür ürünlerinin kampanyaya hizmet edecek şekilde yeniden üretildiği, ayrıca kamuoyunun dikkatini çekecek sloganlar ve reklam bantları üretildiği görülmüştür. Örneğin, toplumda yaygın olarak bilinen bir sinema karakterinin, sinemadaki rolüne uygun bir repliği, pasaport ücreti için yeniden düzenlenerek sosyal medyada yayılmaktadır²⁶⁵. Kitle kaynak uygulamalarına ve kolektif aklın ortaya çıkma görüngülerinden birine örnek gösterilebilecek bu durum, kampanyaya toplumsal ilgiyi canlı tutmuş; yeni ilgileri çekmiş ve kamu politikası üretimini neşeli bir sürece dönüştürmüştür. *Katılımda sosyal medya kullanımı kolektif aklı ortaya çıkarır; toplumsal ilgiyi canlı tutar; kamu politikası üretimi bireylerin kendi kültürel kodları çerçevesinde ürettiği eğlenceli bir sürece dönüşebilir.*

(14) UNESCO, 2011 yılını, 400. doğum yılı vesilesiyle Evliya Çelebi Yılı ilan etmiştir. Kampanyanın dayanağı ile son derece uygunluk arz eden bu durum, yaratıcı bir üslupla değerlendirilmiş ve “Evliya Çelebinin torunları olarak seyahat özgürlüğümüzü geri istiyoruz!”, “Evliya Çelebinin torunları ucuz pasaport istiyor!” sloganları üretilmiştir. *İnsanlığın tarih boyunca oluşturduğu birikim ve toplum nezdinde güçlü figürler, güncel politika konularına mutlaka katkı sağlayacak bir*

²⁶⁵ “Turist ömer derler benim adıma, ben de şaştım bu pasaport fiyatına”, “- Söyle bakiim şaban dünyanın en pahalı pasaportu hangi ülkededir? - Bunu bilemiyecek ne var Türkiyede efemmm”, “- Himmet ağbeyy pasaportta alcaz değğğmi??? - Ailenin yüz karası ulan pasaporta yeter mi sanıyon bu altınlar???” örneklerden sadece birkaçıdır.

potansiyeli barındırmaktadır. Bu potansiyel, konjonktürel gelişmelerin de etkisiyle, katılımcı aktörler tarafından yaratıcı biçimde kullanılarak katılımın etkisi artırılır.

(15) Kampanyanın nasıl ortaya çıktığı, nasıl geliştiği, sonuçları, vb. hususları içeren anlatımlar çeşitli etkinliklerde kamuoyuna sunulmaktadır. *Başarılı katılım uygulamaları, katılım söylemine dönüşür, ilave katılımları teşvik ve tahrik eder, yeni katılımlar için öğretici olur.*

(16) Kampanya sürecinde; başlangıç dönemlerinde bireysel talepler, kamu yönetimi tarafından nispeten göz ardı edilmiş, taleplerin yoğunlaşması üzerine konunun gündeme alındığı ve değerlendirildiği yönünde yatıştırıcı kamu söylemi dolaşıma sokulmuş ve nihayet politika üretilmek zorunda kalınmıştır. *Katılım gündem oluşturmadan karar almaya, uygulamadan değerlendirmeye uzanan bir süreçtir; katılım kamu yönetimini daha farklı çalışma ve alternatifler üretme yönünde teşvik ve tahrik eder.*

(17) Kampanya hem kamu kurumlarını hem de siyaset dünyasını hedef alarak başarıya ulaşmıştır. *Katılım, kamu politikalarının üretilmesinde, siyaset dünyası ve kamu kurumları arasındaki soyutlamayı dikkate almaz; temsilci siyasal pratiğin en önemli problemlerinden biri olan, her iki aktörün kamu politikalarının üretiminde sorumluluğu diğeri üzerine atfedecek şekilde reddine çözüm potansiyeli taşır.*

(18) Kampanya, pasaport ücretlerinin daha da indirilmesi ve yıllık artırıma tabi tutulmaması taleplerinde başarısız olmuş; bu nedenle, konuyu yargıya taşıyacak bir mecra akmıştır. *Katılım, çözüm üretmediği hallerde, siyasal sistem içinde tanımlı diğer meşru kanallara yönelerek devam eder.*

(19) Kampanya, ilk sonucun alınmasından sonra da yeni taleplerle devam ettirilmiş; ancak kitlesel taleplerde nispeten zayıflama olmuştur. Kampanyayı daha odaklı kesimlerin devam ettirdiği görülmektedir. Bu süreçte kampanyanın geldiği yer, anayasal düzenleme önerisi ve konunun yargıya taşınmasıdır. *Kamu politikalarında talepler sınırsıza yakındır. Bu nedenle, katılım yoğunluğu, konu kitlelere daha fazla hitap ettikçe artar; belirli bir mutabakat sağlanması sonrasında ise azalır. Katılıma devam eden kesimler, kamu politikasının odağında yer alan*

nispeten daha sınırlı ve kısmen örgütlü kesimdir. Bu da kamu politikalarına daha keskin ve radikal katılım talepleri olarak yansır.

(20) Kampanya bir kişinin girişimiyle başlamış ve gelişmiş; bilahare kitlesel bir eyleme dönüşmüştür. Ancak, zaman zaman gönüllü kuruluşların katkısı sağlansa da, kurumsal bir boyuta taşınmamış ve sosyal bir hareket olarak kalmıştır. *BİT tabanlı katılımın başarısı, bir yönetim odağına ihtiyaç duyar; bu odak, kurumsal yönetimi gerektirmez ve kendi doğası içinde sosyal hareketin bir parçası olarak gelişir.*

(21) Kampanya, BİT tabanlı olarak ortaya çıkmasına ve gelişmesine rağmen, klasik imza kampanyaları, mektup, dilekçe, vb. uygulamalarla desteklenmiş; klasik medya aktörleri de (televizyon, gazete) stratejik bir yaklaşımla kampanyanın aracısı haline getirilmiştir. *Katılımın başarı şansı, farklı yöntemler birbiriyle entegre biçimde kullanıldığında artar; BİT tabanlı katılım, yalnızca BİT kullanımını gerektirmez.*

EK 4- Türkiye'nin Ortak Akli: Kalkınma Bakanlığı İçin e-Katılımcılık Modeli Kavramsal Çerçeve Önerisi

Kalkınma Bakanlığı, görev tanımı itibarıyla Türkiye'de ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların şekillendirilmesi açısından odakta yer alan bir kurumdur. Bakanlık, bu konumu nedeniyle kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığın tesisinde iki açıdan sorumluluğa sahiptir. Bunlardan birincisi kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılığın tesisine yönelik politika belirleme sorumluluğu iken ikincisi Bakanlığın kendi çalışmalarında katılımcılığı gözetiyor olmasıdır.

Bu kısımda Bakanlığın yürütmüş olduğu planlama çalışmalarında (Kalkınma Planı, OVP, Yıllık Program, Yatırım Programı) katılımcılığı tesis etmeye yönelik bir portal yaklaşımı önerilmektedir. Türkiye'nin Ortak Akli markası ile oluşturulması önerilen portalın, Bakanlığın planlama sürecindeki bütün paydaşlarını içermesi öngörülmüştür. Portalın (1) bilgi paylaşımı, (2) müzakere, (3) viki, oylama ve anket ve (4) sosyal medya olmak üzere dört ana bileşenden oluşması öngörülmüştür.

Şekil EK 4-1. Türkiye'nin Ortak Akli Platformu Ana Bileşenleri

Bu bileşenlerin de aşağıdaki alt modülleri içermesi öngörülmüştür:

(1) Bilgi paylaşımı platformu

- (a) *Kalkanma Bakanlığı çalışanlarına ilişkin bilgiler:* Bu bölümde Bakanlığın politika yapımında görev yapan ana hizmet birimlerinde çalışan personeline ilişkin özgeçmiş, yaptığı çalışmalar ve Bakanlık künyesine (unvanı, görevi, uzmanlık alanı, iletişim bilgileri, vb.) yer verilecektir.
- (b) *Diğer kamu kuruluşları çalışanlarına ilişkin bilgiler:* Bu bölümde kamu kurumlarının politika yapımında görev yapan ana hizmet birimlerinde çalışan personeline ilişkin özgeçmiş, yaptığı çalışmalar ve Bakanlık künyesine (unvanı, görevi, uzmanlık alanı, iletişim bilgileri, vb.) yer verilecektir.
- (c) *Kamu kurumları veri tabanı:* Bu bölümde kamu kurumlarına ait bilgilerin yanı sıra kurumların en alt detayda hizmet birimleri, görevleri, iletişim bilgileri, hizmet ve bilgi envanterlerine yer verilecek ve bu bilgiler arasında bağlantı kurulacaktır.²⁶⁶
- (d) *Temel politika metinleri:* Bu bölümde plan, program, strateji, bütçe, mevzuat gibi tüm kamuya şamil politika metinleri ile stratejik plan, faaliyet raporu, performans programı gibi kurumsal politika metinlerine yer verilecektir.
- (e) *Temel politika metinleri izleme ve değerlendirme sistemi:* Bu bölümde temel politika metinlerinin uygulama durumuna ilişkin analiz, izleme ve değerlendirme sistemi yer alacaktır. Sistem elektronik ortamda ve çevrimiçi olarak kişiselleştirilmiş analizler yapmaya uygun bir yapıda

²⁶⁶ (a), (b) ve (c) maddelerindeki bilgiler arama özelliğine uygun olarak tanzim edilecektir. Örneğin belli bir uzmanlık alanındaki kamu çalışanına ulaşmak isteyen birisi rahatlıkla sitedeki arama özelliğinden yararlanarak kişi ve iletişim bilgilerine ulaşabilecektir. Aynı şekilde belli bir hizmetle ilgili arama yapan kişi o hizmetle ilgili bilgilerin yanı sıra hizmet sürecinin parçası olan bütün kurum ve kişilere aralarındaki bağlantılar sistematik biçimde görülecek şekilde ulaşabilecektir.

tasarlanacaktır. Sistemin yönetimi (bilgi girişi ve/veya girilen bilgilerin onayı) Kalkınma Bakanlığına ait olacaktır.

- (f) *Kamu bilgisi*: Bu bölümde temel politika metinleri dışındaki yayınlar, veri, bilgi, belge ve istatistikler ile görsel-işitsel malzemelere yer verilecektir. Bu bölüm yapılacak fizibilite çalışmalarına göre söz konusu bilginin asıl kaynağına ilişkin künye ve erişim bilgilerinin yer aldığı ara bir mekanizma olarak da kurgulanabilir.
- (g) *Analiz ve kişiselleştirme*: Bu bölümde portaldaki ya da portal üzerinden erişim sağlanan veriler kullanılarak kişisel analizlere imkân verecek, veri görselleştirmeyi de içeren araçlara yer verilecektir.

Şekil EK 4-2. Türkiye'nin Ortak Akli Platformu Bilgi Paylaşımı Bileşeni Detayları

(2) Müzakere platformu

- (a) *Serbest Forum*: Bu bölüm Kalkınma Bakanlığı Forumu, Kamu Çalışanları Forumu, Akademisyenler Forumu, STK Forumu ve Genel Forum gibi başlıklar altında detaylandırılarak farklı kullanıcı kesimlerinden beklenen katkıyı açığa çıkaracak şekilde tamamen katılımcıların serbest biçimde kendi oluşturdukları başlıklar üzerinden kamu politikaları konusunda bilgi paylaşımı ve müzakerede bulunabilecekleri bir ortam teşkil edecektir²⁶⁷. Forumun moderasyonu ve işletimi, yapılacak fizibilite çalışması sonuçlarına göre Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülebileceği gibi hizmet alımı yoluyla Bakanlık adına da gerçekleştirilebilecektir. Bu bölüm, forum kullanıcılarının ağırlıklı olarak mutabakata vardıkları görüş ve önerilerin benimsenme durumunu sayısal olarak gösterebilecek şekilde düzenlenecektir.
- (b) *Danışma Forumu*: Bu bölüm, Kalkınma Bakanlığı ve diğer kamu kurumları tarafından belirli konularda yönlendirme yapılarak (örneğin taslak bir çalışma ya da temel kabuller yayımlanarak) başlatılacak müzakereler için düzenlenecektir. Bu bölümdeki müzakerelerin moderasyonu, tartışmaya açılan konuda belli bir sonucun alınmasına alt yapı teşkil edecek şekilde gerçekleştirilecektir.
- (c) *Çalışma Grupları*: Bu bölüm, Kalkınma Bakanlığı ve diğer kamu kurumları tarafından geleneksel usullerle ya da sanal ortamda oluşturulan ve sadece belli kişi ve/veya kurumların katılımı ile oluşturulacak çalışma grubu, ihtisas komisyonu, vb. çeşitli düzeydeki özel çalışmaların kamuoyuyla paylaşılacağı ve bu çalışmaların sonuçlarının görüşe açılacağı forum uygulamasını oluşturacaktır.

²⁶⁷ Teknolojinin mevcut düzeyi, kurumlar arası bilgi ve belge paylaşımı olanakları ile birlikte değerlendirildiğinde, farklı kesimler için kimlik tanımlama ve yetkilendirmeye dayalı olarak kişiselleştirilmiş/özelleştirilmiş sanal ortamlar oluşturulmasına imkân tanımaktadır.

Şekil EK 4-3. Türkiye'nin Ortak Akıl Platformu Müzakere Bileşeni Detayları

(3) Viki, Oylama ve Anket Platformu

(a) *Viki Platformu*: Bu bölüm, Müzakere Platformunun serbest forumunda yürütülen tartışmalar sonrasında belli oranda destek bulan görüş ve önerilerin politika önerisi taslağı olarak viki tarzı bir altyapı üzerinde şekillendirileceğı platformdur. Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre işletilecek bu platform üzerinde son şekli verilen politika önerileri aynı platform üzerinde oylamaya açılacaktır.

(b) *Oylama Platformu*: Bu bölüm, Portalın, Viki Platformu üzerinde ağırlıklı olarak üzerinde karar kılınan politika önerilerinin Ortak Akıl Platformu üyelerince oylanacağı; ayrıca, kamu kurumları tarafından istenen konuların oylamaya sunulacağı bölümüdür²⁶⁸.

²⁶⁸ Oylamaya sunulacak düzeyde geliştirilmiş ve benimsenmiş görüş ve önerilerin planlama sürecinde mutlaka değerlendirmeye alınmasına ve değerlendirme sonrası sonucun gerekçeli olarak portalda yayımlanmasına yönelik bir düzenleme Platformun işletilmesine ilişkin usul ve esaslarda belirlenmelidir.

- (c) *Anket Platformu*: Bu bölüm kamu kurumlarının belli konularda yapmak istedikleri anketler için tasarlanacaktır.

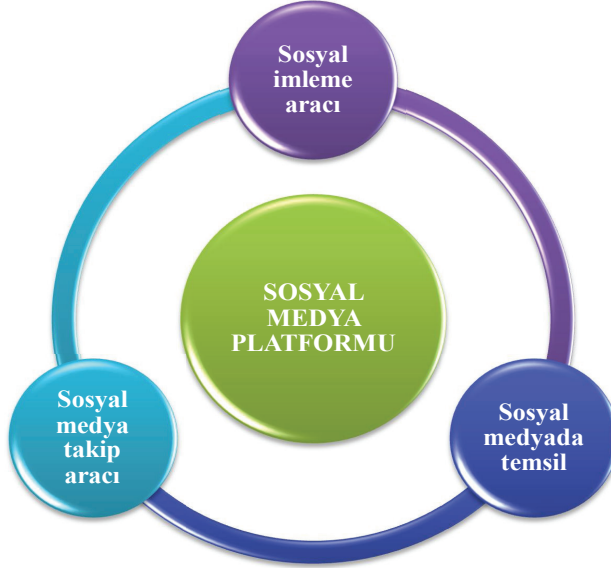
Şekil EK 4-4. Türkiye'nin Ortak Akıl Platformu Viki, Oylama ve Anket Bileşeni Detayları

(4) Sosyal Medya Platformu

- (a) *Sosyal imleme araçları*: Bu bölüm, Ortak Akıl Platformunda yer alan bilginin sosyal medya ortamında paylaşılmasına ilişkin olarak sosyal imleme araçlarının kullanılması için tasarlanacaktır.
- (b) *Sosyal medyada temsil*: Türkiye'nin Ortak Akıl başlıklı bir marka ile platformun sosyal medyada temsili sağlanacaktır.
- (c) *Sosyal medya takip aracı*: Sosyal medyada ve genel olarak kamuya açık internet kaynaklarında bulunan ancak Türkiye'nin Ortak Akıl Platformu ile ilişkilendirilmemiş olan, kamu politikaları ve hizmetleri ile ilgili görüş, öneri ve geri bildirimlerin tarandığı ve bunların anlamlı bir bütün içinde işlenerek Platforma aktarıldığı aracı teşkil edecektir.

Şekil EK 4-5. Türkiye'nin Ortak Akli Platformu Sosyal Medya Platformu Bileşeni Detayları

Türkiye'nin Ortak Akli Portalı yukarıda tanımlanan çerçeve itibarıyla oldukça geniş kurgulanmıştır. Bu çerçevenin bütün unsurlarıyla hayata geçirilmesi, her şeyden önce teknik gereksinimlerin karşılanması açısından zaman alacaktır. Ancak, teknoloji projelerinin asıl maliyetinin ve başarı unsurunun teknoloji dışı unsurlarda yoğunlaştığı dikkate alındığında, bir yandan ihtiyaçların doğru tanımlanarak teknolojik çözüme uygun süreç yenilemelerine gidilmesi açısından; diğer yandan kurumsal ve bireysel yaklaşım, alışkanlık ve kültürün ve bazı durumlarda mevzuatın öngörülen tasarımla karşılıklı uyumunun sağlanması açısından daha fazla çabaya, maliyete ve zamana ihtiyaç olacağını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, Kalkınma Bakanlığına, yukarıda çizilen çerçeveyi ana paydaş grupları ile tartışmaya açarak Türkiye'nin Ortak Akli Platformunu, bir plan dönemine yayılacak şekilde projelendirmesi önerilmektedir. Kurumun yeni organizasyon yapısı içinde yer alan Kalkınma Araştırmaları Merkezinin, Bakanlığın yatay olarak faydalanacağı projelerin hazırlanması açısından oluşturduğu fırsatın bu projede değerlendirilebileceği öngörülmektedir.

Portalın, projenin bütünlüklü mimarisinin baştan kurgulanması ve kamuoyuna ilanı ile birlikte modüler bir yaklaşımla tasarlanması ve peyderpey uygulamaya konacak bileşenlerle geliştirilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede, Platformun genel mimarisine ve gelişmesine zarar vermeyecek şekilde, Onuncu Kalkınma Planı hazırlıklarında istifade edilecek ön uygulamaların başlatılması mümkündür. Bu açıdan, önerilen proje içerisinde rahatlıkla uygulamaya konabilecek unsurlar dikkate alınarak, Kalkınma Bakanlığının kurumsal internet sitesinden ayrı bir Onuncu Kalkınma Planı Portalı oluşturulması ve bu portalda aşağıdaki site haritasında listelenen başlıklara yer verilmesi ile Ek 4'te yer verilen Türkiye'nin Ortak Akli Platformuna bir başlangıç yapılabileceği değerlendirilmektedir.

Bu portalın, özellikle forumun işleyişine ilişkin usul ve esaslar ile hukuki çerçevenin ortaya konmasıyla kısa vadede hayata geçirilebileceği öngörülmektedir. Öte yandan, Kalkınma Bakanlığı tarafından, Onuncu Kalkınma Planı hazırlık sürecinde kurum içi katılımı artırmak için, plan hazırlıkları için tasarlanmış olan ağ sayfasının özellikle forum bölümünün aktif hale getirilmesi önerilmektedir. Mevcut kurumsal alışkanlıklar açısından, şimdilik, ilgili birimler tarafından oluşturulacak ilk taslak metnin paragraflar halinde sitede yayımlanması ve tartışmalardaki görüş ve önerileri değerlendirme inisiyatifi ilgili birimde kalmak üzere, paragraf bazında belirli süreli bir serbest tartışma aşamasının sürece dâhil edilmesi önerilmektedir.

Tablo EK 4-1. Türkiye'nin Ortak Akli – Onuncu Kalkınma Planı Ağ Sayfası Site Haritası

Başlıklar	
1. Temel Politika Metinleri	
a.	Halen yürürlükte olan politika metinleri
b.	Geçmiş politika metinleri
c.	Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan son değerlendirme raporları
-	Dokuzuncu Kalkınma Planı değerlendirmesi
-	Onuncu Kalkınma Planı dönemi için beklentiler/eğilimler
-	Diğer çalışmalar
2. Onuncu Plan Hazırlıkları Temel Başvuru Kaynakları	
a.	Özel İhtisas Komisyonu Raporları
b.	Dünya ve Türkiye ekonomisi için yapılan projeksiyonlar
3. Kim Kimdir	
a.	Kurumlar
b.	Kişiler
-	Kalkınma Bakanlığı personeli
-	Özel İhtisas Komisyonu üyeleri
4. Forum ve Sosyal Medya	
a.	Özel İhtisas Komisyonları Forumu
b.	Genel Forum
c.	Sosyal Medya ortamlarından en fazla kullanılan ikisinde Onuncu Plan sayfası
5. Duyurular	
6. Haberler ve gelişmeler	
7. e-Posta grubu	
8. Plan takvimi	

KAYNAKLAR

YAYINLAR

- ADALET BAKANLIĞI KANUNLAR KARARLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 24. *Yasama Dönemi Faaliyet Raporu*, 14.11.2011, (çevrimiçi) <<http://www.kgm.adalet.gov.tr/genel/KGM%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU-24.D%C3%96NEM.pdf>> (Erişim Tarihi: 09.01.2012).
- AKBULUT, Örsan Ö., *Siyaset ve Yönetim İlişkisi: Kuramsal ve Eleştirel Bir Yaklaşım*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.
- AKSU, Halil, Uğur CANDAN, Mehmet Nuri ÇANKAYA, *Her Şey Çıplak - Bildiğiniz İnternetin Sonu: Web³ 3-0*, Kapital Medya Hizmetleri A.Ş., 2011.
- ALEXANDER, Krock, *FUPOL - Intelligent Tools for Policy Design*, 17.11.2011, (çevrimiçi) <<http://www.epractice.eu/en/cases/fupol>> (Erişim Tarihi: 21.12.2011).
- ARNSTEIN, S.R. "A Ladder of Citizen Participation", *Journal of the American Institute of Planners*, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224, (çevrimiçi) <http://www2.eastwestcenter.org/environment/CBFM/2_Arnstein.pdf> (Erişim Tarihi: 21.09.2011).
- ASHTON, Kevin, *That "Internet of Things" Thing*, 22.06.2009, (çevrimiçi) <<http://www.rfidjournal.com/article/view/4986>> (Erişim Tarihi: 30.12.2011).
- ATAKAN, Yurtsan, *Defolsun resmileşen STK'lar* 09.10.2011, (çevrimiçi) <<http://www.aksam.com.tr/defolsun-resmileşen-stklar-4086y.html>> (Erişim Tarihi: 12.01.2012).
- ATAKAN, Yurtsan, *İnternet Kurulu üyeliği sansüre evet demektir*, 13.06.2008, (çevrimiçi) <<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/9159327.asp?yazarid=52&gid=61>> (Erişim Tarihi: 12.01.2012).
- BAŞBAKANLIK, *İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, T.C. Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998.
- BAŞBAKANLIK KAMU GÖREVLİLERİ ETİK KURULU, *Kamu Görevlileri Etik Rehberi*, 2010, (çevrimiçi) <<http://www.etik.gov.tr/etikkultur/materyal/basbakanlikkitap.pdf>> (Erişim Tarihi: 02.04.2011).
- BIN SALAMAT, Mohamad Aizi, Shahizan BİN HASSAN, Mohamad Syakiran BİN MUHAMMAD, "Electronic Participation in Malaysia", *Journal of e-Government Practices and Best Practices*, Vol. 2011, 2011, pp. 1-11, (çevrimiçi) <<http://www.ibimapublishing.com/journals/JEGSBP/2011/270543/270543.pdf>> (Erişim Tarihi: 03.09.2012).
- BREINDL, Yana, Pascal FRANCO, "Can Web 2.0 applications save e-democracy? A study of how new internet applications may enhance citizen participation in the political process online", *International Journal of Electronic Democracy*, Vol. 1, No. 1, 2008, pp. 14-31, (çevrimiçi) <<http://www.inderscience.com/storage/fl78101223694115.pdf>> (Erişim Tarihi: 28.01.2011).

- BULLAIN, Nilda, Filiz BİKMEN, *Türkiye’de STK’lar ve Kamu Sektörü Arasında İşbirliğine İlişkin Yasal Çerçevenin Değerlendirilmesi*, 2006, (çevrimiçi) <<http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/SKIP-yasal%20evrenin%20degerlendirilmesi.pdf>> (Erişim Tarihi: 14.02.2011).
- CAG CONSULTANTS, *Participation: A Theoretical Context*, Tarihsiz, (çevrimiçi) <http://www.cagconsultants.co.uk/resources/communities/Participation_Theoretical_Frameworks.pdf> (Erişim Tarihi: 21.09.2011).
- CAPGEMINI, IDC, RAND EUROPE, SOGETI, DTI, *Digitizing Public Services in Europe: Putting ambition into action - 9th Benchmark Measurement*, 2010, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=747> (Erişim Tarihi: 19.03.2011).
- COLEMAN, Stephen, “Connecting Parliament to the Public via the Internet: Two Case Studies of Online Consultations”, *Information, Communication & Society*, March 2004, (çevrimiçi) <<http://depts.washington.edu/ccce/assets/documents/coleman1.pdf>> (Erişim Tarihi: 23.08.2011).
- ÇEVİK, Hasan Hüseyin, Süleyman DEMİRCİ, “Kamu Politikası: Aktörler ve Modeller”, *Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar*, (Ed. Bekir PARLAK), Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.
- ÇOMU, Tuğrul, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (Yayına hazırlayan Tuğrul ÇOMU), Kalkedon, İstanbul, 2010.
- DEMİR, Cemal, *Demokrasiye sürpriz tehdit: beynimiz!*, 16.07.2010, (çevrimiçi) <<http://www.haber7.com/haber/20100716/Demokrasiye-surpriz-tehdit-beynimiz.php>> (Erişim Tarihi: 17.07.2010).
- DOĞAN, İlyas, “Yönetilenlere Katılım Yollarının Kısıtlanması Güçlü Devlet Anlamına Gelir mi?”, *İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*”, (T.C. Başbakanlık), T.C. Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *2007 Yılı Programı*, Ankara, 2006.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *2008 Yılı Programı*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *2009 Yılı Programı*, Ankara, 2008.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *2010 Yılı Programı*, Ankara, 2009.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *2011 Yılı Programı*, Ankara, 2010.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Bilgi Toplumu İstatistikleri - 2011*, Ankara, 2011.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010)*, Ankara, 2006. (2006b)
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Bilgi Toplumu Dönüşüm Politika Belgesi*, 2004, (çevrimiçi) <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Icra_Kurulu/040604_BilgiToplumunaDonusumPolitikasi.pdf> (Erişim Tarihi: 29.11.2011).
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Devlet Planlama Teşkilatı ile İlgili Mer’i ve Mülga Mevzuat*, Ankara, 2006. (2006d)

- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*, Ankara, 2006. (2006a)
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Adalet Hizmetleri ve Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Bilgi Teknolojileri Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Posta Hizmetleri Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Telekomünikasyon Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilim ve Teknoloji Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2006, (çevrimiçi) <<http://plan9.dpt.gov.tr>> (Erişim Tarihi: 12.08.2012).
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2008.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Kamu Harcama ve Kontrol Sistemlerinin İyileştirilmesi, Kamu İhaleleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2006, (çevrimiçi) <<http://plan9.dpt.gov.tr>> (Erişim Tarihi: 12.08.2012).
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Dokuzuncu Kalkınma Planı Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *e-Dönüşüm Türkiye Projesi 2003-2004 KDEP Uygulama Sonuçları ve 2005 Eylem Planı*, Ankara, 2005.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (2003-2004)*, Ankara, 2003.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu, 2. Sürüm*, 2006. (2006c)
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Orta Vadeli Program (2007-2009)*, Ankara, 2006.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Orta Vadeli Program (2008-2010)*, Ankara, 2007.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Orta Vadeli Program (2009-2011)*, Ankara, 2008.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Orta Vadeli Program (2010-2012)*, Ankara, 2009.
- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Orta Vadeli Program (2011-2013)*, Ankara, 2010.

- DPT MÜSTEŞARLIĞI, *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*, Ankara, 2000.
- e-DÖNÜŞÜM TÜRKİYE İCRA KURULU, *İcra Kurulu Çalışma Usul ve Esasları Konulu Karar*, 25 Ekim 2007, (çevrimiçi) <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/BT_Strateji/20071025_IK_KararNo_14.pdf> (Erişim Tarihi: 29.11.2011).
- ELDENİZ, Levent, “İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0”, *İkinci Medya Çağında İnternet*, Der. Filiz AYDOĞAN, Ayşen AKYÜZ, Alfa Yayınları, 2010.
- ERDOĞAN TOSUN, Gülgün, *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, Alfa Yayınları, 1. Basım, 2001.
- ERDOĞAN TOSUN, Gülgün, “Elektronik Demokrasi”, *Çağdaş Kamu Yönetimi: Konular, Kuramlar, Kavramlar II*, Ed. Muhittin ACAR, Hüseyin ÖZGÜR, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- EROĞUL, Cem, *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, İmge Kitabevi, Ankara, 1991.
- ERYILMAZ, Bilal, *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar*, Okutman Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2009.
- EUROPEAN COMMISSION, *ICT PSP Work Programme 2009*, Version 2, June 2009, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/activities/ict_psp/documents/ict_psp_wp2009_v2_june_2009.pdf> (Erişim Tarihi: 13.12.2011).
- EUROPEAN COMMISSION, *i2010 eGovernment Action Plan: Accelerating eGovernment in Europe for the Benefit of All*, 25.04.2006, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/docs/action_plan/comm_pdf_com_2006_0173_f_en_acte.pdf> (Erişim Tarihi: 13.12.2011).
- EUROPEAN COMMISSION, *The European eGovernment Action Plan 2011-2015 Harnessing ICT to promote smart, sustainable & innovative Government*, Brussels, 15.10.2010, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/action_plan_2011_2015/docs/action_plan_en_act_part1_v2.pdf> (Erişim Tarihi: 13.12.2011).
- FRASER, C., N. LIOTAS, B. LIPPA, M. MACH, A. MACINTOSH, F. MARZANO, G. MENTZAS, A. ROSENDHAL, T. SABOL, E. TAMBOURIS, K. TARABANIS, A. THORLEIFSDOTTIR, H. WESTHOLM, M. WIMMER, “Report on current ICTs to enable Participation”, *DEMO-net The Democracy Network*, 30.09.2006, (çevrimiçi) <http://www.demo-net.org/what-is-it-about/research-papers-reports-1/demo-net-deliverables/pdfs/DEMO-net_D5.1.pdf> (Erişim Tarihi: 22.02.2011).
- FUNG, Archon, “Varieties of Participation in Complex Governance”, *Public Administration Review*, December 2006, Special Issue, pp. 66-75, (çevrimiçi) <<http://www.archonfung.net/docs/articles/2006/FungVarietiesPAR2006Final.pdf>> (Erişim Tarihi: 01.01.2012).
- GARTNER, *Hype Cycle for Government Technologies 2004*, Strategic Analysis Report, 2004.

- GARTNER, *The E-Government Hype Cycle Meets Web 2.0*, 02.10.2007, Industry Research, (çevrimiçi) <http://wiki.dbast.com/images/b/b3/The_E-Government_Hype_Cycle_Meets_Web_2-0.pdf> (Erişim Tarihi: 25.10.2011)
- GIL, Sandra, Sabrina SCHERER, Celsa MONROS, “Giving citizens from the regions their voiceS in EU legislation with WEB 3.0 tools”, *E-gov 2.0: pave the way for e-Participation*, EuroSpace S.r.l, 2009, (çevrimiçi) <http://www.rcc.gov.pt/SiteCollectionDocuments/e-Participation_2009.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2010).
- GOVERNMENT OF INDIA PLANNING COMMISSION, *Faster, Sustainable and More Inclusive Growth: An Approach to the Twelfth Five Year Plan (2012-2017)*, October 2011, (çevrimiçi) <http://planningcommission.gov.in/plans/planrel/12appdrft/approach_12plan.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2012).
- HABERMAS, Jurgen, “Ein avantgardistischer Spürsinn für Relevanzen”, *Der Standard*, 10.03.2006, (Çevrimiçi) <<http://derstandard.at/2372764>> (Erişim Tarihi: 14.04.2011)
- HM GOVERNMENT, *Code of Practice on Consultation*, 2008, (çevrimiçi) <<http://www.bis.gov.uk/files/file47158.pdf>> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).
- InfFAB, *Understanding the Policy Cycle*, (çevrimiçi) <http://www.inffab.ch/ex/policy_cycle/policy_cycle_inffab.pdf> (Erişim Tarihi: 19.01.2012).
- INVOLVE, *İnsanlar ve Katılım: Yurttaşlar karar almanın merkezine nasıl yerleştirilir*, Çev. Emre Demir, 2011.
- KALKINMA BAKANLIĞI, *2012 Yılı Programı*, Ankara, 2011.
- KALKINMA BAKANLIĞI, *Orta Vadeli Program (2012-2014)*, Ankara, 2011.
- KANLIGÖZ, Cihan, “Katılımcı Demokrasi Ya Da ‘İdari Usul Kanunu Hazırlığı’ Uluslararası Sempozyumu Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 1, 1996, s. 167-183, (çevrimiçi) <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/297/2721.pdf>> (Erişim Tarihi: 06.10.2011).
- KAPANİ, Münci, *Kamu Hürriyetleri*, Yetkin Yayınları, Yedinci Baskı, Ankara, 1993.
- KARAÇOR, Süleyman, “Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 16: Sayı: 2, 2009, s. 121-131, (çevrimiçi) <http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C16S22009/121_131.pdf> (Erişim Tarihi: 04.10.2011).
- KARAKAYA POLAT, Rabia, “The Internet and Political Participation: Exploring the Explanatory Links”, *European Journal of Communication*, 2005; 20; pp.435-459.
- KARAOSMANOĞLU, Halime Sebahat, “*Düzenleyici Etki Analizi ve Türkiye Uygulaması*”, (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Planlama Uzmanlığı Tezi), Ankara, 2006, (çevrimiçi) <<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3329/analiz.pdf>> (Erişim Tarihi: 06.09.2011).

- KENAN, Kenan, “*Türk Kamu Hukukunda Dilekçe Hakkı ve Kullanma Usulü*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, (çevrimiçi) <<http://tez2.yok.gov.tr>> (Erişim Tarihi: 21.05.2011).
- KES ERKUL, Aysu, R. Erdem ERKUL, *Web 2.0 in the Process of eParticipation: The Case of Organizing for America and the Obama Administration*, 2009, (çevrimiçi) <http://www.epractice.eu/files/Web%200%20in%20the%20Process%20of%20eParticipation_the%20Case%20of%20Organizing%20for%20America%20and%20the%20Obama%20Administration.pdf> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).
- KOREA ANTI CORRUPTION AND CIVIL RIGHTS COMMISSION, *e-People: No Voice Left Unheard*, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.oecd.org/dataoecd/47/49/49311056.pdf>> (Erişim Tarihi: 17.12.2011).
- KOREA MINISTRY OF PUBLIC ADMINISTRATION AND SECURITY, *Innovative and Open Government in Korea*, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.oecd.org/dataoecd/47/48/49311065.pdf>> (Erişim Tarihi: 17.12.2011).
- KUZULOĞLU, Serdar, *Sosyal Medya ve Siz: Serdar Kuzuloğlu röportajı*, Röportaj: Faik Uyanık, 29.01.2010, (çevrimiçi) <<http://www.faikuyanik.com/2010/01/sosyal-medya-ve-siz-serdar-kuzuloglu.html>> (Erişim Tarihi: 30.04.2011).
- LOBO, Paulo, *Towards Citizen Participation in e-Government*, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.oecd.org/dataoecd/47/51/49311038.pdf>> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).
- McKENZIE, David J., Paper Walls Are Easier To Tear Down: Passport Costs and Legal Barriers to Emigration, *World Bank Policy Research Working Paper 3783*, December 2005, (çevrimiçi) <<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8589/wps3783.pdf?sequence=1>> (Erişim Tarihi: 10.10.2012).
- MILLARD, Jeremy, Jamal SHAHIN, Kristian PEDERSEN, Noor HUIJBOOM, Tijs van den BROEK, *i2010 eGovernment Action Plan Progress Study*, The Danish Technological Institute and TNO Information and Communication Technology, 2009, (çevrimiçi) <http://www.epractice.eu/files/2009%20Progress%20Study%20on%20the%20i2010%20eGovernment%20Action%20Plan%20-%20Full%20Report_0.pdf> (Erişim Tarihi: 15.12.2011).
- NYHAN, Brendan, Jason REIFLER, “When Corrections Fail: The Persistence of Political Misperceptions”, *Political Behavior*, Issue 32, 2010, pp. 303-330, (çevrimiçi) <<http://www.springerlink.com/content/064786861r21m257/fulltext.pdf>> (Erişim Tarihi: 17.07.2010).
- OECD, *Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy Making*, Paris, 2001, (çevrimiçi) <<http://titania.sourceoecd.com/vl=48836923/cl=16/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltextew.pl?prpsv=/ij/oecdthemes/99980096/v2001n25/s1p11.idx>> (Erişim Tarihi: 21.07.2011). (2001a)
- OECD, *How is Life? Measuring Well-being*, Paris, 2011, (çevrimiçi) <<http://titania.sourceoecd.com/vl=48836923/cl=16/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltext>>

- ew.pl?prpsv=/ij/oecdthemes/99980142/v2011n10/s1/p11.idx> (Erişim Tarihi: 10.01.2012). (2011b)
- OECD, *Policy Brief on Engaging Citizens on Policy-making: Information, Consultation and Public Participation*, 2001, (çevrimiçi) <<http://www.oecd.org/dataoecd/24/34/2384040.pdf>> (Erişim Tarihi: 21.07.2011). (2001b)
- OECD, *Policy Brief on Public Sector Modernisation: Open Government*, 2005, (çevrimiçi) <<http://www.oecd.org/dataoecd/1/35/34455306.pdf>> (Erişim Tarihi: 21.07.2011).
- OECD, *The Call for Open and Innovative Government: An Overview of Country Initiatives*, 2011, (çevrimiçi) <<http://titania.sourceoecd.com/vl=48836923/cl=16/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltextew.pl?prpsv=/ij/oecdthemes/99980096/v2011n12/s1/p11.idx>> (Erişim Tarihi: 10.01.2012). (2011a)
- OECD, *The e-Government Imperative*, Paris, 2003.
- OKTAY, Cemil, *Siyasal Sistem ve Bürokrasi: Yükselen İstemler Karşısında Türk Siyasal Sistemi ve Kamu Bürokrasisi*, Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- O'REILLY, Tim, John BATTELLE, *Web Squared: Web 2.0 Five Years On*, O'Reilly Media, Inc., 2009, (çevrimiçi) <http://assets.en.oreilly.com/1/event/28/web_2009_websquared-whitepaper.pdf> (Erişim Tarihi: 06.08.2010).
- ÖZER, Attila, *Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli 1982 Anayasası*, Bilim Yayınları, Ankara, 1984.
- PHILIPS, Paul-Henri, "Citizens' participation and electronic democracy: A new way to involve officials and citizens", *E-gov 2.0: pave the way for e-Participation*, EuroSpace S.r.l., 2009, (çevrimiçi) <http://www.rcc.gov.pt/SiteCollection/Documents/e-Participation_2009.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2010).
- PRIKKEN, Ingrid, Emre KOYUNCU, *Stratejik Planlamada Paydaş Katılımının İyileştirilmesi: Mevcut Durum Çalışması Yönetici Özeti*, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.sp.gov.tr/documents/Scoping%20Study%20TR.pdf>> (Erişim Tarihi: 15.01.2012).
- RAMBØLL MANAGEMENT A/S, *Evaluation of the e-Participation preparatory action*, 2008, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovment/studies/completed_studies/docs/smart_2008_0038.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2011).
- ROHEN, Mechthild, *Introduction Presentation for Infoday on ICT PSP 3rd bis call*, 01.07.2009, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/activities/ict_psp/documents/infoday_1_july_09_introduction.pdf> (Erişim Tarihi: 13.12.2011).
- ROSE, Jeremy, Åke GRONLUND, Kim Viborg ANDERSEN, *Understanding e-Participation: Contemporary PhD eParticipation research in Europe*, Örebro University Library, tarihsiz, (çevrimiçi) <http://www.robert.krimmer.at/static/rkrimmer/files/demo-net_book.pdf> (Erişim Tarihi: 15.02.2011).
- SARIBAY, Ali Yaşar, *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2000.

- SIMOES, Maria João, Emilia R. ARAUJO, “A sociological look at e-Democracy”, *E-gov 2.0: pave the way for e-Participation*, EuroSpace S.r.l., 2009, (çevrimiçi) <http://www.rcc.gov.pt/SiteCollectionDocuments/e-Participation_2009.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2010).
- SMITH, Graham, *Beyond the Ballot: 57 Democratic Innovations from Around the World*, The Power Inquiry, 2005, (çevrimiçi) <http://eprints.soton.ac.uk/34527/1/Beyond_the_Ballot.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2011).
- SONGÜR, Neşe, “Belediyelerin Stratejik Planlama Sürecindeki Gereklilikleri Yerine Getirme Durumları Üzerine Bir Araştırma”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 17 Sayı 4 Ekim 2008, s. 63-86, (çevrimiçi) <http://www.sp.gov.tr/documents/BelediyelerinSPGereklilikleri_NeseSONGUR.pdf> (Erişim Tarihi: 16.07.2011).
- SPIVAK, Nova, Lew TUCKER, Tim BOUDREAU, Henry STORY, *Developing Web 3.0*, 2007 JavaOneSM Conference, 2007, (çevrimiçi) <<http://bblfish.net/work/presentations/2007/BOF-6747.pdf>> (Erişim Tarihi: 22.04.2011).
- ŞENER, Hasan Engin, “Kamu Yönetiminde Katılım ve Çoğulculuk”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 38, Sayı 4, Aralık 2005, s. 1-22. (çevrimiçi) <<http://yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDQ5MDUxMDU2>> (Erişim Tarihi: 12.04.2011).
- T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı, 2003, (çevrimiçi) <<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2224/aep.pdf>> (Erişim Tarihi: 11.01.2012).
- T.C. 60. HÜKÜMET PROGRAMI, “60. Hükümet Programı TBMM Sunuş Konuşması” *TBMM Tutanak Dergisi*, 9 uncu Birleşim, 3 Eylül 2007, Dönem:23, Cilt:1, Yasama Yılı:1, 2007, (çevrimiçi) <<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil1/bas/b009m.htm>> (Erişim Tarihi: 11.01.2012).
- T.C. 60. HÜKÜMET PROGRAMI, 2007, (çevrimiçi) <<http://www.akparti.org.tr/site/haber/6181/60-hukumet-programi>> (Erişim Tarihi: 11.01.2012).
- T.C. 61. HÜKÜMET PROGRAMI, “61. Hükümet Programı-TBMM Sunuş Konuşması” *TBMM Tutanak Dergisi*, 7 nci Birleşim, 11 Temmuz 2011, Dönem:24, Cilt:1, Yasama Yılı:1, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil1/bas/b007m.htm>> (Erişim Tarihi: 11.01.2012).
- T.C. 61. HÜKÜMET PROGRAMI, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pgGovProgramme.aspx>> (Erişim Tarihi: 11.01.2012).
- TBMM, “24. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu”, 2012, (çevrimiçi) <<http://www.tbmm.gov.tr/raporlar/FaaliyetRaporu.pdf>> (Erişim Tarihi: 15.09.2012).
- TBMM, “TBMM Genel Kurulunun 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanuna İlişkin Görüşmeleri” *TBMM Tutanak Dergisi*, 96 ncü Birleşim, 27 Nisan 2010, Dönem:23, Cilt:68, Yasama Yılı:4, 2010, (çevrimiçi) <<http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c068/tbmm23068096.pdf>> (Erişim Tarihi: 15.01.2012).

- TAMER, Ahmet, “*Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*”, (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Planlama Uzmanlığı Tezi), Ankara, 2008.
- TEKELİ, İlhan, *Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.
- TİMİSİ, Nilüfer, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003.
- TRAUNMULLER, Roland, Maria A.WIMMER, “E-gov 2.0: improving participation with interactive features”, *E-gov 2.0: pave the way for e-Participation*, EuroSpace S.r.l., 2009, (çevrimiçi) <http://www.rcc.gov.pt/SiteCollectionDocuments/e-Participation_2009.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2010).
- TÜYSÜZ, Nurettin, “*Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması*”, (Kalkınma Bakanlığı, Planlama Uzmanlığı Tezi), Ankara, 2011.
- UNITED NATIONS, *Benchmarking E-Government: A Global Perspective*, 2002, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021547.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- UNITED NATIONS, *E-Government Survey 2010: Leveraging e-government at a time of financial and economic crisis*, New York, 2010, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan038851.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- UNITED NATIONS, *E-Government Survey of 2008: From E-Government to Connected Governance*, New York, 2008, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan028607.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- UNITED NATIONS, *Global E-Government Readiness Report 2004: Towards Access for Opportunity*, New York, 2004, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan019207.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- UNITED NATIONS, *Global E-Government Readiness Report 2005: From E-Government to E-Inclusion*, New York, 2005, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021888.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- UNITED NATIONS, *World Public Sector Report 2003: E-Government at the Crossroads*, New York, 2003, (çevrimiçi) <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan016066.pdf>> (Erişim Tarihi: 12.10.2011).
- USA EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT, *Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies on Open Government Directive*, 08.12.2009, (çevrimiçi) <<http://www.whitehouse.gov/open/documents/open-government-directive>> (Erişim Tarihi: 17.01.2012).

- USA EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT, *Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies on Transparency and Open Government*, (çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/the_press_office/TransparencyandOpenGovernment> (Erişim Tarihi: 17.1.2012).
- USA EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT, *Memorandum for the President's Management Council on Increasing Openness in the Rulemaking Process – Improving Electronic Dockets*, 28.05.2010, (çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/assets/inforeg/edocket_final_5-28-2010.pdf> (Erişim Tarihi: 17.01.2012).
- USA EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT, *The Open Government Partnership: National Action Plan for the United States of America*, 20.09.2011, (çevrimiçi) <<http://www.whitehouse.gov/open/documents/open-government-directive>> (Erişim Tarihi: 17.01.2012).
- ÜSTÜNER, Yılmaz, “Kamu Yönetimi ve Ağ Yaklaşımları”, *Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar*, Ed. Bekir PARLAK, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.
- VAN DER HELM, Ruud, “Ten insolvable dilemmas of participation and why foresight has to deal with them”, *Foresight*, 2007, Volume: 9, Issue: 3, Page: 3-17.
- VAN DIJK, Jan A.G.M., “Participation in Policy Making”, *Social Impact of ICT*, University of Siegen, 30.4.2010, (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/eda/social_impact_of_ict.pdf> (Erişim Tarihi: 03.02.2011).
- WARBURTON, Diane, Richard WILSON, Elspeth RAINBOW, *Fark Yaratmak: Merkezi yönetime halkın katılımını değerlendirmek için rehber*, Çev. Burcu TOKSABAY, 2011.
- WASEDA UNIVERSITY, *The 2011 Waseda University World e-Government Ranking*, 2011, (çevrimiçi) <<http://www.cicc.or.jp/english/news/e-GovRanking2011e.PDF>> (Erişim Tarihi: 20.01.2012).
- WIKIPEDIA, *Microblogging*, (çevrimiçi) <<http://en.wikipedia.org/wiki/Microblogging>> (Erişim Tarihi: 30.12.2011).
- WIKIPEDIA, *Social Bookmarking*, (çevrimiçi) <http://en.wikipedia.org/wiki/Social_bookmarking> (Erişim Tarihi: 30.12.2011).
- WIKIPEDIA, *Crowdsourcing*, (çevrimiçi) <<http://en.wikipedia.org/wiki/Crowdsourcing>> (Erişim Tarihi: 30.12.2011).
- YILDIRIM, M. Fatih, “Mahalli İdarelerde Yönetişim ve Belediye Stratejik Planlarının İyi Yönetişim İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Planlama Uzmanlığı Tezi), Ankara, 2011.
- YILMAZ, Cevdet, *Planning for Complex Modernity: The Turkish Case*, Doktora Tezi, Ankara, 2003, (çevrimiçi) <<http://tez2.yok.gov.tr>> (Erişim Tarihi: 21.03.2010).
- YILMAZ, Osman, *Participatory development: civil society organization and development*, DPT, İSKGM, 1999.

MEVZUAT

Anayasa:

1961 Anayasası (20.07.1961 tarih, 10859 sayılı T.C. Resmi Gazete)

1982 Anayasası (20.10.1982 tarih, 17844 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Kanun:

91 sayılı Devlet Planlama Teşkilâtının Kurulması Hakkında Kanun (05.10.1960 tarih, 10621 sayılı T.C. Resmi Gazete)

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (10.11.1984 tarih, 18571 sayılı T.C. Resmi Gazete)

3701 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (22.03.1991 tarih, 20822 sayılı T.C. Resmi Gazete)

4641 sayılı Ekonomik Sosyal Konseyin Kuruluşu, Çalışma Esas ve Yöntemleri Hakkında Kanun (21.04.2001 tarih, 24380 sayılı T.C. Resmi Gazete)

4857 sayılı İş Kanunu (10.06.2003 tarih, 25134 sayılı T.C. Resmi Gazete)

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (24.10.2003 tarih, 25269 sayılı T.C. Resmi Gazete)

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (24.12.2003 tarih, 25326 sayılı T.C. Resmi Gazete)

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (08.06.2004 tarih, 25486 sayılı T.C. Resmi Gazete)

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun (08.02.2006 tarih, 26074 sayılı T.C. Resmi Gazete)

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (23.05.2007 tarih, 26530 sayılı T.C. Resmi Gazete)

5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (13.05.2010 tarih, 27580 sayılı T.C. Resmi Gazete)

6223 sayılı Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu (03.05.2011 tarih, 27923 sayılı T.C. Resmi Gazete)

KHK:

233 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (08.06.1984 tarih, 18435 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)

- 437 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (14.08.1991 tarih, 20960 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 511 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (16.09.1993 tarih, 21700 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 540 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (24.06.1994 tarih, 21970 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 634 sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 635 sayılı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 638 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (04.07.2011 tarih, 27984 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (04.07.2011 tarih, 27984 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (14.09.2011 tarih, 28054 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (01.11.2011 tarih, 28102 sayılı T.C. Resmi Gazete – Mükerrer)
- 656 sayılı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (02.11.2011 tarih, 28103 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 658 sayılı Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (02.11.2011 tarih, 28103 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Yönetmelik:

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (27.04.2004 tarih, 25445 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (13.04.2005 tarih, 25785 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (17.02.2006 tarih, 26083 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (26.05.2006 tarih, 26179 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (17.07.2008 tarih, 26939 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Genelge:

Dokuzuncu Kalkınma Planı ile İlgili 2005/18 Sayılı Başbakanlık Genelgesi (05.07.2005 tarih, 25866 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Düzenleyici Etki Analizi Çalışmaları ile İlgili Başbakanlık Genelgesi (03.04.2007 tarih, 26482 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasına Dair Genelge (24.01.2004 tarih, 25356 sayılı T.C. Resmi Gazete)

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Konulu 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi (27.02.2003 tarih, B.02.0.PPG.0.12-320-3416 sayılı Başbakanlık yazısı)

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Konulu 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi (04.12.2003 tarih, 25306 sayılı T.C. Resmi Gazete)

Ekonomik ve Sosyal Konsey Konulu 1995/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi (17.03.1995 tarih, B.02.0.PPG.0.12-383-3592 sayılı Başbakanlık Yazısı)

Tebliğ:

Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ (Sıra No: 1) (28.07.2011 tarih, 28008 sayılı T.C. Resmi Gazete)

DİZİN

A

- AB (Avrupa Birliği), x, 32, 40, 42, 47, 50, 51, 52, 53, 78, 90, 101, 102, 106, 124, 125
ABD (Amerika Birleşik Devletleri), x, 4, 56, 58, 62, 72
Açık yönetim, 55, 56, 57, 58, 63, 64, 71, 72, 128
Açık Yönetim Ortaklığı, 56
Ağ 2.0, ii, 1, 2, 27, 29, 30, 32, 41, 44, 45, 46, 52, 53
Ağ 3.0, 30, 43
Ağ³, 30
Anlamsal ağ, 30, 32, 38, 44, 45
AP (Avrupa Parlamentosu), 51
Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 109

B

- Bilgi edinme hakkı, 112
Bilgi Toplumu Stratejisi (BTS), x, 77, 83, 102, 103
BİMER (Başbakanlık İletişim Merkezi Uygulaması), x, 114, 115, 116, 132, 166
BİT (Bilgi ve iletişim teknolojileri), x, 1, 2, 3, 4, 5, 9, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 64, 72, 79, 111, 114, 115, 116, 126, 127, 128, 129, 132, 133, 161, 164, 166, 168
Blog, 29, 48, 71
BK (Birleşik Krallık), 4, 56, 63, 64, 72, 125
BM (Birleşmiş Milletler), x, 47, 48, 49, 50

Ç

- ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi), x, 23, 96, 97, 98

D

- Devlet 2.0, ii, 2, 41, 44, 46
Dilekçe, 30, 94, 95, 115, 183

- Dilekçe hakkı, 94
Dokuzuncu Kalkınma Planı, 77, 180
DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), x, 42, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 90, 102, 106, 179, 180, 181, 187
Düzenleyici etki analizi, 91

E

- e-Devlet, ii, x, 2, 13, 27, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 64, 71, 78, 79, 80, 111, 117, 127, 129, 131
e-Dönüşüm Türkiye Projesi, 77, 82, 102, 180
e-Katılım, ii, 2, 4, 30, 32, 38, 45, 66, 67, 69, 70, 128
Ekonomik ve Sosyal Konsey, 76, 100, 101
Etik davranış ilkeleri, 93

F

- Forum, 121

G

- Genel İdari Usul Kanunu, 99
Güney Kore, 4, 48, 49, 64, 65, 66, 72

H

- Hindistan, 4, 66
Hükümet Programı, 185

İ

- İnternet Kurulu, 104, 178

K

- Kalkınma Ajansları, 105
Kalkınma Bakanlığı, i, 86, 106, 121, 131, 133, 169, 186
Kamu politikaları, ii, 25, 165
Kamu Politikası, ii, 6
Kamu yönetimi, 3, 4, 7, 9, 13, 15, 18, 19, 21, 26, 29, 35, 36, 40, 41, 43,

44, 47, 54, 57, 78, 79, 80, 131, 161, 164, 165, 167

Kamu yönetimleri, ii, 27

Katılım, ii, xi, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 85, 86, 89, 92, 125, 126, 131, 161, 164, 167

Katılımcılık, i, ii, 1, 5, 6, 11, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 48, 49, 52, 53, 55, 63, 72, 74, 77, 84, 89, 126, 128, 130, 131

M

Malezya, 4, 67, 68, 69

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları, 89

Mısır, 4, 49, 69, 70

N

Nesnelerin interneti, 30

O

OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı), x, 17, 18, 19, 22, 31, 39, 40, 43, 47, 54, 55, 56, 63, 64, 71, 183, 184

OVP (Orta Vadeli Program), 79, 80, 81, 180, 182

Ö

Özel İhtisas Komisyonu, x, 77, 106

P

Politika Aktörleri, ii, 7

Politika Süreci, ii

Portekiz, 4, 67, 71, 72, 125

S

Seyahat Özgürlüğümüzü Geri İstiyoruz, i, 126, 161

Sosyal ağlar, 29

Sosyal imleme, 29

Sosyal medya, 28, 29, 32, 35, 43, 62, 71, 122, 133, 161, 166

STK (Sivil Toplum Kuruluşları), x, 10, 14, 47, 56, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 90, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 178, 179

Stratejik planlama, 84, 85

T

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), xi, 77, 82, 94, 95, 96, 99, 101, 102, 114, 120, 133, 185

Türk kamu yönetimi, 2, 128, 129, 131

U

UbiPOL (Her Zaman ve Her Yerden Katılım Platformu Projesi), xi, 125

V

Viki, 29

Y

Yıllık Program, 80